European Union

Norwegian Ministry of Foreign Affairs

Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands

Irish Aid
Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

This project is co-funded by the European Union, Norwegian MFA, The Netherlands MFA, and Irish Aid /
Bu proje Avrupa Birliği, Norveç Dışişleri Bakanlığı, Hollanda Dışişleri Bakanlığı ve Irlanda Yardım tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir

Dialogue in Difficult Times: 'Peace and the Economy'

Roundtable Meeting Report

Zor Xamanlarda Diyalog: 'Barış ve Ekonomi'

Yuvarlak Masa Toplantısı Raporu

London, 8-10 January 2019
Londra, 8-10 Ocak 2019

DPI | Democratic Progress Institute

Dialogue in Difficult Times: 'Peace and the Economy' Roundtable Meeting Report
Zor Xamanlarda Diyalog: 'Barış ve Ekonomi' Yuvarlak Masa Toplantısı Raporu
London, 8-10 January 2019
Londra, 8-10 Ocak 2019

European Union

Norwegian Ministry of Foreign Affairs

Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands

Irish Aid
Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

This project is co-funded by the European Union, Norwegian MFA, The Netherlands MFA, and Irish Aid /
Bu proje Avrupa Birliği, Norveç Dışişleri Bakanlığı, Hollanda Dışişleri Bakanlığı ve Irlanda Yardım tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir

Dialogue in Difficult Times: 'Peace and the Economy'

Roundtable Meeting Report

London
8-10 January 2019

DPI | Democratic Progress Institute

Published by / Yayınlayan
Democratic Progress Institute – Demokratik Gelişim Enstitüsü
11 Guilford Street
London WC1N 1DH

www.democraticprogress.org
info@democraticprogress.org
+ 44 (0) 20 7405 3835

First published / İlk Baskı, 2019
IBSN: 978-1-911205-35-7

© DPI – Democratic Progress Institute / Demokratik Gelişim Enstitüsü

DPI – Democratic Progress Institute is a charity registered in England and Wales. Registered Charity No. 1037236. Registered Company No. 2922108

DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü İngiltere ve galler'de kayıtlı bir vakıftır. Vakıf kayıt No. 1037236. Kayıtlı Şirket No. 2922108

This publication is copyright, but may be reproduced by any method without fee or prior permission for teaching purposes, but not for resale. For copying in any other circumstances, prior written permission must be obtained from the publisher, and a fee may be payable.

Bu yayının telif hakları saklıdır, eğitim amacıyla telif ödenmeksizin yada önceden izin alınmaksızın çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Bu durumun dışındaki her tür kopyalama için yayıncıdan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.

Table of Contents

Foreword 10

Background Paper 1: Business and Peace in Northern Ireland 12

Background Paper 2: The Private Sector and the Colombian Peace Process 21

Summary of Report 34

Conclusion 36

Session 1: Partnering Businesses and Human Security: developing a framework 38

Mary Martin, Senior Research Fellow, LSE Ideas, Department of International Relations, London School of Economics and Political Science & Vesna Bojičić-Dželilović, Senior Research Fellow, LSE Department of International Development, London School of Economics and Political Science 38

Session 2: Exploring the conditions necessary to create stability and encourage economic growth 71

Dan O'Brien, Chief Economist, Institute of International and European Affairs 71

Session 3: Peace and the Economy in Northern Ireland: the role of the private sector during the peace process 87

Dermot Ahern, former Minister for Foreign Affairs, Irish Government 87

Session 4: Peace and the Economy in Northern Ireland: examining the links between the economy, instability and peace 111

Esmond Birnie, Senior Economist at the Centre for Economic Policy at Ulster University and co-author of research on the impact of peace on the Northern Ireland economy 111

List of Participants, Speakers and Staff 132

DPI Aims and Objectives 254

Board Members 258

Council of Experts 267

Foreword

The following report provides a comprehensive account of discussion that recently took place at DPI's roundtable entitled 'Peace and the Economy'. Taking place at the London School of Economics and Political Science (LSE), this meeting was organised in cooperation with their Institute of Global Affairs. The aim of the roundtable was to build upon the themes previously explored in DPI's 2017 comparative study visit to Ireland and Northern Ireland that explored the role of businesses in conflict resolution.

Forming part of DPI's conflict resolution series, the roundtable event brought together a small diverse group of Turkey's prominent business people and organisations, including company CEO's and heads of business associations. As with previous DPI events, the group was comprised of a mixture of attendees of past events as well as new participants to ensure a continuation of memory and knowledge transmitted from previous DPI activities on this theme.

Participants were provided with an opportunity to discuss the links between peace, stability and economic growth and what role the private sector can play in conflict resolution processes. Discussion focused on modern ways in which the private sector can be positively engaged in conflict resolution with LSE's Mary Martin (Senior Research Fellow, LSE Ideas) and Vesna Bojicic-Dzelilovic (Senior Research Fellow Department of International Relations). Dan O'Brien, Chief Economist at the Institute of International and European Affairs, then provided an insightful examination of the connections that can be drawn between peace, stability and economic growth using data from country case studies around the world. The discussion subsequently took a closer look at the Northern Ireland case. Dermot Ahern, former Irish Minister of Foreign Affairs, shared his first-hand experiences of the Northern Ireland peace

process and the economic impacts brought about by the resolution of the Troubles. In the final session Dr Esmond Birnie, Senior Economist at the Centre for Economic Policy at Ulster University, engaged participants with his analysis of the links drawn between political stability and the economy from the Northern Ireland example whilst highlighting the lessons that can be learnt from this resolution process.

This Roundtable not only proved a timely opportunity for a diverse group of Turkey's business people to come together, it also provided a further platform for discussion in Turkey which will contribute to the broadening of dialogue amongst business constituencies and beyond on issues examined in the report below. In addition to the transcript, this report includes a background paper which was authored by DPI intern Vahid Aliyev as well as a short summary report which highlights some of the key themes of discussion over the course of the roundtable activity.

This roundtable meeting was one in a series of activities planned in the context of the project: 'Supporting inclusive dialogue at a challenging time in Turkey' with the generous support of the EU as well as the Irish, Dutch and Norwegian governments. I would like to extend our thanks to all our funders for making this event possible.

We would also like to express, once again, our deepest thanks to all of our speakers and participants in the programme for sharing their experiences and expertise, to the DPI team in London and Turkey who delivered this activity, and to DPI intern Natasha Raspudic for her assistance in preparing this report.

Sincerely,

Kerim Yildiz
Chief Executive Officer

Background Paper 1: Business and Peace in Northern Ireland

Introduction

Throughout much of Northern Ireland's history there has been conflict between the Unionists, who were mostly Protestants, and Republicans, mostly Catholics, with the worst part of the conflict known as *the Troubles* occurring during the latter half of the 20th century. *The Troubles* lasted for three decades between the end of the 1960s and the end of the 1990s and took the lives of over 3,600 people, including civilians, paramilitaries, security forces and soldiers.[1] All efforts to find a political solution to the conflict failed right up until the 1998 Belfast Agreement, also known as the Good Friday Agreement, was concluded.[2]

Throughout *the Troubles* the economy of Northern Ireland was considerably affected by violence, political instability and the consequent inability to compete in a growing global market. This led to the economic decline seen in Northern Ireland during the latter half of the 20th century. This decline can also be partly attributed to the oil crises of the 1970s which saw a sharp escalation of crude oil prices and drove up the inflation rate. Unemployment was on the rise and by 1971 reached 17.7 % amongst the Catholic male population, which was nearly three times the Protestant rate.[3] Without the annual infusions of aid from the United Kingdom the standard of living in Northern Ireland would

1 Democratic Progress Institute (DPI), *The Good Friday Agreement – An Overview*, (DPI, London, June 2013), 13

2 The full text of the Agreement is available at (last accessed December 2018) <https://www.gov.uk/government/publications/the-belfast-agreement>; for more information on the Agreement see DPI, *The Good Friday Agreement*

3 Rose, Charles R. *Governing Without Consensus: An Irish Perspective in Economics* (London: Faber and Faber, 1971), p. 567. As cited in The Portland Trust, *Economics in Peacemaking: Lessons from Northern Ireland*, (The Portland Trust, London, May 2007), 7

approach that of Mexico or Argentina.[4] The economy of the country saw a recovery only after a period of ceasefire and subsequent peace deals.

There have been many cases of private sector intervention in conflict situations with a view to fostering peace and so improve the country's economic prospects. In other cases, the private sector can benefit from the prevalent economic environment and support the *status quo*, thereby precluding any attempts at change. Countries where the private sector can be said to have had some positive effect on the peace process include Northern Ireland.

Private sector and peacebuilding process in Northern Ireland

Why engage: direct and indirect costs to business

At the beginning of the 1990s, a clear link between the continuing violent conflict in Northern Ireland and its impact on the country's poor economic performance became apparent to various members of the business community in Northern Ireland. Security issues such as robberies, bombings, and assassinations, along with the damaged infrastructure were among the direct costs to the country's private sector. In addition, Northern Ireland's global image as a conflict zone was seen as the main reason for continuing decline both in investment and tourism.[5] It should also be noted that *the Troubles* led to the displacement of over 60,000 people,[6] including some of Northern Ireland's youngest minds who should be the future of their economy, but who began to emigrate

4 Rowthorn, B. and Wayne, N. Northern Ireland: *The Political Economy of Conflict (Aspects of Political Economy* (London: Polity Press, 1988), p. 90. As cited in Hancock, L. 'Northern Ireland: Troubles Brewing', Conflict and Politics in Norther Ireland – CAIN (1998), at (last accessed December 2018) <http://cain.ulst.ac.uk/othelem/landon.htm>

5 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking: Lessons from Cyprus, Northern Ireland, South Africa and the South Caucasus*, (The Portland Trust, London, March 2013), 23

6 According to Andrew Griffith, CEO of EuropaGrid, the country had a refugee problem which is not often discussed. DPI, P*eace & the Economy: The Role of Business and the Private Sector in Peace Processes*, Comparative Study Visit Report, (DPI, London, July 2017), 35, at (last accessed December 2018) <http://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2017/08/Peace-and-the-Economy-The-Role-of-Business-and-the-Private-Sector-in-Peace-Processes-CSV-Report.pdf>

out of the country. Awareness among the Northern Ireland business community of the fact that the support for the country's economy coming from Britain could not last long was among the decisive factors that influenced the private sector to act. The flourishing economy of the neighbouring Republic of Ireland was seen as another catalyst.[7] The private sector could no longer afford to ignore the causes, costs and consequences of the conflict by standing aside.

The process of engagement: 'the peace dividend paper'

Linking the economic costs of conflict to the benefits of peace can be instrumental in changing attitudes within a society, whether it is political parties or the general public. In 1994, the Northern Ireland branch of the Confederation of British Industry (CBI) produced a publication called 'Peace – A challenging New Era'. This landmark publication, which later became known as the 'peace dividend paper', laid out arguments in support of the economic benefits for Northern Ireland in the event that peace should be achieved. One of the arguments that had a lot of influence within the business community was that by improving the negative international image of the country, different avenues would open up for foreign investments. The media extensively utilised the 'peace dividend' to promote peace to the general population and to the world. The Northern Ireland government realised how much attention this paper was receiving and started to recognise the benefits of further promoting this approach. This was followed by the investment conference in Belfast in 1994.[8]

The 1994 ceasefire proved the rationale behind the CBI's publication 'peace dividend' to be practical and the country's economy quickly improved. The tourism sector increased significantly, up to 20%, when

7 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking*, 23
8 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking*, 23-24

1.55 million tourists visited Northern Ireland within the year; the unemployment rate saw a dramatic drop to 11.4%, the lowest level of unemployment in over 14 years; and, most importantly, new foreign investments amounting to over 30 million GBP were announced.[9]

In 1996, approximately two years after the publication of the 'peace dividend' paper, the peace negotiations broke down, and the role of the private sector became prominent. The CBI joined six other leading business and trade organisations to form the Group of Seven (GoS or G7).[10] Their main goals were rooted in promoting a single peace message which articulated a strong necessity for Northern Ireland to decide on a 'stark choice between a future of peace and prosperity or a destiny as being remembered as one of the world's most irredeemable trouble spots'.[11] They relayed this peace message by engaging with the general population through grassroots movements and civil society campaigns. They also encouraged businesses to get involved by highlighting their 'social responsibility'. The G7 was portrayed as the 'collective voice of Northern Irish economic interests' and by gaining considerable authority used its influence in further advancing and promoting this message to the general population of Northern Ireland.[12]

The role and actions of the business: The Group of Seven as political intermediary

Apart from acting as a policy think-tank by producing 'the peace dividend paper', the landmark publication which spelled out an economic rationale for peace, the G7 also continued to lobby for peace in various

9 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking: Lessons from Northern Ireland*, (The Portland Trust, London, May 2007), 19

10 The other six organisations were the Hotel Foundation, the Institute of Directors, the Northern Ireland Chamber of Commerce and Industry, the Northern Ireland Growth Challenge, the Northern Ireland Economic Council and the Northern Ireland Committee of the Irish Congress of Trade Unions

11 Centre for Humanitarian Dialogue (HD), *A role for the private sector in peace processes? Examples and implications for third-party mediation*, (HD, Geneva, 2008), 20-21

12 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking*, 24

ways, including the use of media statements. By issuing press releases the G7 kept up public pressure on politicians to make peace. In addition to this, the G7 lobbied individuals by disseminating letters to business colleagues asking them to distribute them among their employees.[13]

The G7, in October of 1996, held a meeting in Belfast with the representatives of all nine political parties involved in the peace talks where the economic rationale for peace was presented. The Group once again highlighted the importance for economic growth and prosperity by discussing the possible benefits once peace was achieved and urged political parties to work towards peace talks. They emphasised the fact it would bring improvement to retail, investment, trade, and the reduction of security expenditures, while also warning of the catastrophic consequences should the peace talks fall through. It should be noted, the G7 always held collective meetings rather than individual ones as this mirrored the Group's strategy of political cooperation and impartiality.[14]

Over the next two years, the G7 held five more meetings. Each of these meetings was followed by a media awareness campaign in order to communicate to the general population.[15] It was extremely important for the business to convince politicians and the general population of the importance of their arguments for peace. In April 1998, the landmark Good Friday Agreement which has since guided the peace process was announced. A month later, following the Good Friday Agreement, a referendum was held. The G7 remained neutral and were not a part of the 'Yes campaign'. However, the Group time and again argued that

13 The Prince of Wales Business Leaders Forum (PWBLF) [now International Business Leaders Forum], International Alert, Council on Economic Priorities (CEP), *The Business of Peace: The Private Sector as a Partner in Conflict Prevention and Resolution*, (PWBLF, International Alert, CEP, London, 2000). As cited in Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, *The Role of Local Business in Peacebuilding*, (Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, Berlin, February 2005), 13

14 PWBLF, International Alert, CEP, *The Business of Peace*, 114

15 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking*, 24

by voting 'yes' the voters would vote for economic prosperity of the country.[16]

The G7 continued to promote peace and in June 1998, the Group organised a visit to Northern Ireland for a delegation of leading business men. This was done in order to facilitate business relations between the country and the rest of the world.[17]

The business community of Northern Ireland moved away from its traditional role solely as financial supporter to serve also as a think tank, as well as a lobbying group to exert pressure on politicians with the common goal of achieving peace. However, it should be noted that the businesses in Northern Ireland only acted when they felt it was a necessity and would advance the political debate over peace talks that would bring back prosperity for their companies. One of the crucial reasons why businesses were successful in the case of Northern Ireland is that an unwritten agreement was reached among Britain's main political parties not to exploit the conflict as a political tool.[18]

Benefits of peace: increased foreign direct investments

"I tell the Colombian people 'look what happened in Belfast, look how investment is coming in, pouring in, look at the transformation Belfast has been going through – this we can do the same if we are able to reach peace'." These are the words of the President of Colombia, Juan Manuel Santos during his 2016 visit to the capital of Northern Ireland. "…You have been doing a great job. I know it is ongoing, still going on, but, for us, it's also an inspiration", he added.[19]

16 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking*, 25
17 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking*, 28
18 Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, *The Role of Local Business in Peacebuilding*, (Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, Berlin, February 2005), 13
19 *Belfast Telegraph*, 3 November 2016

The role of the United States after Northern Ireland's peace process should not be underestimated. 'One of the beliefs was that without the participation of the United States as a third party, nothing would have ever really come together. Our view was that if America got involved, it could make an impact'.[20] From 1993 onwards, the US played a special role, along with other outside observers and mediators, in pushing Northern Ireland towards a peaceful solution. The promises of economic benefit paired with political support for foreign direct investment (FDI) were chief instruments of persuasion during the process.[21]

The US President, Bill Clinton, and his administration saw economic development as an essential complement to political initiatives in support of the Northern Ireland peace process.[22] Already in 1993, US investments in Northern Ireland constituted about 30% of all FDIs.[23] Immediately after the announcement of the first ceasefire in 1994 the Clinton administration started looking for ways to support Northern Ireland's peace process with an economic development package that would encourage private investment and expand bilateral trade.[24]

During the period of 1994-2000, US firms invested approximately 1.5 billion USD in Northern Ireland. This increase in funding accounted for about 10% of all jobs in the country.[25] Direct investments of 123.43 million GBP continued to pour in from the US during the 2002-2003 fiscal year. In 2005, Belfast was chosen by Citigroup to locate one of its IT centres, promising an investment of 100 million USD over five years and the creation of 375 new jobs. Invest Northern Ireland, the

20 From the interview with Niall O'Dowd, The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 28
21 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 28
22 Wilson, Andrew J. (2003) 'Doing the Business: Aspects of the Clinton Administration's Economic Support for the Northern Ireland Peace Process, 1994-2000', *Journal of Conflict Studies*, Vol 23 (No 1).
23 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 30
24 Wilson, 'Doing the Business', Vol 23 (No 1).
25 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 23

governmental agency which promotes inward investment, provided its support amounting to 12.6 million USD.[26]

It should also be noted that high education levels played an important role in the case of Northern Ireland. For example, Nortel and Fujitsu chose to offer jobs to the large percentage of university students in Northern Ireland pursuing technical degrees while also citing *the Troubles* when asked why they did not try to invest sooner.[27]

The role of the political support for foreign investments in the case of Northern Ireland should not be underestimated. The private sector in Northern Ireland continued to depend on political support to attract investment even after the 1998 Agreement.

Conclusion

Northern Ireland's business community has played a crucial role in establishing peace in the country. It has provided a stable platform for politicians to engage in the peace process. The private sector's engagement in the peace process in Northern Ireland was successful for a number of reasons, as follows:

- The G7 was seen as a non-political actor; the fact that it was engaged with all political parties involved at once holding collective meetings rather than individual ones helped the Group to maintain this image of political impartiality and gain more credibility in the eye of various circles within and outside the country;
- By acting as one single bloc, speaking with one voice and sticking to the same non-political and single message, the G7 demonstrated how Northern Ireland had the ability to act collectively;

26 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 30
27 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 23-24

- Building bridges between competing political parties all striving for power, the private sector in Northern Ireland played the roles of a think tank and lobbying group, thereby expanding its traditional financial role;
- The G7's 'peace dividend paper' in which costs of violence and economic benefits of peace were analysed was seen as a powerful influential tool that convinced the society at large;
- The Group used its influence and acted only when its contribution would advance the peace talks.

Today, the Northern Ireland case is cited as one of the successful precedents of collective corporate action. Lessons learned from this example of how the business community in Northern Ireland acted in promoting peace could be further applied or adapted to conflict resolution in other situations according to the specific context. Businesses alone cannot build peace, but they can complement and enhance other elements of the peace process and are key to ensuring economic growth and stability after peace.

Background Paper 2: The Private Sector and the Colombian Peace Process

Introduction

The signing of a peace agreement between the Government of Colombia and the leaders of the Revolutionary Armed Forces of Colombia (known by its Spanish acronym, FARC) in December 2016 put an end to the longest armed conflict of the Western Hemisphere, that has left 220,000 dead, 25,000 disappeared, and 5.7 million displaced.[28] Aside from the widespread public concern that the peace agreement "offers too much leniency to perpetrators of violence", this peace process has faced many other difficulties.[29] The reaction of Colombian companies has also been mixed, ranging from fear that the market rules may be affected by the peace deal to indifference, and, in some cases, a cautious optimism over increased business opportunities that the resolution of the peace process may create.[30] Since then, these companies have become involved in post-conflict peacebuilding and reconstruction, including local peacebuilding and development, as well as taking part in public peace events. However, the private sector's contribution to peacebuilding in Colombia, which is sometimes overshadowed by its links to paramilitary groups,[31] can be

28 Council on Foreign Relations, *Colombia's Civil Conflict*, 11 January 2017, at (last accessed December 2018) <https://www.cfr.org/backgrounder/colombias-civil-conflict>

29 Council on Foreign Relations, *Colombia's Civil Conflict*

30 Miklian, J. and Rettberg, A. *How do Businesses Strategize Peace? Emerging Issues from Colombia*, CDA Collaborative, 2 May 2017, at (last accessed December 2018) <https://www.cdacollaborative.org/blog/businesses-strategize-peace-emerging-issues-colombia/>

31 Paramilitary groups were formed to counter the guerrilla groups, such as the FARC and The National Liberation Army (known by its Spanish acronym, ELN), and got most of their support from drug kingpins. Please see the link for more information about guerrilla and paramilitary groups in Colombia: http://www.mtholyoke.edu/~macne22k/classweb/traffickingincolombia/page3.html A recent report examines the relationship between private businesses and paramilitary groups arguing that "the vast majority of businesses identified seem to have willingly helped paramilitary groups to commit human rights violations. For more information on the report see Clavel, T. *Report Sheds Lights on Private Sector Role in Colombia Conflict*, 8 March 2018, at (last accessed

traced back a long time before the peace deal between the government and the FARC was actually signed and this period of time should not be overlooked.

It is quite a common approach taken by leading academics and practitioners in the field to track the role of the private sector in the Colombian peace process through the periods of different president administrations in the country.[32] Indeed, due to the conflict's duration and its nature, it is hardly possible to come up with a recurring response from the private sector to the conflict at all times: the constantly changing security and economic situations during five decades of Colombia's civil conflict led to varying responses from businesses towards peacebuilding. Besides context-related factors such as conflict costs, economic recession, and state absence, company-specific traits (size, sectoral profile, nature of assets, the ability to free ride, etc.) should be considered in order to fully understand the private sector's motivations for any business-led peacebuilding process in Colombia.[33]

The costs of conflict from the business perspective: in search of the peace dividend

Both the Colombian society and the country's economy were affected as a result of the armed conflict. A national survey of business owners and executives that looked at the impact of the conflict on economic activity in the country was carried out in 2008.[34] The survey covered

December 2018) <https://www.insightcrime.org/news/analysis/report-sheds-light-private-sector-role-colombia-conflict/>

32 See, for example, Rettberg, A. *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace: The Role of the Private Sector in Colombian Peace Process*, German Institute of Global and Area Studies (GIGA) Working Papers, No 240, November 2013; Guaqueta, A. *Local Business, Local Peace: the Peacebuilding Potential of the Domestic Private Sector. Case study: Colombia*, International Alert, 2006

33 Rettberg, A. *Business-Led Peacebuilding in Colombia: Fad or Future of a Country in Crisis?*, Crisis States Programme, the Development Research Centre and London School of Economics and Political Science (LSE), Working Paper no. 56, December 2004, 1

34 International Alert, *Exploring the peace dividend: perceptions of armed conflict impacts on the Colombian private sector. Results from a national survey*. (The report is in Spanish with the executive summary

the total of 1,113 enterprises of different sizes (large, medium, small, and micro) from all sectors of the national economy, located across six Colombian cities[35] with national, regional and local reach. The survey's main conclusion was that the costs of the conflict affected economic activity by impeding it. However, according to the survey, the majority of Colombian businesses had suffered from indirect costs, which include, for instance, loss of business opportunities, investments in security and insurance and taxes whilst only 3.6 percent suffered direct attacks on their employees or company.[36] The survey also found that there was a significant difference in how companies perceived the conflict costs, primarily between those based in Bogota and those in more vulnerable areas. Among the findings of the survey was that three-quarters of the companies stated "they would invest in expanding productive capacity, innovation and generating employment if Colombia were at peace."[37] However, the survey also highlighted the very notable change in relation to security improvements under the government of Alvaro Uribe, the president of Colombia in 2002-2006 and 2006-2010, and the possible implications for the private sector's further efforts to reduce the armed conflict. Despite the then ongoing armed conflict, the improved security situation in the country's main cities contributed to economic growth, therefore, making it more difficult to mobilise the private sector towards peacebuilding.[38]

available in English), (International Alert, London, March 2008), at (last accessed December 2018) <https://www.international-alert.org/publications/exploring-peace-dividend-perceptions-armed-conflict-impacts-colombian-private-sectors>

35 The six cities covered by the survey are Bogota, Medellin, Barranquila, Pasto, Cali, and Bucaramanga.

36 Mining, gas, electricity, agriculture and transportation companies most frequently reported the directed costs, whereas financial services and investors reported the least. International Alert, *Exploring the peace dividend: perceptions of armed conflict impacts on the Colombian private sector. Results from a national survey*, 4-5

37 International Alert, *Exploring the peace dividend*, 4

38 International Alert, *Exploring the peace dividend*, 5

It should be noted, however, that due to the survey being carried out within Colombia's main urban cities – the area where the majority of country's businesses were concentrated – these findings represent one of the main limitations, that is a territorial one. The rural areas, where Colombian conflict dynamics were far more active, were underrepresented in this survey which highlights one of the key aspects behind the private sector's absence from the politics of peace from the start of the conflict up until the mid-late 1990s.[39]

Business and Peace in Colombia over the course of the conflict

As mentioned, due to the conflict's large manifestation in the remote rural areas of the country, the impact on growth and foreign investment was relatively small. Therefore, Colombia's private sector had no strong motivation in ending the conflict. However, during the presidency of Belisario Betancur (1982-1986), under whom the first peace talks with the country's guerrillas were formally launched, the National Association of Industries (known by its Spanish acronym, ANDI) – then the private sector's main association – contributed to the idea that peace should be a national purpose.

The ANDI did not contribute financially, whether through higher taxes for security or greater social investment, but attended the peace talks and occupied important positions within the government's negotiating team.[40] On the other hand, the FARC, seeing the government as their

39 International Alert, *Local Business, Local Peace: the Peacebuilding Potential of the Domestic Private Sector. Case study: Colombia*, (International Alert, London, 2006), 277-78; Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia: Fad or Future of a Country in Crisis?*, Working Paper no. 56, 4

40 Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace: The Role of the Private Sector in Colombian Peace Process*, GIGA Working Papers, No 240, 8-9. For instance, Nicanor Restrepo, president of the ANDI's executive board was the first member of the business community to make part of the small team formed under the Andres Pastrana administration to lead contacts with the FARC; Ricardo Correa, ANDI's Secretary General, successfully occupied the position up to 2002. International Alert, Local Business, *Local Peace: Case study: Colombia*, 279

opponent, had a strong preference for discussions with the businesspeople. The private sector, however, did not share that desire.

The peace talks led by Belisario were partially successful and resulted in the demobilisation of some of the FARC's combatants.[41] However, a dramatic change in the attitude of businesses towards the conflict came along with the deep political crisis, severe economic recession and unprecedent escalation of violence that occurred during the presidencies of Ernesto Samper (1994-1998) and Andres Pastrana (1998-2002) which affected the whole of Colombian society, and the private sector specifically.[42]

The first signs of peace activism from the private sector came as part of the Citizen Mandate for Peace, Life and Freedom, a civil society initiative against conflict. The movement was quite successful (in an unofficial poll on 26 October 1997, it garnered 10 million votes) and served as inspiration for business associations to resume contacts with guerrilla groups in search of a negotiated solution the end the conflict. In fact, in 1998, contacts were established with the National Liberation Army's (ELN) imprisoned leaders, which subsequently resulted in meetings between ELN and civil society groups which led to the signing of a good-will accord seeking a committed solution to the conflict.[43]

The election of Pastrana as the country's president in August 1998, opened the door for new peace talks with the FARC and private sector's meaningful engagement in the peace process. For both the then government and the illegal armed groups, receiving the backing of the private sector during these talks was crucial. However, due to the

41 Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 9

42 For the detailed information on the country's gross domestic product (GDP) indicators as costs of the conflict, as well as data in relation to the increased violence, see Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia,* no. 56, 4-5, and International Alert, *Local Business, Local Peace*, 278

43 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 279

decision to limit the role of businesses by restricting their involvement to the technical matters only[44] as well as absence of unanimity within the private sector on aspects of the peace process,[45] the process did not bring any tangible outcomes, and the talks eventually broke down in 2002.

In 1999, one group of business leaders established a small think-tank, called Ideas for Peace Foundation (known by its Spanish acronym, FIP), to contribute towards peace negotiations through technical and academic know-how as well as obtaining broader private sector support. That was the time when the idea of private sector's responsibility in peacebuilding gained more attention.[46] At the same time, other business-led peace initiatives were emerging in the form of specific projects in economic development, social reconciliation and assistance to the victims of the conflict, especially internally displaced persons (IDPs).[47]

It is worth highlighting that in contrast to Central American countries (e.g. El Salvador, Guatemala), more Colombian companies were involved in peacebuilding and philanthropic activities, regardless of what was happening at the negotiating table. Various business-led peace initiatives at the regional and local levels were motivated by the belief that changing the situation on the ground in conflict-ridden areas would aid the quest for peace sooner than through official negotiations. It should also be noted, that although most private companies did not invest their own financial resources and served as intermediaries of international and public funding, they contributed by investing managerial know-how and

44 Centre for Humanitarian Dialogue (HD), A role for the private sector in peace processes? Examples and implications for third-party mediation, (HD, Geneva, 2008), 23
45 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 279
46 Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 10-11
47 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 280

time that later developed into important contribution to sub-national development and, some might argue, peace.[48]

It all changed again with the businesses shifting their peacebuilding policy in the opposite direction by supporting Alvaro Uribe's candidacy to be the next Colombian president. President Uribe (2002-2006, 2006-2010) promised a 'strong-hand' approach meaning zero-tolerance to guerrilla violence and tougher security measures, in other words, a strategy to militarily defeat Colombia's guerrillas.[49] In fact, with the help of taxpayers coupled with the United States' 'Plan Colombia' policy initiative that linked the war on drugs to the fight against Colombian guerrillas, Uribe's strategy witnessed rapid and impressive results, including a decrease in homicides and kidnappings. The country's economy underwent steady changes during the decade following Uribe's election as the president of Colombia: increased economic growth and foreign investment, along with the diversification of sectoral production.[50] These, in turn, resulted in the 'atrophy' of various business-led peace initiatives.

It should be mentioned, however, that despite the decrease in business-led peacebuilding, the business community, in contrast to those in other transitional countries, continued being actively involved in social entrepreneurship in order to address the root causes of conflict.[51] That was an indication of "persistence in pursuing an alternative course of action based on local needs."[52]

48 Rettberg, A. *Managing Peace. Private Sector and Peace Processes in El Salvador, Guatemala, and Colombia*, Colombia: Beyond Armed Actors, A Look at Civil Society, ReVista Harvard Review of Latin America, (Harvard University, Cambridge, MA, Spring 2003), at (last accessed December 2018) <https://revista.drclas.harvard.edu/book/managing-peace>

49 Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 11; International Alert, *Local Business, Local Peace*, 280; Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 7

50 Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 11-12

51 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 281; Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 12

52 Rettberg, B*usiness-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 7

During the presidency of Juan Manuel Santos (2010-2014, 2014-2018), the business community continued to play an active role in promoting dialogue by paying travel costs for government and the guerrillas to meet and serving as facilitators and sources of confidence building. However, in comparison with previous occasions, it maintained a much lower profile.[53]

Case study examples

Vallenpaz (Corporation for Development and Peace of the Valle and Cauca regions)

A business initiative, set up in 2000, led by the former Cali mayor, Rodrigo Guerrero, aimed at supporting and rebuilding local state institutions, and promoting socioeconomic development in the regions of Valle and Cauca, where the guerrillas' presence was strong. The Vallenpaz's projects focused on the promotion of sustainable development in agricultural products, required community organisation and participation and offered privileged access to commercial networks provided by its associates. Its interventions were aimed at 1,600 families in nine municipalities that were deeply affected by armed conflict and poverty.[54] The funding became available thanks to institutional and international donors, such as the EU and the US. Any project initiation in each region was preceded by contacts with local commanders to seek approval to entry into the areas and protection against attacks. The strategy proved successful for Vallenpaz's operations. It is worth mentioning that some of the most active member companies had led philanthropic organisations and, therefore, had institutional experience as well as vast knowledge of corporate social responsibility (CSR).[55]

53 Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 14
54 Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 8
55 Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 8-9

Indupalma (the Middle Magdalena River region)

One of the largest companies in the palm oil extraction business and significant contributor to Colombia's exports to countries, such as the United Kingdom. Costs of the conflict and economic hardship created a sense of fear among its workers who, at that time, chose early retirement in response to the possibility of the company's closure. As a solution, the company outsourced most of its production process to its former workers in the form of cooperatives. In exchange of buying their product, which is palm oil beans, it sold the cooperatives equipment and seeds. Additionally, the company provided trainings in areas, such as software use, accounting, strategic planning, and successful leadership practices. The company also acted as guarantor for credits that allowed cooperatives to buy land. The total of 19 cooperatives (980 workers) were founded during the period between 1995-99.[56]

This was a 'win-win' decision, which benefitted both the company and its workers: the company managed to avoid the highly possible bankruptcy situation, whereas the workers were able to keep their jobs and income, receive training, and became property owners.

Indupalma complemented its cooperatives-related policy by investing in several peaceful conflict resolution projects in San Alberto and neighbouring towns, including 'Soccer for Peace', a game promoting tolerance and respect for diversity, and other projects, such as children's playgrounds and computer rooms. The economic side of the company's initiative demonstrated impressive results. The region also experienced economic recovery.[57]

56 Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 9-10
57 Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 11

Interconexion Electrica S.A. (ISA): *the collaboration with the Roman Catholic Church and the Peace and Development Programmes (PDPs)*

The largest electricity transporter in the country and one of Colombia's most successful enterprises which, at the time of the conflict, was partly private. One of the ISA's initiatives was creation of Propedaz, a regional PDP. Since then, ISA pursued a policy aimed at supporting the other 19 PDPs in Colombia and convinced various companies to act in the same way. Those PDPs were long-term projects with multiple components, including economic development and environmental protection, strengthening of institutions and civil society empowerment among others, implemented in several municipalities. The company managed to involve ISAGEN and the Roman Catholic Diocese of Sonson, which historically has had a strong influence in the Antioquia region, believing that having the church on board would contribute to greater legitimacy. Equally important was the fact that the Diocese was active in conflict prevention and peacebuilding through assisting the IDPs.[58] This was followed by the next stage, which was research and learning from similar experiences.[59] After which, ISA, the Diocese and ISAGEN returned to Medellin, the capital of Antioqua, invited other partners, and created Propedaz in 1999, which, since then, benefitted around 2,380 families in 28 municipalities.[60] Propedaz's main activities included the following: maintaining the database which contained basic demographic and economic data that helped identify other potential partner organisations, including the private sector companies; providing technical assistance in entrepreneurship and community-level development; financing and assisting business development projects. A garnet factory, Coser, a sugar

58 It should be noted that among all actors of the Colombian society, only the Church enjoyed the 'license' to approach all sides to the conflict for humanitarian purposes. International Alert, *Local Business, Local Peace*, 286

59 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 286

60 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 284-86

and honey factory, Proyecto Panelero, and a vegetable farm, Hortalizas, were among the core projects.[61]

One of the main achievements attributed to Propedaz was to host one of the EU's funded Peace Labs, the purpose of which was to use an alternative development model through strengthening local and regional institutions and working with civil society to protect people from armed conflict.[62]

The Peace Working Group and President's Forum *(Bogota)*

A working group organised by a consortium of Bogota company presidents in 1999 to explore areas of possible intervention towards peace. Members of the Peace Group were affiliated with the Bogota Chamber of Commerce's President's Forum, an organisation founded in 1989 and which consisted of 140 companies.[63] During joint working sessions, it was agreed that the Group would concentrate on the areas the President's Forum had already developed expertise in, such as education in state schools. The members decided that the country's transformation could be achieved through investing in education (conflict resolution curricula) and building a culture of peace and coexistence in entrepreneurial and educational settings. The Group soon became independent after facing resistance by the Chamber over other ongoing conflict resolution-related projects.[64] There were other examples of clashes between private and public sectors, such as in the case of Entretodos.[65]

61 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 287

62 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 287

63 The Chamber had 10,000 members with operations in a wide variety of sectors. However, only medium-to-large-size companies were invited to the Forum, with only eleven to become part of the Group. Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 12

64 Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 12-13

65 In 1996, a local business think tank and foundation, Proantioquia, made an attempt to include the private sector in local solutions to contribute towards peace and founded Entretodos, an initiative inspired by CSR principles to promote peaceful coexistence in Medellin. The initiative could not withstand the clash with the new public administration and failed to turn into citywide initiative. Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 14-15

Empresas por la Paz: the chambers' 'Businesses for Peace' programme

The national confederation of chambers of commerce's 'Business for Peace' programme was implemented during the period of 2003-2004. International Organization for Migration (IOM), which had previously collaborated with the chambers on a different initiative in three conflicted areas in Bogota, suggested that this project to be carried out in smaller cities that typically receive less attention and suffered more as the result of the armed conflict.[66] The project mostly involved young women and men in their 20s, around 200 people per city, and first trained them to solve everyday conflicts in a peaceful manner through seminars and role-playing workshops. Around 25 of those 200 people were chosen to continue to the final stage where they were asked to form groups, with the winning group for each city was awarded 2,100 US dollars to start-up their own business.[67]

There were organised visits with the few private companies' executives who supported the project and talked to participants about their own entrepreneurial experiences. Among ten companies that supported this initiative, most were small companies: local department stores, restaurants, hardware shops, etc. According to criteria for participation, all participating companies had to be well established in their zones of operation.[68]

The initiative was also driven by reputational benefits for both the chambers, which became more visible in their communities, and the local companies involved, by increasing the number of their customers.

66 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 295-96
67 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 296
68 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 296

One of the useful products that came out of this initiative was a series of conflict resolution and communitarian entrepreneurship-related booklets that were distributed to businesses across the country.[69]

Conclusion

The private sector's fluctuating response to the Colombian five-decade conflict can be explained through the volatility of security and economic situations in the country during that period. Due to the armed conflict being predominantly present in the rural areas, the private sector was absent from the politics of peace up until the mid-late 90s. However, unprecedent escalation of violence coupled with deep political crisis and severe economic recession – that affected the whole Colombian society, including the private sector – resulted in significant change in the business's attitude towards the conflict urging it to engage. That is the time when different business-led peace initiatives in the form of various projects in economic development, social reconciliation and assistance to the victims of the conflict were emerging. A distinctive feature of companies in Colombia was their involvement in peacebuilding activities irrespective of the events happening at the negotiating table. Although most of private companies in Colombia did not invest their own financial resources, serving as intermediaries of international and public funding, but contributed by investing their managerial know-how and time, that later developed into important contribution to sub-national development and peace. The private sector's contribution to peace became possible through collaborations with various actors – international and local – including the EU, US, IOM, the Church, local commanders, former workers, universities, other public-private collaborations.

69 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 296

Summary of Report

Democratic Progress Institute's first activity of 2019 held as its focus the role that the business world can play during conflict resolution processes. Affording participants, a small diverse group of prominent business people from Turkey, the opportunity to engage with experts in the realm of peace and the economy, the roundtable activity was deemed fruitful and useful by speakers and participants alike.

The event began with a warm welcome from Kerim Yildiz, DPI's CEO and Nick Stewart, Chairman of DPI. Mr Yildiz stressed DPI's commitment to broadening the bases of dialogue in the promotion of peace and democratisation and emphasised the importance of engaging the business community in such discussions. An introductory session with LSE's Mary Martin (Senior Research Fellow, LSE Ideas) and Vesna Bojicic-Dzelilovic (Senior Research Fellow Department of International Relations), focused on modern ways in which the private sector can be positively engaged in conflict resolution. First of all, they outlined the business world's attributes which can contribute greatly to the security and development sectors. In addition to financial resources, they pinpointed areas such as their presence on the ground, relationship and knowledge of local communities and their ability to connect multiple actors at multiple levels. Drawing on their work with the UN Business and Human Security Initiative, they discussed ways in which businesses can work with individuals and communities in areas affected by conflict and crisis and work towards the UN's 2030 Agenda and Sustainable Development Goals (SDGs). Vesna and Mary then went on to discuss examples of private sector intervention with participants, such as their helping to promote integrated local development plans in Colombia.

Dan O'Brien, Chief Economist at the Institute of International and European Affairs, then provided an insightful examination of the connections that can be drawn between peace, stability and economic growth using data from country case studies around the world. Noting that there is always reason for both optimism and pessimism, Dan showed that economic interdependence has increased the cost of conflict but also highlighted that economies can grow even when political and geopolitical risk factors are significant. However, amongst his conclusions, he notes that poor governance does, sooner or later, bring about economic costs, therefore, there is a great need for people-led progress to ensure strong institutions and economic stability.

The discussion went on to focus on the Northern Ireland case with Dermot Ahern, former Irish Minister of Foreign Affairs, sharing his first-hand experiences of the Northern Ireland peace process and the economic impacts brought about by the resolution of the Troubles. Speaking about his role in preparing the groundwork for peace in Northern Ireland, Dermot stressed that the times when room for talks seemed most limited were actually the precise moments in which frank discussions with opposition groups should take place behind closed doors.

The final session saw Dr Esmond Birnie, Senior Economist at the Centre for Economic Policy at Ulster University analyse the links drawn between political stability and the economy from the Northern Ireland example and highlight the lessons that can be learnt from this resolution process. In his presentation, Esmond proposed that the links from politics to economic growth in Northern Ireland were not all that obvious when examining the economic policies of its regional government. He also questioned the perceived causality between economic growth and peace, showing that prosperity and political stability actually had a mixed correlation in Northern Ireland, highlighting that the worst violence and

instability occurred when the economy was growing rapidly in the early 1970s.

Participants engaged in fruitful discussion over the course of the event which, on Thursday 10th January, culminated with an evaluation session. Participants reflected on the usefulness of the meeting and the effectiveness of hearing academic case studies along with real-life experiences of the private sector and conflict resolution. The group gained particular insight into the Northern Ireland case which proved a valuable example as participants questioned the varied relationships between peace and the economy. The group also noted the importance of DPI activities, such as this one, in maintaining frank and open spaces for dialogue on issues surrounding peace and resolution processes, adding that they would share the outcomes of the meeting with their business communities and wider constituencies.

Looking ahead to what might be of most use in future business-focused DPI meetings, participants expressed their interest in hearing further examples of practical experiences from case study countries. There was, amongst the group, an appetite to be exposed to further comparative studies and examples of private sector engagement in conflict resolution processes. During this monitoring and evaluation session, discussion also covered the challenges and difficulties faced by the media today. This Roundtable proved a timely opportunity for a diverse group from across Turkey's private sector to come together and reflect on their role as business people in the light of international experiences.

Conclusion

The themes of discussion covered at DPI's 'Peace and Economy' roundtable meeting examined the role that the business community can play in a conflict resolution setting. Drawing on a variety of international

examples, with a primary focus on Northern Ireland, speakers demonstrated the various ways in which the private sector has engaged in such processes. Along with a theoretical analysis, DPI's the real-life examples of businesses' interactions with resolution processes touched upon both successful and unsuccessful cases.

It was genuinely agreed that business engagement in conflict resolution needed to be higher, however, the means and wares of this engagement has to be carefully considered to ensure effective involvement in such sensitive situations. It was also agreed that engagement beyond financial assistance is not only essential for long-lasting solutions in conflict-affected areas but can also be beneficial to businesses themselves as they are able to build relationships with locals and engender business growth if resolution processes bring about peace.

The link between the presence of peace and economic stability was also the subject of great discussion. Though there is evidence of a direct correlation between the two, speakers agreed that the relationship is more complex than this simplification - for example, military industries may often have an interest in perpetuating conflict. A great many other factors can affect conflict resolution processes despite a burgeoning economy and vice versa. However, it was generally agreed, amongst speakers and participants, that the economic benefits of peace and collaboration can act as a driver for private sector engagement in conflict resolution processes.

The frank and insightful discussion during this roundtable meeting formed part of DPI's series of meetings on this topic. Through follow-up engagement with the business community on their potential role in conflict resolution processes, DPI continues to broaden the bases of dialogue through the use of comparative case studies and international experiences.

Session 1: Partnering Businesses and Human Security: developing a framework

Mary Martin, Senior Research Fellow, LSE Ideas, Department of International Relations, London School of Economics and Political Science & Vesna Bojičić-Dželilović, Senior Research Fellow, LSE Department of International Development, London School of Economics and Political Science

Welcome remarks by Kerim Yildiz, CEO DPI: Good morning everyone, a very warm welcome to all those who came. We are very happy to have you here. Some of you have taken part in DPI activities before, and this meeting has been organised in conjunction with the LSE Institute of Global Affairs. We have two colleagues from LSE here to talk about their own academic work and research in terms of peace and the economy.

Let me say a few things about DPI for those who do not know. We have been carrying out these activities for the last seven years and Turkey is one of our programmes. We have been continuously working on comparative studies, roundtable research and internal meetings. We don't usually talk about politics in Turkey in our meetings, and we try to avoid this as there are too many other organisations that talk about internal politics in Turkey, but we do believe that it is important to keep dialogue going among all the sectors of society, from civil society, diplomats, members of parliament, members of political parties, women, etc. This is what DPI has been talking about and working with. We are aiming to share international experiences with people and share what has happened during conflicts in other parts of the world, for example in Ireland, Colombia, the Philippines, and other parts of the world. We

think it is important to learn from their mistakes. We have a conflict in our country that has been going on for a long time and there are lessons to be learned from international experiences, and we aim to share these experiences rather than talking about internal politics. It does not mean that we are not talking about Turkey, but we aim to learn about the international experience while at the same time thinking about Turkey. We have started talking about the lessons we can learn from the Turkish peace processes, and we started this in the two meetings that took place in Oslo recently.

Today I won't take too much of your time. You have a program with you, and tomorrow we will have a short evaluation meeting. Before I introduce our first speakers, I want to ask DPI chairman Nick Stewart to say a few words.

Nick Stewart, Chairman DPI: Good morning. I have been the chair of DPI for four years and during this period and my earlier work I have been involved in Turkey. I did some teaching there and also did some missions to South East Turkey. I am a barrister, and this means that much of my work has been to do with conflict, but over the years I have come to see the enormous value of dialogue, which is why I am so happy to be involved with DPI. I have been involved in cases with the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, which has had huge success in many ways but has also revealed the limitations of what can be achieved through that kind of process, and the extreme importance of dialogue. I have also been involved in the Dialogue Advisory Group in Amsterdam, and I am involved in DPI because of the importance of dialogue.

So, I want to welcome everyone today. Thank you to LSE for hosting us; this is a great facility, and I am looking forward to the program today. Thank you and I hope you enjoy the day.

Kerim Yildiz: Thank you Nick.

We have five speakers today, and our first speaker is Dr Mary Martin, who is based in the LSE Department of International Relations. She is a director of the UN Business and Human Security Initiative at LSE and her work focuses on the private sector in conflict and peacebuilding. I am very interested to hear Mary's presentation. Then we have Vesna Bojičić-Dželilović, senior research fellow at LSE Global Governance. The next session will be delivered by Dan O'Brien, chief economist at the Institute for International and European Affairs. Then we have Dermot Ahern, who has contributed enormously to the Irish peace process as Minister of Foreign Affairs and before that. Finally, we will hear from Esmond Birnie, senior economist at the Centre for Economic Policy at Ulster University in Ireland. So let me give the floor to Dr Mary Martin.

Mary Martin: Thank you Kerim. Good morning everybody and on behalf of LSE welcome to the school. Vesna and I have had the pleasure of meeting some of you before and we are pleased to continue that engagement and the discussions we have had previously. What we have planned this morning is to share with you some of our research and engagement with both policy makers and private sector companies around this issue of not just whether, but how businesses can engage with peace processes. For us the 'how' is very important and is perhaps the most difficult aspect, and is an emerging aspect. Though some may dispute this, we have established business and human rights standards over the last ten years as the result of various international law and soft law standards, but the idea of business and peacebuilding is still evolving and emerging. Our initiative that Kerim referred to was set up last year and is funded by UN to look precisely at how we can assist and how we can work with private companies, whether they be large international companies, smaller SMEs, or business groups or associations to try and advance the ideas around this agenda and to supply new suggestions as to what might work. The core point of our program is to come up with a framework of operational guidance. We will come to this later in the presentation.

Let me hand over to Vesna who will set the scene for us as we are talking about conflict and post-conflict and different kinds of challenging times, and Vesna will explain a little bit about how we see that.

Vesna Bojičić-Dželilović: Good morning everybody. We have several concepts that are relevant to this conversation that Mary and I think are important to clarify before we go into our framework. If we want to understand the different ways in which businesses are linked to conflict and peace and how they can contribute to conflict resolution and

peacebuilding, we need to understand the concepts of peace, conflict, and other related concepts.

Firstly, we have the concept of conflict. There is a tendency - the moment you mention conflict - to think about armed violence and war. While we are particularly interested in war and post-war peacebuilding in the aftermath of armed conflict, many issues that we will be discussing here apply to a variety of conflict situations. Peace and business and conflict resolution debates cover an entire continuum of conflict situations that can range from non-violent conflicts, which can be latent conflicts where there are clashing values or interests with articulated demands, or manifest conflicts, for example where you have verbal pressure or the threat of violence. On the other side of the conflict spectrum is violent conflict of which war is one type. The role that the private sector can play will vary across different situations and will involve different strategies for contributing to peace by different types of companies.

A second concept that is commonly used is that of fragility. While the two are related, i.e. conflict and fragility, fragility is more about conflict, and I want to say a few words about fragility. As a concept, fragility gained prominence in the 1990s in response to an increase in intrastate conflicts, or civil wars. There was the understanding that state failure was a cause of armed violence as well as an obstacle to post-war peacebuilding and stability. There was a whole range of institutions that were working on fragile states and developing indicators and such, but it was also a very controversial concept and the thinking about fragility has evolved particularly over the last five or six years. An important milestone was the work by the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), which in 2016 came up with the idea to focus on 'states of fragility' rather than 'fragile states'. Fragility in this definition is a combination of an exposure to risks and insufficient coping capacities

of state systems and/or companies to manage, absorb and mitigate those risks. The combination of risks and capacities determine how fragility manifests itself. It is a multidimensional phenomenon; it can be about economic fragility, political, environmental or security fragility etc., and any of these fragilities can be present at any point in time. What the OECD does is map how these fragilities evolve over time and uses this to rank countries by degree of fragility, and at the moment in their categorisation there are fifty-eight fragile countries.

It is also important to keep in mind that the context of fragilities is different. While the focus has mainly been on state fragility, what is becoming increasingly clear is that fragility of the cities is becoming a global problem, and this is also something to bear in mind when talking about the role of business in these kinds of contexts.

There is also a temporal dimension to fragility. There are some areas and countries in which fragility is chronic. Some countries fall into this category of chronically fragile states. There is also a situation of the so-

called 'moment of fragilities', when areas or countries go in and out of a fragile state. So the causes of fragilities are complex and multiple, but because there are certain patterns such as fragile states often being the ones experiencing conflict and often being poorer countries, there is a tendency to associate fragility with poverty and a lack of economic growth. While there is a correlation this does not necessarily mean that economic growth is the solution to fragility. There may be economic growth, but if its results are not shared equally, such as if there is unemployment or there are issues with accountability or representation etc., the effects on stability will be severe.

Similarly, institutional weakness is often associated with fragility, and this was very much the mantra of 1990s, but actually institutional strength or weakness is not uniform across all areas of state function. A strong state does not necessarily mean a stable or strong society. In fact, many authoritarian states are fragile states because the way in which the strong institutional construct is maintained, and this leads to fragility. Those institutions that can be exclusionary, discriminatory, unfair or arbitrary and actually breed fragility. Where we come in with our research is to look at how these complex sources of fragility combine and can lead to conflict and violence, because fragility, besides violence, can lead to a breakdown of institutions, demographic movements, and all kinds of social problems.

The last concept that we use is peace. This again is used differently. There is a very minimalist definition of peace as the absence of violence, but what we are talking about here is also about how to reach a point where peace can be sustained. When we talk about peacebuilding, what we often sidestep is the serious conversation of what it takes to sustain peace, and I think in many contexts we have seen this difficulty of sustaining peace. This is the framework in which we locate our work, looking at

the different ways that businesses can engage and how they can forge a different kind of dialogue among various social actors in the areas in which businesses operate. I will hand over to Mary now to present our research and our framework.

Mary Martin: Thank you Vesna. From thinking about the backdrop, let us turn specifically to the private sector. What we are going to be talking about are very specific aspects of what we see as the private sector attributes for security and development and peacebuilding. The things you will hear from us over and over again are the 'local level', the local 'focus', how business can build capabilities which could include the kind of things that Vesna was talking about, i.e. the gaps in governance and institutions, and also the ability of businesses to conduct strategic partnerships and alliances particularly at the local level but at other levels as well. These are the things we will be talking about continually this morning.

So, let us remind ourselves why business is such an important actor and what kind of attributes we can leverage to contribute to dialogue and peacebuilding. The first one is simply its presence – often called the force on the ground in conflict and crisis related environments. Businesses are often a continuous presence when other actors are not around. We see this in places like Colombia, which is a large country with very remote rural populations where, during a 50-year civil war, the government simply wasn't present in certain places, but companies were. Another example that we worked with is Liberia, which is a post-conflict and also a post-crisis country, where during the Ebola crisis international companies were simply the only people who were there in the communities even before the international NGOs, the government, and so on.

Vesna and I did some work a couple of years ago with the EU on a project that was called 'Whole of Society Conflict Prevention and Peacebuilding', and we looked at the role that the private sector could play in peacebuilding, and one of our case studies was Yemen. One comment that was made by the oil company Total was that after the Arab Spring the only people on the ground in certain places in Yemen, and this may still be true today, were the security officials from big companies. So, companies and the private sector are often there when other actors aren't. As a result of that they have local knowledge. We know that a lot of companies, particularly international companies, have a mix of types of staff and perhaps expatriate staff and usually, and this is certainly true for indigenous national companies, the staff are local to the area, understand the area they operate in, and understand the relationships and the dynamics better than sometimes the international community or the civil society sector who may be drafted in to assist. And what we know of the conflict environment and the conditions that Vesna described, what we see is that on the ground you have many different types of actors. You will have local communities, local government, organised and dis-organised groups, victims, marginalised people, civil society, international and national actors, etc. It is a mosaic of different types of actors. One of the benefits of business is that because they are present and because they understand some of these environments, they have the innate ability, which is sometimes not used, to connect these multiple actors and provide a platform, forum or safe place for dialogue.

The second connective ability that business has, whether it is a large international company, a national company, even a small or medium sized enterprise and certainly a business association, is that ability to connect not just multiple actors but multiple levels that exist. By 'levels' I mean the intervention of the international community, the national government, policy makers at national, regional and local level, etc.

Companies often sit awkwardly between these different levels of activity. When you have a conflict or a crisis-affected environment you see large-scale interventions, whether they are military, civilian, legal, etc., with things going on at the global, national and regional levels, and of course daily life goes on at the grassroots. Businesses, particularly the larger they are or if they are business associations, often have connections into those different levels, so their innate ability to bring these together is a resource that can certainly be leveraged.

I think that perhaps the most is made of logistical, informational, and financial resources. We are conscious in the work that we do that we are working against a backdrop of large international agendas like the Sustainable Development Goals, and we know that the private sector is courted and sought after to provide money for these agendas. While this is true, we should also be aware of what companies can do because of their information and logistics. Again, going back to the example of Liberia and the Ebola crisis, 400 companies came together during the crisis. Liberia is a very small country, but 400 companies came together and set up an information sharing platform, a virtual platform, which started with one man from one steel company having a conference call in his hotel room, but this had the ability to mobilise the kind of resources that companies had that were needed in that situation, such as road transport, staff, and information itself etc. So, we shouldn't always just see companies as a source of money but recognise that they can bring a lot more to the table. And if you are trying to mobilise that engagement by the private sector I think that this is very important, as sometimes they may resist the call for money if it does not sit with their profit or budget cycle, but there are other things that they can bring to the table. In terms of their own capabilities, companies have to solve problems every day. The commercial operating environment needs a very

pragmatic approach, and this too can prove very resourceful in these environments.

The other connective aspect that we have seen in a number of conflict and crisis situations is that sector mobilisation, or getting a number of companies together, is immensely helpful and this can often be done through business associations or across industry partners.

The other attribute that is really critical in these situations is that the investment cycle tends to be much longer than the peacebuilding intervention cycle by international community or international NGOs. Businesses that have invested either because they are local or international, or because they have already invested in a facility or operation on the ground, will not leave in a hurry. People talk about the 'fragility' of investment, arguing that it can be disruptive because companies can leave, but there are two sides to this coin, as often companies that invest time and knowledge into being there are likely to have sustained engagement and are therefore likely to bring long-term change rather than short-term peacebuilding cycles.

Finally, going back to a point that Kerim raised at the outset, we shouldn't ignore the value of discussions and dialogues for shared learning. We are all stumbling our way through these situations; each conflict is different and no set of good or bad practices will necessarily apply to all conflicts but learning from past experiences is important and companies are important facilitators of this at the practical level.

One of the things that we have come up against in talking to companies about these kinds of situations and what they can do and how they can leverage these attributes, is the issue of protection versus prevention. If you are in a climate where the goals have to be protection, and that can be protection of staff, families of staff, suppliers and the supply

chain and so on, there is a protection function that companies can fulfil. But increasingly the intention is also turning towards prevention. This is something that the UN human security approach is very keen to emphasise, that it is not just about addressing and reacting to past problems but also seeking to move into a preventative space where you can start to address some of the underlying problems which lead to conflict reoccurring, and we know that it is a characteristic of modern conflict that it is repetitive and is hard to suppress, and therefore promote peace. What companies say to us, and some of the path finders particularly amongst international companies, is that they are aware that this is an emerging agenda for action, but it is hard to find the right balance and to find the right role when you are faced with fragile conflict or crisis-affected situations.

So, we have set out 'levels', although this may not be the right word, perhaps 'steps' is more appropriate, and each 'step' is progressively more proactive. The first step is something that should exist already even if it doesn't; human rights is an intrinsic part of stabilising fragile situations and ensuring that peace could take hold. The guidelines and norms that have emerged over the last ten years about business and human rights are something that still needs to be pushed. So, compliance with good standards is a prerequisite, and a lot of companies tell us that they have put in place strategies for so-called 'CSR' – 'corporate social responsibility' – which moves on from corporate philanthropy and seeks to contribute to a wider social good, and engage with stakeholders both locally and nationally. So, although it is certainly not guaranteed, this first level is what a lot of companies and business associations are already aware of and are perhaps already doing.

Level two is then where you perhaps use some of this CSR and a corporate philanthropy-type approach and get involved in wider social

good through funding developments, particularly in social goods such as education, health, and perhaps infrastructure. In the Colombian case, the peace process was given a major leap forward in 2016, when peace accords were signed between the FARC guerrilla movement and the government and a very prominent part of that peace process has been to include the private sector in the peace process and use them to help to rebuild the economy and to help rebuild social cohesion in the country. In a large, rural country with a lot of remote areas there is a huge need for infrastructure and public projects, and what the Colombian government did is set up a programme called 'Works for Taxes', where companies are able to offset their tax bill if they engage in infrastructure projects. So, there is an on-going push-pull dynamic between the government and companies, but what is also important as part of this is that companies are involved in the integrated planning process at the local level to discuss with local governments and communities what the planning and development needs are in order to sustain the peace process.

Level three is about more proactive engagement. These may go into areas of governance, rebuilding institutions, reconciliation, etc. A huge part of the Colombian challenge, and also in Liberia to some extent, is dealing with issues such as historical memory and establishing what happened in the conflict and who has 'truth', and the truth and reconciliation process is something that the private sector can and is contributing to. The modalities of this, the 'how', are the issue of debate and new ideas, and we are seeing more novel public-private partnerships. Also, as we see in Colombia where this is happening at the local level, they are seeking 'territorial peace', which refers to bringing peace from the formal, diplomatic process down to remote regions and villages, and from that the enhancement of local capacities and building up the abilities of people and reintegrating them to make decisions and develop

new economic activities is an area where companies can and are playing a major role.

Finally, level four takes this further in thinking about what a holistic and comprehensive approach to peace means. And, in particular, not just building the capacities but building the empowerment and the enabling mind-set amongst local people, including victims and marginalised people from conflicts, and this requires a huge effort from the private sector because it is a long way from its traditional role. What it requires is to develop new key performance indicators. It requires a whole new internal management discourse about how to organise this and how it sits with the business model, i.e. how to be conflict sensitive while also doing business in a profitable way.

Let us now turn to some concrete examples that we have come across in our research that can add some flesh to this. As Vesna was saying, when we talk about 'conflict' the word can describe many different types of situation. Some may be regarded as 'hot conflict' like Syria, and perhaps the Syria-Turkish border would come under this definition, and often you get a mix of situations in a single country. We constantly go to places, such as Colombia and Ukraine, where it is hard to believe that there is conflict as you can sit in the capital city and it feels normal, meanwhile there is violent conflict going on in another part of the country. We have tried to give a variety of contexts in our examples.

Our example in Ukraine was when we were working with the EU in Kiev, mainly because it was very difficult to get to the areas of the country where there was violent conflict. What businesses were doing in the Russia-dominated Eastern areas was sustaining the economy, which was important for having a basis for security, development and peace, while also the large Ukrainian firms, remnants of the old Oligarch

businesses, had large networks of employees, suppliers, value chains, etc., and could leverage these networks of activity to provide a safety net for people in those areas. At the same time, at the national level, a lot of these businesses were lobbying for fundamental reform, which is an illustration of my earlier point about their ability to connect different types of actors across different levels. Specifically, they worked with civil society on the issue of internally displaced people, who often found they were moved out of the conflict zone, but then the question is raised as to what happens to their ability to earn a livelihood, and the cash that they are owed for work done, or pensions, etc. So, these are very concrete things that companies can do even in the very 'hot' conflict environment.

We have also talked a bit about Colombia, which is a mix of post-conflict areas and other areas where there is still a lot of violence, so we cannot say with confidence that it is out of the woods. Apart from what I mentioned earlier about infrastructure programs and development, there is an interesting example I came across when I was talking to a coalminer. This is an illustration of going beyond the comfort-zone and what is normally considered the responsibility of a company's operations. Here in local areas, they have set up a security protocol in order to share information when there are eruptions of violence or unrest. The protocol informs on what everyone should do, and is aimed at informing and connecting communities who often do not have good relationships with the government, either local or national, and connecting them to the local or national government so that the proper forces like the police or the army can come in and manage the unrest and prevent it from worsening. In addition to the security protocol this company was also involved in developing integrated development plans.

My final example is a different conflict context, Mexico, which is officially not a conflict context country. Yet the level of drug-related

murders and controls for power make it a very dangerous area, perhaps more deadly than places like Iraq or Afghanistan. What you have in Mexico is a problematic security development nexus, i.e. trying to establish both security and development. Here the challenge is to counter social inclusion, to bring people on the margins, who may be victims quite literally or are part of drug networks, into legitimate activities and also building, strengthening and working with existing institutions. Here the example comes from a company called CEMEX which is a cement producer, and they have projects which are involved in both rural and urban areas. You may recall Vesna saying earlier that cities are a particular problem, and these are five-year projects, which is quite long in development terms, to counter no-go areas and build inter-community relations. What we found interesting about these projects is that they were undertaken by CEMEX not in areas of its own operation, companies sometimes do as part of CSR or as part of the 'social license to operate' and they do this in order to make the environment in which they operate better, which is fine, but in this case CEMEX said that they had a wider social responsibility to the country as a whole, and therefore put their money and resources into areas where they have no commercial gain.

I will now hand over to Vesna who has some other examples.

Vesna Bojičić-Dželilović: I have selected three examples that involve different kinds of partnerships. The first is a beer manufacturer in Burundi. This was a partnership scheme that focused on generating employment for former or demobilised armed youth, returnees from refugee camps and other returnees, landless groups, etc. The main objective was to support stability and economic recovery in Burundi. The partnership originated with three actors coming together - a company, called Brarudi which was located in the centre of Burundi, an international

private sector development organisation, and a local expert network organisation. This was an initiative aimed at developing a new line of beer production after Brarudi had discontinued its previous activities after facing too much competition from other East African countries. The idea was to partner with farmers who grow the type of grain used to produce the beer. The partnership also had an international dimension through the support of the Dutch Ministry of Foreign Affairs, but the key role was played by the company itself in terms of making sure that there was a demand for the production and making sure that the supply line and that the farmers were engaged. Two micro-finance organisations also became involved, which was important in terms of supporting local farmers. There was however an issue with developing a relationship with the national government, which was not interested in taking part in the initiative. What the company then did was approach the Ministry of Agriculture and Livestock at its local offices, which was a way to ensure that the program was sustained and supported, hoping that eventually the national government would support it.

Another example of proactive engagement by a company comes from Haiti, involving a textile manufacturer called Group M, which originally had its operation in the Dominican Republic. In 2000, cost issues were becoming a source of concern and the company moved to Haiti in search of lower cost production. In their account of how the initiative started, they stated that they were ignorant of the situation in Haiti, as the location they settled in was a two-hour drive away from their headquarters in Haiti. They moved into an area that at the time had an unemployment rate of 75%, and over 50% of the local population was living below poverty line. They decided to open two facilities. To do this, they had to train local people, many of whom had never before seen a sewing machine, and initially employed 1000 employees. When they arrived, there was no infrastructure in the area such as paved roads,

electricity, a regular water supply, etc., so the company invested in the area over time, such that within six years there were three schools built. It also invested in financial literacy such that now there are three banks, and supported social housing programs, all of which directly effected people's lives. What is interesting is how the company pursued its own objectives while taking into account the needs of the local population. They also invested in the implementation of solar panels, which were a source of electricity for the company facilities but were also installed in the homes of employees and in other social housing. Furthermore, those living in these houses were allowed to sell any surplus electricity that was generated to supplement their incomes. They also invested in a local gas network, allowing households to move from burning wood to gas, which improved the quality of life of the population while also helping the environment as the logging of wood stopped as a result of this shift to using gas. Within seven years the company has expanded and employed around 9,000 people, such that the area became attractive to people from other parts of Haiti, and the company is now planning on investing in further development, with the hope of employing up to 16,000 people. In this partnership, unlike in Burundi, there was strong backing and involvement by the local and national government.

The third example comes from Angola, where there is a partnership

called the Angola Partnership Initiative which was launched in 2002 by Chevron in collaboration with the national government and several international donors. It was an initiative to assist Angola's transition from war to peace. There was a flood of an unemployed labour force and there was a huge population at risk, so there was pressure to do something to prevent a return to conflict. In developing this initiative, Chevron followed its experience in Nigeria, where it also invested in schemes to improve health, education and job creation. Initially, Chevron invested $25 million, and eventually other donors matched this funding by $31 million, and then, after a period of time, it became clear that this was turning into a national broad-based partnership, and Chevron committed to further investment. The areas of engagement involved the development of job opportunities in agriculture and fisheries, and the development of small businesses in general. The next stage of the collaboration came when an international NGO joined Chevron in this initiative, which was critical for bringing in more conflict-sensitive practices and looking at how these schemes could work on reconciliation issues, and how they could lead to stable employment for various groups that had formerly been in conflict. This is one example in which a company has gone far beyond its normal CSR and I think that there is a strong element of corporate learning from Chevron, based on what it has done in Nigeria and how it has been able to adapt this to the specific context of Angola.

Mary Martin: Those are some examples of what companies have done or are doing. But what are we proposing? How can one learn from these examples and move forward? We are proposing a human security approach. Many of these examples have this ethos but without the specific label of human security. The term 'human security' was developed by the UN in 1994. We are all familiar with the term 'national security', which is the idea that security is about defending the state and its borders. Human security in contrast is about people, and asks what peace requires

at the level of individuals and groups. We believe that the only way to achieve sustainable and embedded peace is by making people themselves feel safe and secure. The idea has a tripartite formula: freedom from fear (physical safety), freedom from want (mercurial needs), and dignity (psychological). Human security as a term combines human rights, human development, and argues that these things are needed for peace and stability. These three aspects can be diverse and variable from one place to the next as people's security will depend on different things, such as clean water, livelihoods, health, or a combination of these, etc., and threats to people's security are often interlinked with these. It is a people-centred approach.

The idea of prevention is important, as we cannot simply be reactive. If we can set policies and practices to stabilise and make safe the space that people live in before violence breaks out, this is very important. As we have said at the outset, the idea of human security is not just relevant to violent conflict but also a range of crisis or conflict-affected contexts.

You will all be aware of the Sustainable Development Goals and this agenda, and also the UN Guiding Principles on Business and Human Rights and other directives on transparency and reporting. So, the idea of human security is to connect these global initiatives with what goes on at ground level. Thus, we are interested in every-day experiences and the hopes and aspirations of individuals, groups, families and communities. The local level and the idea of sustainable peace and security are very important.

Another crucial aspect of the human security approach is that it is bottom-up. The initiatives for security and development need to come from people themselves; they cannot be imposed on them, as this will not work in the long-term. Vesna and I have done a lot of work under the

envelope of something called 'local ownership of peace processes', which is a strange term but is the idea that it is important to get the participation of people who are themselves affected, and the main modality for this has to be dialogue. It is also about thinking about inclusion, including people who are outside formal peace processes or even development initiatives. The work that we are doing at the moment in thinking about how companies can get involved in this human security approach is to see how the different interests of commercial operations, i.e. making a profit or investing sensibly for shareholders, can be shared with those on the ground who are vulnerable and insecure.

One way of operationalizing the 'levels' that I mentioned before is through the partnership modality. The framework that we are developing is about something we call the Human Security Business Partnership, and we think that this is an interesting modality for companies to consider as it can change the conversation between key actors that are involved, whether this is companies, local communities, or different levels of government. It is not about companies simply investing or bringing jobs or not committing human rights abuses, all of which are important, but are sometimes dead-ended and do not lead anywhere. This partnership modality, also using human security, we think can offer a new language and methodology for businesses to engage at the local level. It particularly focuses on what companies and communities have in common, defining and achieving goals that satisfy both of them, and looking at how you can build a future together. It sometimes gets tangled up, and this is the case in Colombia, where there is a legacy of mistrust of businesses, but I think that concentrating on what can be done, and forward-facing and building together, is important. Again, the ability of a company to connect value, supply and policy chains is a real resource that can be utilised.

Here we have listed what we regard as some of the key components of a Human Security Business Partnership, which you will see relates back to some of the points we have been making this morning. These include a multi-stakeholder alliance, connecting top-down and bottom-up initiatives, establishing common ground, rebuilding trust and sustaining interaction between businesses, communities, local government and civil society through creating 'good partner relationships'. A crucial point I would like to emphasise is that a partnership model like this needs, and can provide, roles and commitments for all of these different actors on the ground, and it is really helpful to get neutral third parties such as universities, civil society/community groups, and UN agencies involved in the partnership alongside the companies, communities and the government. Obviously, it is important to be aware of, add value to, and work with other initiatives and to not compete with these.

I will now hand over to Vesna who will provide a sobering counter to my optimism and elaborate on some of the challenges of this partnering mode.

Vesna Bojičić-Dželilović: Very often, we talk about partnership as this magic solution, but there are challenges to these kinds of partnerships in conflict contexts. One of the biggest challenges is the challenge of business as a constituency of itself. Business is not a monolithic entity, and there is no unified agenda across the business community. One example is in Guatemala where there was a strong cohort of businesses who were against the economic reform agenda that was meant to help peace and stability, or indeed in Syria where the regime is co-opting certain sections of business into its own reconstruction agenda, and the problem arises of how to create collective action by businesses in order to contribute to peace. This diversity in terms of interests and incentives also applies to individual capacities across businesses, which then define

different roles that these companies can take in these contexts and how proactive their engagement can be.

The second challenge is the pressure or requirement for business to preserve its impartiality or neutrality in this very complex context in which there are many internal and external actors that determine what goes on. I think that we see this again in Syria, with this question of preserving a neutral space where business can act as an honest broker in resolving some of the issues and navigating the political, security, and economic terrain.

The third major challenge is the legitimacy of business actors among different constituencies. This can be legitimacy towards governments, local communities, towards its own employees, etc., which is paramount for credible action. From a partnership perspective what is particularly difficult is how to reconcile the interrelationships between different types of dyadic relations. What I mean by this is that businesses have one type of relationship with government, another type of relationship with civil society, and yet a different kind of dynamic with local communities, and these can actually affect each other. The way in which business is related to government can affect how civil society perceives what the business is doing and how credible the business is. Ensuring that the business acts as a legitimate actor is one of the main challenges to forging the kind of partnership that we are talking about.

The next challenge is about the context in which we are discussing these partnerships, and I mentioned a bit about these contexts in my introductory remarks. What we are confronting here are deeply fragmented and fractured societies where there are differences among different groups or areas of the country in what kind of government they want. There is often no agreement on political community, so

when business engages in this context, it is difficult to bridge this divide between different groups, and how to replicate positive contributions at the local level to the national level, as what national level elites are doing will affect the extent to which this contribution can be multiplied.

One of the general challenges that applies to partnerships concerns power asymmetries, where usually it is the companies that occupy the commanding positions in the local economy and have all the power resources and influence, and this is particularly pronounced in conflict contexts where governments tend to be weak or disunited on the policy front. That gives companies the possibility of engaging in governance without having the legitimacy to do so. However, the other side of the asymmetry concerns the informal power of local communities *vis a vis* the companies. We have these various dimensions of power asymmetries that can again determine the extent to which productive partnerships can be formed, so this issue of how to align these power symmetries is critical for organising the kind of Human Security Business Partnership that we are talking about.

Linked to this is the issue of capacity deficit for partnering, which operates on two levels. One is across-partnership, which is related to the fact that no social actor that is taking part in business is institutionally predisposed to partnering. Partnering is something that has to be learned and acquired. This is a major obstacle. The second level of capacity deficit concerns the individual capacities of each of the partners, from businesses to civil society, local communities, etc. If you think about South Africa and what business was able to do there in terms of peace promoting activities, the role of capable, strong, engaged civil society is paramount. These two types of capacity deficits are again a major challenge to partnerships.

I will conclude here, to give us some time for questions.

Participant Question: Thank you very much for this introduction. It has been a very interesting meeting and I hope that we will gain even more information during the rest of the day. My question is this: we talk about business and peace, but there is also another side, which is that there is huge investment in security, defence, and the production of arms. This investment makes it difficult for those who are engaged, and of course we have to consume all of these arms. This is a strong business today for all economies and countries. These companies are all legitimised within their countries, and there are huge investors that expect income for their capacities, and governments are even giving incentives in providing researchers and investments in this area. This is a big part of business, but it does not work for peace, even though some say that arms are produced in order to keep the peace. What is your opinion about this?

Mary Martin: I think that it is an interesting point in a lot of contexts where you have a big national security dimension which has its own commercial perspective. My comment comes in two directions. This came up in the Colombian process, and I remember doing a roundtable with companies two years ago just after the peace accords and it was at the request of the armed forces. We spoke about how there could be reform in light of the peace accords and how companies could adapt. I had prepared my remarks and just before I started the organiser asked me not to talk about security sector reform. I responded by saying that this is part of the argument, and that in a peace process eventually the military-industrial complex, the business and institution of arms has to be formed and adapted, but this is a very politically sensitive process. It comes back to a willingness to engage with both politicians and also the businesses that are involved in the arms and security sector business.

I think that needs to be part of the dialogue that happens even at this stage in any country. I would say that engagement is important rather than suggesting that national security is totally divorced from human security, and that there needs to be some dialogue that includes and recognises that the security sector is important both politically and commercially.

A different type of answer I would give goes back to work that Vesna and I did some years ago when we were first developing the human security approach. We had very productive discussions with the military and defence industries on the idea of what capabilities and resources could be used and adapted, including technologies, as technology is an important part of this discussion as you can use the technology that is available to the commercial defence firms and the security forces to help promote things like regional development, and help dialogue and communication with marginalised people. A lot of the work we are doing at the moment is looking at how you build technology platforms into initiatives to protect and empower local people in order to promote peaceful development. So, I would say that there needs to be engagement. Clearly, the commercial sector is not going to turn swords into ploughshares immediately, but I think that there are resources and knowledge and technologies that can be used for this kind of human security, as well as national security.

Participant Question: I am very interested in judicial systems and I have been involved in an organisation that builds judicial systems in post-conflict settings. I think that we would agree that if there is not an effective, independent judicial system, then a country will fall within an investors definition of fragility, as there will likely be exclusion and discrimination. When you are talking about the very largest commercial organisations, they tend to sidestep problems because they operate through international commercial arbitration, but this has limited

impact because any economy is hugely dependent on local small and medium sized businesses and so on, so although large companies are important they belong in a different category. My question then is that given that establishing a judicial system is a state responsibility, how much scope is there and in what ways can the commercial community help this process, which is a problem in so many countries? I recently chaired a session on access to justice in Malaysia, where many areas have a complete lack of access to justice. How much help can come from the commercial community in this respect?

Vesna Bojičić-Dželilović: I think that there are several ways in which this contribution can come. One is by businesses respecting the global codes of conduct that have proliferated over the last twenty years. It is important to make sure that a government, which is usually a signatory to these global codes of conduct, implements them, and that this is reflected in the practices of the companies themselves. Also, some things that Mary has discussed in terms of the UN Business and Human Rights agenda are relevant here. If businesses adhere to what some of these codes of conduct are asking for, this is one way of contributing to better legal and judicial standards that the government may not always be willing to put into place or enforce. There is also a link to the whole agenda of being transparent and accountable in business conduct. This is the basis of business operations that contribute to strengthening legal and regulatory frameworks and compensating for the gaps that may exist in this lack of readiness on the government's side to do what they are supposed to do. I would say that the third element where the commercial sector can usefully contribute to improving legal frameworks is through partnership initiatives, i.e. partnering with NGOs, partnering nationally, regionally, and internationally. All kinds of initiatives that can help put pressure on governments for more accountability and transparency will contribute in this direction. The last point is I think that very often

companies are acting as governors themselves. They are the ones who, in some areas and domains, are working instead of the government, and again we need to ensure that this is happening in a way that contributes to transparent and just legal systems.

Participant Question: You have spoken about companies and their output, and it feels like we are talking about results that the company did not originally aim for, such as a decrease in unemployment or crime. These are not the end-goals of the companies, but rather by-products. In talking about CSR, we see the role of the state differently. The state is a partner for the company. It is not possible for a company to do something on its own, but rather these are the responsibilities of the state. Looking at the example from Colombia, I think that a company cannot work in a country without the state's permission or direction. We have to think about how the state approaches these situations. How is the state persuaded to be involved? How are the companies persuaded to be involved, in cases where there are no tax incentives or similar conditions? I feel that there is something missing from the win-win aspect of this.

Mary Martin: The simple answer to achieving this win-win situation is through the partnering modality. You are correct that none of these actors, whether it is the government or companies alone, can be held entirely responsible for these social and public goods. This is not realistic. However, there is an increasing awareness that they somehow have to be involved. One of the things that we have tried to do with this framework of the Human Security Business Partnership is to trigger a discussion about what responsibility means, because too often it is seen in a unilateral or bilateral way, i.e. that it is the company's responsibility or the government's responsibility. What we are trying to get at with our model of partnership based on a human security approach is to say that all these different actors need to be involved in the process. It needs

a government representative, not necessarily at the national level but maybe at the local level, e.g. local mayors or local authorities, but the responsibility between these different actors is a shared responsibility; it flows two ways. For us, the processes that are part of that partnership model are very important. One of the first processes is to have a process of identification through dialogue, and that people sit and discuss the needs that must be addressed and whether these needs represent what the community want, and also how they fit with business goals. This will not be sustainable if it is just corporate philanthropy, or as you say, if it is just CSR in order to appear good, or even, I would suggest in the Colombian case, this program of public works for taxes, which is very much in its early days, but there may be problems to this, as companies will look for ways of doing the minimum, and the works and infrastructure projects that come out of it may not respond to community needs and may just be done to avoid taxes, and so on. Our process that we suggest through, firstly, a partnering modality, and a discussion of goals and responses and how they are shared or seen differently, so we are talking about a dialogue-based process that is essential to having a different type of communication and therefore producing a different kind of collaborative endeavour.

Participant Question: Of course, we have said that we will not talk too much about Turkey today, but we are in fact looking for a solution to the Turkish problem. We are discussing companies being on the ground, but this is often very dangerous. There is often a drain of capital in conflict-affected areas, and businesses leave the area. To convince both sides of a conflict to agree to peace, what is needed is social action. However, it is likely that you will only be able to convince one side. Is there approach in which both sides can be convinced? Figures show that after big conflicts, businesses tend to leave areas, and we need to persuade the state that a

lack of economic development and a decrease of employment actually strengthens radical organisations.

Vesna Bojičić-Dželilović: These problems are a common pattern across conflict-affected areas and areas with open armed conflicts. I think that the experience of companies who have decided to stay in the country, rather than leave, shows that those companies that are able to develop constructive relationships with local communities stand a much better chance of keeping this on-going re-articulation of relationships with whoever is in control of the area. I have done some work in Syria at the national level, looking at how local civilian councils have negotiated with different armed groups. What this shows is that the mobilisation of local communities is important and having an on-going sustained dialogue with them is absolutely critical. The other positive practice in this context is a need to be flexible in terms of how supply chains are organised and for companies to be adaptable to this changing context, whether it is the security situation, the question of brain drain, etc. I think that persuading the government by presenting the cost of conflict is important and is a valid argument. There has to be a tag on what the conflict is costing the country and the business community, however we are all aware that the government may have different priorities. Conflicts are about renegotiating terms of power and reallocating resources, so this is important but may not always work. I am reminded of a project we worked on with a Montenegrin NGO who was desperate for some kind of figures for the cost of the conflict, in the hope that this would motivate the government to act. It may do so, but it also may not.

Mary Martin: So, then the question becomes, if there is a pattern to the examples that we have worked with, is that if you cannot persuade the state, which is often the case, what can you substitute for this? There are examples, prior to the peace agreement in Colombia where the state asked

the private sector to contribute, but before this there were interesting initiatives such as these Peace Laboratories sponsored by the EU, which were local level dialogue sessions that involved different kinds of actors, business, NGOs, the community, some local government where they were active, and I think it is the local level presence, if you can activate it, can maybe still be productive even if you cannot move the glacier of state intransigence. Another aspect is to get sector-based approaches – a number of companies in a particular area - the natural resource sector can be important, such as the coffee-sector which was important in Colombia. There are creative ways, particularly at local level, around this problem that the state isn't going to come up with big development plans to undertake the economic improvements that are needed.

Participant Question: There are international legal issues here. National and local companies should act on sound legal bases, and this is the only way that they will be legitimate. Some companies may want to provide clean water, a right to life, etc., but what legal ground is there to ensure that the government will also contribute? I work with different ethnicities and religious communities and this is a significant problem for us. We are working on the mental transformation. We have created a democracy platform to facilitate this, but as there is no international legal framework for these actions the ground is slippery, and I would like to hear your opinion on this.

Mary Martin: I have a lot of sympathy, not being a lawyer, as I often feel on slippery ground. We hear this a lot. If you think about the different levels that we were talking about earlier, that companies could do more, what we hear a lot from companies even if they are prepared to do more is precisely your point; they feel nervous because the legal terrain is unclear, particularly if you are getting into public service delivery, whether through infrastructure or economic public goods service. Companies

are understandably nervous because this involves them in a contingent liability that they are not prepared for. I do think that this is an area where we need more legal expertise. My short term solution would be to say that if you go into these partnerships with multiple stakeholders, getting on board experts, civil society, government (whose job it is to deliver public goods), is at least a way of bringing these legal constraints out in the open and trying to get some clarification.

The counter to your point is something that I am reminded of in Colombia, where there are two legal provisions. One is about popular budgeting, and this is not in effect in every municipality, but states that up to 15% of the municipal budget must be decided by the people. The other is a law called Popular Consultations, 'Consultas Populares', which is very strong at the moment, which is the right of local people to veto or reject company presence in certain areas if they have not performed, have not respected human rights, if they feel they are not contributing, etc. This is an interesting counter-point, as you then have a legal pressure on the other side as companies then see a liability in not performing as a social actor and not responding to community needs. I am not saying that this kind of legislation is likely to take off elsewhere, but there are situations in which it is not just that the company is risking everything to become more of a social actor. It is also risking something if it does not behave in social ways and contribute to these economic and social peacebuilding programs.

Kerim Yildiz: Thank you very much. This has been an impressive and lively discussion. For our next sessions, I agree that the question of legality is still there, but neither the businesses nor the governments are free any longer to do business the way in which they want to. This era has past. International law, the law of war, humanitarian law, and local conventions such as the European Convention on Human Rights, have

all provided a new responsibility and obligation for governments and companies to act differently. This is something that we can pick up this afternoon. Your presentation started with the basic three reasons for why it is important to consider peace and the economy together, and this will tie nicely into the afternoon sessions. As our Irish colleagues will discuss, the business community has played a crucial role in the Northern Irish peace process, and they have, like in Colombia, raised the question of the economic cost of conflict and the benefits of peace. This has in turn changed the attitude within companies and the state. We will continue to discuss this this afternoon. Thank you very much again to Mary and Vesna.

End of session.

Session 2: Exploring the conditions necessary to create stability and encourage economic growth

Dan O'Brien, Chief Economist, Institute of International and European Affairs

Kerim Yildiz: We now have Dan O'Brien to speak to us. Dan is the chief economist at the Institute of International and European Affairs, which is one of Ireland's leading foreign affairs think tanks. He is also a senior research fellow at the School of Politics and International Relations in University College Dublin. He is also serving at the The Independent Newspaper Group. He will talk about his own experiences and provide us with his view on the same topics, particularly exploring the conditions necessary for stability and encouraging economic growth. Let me give the floor to Dan.

Dan O'Brien: Thank you Kerim. Firstly, the Institute of International and European Affairs think tank is modelled on the Brookings Institution in the US or Chatham House in the UK. We have no political affiliation. People from different political parties are part of our organisation, and we do not take a corporate view on anything. We are an open ideas think tank that does not lobby or advocate particular policy positions.

Thank you very much for the invitation today, it is always interesting to speak to an informed audience like this, and I very much look forward to the discussion afterwards, which can often be as interesting for the speaker as for the attendees. Also, the topic is fascinating. Most of the public speaking I do these days is about the very boring subject of Brexit, which obsesses people in this part of the world, but a discussion as broad as 'peace and economic development' is a much more interesting topic. But it is also a very complicated topic.

Crossing the border from Nicaragua to Costa Rica and from Cambodia to Thailand are two of the most striking examples that I have experienced of seeing differences in levels of economic development within a few kilometres. It is immediately visible when you go from Nicaragua, which has had a long period of political instability and conflict, to Costa Rica, which is a very stable country in Central America. How much richer Costa Rice is can be seen immediately in the quality of the roads and everywhere else. The difference in Cambodia, which has had an even darker period of conflict over a long period, is even more noticeable from Cambodia going into Thailand. But it is not quite as straightforward in Ireland. It is not entirely clear here that the conflict and change in the political situation has had a huge impact on economic development. Another example discussed this morning is Colombia. Again, when one crosses the border from Colombia to Peru, one does not see a great difference between levels of development and in fact, per capita incomes in Colombia are higher than in Peru by a small margin, so again the relationship between conflict and economic development is not always clear.

This raises a question: what is the relationship between stability and conflict? Does stability reduce conflict and does conflict reduce growth? It of course works both ways. When conflict ends, according to a very

basic mechanism in economics, uncertainty of investment is reduced, and theoretically, less uncertainty should mean more investment. The decline in conflict should boost economic growth according to this, and economic growth can also bring stability. We see this, one could argue, in Ireland, where changes to the border have led to more links across the border. It has made the border a very relevant topic, and for those of you that do follow Brexit, you will have noticed that the issue of the Irish border has become a dominant issue in the Brexit process.

I think that it is important for economists to be humble. We do not understand the process of economic growth very well. This is still quite a young science in that sense. Many factors determine economic growth. One example is geography; countries that do not have a coastline tend to be poorer, e.g. Afghanistan and Paraguay. Geography matters, and the Golden Triangle between Berlin, Milan and Paris is the centre of the biggest economy in the world, and this is a very prosperous area. The geographical periphery tends to be less prosperous. Society and culture are other factors and are sensitive issues in economics, and one that people have often gotten wrong. For example, in Asia, Confucianism has been used in the past as an explanation for Asia's economic underdevelopment. More recently, people have used Confucianism as an explanation for its economic success. The same factor here has been used as an explanation for failure and success. Another factor is trust; countries where people trust each other more tend to have higher rates of growth. Nordic countries are an example of this. Politics and political institutions are another factor. Italy, where I have lived, has very dysfunctional politics, but Italy grew fantastically well in the 1960s and 70s. It was one of the most dynamic economies in Europe, but for the past 20 years it has been one of the least dynamic. So, there are questions even about political institutions. One assumes that good political institutions help economic growth, but again it is not entirely clear-cut. A very big debate

in economics is how much market and how much state there should be in economic activity. What should the role of the state be? Attitudes to risk and wealth are another factor. Partially, one could argue this is a cultural issue. Policies are also important, including the setting of interest rates, and how governments control the amount of debt issued in an economy. The exchange rate is also relevant; what exchange rate mechanisms and structures and policies should one have? Micro policies are another factor – education systems, how we organise our universities, secondary and primary level education, infrastructure, where and how to build it, etc., and which of these methods gives the best economic return.

With all of this in mind, I will look at three different things: the global long-term picture between conflict and development, the Irish situation, and then the Eastern Mediterranean and three economies there.

The first point is that economic growth is a modern phenomenon. For most of human history, any advance there has been in economies has led to bigger populations, not richer people. The economic historian Angus Maddison has tried to measure economic output per person over the last 2,000 years, and his data shows that there was no economic growth for centuries, before there was a sudden change during the Industrial Revolution. There was more economic growth in the early 19th century than there had been for centuries. So, economic growth is a modern phenomenon. It is also spread out. His first estimate, which is generally accepted as fact, is that 2,000 years ago there was much less difference in wealth across the world. Whether it was in the Eastern Mediterranean or East Asia, per person levels of income were much more similar. This means that because population centres such as China and India have always been the biggest and most population places for millennia, this is where most economic activity took place, and we are now returning to that. So, as economic output per person has been converging, we are now

seeing the places with the biggest populations become more important for global economic output. We can see on the chart that more recently, economic development is shifting, and China and India are taking up a greater proportion of economic output, and the Western world is becoming less important. This is a spreading out of economic growth.

Probably the best news from this is that extreme poverty is declining in the world. The population of the world has exploded over the last 200 years, but over the last 50 years the absolute number of people in extreme poverty has been falling, and this year it is estimated to have reached just 8% of the global population. More and more people are moving out of extreme poverty. This is a good news story of economic development and growth.

In terms of conflict, there are questions about the direction of causality here. Looking at the great powers over the past 500 years, how often have they been at war? Going back to the Ottomans and the Spaniards, up to modern day China, how often have there been wars between the great powers? The chart on the slide shows how war has declined over the centuries. The great powers tend not to fight anymore, and this is reflected in how many people die in wars. There has been a huge decline in deaths from wars since the end of the Second World War. We can see a slight increase in the data owing to the Syria-Iraq situation recently, but the trend in terms of the death rate in wars has come down dramatically in the post-Second World War period.

However, it is not all good news. The number of conflicts in the world is still high. This includes any conflict in which there are more than 25 deaths annually. Many of these are smaller conflicts, and in a world with bigger populations and more countries, perhaps it is surprising that

it is not rising more quickly, but certainly conflict has not disappeared entirely even if it has become less bloody.

To draw some conclusions, an increase in people doing business and a decline in people spending their lives in military affairs has made the world less prone to conflict. I think this is a reasonably certain conclusion. Economic interdependence changes interests; the more interdependent we are the greater the cost of conflict, and this reduces the instances of conflict. On a more individual and political level, the more people who have something to lose, the less likely people will take a risk with something like conflict. An optimistic opinion is that people are inclined towards cooperation, and on an international level we see this with the UN, the World Trade Organisation, the EU, etc. There is an inclination towards rules-based structures, be that communities, states, and in the international arena. These things are helping to drive the world towards a more peaceful way of living.

I will now talk briefly about the Irish economy. There are aspects here, the Northern region and the Southern region.

How much of a role did economic decline play in the Northern Irish conflict? The chart on this slide shows manufacturing employment in the Republic of Ireland, the UK, and Northern Ireland. As we can see, there was almost a 50% decline of manufacturing employment in Northern Ireland, starting around the time of the outbreak of the conflict. Is it correlated? I doubt it. I do not think that it was primarily an economic issue, but it may have contributed to the instability of the time.

Ireland became independent about 100 years ago. It had arguably too much stability, with stable political institutions, but it was one of the lowest growing, badly performing economies compared to the rest of Western Europe, and we can see this in employment data. There was

stagnation in employment in the economy of the Republic of Ireland, and for around 70 years there was little change in employment growth. This was one of the worst performances in Western Europe. Then, suddenly, there was an explosion in growth in the 1990s. Again, is there a correlation with peace? I think that very few people would argue that this transformation of the Republic's economy was linked to the end of conflict in Northern Ireland. Perhaps the answer is correlation, but not causation.

Some conclusions from this: the crisis of the 1970s and the industrialisation may certainly have contributed to the conflict in Northern Ireland, but it was not the cause. It almost certainly depressed investment, and reduced opportunities. It was certainly not helpful. The Irish Republic's stable political institutions theoretically should have generated economic growth, but Ireland is an underperformer. What was the real cause of Ireland's turnaround in the 1990s? I would argue that it was openness. It became a more export-focused economy, joined the EU single market, and globalisation also played a factor. This is what really changed the Irish economy at that time.

This slide shows a comparison between per capita incomes in Turkey, Bulgaria and Greece. I do not know if this has been picked up in the Turkish media, but recently per capita incomes in Turkey have overtaken those in Greece for the first time. It is partly to do with strong growth in Turkey, but is also to do with the depression in the Greek economy, which has caused per capita incomes to fall in a way that has rarely been seen in any developed country outside of wartime situations.

To draw some conclusions from this, EU and Eurozone membership do not guarantee economic growth. They can help, but there is no guarantee that they will accelerate growth. Economies can grow even when there

is political instability. Obsessive credit growth and more lending by banks can cause a lot of damage to economies if it gets out of control, as can poor governance, which will cause damage sooner or later, as is particularly illustrated by the Greek case. Economic downturns can be deep and long-lasting. Independent institutions do matter. The Hellenic Statistical Authority hid the extent of the government debt problem, and when that became clear, it caused the crisis to erupt almost nine years ago exactly.

A final conclusion: there are reasons to be optimistic about the world. Economic growth and the way that it is spreading out to reduce poverty across the world are two of the most positive developments in our world in recent decades. There are always reasons for optimism and pessimism, but on balance, it seems to me that there is more reason for optimism. Progress is not steady, and there is always a possibility that things can go in reverse. To conclude, ultimately progress is driven by people. This is similar to Vesna and Mary's comments earlier about the human security agenda. I am not saying that it is an automatic thing, people have to work to bring it about, but ultimately people drive progress, and there is reason to be optimistic. Discussions like this and sharing ideas in this world helps to drive this progress engine.

Participant Question: I think that the Irish example is very important. In terms of Brexit, I have heard that you are in trouble with Brexit. Brexit creates many problems for borders. I have heard that there is some form of commercial agreement that is hoped to resolve the problems in both communities. Can you comment on this?

Dan O'Brien: The agreement that exists means that Northern Ireland will be treated slightly differently than Britain, and this is causing a very big problem. Maybe this will be accepted, but it is also possible that this

will not be accepted, and there could be no agreement. So I think things are still very unclear in terms of the outcome of the exact terms upon which Britain will leave the EU. I hope that answers the question.

Kerim Yildiz: Why does Northern Ireland want to be treated a bit differently?

Dan O'Brien: When you drive across the border between the Republic and Northern Ireland, there are no checks, and you do not have to stop, pay taxes, or have inspections, etc. In fact, you do not even see that you have crossed a border when you are driving. The objective of the Irish government in particular is that this will not change when Brexit happens; that it will still be an invisible border. However, how one controls borders is clearly a very central function for governments, and because the UK has decided to leave the EU, this will change things, and there is a fear that if there is a new border, that this could destabilise the political situation in Northern Ireland, and possibly reignite the conflict of the past. There is a risk of this, and different people have different views of these risks, but there is a fear that if the border is changed then political developments in Northern Ireland could go back towards conflict.

Participant Question: You have said that extreme poverty has decreased globally, however the gap between the rich and the poor is growing, which shows that there is a lot of injustice in the world. I have read somewhere that the number of people dying from poverty and starvation is higher than those dying from wars. My question is whether different systems of government or presidential systems have an impact on economies?

Dan O'Brien: On a global basis, the world is becoming more equal, because poorer countries are growing more rapidly than richer countries, so there has been a decline in global inequality. Within some developed

countries, such as the US, there has been an increase in inequality, and this has also happened in some European countries, but not all countries. I think that it is important to say that on a global basis, because China and India for example are growing much more rapidly than Britain, the US, Germany and France, global inequality has declined. We are not getting more unequal, but less. In terms of deaths from starvation, again my understanding is that it has declined. As growth has spread out to more countries, the number of famines and extreme poverty causing hunger to become a cause of death has actually declined over time, again because of the widening of economic growth.

To your question about presidential systems, my understanding is that you were interested in a comparison between presidential systems and parliamentary systems, and this is a really good question. The last time I asked a political scientist if anyone had worked on the question of whether there is a link between effective government and presidential parliamentary systems, they told me that no political scientist had researched that, which I found extraordinary. Maybe this has changed since, but I do not know of any research that looks at presidential versus parliamentary, and how that effects the effectiveness of government and economic growth. The answer is that I don't know.

Participant Question: I have a general question that I also wanted to ask in the morning session. Of course, we are talking about the benefits of peace for economic growth, for business, and the role of business circles, and it is a very important topic to talk about. But what about the benefits of war? War is a very powerful market of itself. We also see that some companies, when it comes to their own countries, have a humanitarian approach and invest in peace, yet in other countries they may be the creators of the war, as they first destroy and then they reconstruct the country.

How is it possible to convince the business world or large companies that are leading the world's economy to believe in the economic benefits of peace in the long run?

Dan O'Brien: I am sure many people here have had the experience of taking a taxi in an airport in a country they do not know, and the taxi driver charges you much more money than would be normal if you knew the place. Another example is that your local shop, where you have a coffee or shop in frequently, is unlikely to try and overcharge you for your coffee, because that person knows that you come in often. They have an incentive to not overcharge you because if you think that you will be overcharged you will not go back. But the taxi driver in Heathrow or in another country that you don't know, and you sound like you are not from the country, that person has no incentive not to overcharge you because they will never meet you again. This is a small example of the big picture. You mentioned defence and oil industries, and I think that there is a different set of incentives for energy and defence companies than there are for other types of companies. Broadly speaking, I would think that most people in most types of businesses prefer peace to war, because it is more profitable. Clearly, if you make arms, then it can help your business if there is more conflict, but in most cases for most businesses, peace is better for business than war.

Participant Question: In global decision-making processes, and in global companies, there is an average perception related to peace. Many people see companies as the cause of wars, so they are often seen as an evil force in a country, especially oil and arms companies. In some cases, global companies are seen as part of the global system and as a way of confronting this system. For example, when Turkey is disturbed by an American policy decision, the public wants to destroy Coca Cola or another American company. Maybe we need to look on the level

of global policy-makers to see whether big companies are having an impact.

Dan O'Brien: I think that this is one of the problems of globalisation and, more specifically, is about regulation. Facebook, for example, is a huge global company but we still mostly regulate it at national level, partially at European level. Because we do not have a world level of government, there are very few global regulations to match global corporations. The World Trade Organisation applies in some areas, but mostly there is a mismatch between the capacity to regulate, and the size and internationalization of very large companies. We see this with the technology companies more recently. I think this is a problem of global governance, and one that we will be dealing with for a long time.

Dermot Ahern: I want to thank Dan for, as usual, his clarity on any subject on which he speaks. Perhaps to answer the question on presidential systems, in terms of the graphs that you have shown demonstrating economic growth flat-lining for centuries and then rising rapidly, perhaps this is due to the end of monarchies and the end of presidential-type countries which has taken place in the relatively recent past. Perhaps it is also something to do with the fact that now, generally, countries come to the table to discuss their problems in organisations

around the world including the EU and the UN, rather than resorting to conflict on the battlefield.

Could I ask Dan to look into the future: climate change is taking place, and more rapidly than we realise, and it seems to me that unless something fairly dramatic takes place to reverse it, the graphs that you have shown us will take a dive in that you will see mass movement of people from regions that are adversely affected by climate change, and this is something that the present generation and the next will need to take real cognisance of. I don't know if you are aware of any studies that are taking place that might give us some indication as to what we should be doing at this point.

Dan O'Brien: I did not mention climate change as I am not an expert in the area, but clearly the vast majority of expert opinions say that it is a real risk, and I suppose the big risk is that it will become uncontrolled and lead to bigger and bigger changes, including big movements of people, famines, etc. For all of the positive aspects around global, economic and political developments, again there is the issue around regulating global companies. There really is a problem with shared collective action to address a problem when so many people are involved. I will use Ireland as an example. As a small country, Ireland contributes a very small proportion of global emissions, and therefore you get frequent comments from people saying that as a small country, they cannot do anything to make a difference, so I think that there is a problem here. People feel that other people will not act, and so they do not act either. It is a big risk for the future of humanity, never mind global economic growth.

Vesna Bojičić-Dželilović: I just have a few minor points relating to Dan's presentation, which are relevant for understanding the conditions for economic growth. I think that the global picture of growth and the

trend of decreasing inequality are relevant, but they have to be paired with trends in horizontal inequalities, which are inequalities among different groups. This is the kind of conflicts that we are looking into. These horizontal inequalities are among the main sources of fragility and conflict.

The other point I want to make is about this idea of war as a business enterprise. There is an entire research agenda on this area, and the question was whether there is some literature on this, and the answer is yes. In the 2000s, the World Bank had a big project on war economies, and it was called Economic Agendas in Civil Wars, and it goes to demonstrate the point that I made in my initial remarks, about a divergence of interests and incentives within the business community. There is a substantial body of business that profits from war, and this idea that business is usually seen either as a source of conflict, comes primarily from this body of literature, but from mainstream economics, it is counteracted by the view that business is a force for peace. If you are interested in this kind of literature, I can certainly provide plenty of references. I also have extensive work on the role of companies in contributing to conflict.

To the question on presidential versus parliamentary systems, and the link with development, I did some work on this using Bosnia as an example. I was looking at whether democracy is conducive to development, and I did find some literature looking at other types of regimes, and I can again provide some information on that.

Participant Question: You have spoken about interdependence in the world economy and argued that there is a high cost associated with interdependent countries entering into conflict. As you may be aware, there are various examples of economic wars in third world economies.

My question is this: would interdependence prevent war from breaking out?

Dan O'Brien: You may have seen a big increase in a debate amongst international relations scholars about the US and China going to war. There is a theory that in most cases over the past 500 years, when the main power has been challenged by a rising power it has resulted in conflicts. One of the arguments against this is that China and the US are much more economically interdependent than the great powers of the past. Prosperity in China and the US depends on their relationship, more than it did between France and England 200 years ago. We will have to see where this debate goes, but I think that it is also important to say, and perhaps Brexit is an example, that countries and people do not always act in their economic interests. Other factors can become more important to people than their prosperity and their economic interests. Sometimes people are prepared to sacrifice some prosperity for other goals. Can it be ruled out? Definitely not, but we have to hope that China and the US do not have a war, because this would be bad for everyone.

Participant Question: I have to mention the relations between the US and Iran, the US and Korea, and the US and the Middle East. How do economists approach these issues? The EU is also restructuring. What is your opinion on the world police that is the US?

Dan O'Brien: This is a difficult question. Certainly, from an economic perspective the issue with North Korea is that there is a lack of economic interdependence, as almost all of North Korea's trade is with China, so there is not an economic impact there. Because North Korea is not connected to the global economy, the economic impact from a big problem in North Korea would not have a major effect on the world or even on East Asia. Obviously if there was a conflict in Korea this would

affect South Korea, which is a significant part of the global economy in some areas, and if this were disrupted it would have an economic implication.

Purely from an economic perspective, trade with Iran, particularly of energy its main export, is an important factor. I have rarely seen European diplomats become as angry about something as they have about the US withdrawal from the Iran nuclear deal. They feel that this was a great achievement, and that withdrawing from it puts it at risk, and it damages European companies, because the Americans will sanction European companies that do business with Iran. This has caused European companies to pull out of agreements that they have signed, which has been bad for the companies, but European diplomats and governments are very angry that this has had a negative impact for their companies, and to some extent their economies, and so creating barriers with Iran, from a purely economic perspective, has some negative consequences as well.

End of session.

Session 3: Peace and the Economy in Northern Ireland: the role of the private sector during the peace process

Dermot Ahern, former Minister for Foreign Affairs, Irish Government

Kerim Yildiz: Good afternoon. Thank you very much to our previous speakers this morning. We are moving to another lively discussion now. Our next speaker is Dermot Ahern, former Irish Minister for Foreign Affairs, who was very actively involved in the negotiations during the course of the peace process in Northern Ireland. He was also a part of the St Andrews Agreement and the European Council and was appointed by the then United Nations Secretary General Kofi Annan as the Special Envoy to the issue of the UN reforms.

We have also just been joined by Professor Erik Berglof, Director of the Institute of Global Affairs at LSE. I would like to ask Erik to say a few words.

Erik Berglof: I apologise that I was not able to attend the morning session. The Institute of Global Affairs is a kind of umbrella for a number of centres, some with a geographic orientation while others are directed towards thematic issues. We are also opening a conflict transformation lab, and this workshop fits very well into this. We are very happy to be hosting you, and welcome. I have a personal interest in Turkey, having worked for nine years at the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). During this period, Turkey became a country of operation and changed the way that EBRD worked and is today EBRD's most important country of operation. Thank you Kerim for organising this.

Kerim Yildiz: Thank you. Let us move to Dermot directly.

Dermot Ahern: Thank you Kerim. I want to thank you and Esra, and especially David, for organising this and the other members of DPI for bringing us all together. I also thank the previous speakers, and I look forward to hearing Esmond's presentation later. I want to start with two apologies; I know that some of you have heard me speaking before and are probably tired of listening to me, so apologies in that respect and I hope that I will be of interest to you. To those people who haven't heard me before, the second apology is that I can't discuss the issue of the Irish peace process and the interaction with the business community without in some way referencing Brexit, but I will talk about this towards the end of my presentation. I do keep a close eye on matters to do with Turkey, mainly because I am on the board of DPI, and I thank Kerim and his team for keeping me up to date with some of the very interesting assessments that I receive from him and them. Indeed, yesterday's one was particularly interesting, notably as a follow-up to the meeting in Oslo that I could not attend.

The Irish peace process has been, as you know, relatively successful. I suppose that no peace process can be implanted into another region, but as I always say to those that I talk to about our experiences in Ireland, you should never give up, even in the darkest of times. In fact, when things are quiet, these are probably the times when things are most dangerous. I know that the conflict in Turkey is changing, and the impending influence of problems in Syria have become an additional problem for your country, but I wish you well. I welcome the interaction that I have with DPI and with people like you to give my experiences.

I was born and still live in the same location, ten miles to the south of the border in Ireland. My hometown famously, or infamously, was labelled in the British red top newspapers in the 70s as 'El Paso', because it was regarded by British society as being a 'bandit town'. This was mainly because, when The Troubles started in 1969-1970, when I was only 14/15, hundreds of displaced people, mainly from Belfast, came across the border and took up residence in my hometown because they were being burned out of their houses. A huge number of these people took up residence in my hometown. The government at the time quickly built housing for them. They were initially put up in halls, and then they rapidly built very poor fabric housing for them, which had to be rebuilt later. We had that influence of a lot of displaced people, and because of that, the IRA - the nationalist terrorists - tended to use my hometown as a launching pad for attacks into the north. Even Margaret Thatcher, at one stage, referred to my hometown as 'El Paso', which caused us huge difficulty from an economic point of view, as we were targeted, not just in the British media, but also in the international media as an area that you could not do business in. I qualified at age 21 as a lawyer, and I continued trying to do business in my town. This is an area that

is midway between Belfast and Dublin. In any normal society, a town like Dundalk, with 35,000 inhabitants, would be in the best location economically to make an advantage of being in the middle of the two population centres. But we were the most deprived location in all of Ireland, perhaps on par with some areas of Northern Ireland.

The pinnacle of my political career was in 2000, when I shared a platform with Bill and Hilary Clinton in my hometown in front of 60,000 people, even though the population of the town was only 35,000. Bill Clinton, two years after the Good Friday Agreement, which was still in its infancy in implementation, referred to my town as a 'boom town'. It had been transformed and had a burgeoning economy. It was also to do with the fact that there was, even then, relative peace on the island of Ireland, and a location that was halfway between the two major population centres was beginning to see the benefits of good infrastructure.

I began my business career as a lawyer, and I quickly saw that if my own locality was ever to prosper properly: we needed to have peace on our island. When I was a teenager, my family took us across the border, into another town. There were previously huge connections across the border, but when The Troubles began in 1969-1970 and lasted for 35 years, literally a shutter came down and there was no communication. This wasn't helped by the fact that there were huge military installations on the border in the subsequent years, which meant that you had to be searched upon crossing. There was a complete disincentive for communication on either side of the border. That remained the case for 20-25 years.

As a child, I used to regard Northern Ireland as 'the promised land' from an economic point of view, as the north had the huge backing, even to this day, of the British Exchequer. Indeed, even to this day, no other area in Britain and Northern Ireland gets as much from the

British Exchequer as Northern Ireland per head of population. There is a huge transfer of resources, and a lot of this was because it needed these resources. In the early years, the Irish government did not give the border areas on the south side, including my hometown, any special recognition, because they did not have the resources and did not want to be seen to be advantaging one area as opposed to another.

I began to get involved in local politics, and in 1987 I was elected to the Irish parliament, and I remained there for nearly 25 years. I was a minister for the last 15 years of this period. After I was elected in 1987, I was asked by the then Prime Minister to become involved in secret talks with the nationalist paramilitaries. These talks took place in my hometown. I, along with two others, met with the leading members of the IRA. The fact that these talks took place did not become public until after the Good Friday Agreement ten years later. These talks mirrored other talks going on between John Hume of the moderate nationalist party and the leader of the IRA terrorist group, Gerry Adams. During the talks, I met Gerry Adams and two others from Sinn Fein. And those talks were the start of the quiet diplomacy that was taking place. These were times when, in 1988, huge atrocities took place in Ireland. There were terrible atrocities. To be honest, last year it is the anniversary of some of these events, and it is only when you look back on them that you see how horrific they were. These talks took place over the years, and at times they failed. I was not involved in all of them, but over 20 years I was involved in a lot of secret talks and public talks. I engaged in secret talks not only with nationalist terrorists but also with unionist or loyalist terrorists who - again - I would have met in private along with other members of the political establishment in the Republic and not just by myself.

One of the major influences on our peace process was the influence of the US, who were not initially regarded as an honest broker by the unionist community but became very involved from an economic point of view in matters to do with Ireland. I said earlier that my own government did not give our area any special recognition, and we looked across the border to Northern Ireland as they had better roads, better infrastructure, better services, etc. Eventually there was an initial effort to equalise and to help the two respective areas: the six southern border counties and the six northern border counties. This was the International Fund for Ireland, and was set up mainly by the US administration, with the UK, Canada and the EU also being involved. They all contributed substantially, particularly the US, to this fund, which was the first economic recognition given to the areas of Northern Ireland and the six southern border counties. This was very significant because it was the first recognition and was symbolic of the fact that perhaps a different attitude was going to take place at the administrative level. This fund, relatively small but very successful, gave small seeds of capital to businesses and local community groups to assist in cross-community interaction (between nationalists and unionists in Northern Ireland, and also cross-border between Northern Ireland and the six southern border counties). As such, a lot of interaction began to take place at a very low-level. School children began to mix between north and south and also between nationalist and unionist communities. It was a very important step that people on the ground began to see. It was a small, but in my view significant, step. American companies, most of whom to this day have significant levels of foreign direct investment, particularly into the Republic of Ireland, also insisted that any involvement that they would have had in economic transfer and economic aid into Northern Ireland and its border counties would adhere to the MacBride Principles of anti-discrimination. It became written as a code of conduct into

the involvement of US economic aid into Northern Ireland and parts of the south. It had to be done on a completely equal basis, with no discrimination, because there had been a history of discrimination, particularly in Northern Ireland, in relation to access to services, housing, jobs etc.

Another major influence was our joint membership (UK and Ireland) of the EU. Even though we joined in 1973 and some people would say that economic uptake in Ireland did not take place until much later, the implementation of the single market in the early 1990s was one of the biggest influences in the creation of a seamless border. You would not know the difference apart from the change in road signs and the change in the condition of the road. When I was growing up, you had to go through huge checkpoints, which were very intimidating, to cross the border. This European Act establishing the single market within the EU in 1993 had a substantial effect on my area and really changed the landscape. I remember the long queues on either side of the Irish border on election days. I remember wanting to go out to a polling booth close to the border in my constituency, but I could not because there was a five-mile tailback, right back into the centre of my hometown from the border because of the checkpoints there. With the implementation of the single market, this all disappeared. This was hugely significant.

Another factor that came from the EU, and that is present to this day, were the peace funds. We are now in the fourth round of these peace funds, which are contributed by the European Union to Northern Ireland and the southern border counties. Millions of pounds have been diverted from Brussels and the EU member states into Northern Ireland, and this was an even bigger operation than the International Fund for Ireland. It helped to cultivate cross-community and cross-border activity,

both commercial and social. All of these aspects were a progression to the Good Friday Agreement.

In terms of the role of the private sector, without wishing to be too negative, the island of Ireland is a small society of 6 million people, and it is fair to say that a lot of the businesses and the private sector to a certain extent left it to the politicians to cultivate the peace process. It was primarily a political peace process. I have often said that the Good Friday Agreement was only as good as the paper it was written on unless and until the principles were rolled out and the ordinary citizens saw the out-workings of what we were trying to do, from constitutional, political and economic points of view. The Good Friday Agreement was very significant in that it took away all of the historical difficulties that we experienced with the question of consent – the consent of a very substantial population in Northern Ireland who wished to remain British, and then a smaller population in Northern Ireland who wished to be part of a united Ireland. It established a very important principle of consent, whereby nothing could happen unless and until a majority of people in Northern Ireland consented to being part of a united Ireland. Up until then, my part of Ireland had in its founding constitution an imperative in the second and third article that all of our policies had to be towards a united Ireland. It was a constitutional claim, duty, and a right. Our people voted to change this in a referendum, and to import into our constitution the principle of consent. It was a very significant achievement on both sides of the border that the populations voted to accept the principle of consent and the deletion of the constitutional claim by the Republic of Ireland to Northern Ireland. In its place, they set up six cross-border bodies. The two most significant, and probably the most successful, were on tourism and inter-trade. In other words, it was recognised that the entire island would be marketed as one from a tourism point of view, and that all of the island would promote itself

from a trade point of view as a whole, rather than as a divided society. They have been the most successful and significant initiatives despite the time it took to embed them.

I said earlier that because it was primarily a political peace process. Northern Ireland is a very small society, such that there is not a family in Northern Ireland that has not been somewhat affected by the atrocities that took place in the name of these terrorists on one side or the other. Because of this fragility, the rest of the community tended to step away, and leave the peace process up to the politicians in parliament.

I suppose the downside of what has happened from a political point of view is that, after the Good Friday Agreement, those parties who took the risk of promoting compromise have been pushed to the side-lines both on the nationalist and unionist sides. Sinn Fein is now accepted as an exclusively political party. They have made a progression from being entirely a terrorist organisation to, as they famously said, using 'a ballot paper in one hand and the Armolite in the other', which was not acceptable to any constitutional politician, and have now moved to an exclusively political route. There are, however, still people who harbour doubt that this is the case. Politicians on both sides in Northern Ireland have suffered, and indeed my own political party in the Republic has suffered as well. The space that we maintained has also been significantly narrowed because of the involvement of Sinn Fein in politics.

However, when we parked the institutional and the political issues, there were several other significant moves. I know this is an issue in Turkey as well, but in our case hundreds of prisoners were released under the Good Friday Agreement. This caused grave difficulties, particularly to the unionist community, a lot of whom had families maimed and killed by some of these prisoners. But they swallowed this. Arms

decommissioning also took place and was internationally monitored, which was a very significant issue because the IRA at their height was probably the most sophisticated and well-organised terrorist organisation in the world and had huge resources and huge ability to access weapons. After a long and torturous period that I was particularly involved in, decommissioning has happened. This has subsequently allowed a space for politics, business and community to see the benefits of relative peace. We have talked today about the peace dividend, and one of our Turkish colleagues earlier referred to a 'mental transformation', and I think that this is a very good phrase as this did happen in Ireland. There was a 'mentality transformation' after the Good Friday Agreement. There was still significant suspicion on both sides of the community in Northern Ireland, but we particularly in the Irish government at the time, began to emphasise this transformation. We used to say privately, particularly to the DUP – the extreme unionist party who are now in government in Northern Ireland, that we needed to concentrate on economic issues, and that it made no sense on a small island to have separate electricity markets, separate telecommunication markets, and for everything to stop at the border on either side. From an economic point of view, particularly because of our involvement in European Union affairs, there was an advantage to the business community in Northern Ireland to cooperate on these issues. I was Minister for Communications between 2002 and 2004, and one of the things I pushed as hard as I could was the issue of roaming charges. I argued that there needed to be a single tariff for all of Ireland for mobile telephone roaming. We now have it in Europe, and any of us who travel around Europe are not subject, as we were up until 2 years ago, to the exorbitant charges that were lining the pockets of telephone companies. In 2002-2004 I pushed this strongly and ultimately achieved a single tariff for Northern Ireland and the Republic of Ireland, and this was replicated across Europe.

We emphasised the benefit of an all-island economy. I was also at that time Minister for Energy and started the first moves towards an all-island electricity market, and we have this today. In fact, in Theresa May's Brexit deal this is specifically mentioned as something that must be protected no matter what happens. The IRA, who wanted a united Ireland, used to blow up the one inter-connector that went through my constituency into Northern Ireland during The Troubles. It defied logic; this was a crowd who wanted a united Ireland and yet were targeting a connection between Northern Ireland and Ireland, and would blow up the electricity interconnector. They also used to blow up the main railway line between Belfast and Dublin just north of the border, again defying logic. They did this to disrupt the communities. We now have an all-island electricity market, something that I thought would be extremely difficult to establish but it was not. We now trade electricity from the Republic into Northern Ireland and vice versa. Indeed, we have connections both from the Republic of Ireland into the UK, and to the European market, and also from Northern Ireland into the UK. It means that we have guaranteed energy resources, and this is the same for gas as well, even if they run out in our own country.

I said earlier that inter-trade Ireland led to the joint promotion of foreign direct investment into the entire island. Instead of promoting the Republic separately, we now promote Northern Ireland and the Republic of Ireland, and both sides see the benefit of foreign direct investment. It is not just American investment, as there is a major Chinese company coming to my hometown creating 450 jobs. They are in the process of building a major installation, and this is happening in Northern Ireland as well. Business groups and chambers of commerce on both sides of the border have in particular had a much better connection after the Good Friday Agreement was put into place. Small businesses and particularly tourism in Northern Ireland have burgeoned. A lot of you may know of

Game of Thrones, and this is now putting Northern Ireland on the map from the point of view of the film industry. This is something that the people of Northern Ireland would not have even countenanced during The Troubles.

Again, people can see the huge benefit that there is in having a seamless border. Nobody wants to go back to those types of restrictions that we had in the past. Even the hardest of Brexiteers in the DUP and in Westminster do not countenance the type of border that myself and Dan have referred to, and how today it is completely seamless. I firmly believe that the relative peace that we have achieved will not go back as a result of Brexit, although there are still some small numbers of terrorists there who still believe that the aims of a united Ireland haven't been achieved. Some people say that if there is a hard border or a no-deal, the EU will insist that the Republic of Ireland will have to man the border on the south side in order to ensure that the border isn't used as an advantage from a tariff point of view, for goods coming into the EU. However, I cannot ever imagine that this could take place. But, I cannot imagine that there will be installations, because there is no doubt that if people see installations being put into place they will begin to target them, as they did during The Troubles. The one thing that I think Brexit will affect is that it will put back decades of progress on the all-island economy. It will set back all the communication on a business and telecommunication level, at an energy level, and right across foreign direct investment because in the mind-set of people it will reemphasise the border, albeit not a physical border, but a border mentality. Things are difficult enough, as across the border you have Sterling, and in the south you have the Euro. To be honest, people in border areas have gotten over this, and the equalisation of the economies and the standard of living on both sides of the border has helped. There have been periods when during major fluctuations on either side, people mainly from the

south have travelled to the north to do their shopping. This has happened historically, and it is still happening, although not as much as there has been an equalisation. But, if we return to a situation in which there is a different level of pricing on either side of the border, those areas close to the border will be affected, and my hometown will go back to those difficulties.

I finish on the point that to a certain extent is a negative point. In my opinion, since the Good Friday Agreement we have had a very beneficial move to an all-island economic situation, parking the constitutional and political situations. But, unfortunately, whoever decided to have a referendum on Brexit didn't give the Irish border, and the effect that Brexit would have on years and years of effort to bring people on both sides and across the island closer together, enough thought. I think that they thought of it mainly from a UK mainland point of view. Why did they not see this issue? We now know that the current negotiations all revolve around the Irish border, and they are basically trying to square a circle. I can't see anything other than a request from the UK government, despite what they say, to ask for an extension come March, because I can't see them accept the deal on the table nor can I see a no-deal situation. The somewhat negative point I leave you with is that Brexit, either soft or hard, in my view, will set back the efforts that we have made, and the successful efforts that we have made, to show to the community across the island that there is an advantage in us operating as an all-island entity simultaneously leaving aside the political and constitutional issues which are still not settled, but are parked. I will now take any questions.

Participant Question: You have said that you should never give up on the process. Were there any times throughout the process where you wanted to give up? How did you overcome this? And, if it is not

confidential, what were the reasons that brought you to a level where you wanted to give up?

Participant Question: Mine is a similar question. You said that the negotiations with the terrorist groups began with the talks that you were involved in. What were your expectations from these groups, and what were your impressions during the first negotiations? Were there any breaks in the process where you gave up and then restarted negotiations? What were your mistakes as a government during these break points? Have you ever wished that you did not do things a certain way? It would be great to have your comments on this, if it is not confidential of course.

Dermot Ahern: Of course, there were times when I wanted to give up. The first time that I was involved in these secret talks was in 1988. I was 33 and I had only been elected to the parliament the previous year, so I had only been a parliamentary representative for a year. I really did not know what I was letting myself in for. I had been asked by the then Prime Minister of my country, who said that he had been asked in turn by a Catholic Cardinal if my party and his party would replicate the talks that were taking place between the IRA/Sinn Fein/Gerry Adams and John Hume of the SDLP Party, who were the moderate nationalist party. These talks were taking place in secret but the media knew about them. John Hume was getting abused in the media because he was sitting down with terrorists. He lost considerably in political terms because of it. I was asked if I would be a part of a small delegation to meet these people. At the time the Prime Minister told us that we were on our own, and that he would deny knowledge of the talks if they were found out, and he did subsequently deny it in the parliament that talks were taking place, at the very same time that they were happening. This was the ambiguity that was taking place. John Major, the Prime Minister around that time, said that his 'stomach would churn' if he thought the talks were taking place,

although they were. I did not have great expectations for the talks. The Prime Minister used to colourful language to say that he did not know if he could trust the other side not to leak the talks, but in fairness they did not come out for 10 years. The government and my party would not have lasted for 5 minutes if it was found out that we were sitting down with these people and discussing. My political career would have been cut short. I think the reason that he asked me was that I was relatively young and dispensable, but also because I lived close to the border and so understood the intricacies of the situation.

There were definitely setbacks. In the initial talks there were three meetings. The second meeting was due to happen on a Monday in a local monastery. I did not mention earlier but in terms of thinking about for your own country, religious groups on all sides in our peace process were hugely significant and provided spaces where groups could meet away from the media, and helped the politicians, non-politicians, and terrorists to meet. The second meeting was due to take place in my hometown on a Monday morning in 1988. However, on the previous Saturday, 8 British soldiers were blown up in a place called Ballygawley on a bus by a bomb planted by the IRA. I remember that on the Sunday night, I rang one of my colleagues and between us we decided that we had no stomach for meeting these people. We did not want to meet the people who were responsible for planting the bomb just two days later. It was extremely difficult to do. The other participant of the three of us was the Prime Minister's Special Advisor, and we did not include him in our decision. We decided eventually that we would meet, and I was delegated to speak directly to Gerry Adams before the meeting, which I did, without telling the Prime Minister's advisor, that as far as me and my colleague were concerned, we could not continue meeting with them, and that I was coming to the meeting to tell them this. In fairness, Adams responded by saying that they knew nothing about the

incident, which I have to say I did not believe. He also said that there was a transformation taking place within their organisation and that they were moving towards a political direction in order to achieve their aims, and that there were some within their organisation, and Adams made himself out to be a part of this, that were trying to bring their people down a more political route rather than a military route. I know that you have this in your own country, the suspicion that there are members of parliament who are members of the PKK. I am not an expert on this, but I know it is suspected. The answer we got on this occasion was that the very reason for these meetings was to prevent these types of atrocities from taking place in the future. It was a hard pill to swallow, but we did it.

I was only a dispensable back-bencher at this time. The talks stopped very quickly after the third meeting in 1989 because the Hume-Adams talks also ceased, because there were huge atrocities taking place every day. You could not turn on your television or radio without hearing of atrocities that had taken place. The political situation became very fraught, so there were constant setbacks. In the subsequent years, even after the Good Friday Agreement, there was the Omagh bombing in which 25 people were killed on a shopping street, and this was a massive blow to the efforts that we were making. The human reaction is to recoil, even though we knew that Adams and co. were not responsible and that it was their former colleagues that had split from them that were responsible, and to a certain extent this atrocity was done to embarrass Adams and co. It ended up having the peculiar effect of bringing the parties closer together.

I experienced a similar thing when I went to Ankara a few years ago. I remember saying to a group that I met in Ankara, where I gave a similar speech, that you have to make sure that when you suffer setbacks you

continue to give negotiations a chance, even though the human instinct is to recoil. A week after I said these words, about a mile away from where I spoke a hundred people were killed in the railway station. I remember saying afterwards that I hope the efforts of peace are not derailed by this bombing.

At the end of a lot of our discussions, one of the most significant setbacks occurred. The Irish government was in intense talks, and during this time there was a bank raid in Northern Ireland and £26 million was stolen. We were very close to putting the final pieces together from a political and policing point of view, and had public discussions with Sinn Fein, Adams, and Martin McGuiness when this bank raid occurred. The belief of British and Irish security services was that this was facilitated by the IRA as a kind of 'going away present' to its operatives. In other words, this money would be dispensed among the former terrorists. There is some hard evidence that this money is being used for some of these former prisoners or combatants to set up businesses and to compensate them. This at the time stopped the negotiations with these people for around six months. A lot of this money ended up being laundered in the Republic and in Northern Ireland, and even in Bulgaria, where a lot of the money ended up.

Participant Question: As far as I know from the Comparative Study Visit that I was a part of in Ireland, I know that the economic benefits of peace are part of the official public campaign, and were at the heart of it when you introduced the peace deal to the public. But, on the other hand, what were the economic promises made to the terrorist groups? How did you manage to convince them, was it done in terms of convincing them that the peace will also benefit them, not in humanitarian or psychological terms but also for economic reasons? Did you ever talk about this with them?

Dermot Ahern: In our case the terrorist groups were not interested in economics. The IRA is a left-wing group economically, and some would say that they promote anarchy. They have been against the EU since its exception and have voted against it in every treaty that we have ever had in the Republic, and now they are against Brexit, because they know that Brexit goes against the efforts to bring both communities together. So, for once, they are beginning to realise that being part of the EU is a good thing.

Participant Question: You have said that the peace process began at a time when the IRA was at its strongest. Was there a point at which the IRA were forcing the government into a peace deal? While the IRA was turning into a political organisation, how did they use their resources? To what extent did the IRA receive support after they changed to a political strategy in terms of resource exchange?

Dermot Ahern: It has to be said that the terrorist groups probably forced the British government to the peace table. I think that the British government began to realise that they could not defeat the IRA, and equally the IRA saw that they would never defeat the British government militarily, and so I think there began to be an understanding over the 30 years that an accommodation had to be reached. The IRA and Sinn Fein did not get any financial support. My political party over the history of our state was the biggest political party, and on a good day would get 40% of the popular vote. We could not afford an office in every constituency in the Republic, and we still cannot to this day. Yet, Sinn Fein to this day has two offices in my constituency. They have offices all over Northern Ireland and the Republic, much more so than the mainstream parties. The strong belief is that this is funded by the £26 million that they stole from the Northern Bank, but also from other bank raids over the years, and indeed from substantial resources that they get from business people

in America who believe they are a just cause. Even though the law is very restrictive on transfers from US corporations into Northern Ireland and the Republic in order to stop this behaviour, they still receive funding to this day.

Participant Question: There are many things that we can learn from your experiences, so thank you for your talk. Theresa May has just announced that the Brexit plan will be in force by the end of March. What measures do you think that the Irish government must take in order to control the economic decline of the country, and what can they do to prevent further economic and social destruction? You also mentioned that religious groups were helpful during the peace process, are they still politically involved and willing to help in Northern Ireland?

Dermot Ahern: There are studies that show we will suffer a reduction in our current exponential growth. In the mid-2000s we experienced a significant growth, and then had a drop and now again a resurgence. It is felt that although there would be negative effects from Brexit for our economy, we are robust enough, although Dan might have a different view, and that by and large we will not suffer as much in the Republic as Northern Ireland will as a result of Brexit, although some may disagree.

Religious groups are no longer involved. They served their purpose, as we have had relative peace in Ireland for the last decade. There are still some people who are still active, but unlike the IRA who had the support of their local geographic communities, and they ruled these communities with an iron fist so that people could not inform on them, the current groups do not have this kind of influence in local communities in Northern Ireland or the Republic. Indeed, they are quite ineffectual. But, I was Minister for Justice from 2008 to 2011, and things haven't changed that much in respect of the 'real IRA' as they are called, which still has around 100-150 members, and that is enough in a small society like Ireland to cause havoc if they are well organised. In fairness to the security services on both sides of the border, they have a good handle on these groups.

Participant Question: All governments that engage with movements that use terrorism as a tactic use a combination of 'carrot' and 'stick'. Do you think that the Irish government used the 'carrot and stick approach' in the right way, and do you think that there are lessons for peace processes in other places where there are also negotiations with violent groups?

Dermot Ahern: The IRA and Sinn Fein were so arrogant that they would not ever believe that we could use a 'stick' on them. However, governments over the years have relaxed aspects of the Section 31 Broadcasting Act on people like Gerry Adams from going on our national airwaves. Indeed, when Section 31 was deleted, I participated in a famous show called *The Late Late Show*, and it was the first time that Adams was allowed to speak and be questioned on television. This was a significant move. Another 'carrot and stick' move was the US government giving Gerry Adams a visa to enter the US, much against the efforts of the British government, and elements of the Irish government, to stop it. However,

Clinton overruled the advice that he got from his officials and the British government, and that also helped. It was said that it would only allow them to pedal more of the myths and to influence elements in the US who had a starry-eyed view of how to solve Ireland. But, in fairness, I think that this was a significant milestone, as it did show in Adam's constituency that there were benefits to peace. Of course, some in his organisation did disagree with him, and took issue with the fact that he was in the White House with Bill and Hilary Clinton and that he was now a statesman, when not long ago he was in the trenches fighting with the rest of them. I think globally that the IRA was moving into this transition of becoming constitutional politicians, and they saw the merits of it. They were able to take their community with them, and 95-98% came with them, which is an achievement in itself, as they did not achieve what they set out to achieve. They did not achieve a united Ireland and accepted the Good Friday Agreement, which enshrines the principle of consent and is something that they would never originally have given in to. They also gave the choice to unionists in Northern Ireland as to whether there would ever be a united Ireland. There were significant concessions that were accepted by them, and while I am critical of them, I give them this credit.

Vesna Bojičić-Dželilović: This is potentially a very big question, but I think that it is important. When you say that the prospect of Brexit and a 'hard border' may unravel the results of the peace process, it makes me think of the frequent claim that the business contribution to peace, in whatever form it comes, does not mean that business can affect the root causes of conflict. So, if in Northern Ireland, we have seen the economy prosper and communities come back together, how is it that all of this can be unravelled again? There is a recent study in Kenya that was published in 2018, which shows how Kenyan businesses actually helped to prevent the resumption of conflict after the elections in Kenya but it

then goes on to show that ultimately the root causes of conflict remain unresolved in this context. What does the Northern Ireland experience in the light of Brexit tell us?

Dermot Ahern: At the start of The Troubles in the early 1970s if you were a nationalist you were three times more likely to be unemployed than if you were a unionist. You had far less chance of getting a local authority house, and in a small community there was significant and clear discrimination, whereas now I think that it is generally accepted that this is not happening anymore, and it is well regulated. You had a police force that was recognised to be sectarian, yet today the police force is fully accepted by both nationalist and unionist communities, and this is a massive achievement. A leading SDLP politician told me that Northern Ireland could be solved from a political perspective, but until the policing issue was solved Northern Ireland could not be solved. In fairness, the policing issue is now accepted, and they have a policing service that is recognised to be excellent and non-discriminatory. I think generally the economic climate in Northern Ireland is such now that despite Brexit, and even Brexiteers do see the benefit of staying in the EU, it is just about how to reconcile their exit with keeping some of the better elements of the EU, particularly the financial transfers to their farming community.

To add an interesting footnote, the pen that I am using today was the pen that I used to sign the Lisbon Treaty – the treaty under which they are allowed to exit the EU. I was a negotiator on behalf of my government for the Lisbon Treaty, and indeed I signed the Lisbon Treaty, in Lisbon, with my Prime Minister, with this pen. It is actually inscribed 'Treaty of Lisbon, 13 December 2007', so this is the offending article for those of you who live in Britain.

Participant Question: Throughout the negotiations, the UK was at the table with you. Were there different approaches between the Republic of Ireland and the UK? Did you have differences and how did you manage them?

Dermot Ahern: I could keep you here all night trying to explain that. Our joint membership of the EU was a huge influence. Instead of the Republic of Ireland being regarded as a regional problem by the international community, it was internationalized, and the first influence on this was the EU. We were an equal partner at the EU table to the UK, and we had common interests. In going to European Council meetings for nearly 15 years on a weekly/monthly basis, you gain allies. When I first became a minister in 1997, there were 15 members around the table, and it was relatively easy to make decisions. When I left, there were 28 member states at the table, and it gets more difficult the more people there are at the table, so you have to make alliances. Ireland had a great ally in the UK, and we had similar legal and financial systems, which we inherited from the British when they were in charge of our country. Soon we will no longer have their influence and will have to find new allies, and there are few countries that we can see that we will be able to make alliances with. Malta is a possibility as they have a similar legal system to us. And this is an added disadvantage to us, apart from the economic disadvantage of Brexit. If the UK is gone, we cannot rely on them to help us in making points around the European table.

The fact that we were at the table at European level helped because we were meeting British politicians on a regular basis in Brussels, and the relationship between the two countries improved dramatically over that period, because of the membership of the EU. The influence of America was also a huge factor. In the early part of our Troubles, the international community looked upon it, and the British system also put out this

story, that it was a regional problem, and nothing to do with the rest of the world. It was only when the Republic of Ireland used its influence with American presidents such as Bill Clinton, Ronald Regan, and even Obama did it become internationalised. The influence of the US was significant in our peace process – there are about 40 million people in America who claim to be of Irish descent. It became an international issue.

There were differences between the British and Irish governments over the 25 years, huge differences, but the political leadership was second to none on both sides of the border – John Major, Tony Blair, Bertie Ahern. The personal relationships between the Prime Ministers particularly, and then flowing down between political parties, helped a lot. A lot of it was because we had common interests in Europe and in the world, and a lot of the old suspicions that existed between Ireland and Britain were cast aside, which really helped in the peace process.

End of Session.

Session 4: Peace and the Economy in Northern Ireland: examining the links between the economy, instability and peace

Esmond Birnie, Senior Economist at the Centre for Economic Policy at Ulster University and co-author of research on the impact of peace on the Northern Ireland economy

Kerim Yildiz: Welcome back to the final session of the day. We have as the final speaker Dr Esmond Birnie from Ulster University in Belfast. He is the Senior Economist at the Centre for Economic Policy at Ulster University. He is also a member of the Northern Ireland Assembly. I hand the floor directly to you Esmond.

Esmond Birnie: Thank you Kerim and thank you for having me at what I can see is a very important and valuable workshop. I would like to cover three main parts. The first is, to what extent does political instability have an economic cost? I recognise some of these points will reinforce what we have already spoken about this morning. Secondly, to what extent does economic improvement lead to political stability? This is the idea that causation can work in both directions. Thirdly, what are some possible lessons from the Northern Ireland experience in terms of business and politics?

It seems to me that there are a number of overlapping areas that I am drawing on. One is economic theory, and another is about the economy and the private sector, and a third area is politics. With the way my own career has developed, I have had some experience in all three of these areas. I started off as an academic, and that is what I am now, but in between I was an elected politician, and then, I also worked in the private sector in business, where I was an economist within an international business.

The first part of what I would like to cover is the question of how far does political instability cause economic damage? Dan's paper this morning gave an international and historical view of this. It is obviously often said that political instability causes uncertainty, which lowers investment, which in turn lowers the economy. In terms of economic theory, going back to the 1930s, there was a notable English economist called John Maynard Keynes. He argued that when businesses become uncertain about the future, there is a decrease in investment which causes economic problems. Much more recently, contemporary economists such as Robert Barro and Danny Roderick, who was born in Turkey but now works in the US, have looked at the question of whether certain types of political systems favour long term economic growth. Admittedly, in response to

a question this morning in regard to presidential systems, I do not think that their databases go into that level of detail, but they have looked at the question of whether democratic countries tend to have higher economic growth.

What I am covering is not quite the same as Barro or Roderick's work, but there is a degree of overlap. In terms of looking at the question of how far political instability causes economic damage; it is very hard to quantify the effects. I agree with what Dan said this morning about this. But we do have some survey evidence, in particular something called the World Economic Forum Global Competitiveness Index. This is constructed by asking senior industrialists and senior executives of the public sector in various countries a range of questions about the various factors that are believed as significant to the underlying competitiveness strength of their country and their national economy. This, amongst other things, includes questions about the business managers' perceptions of the political system, its operation, and how it impacts on the business and competitiveness environment. This next slide shows the results of the year 2012-2013. While this is six years out of date, this is the only year in which Northern Ireland was included. I have also included for your interest the figures for Turkey, as well as the UK, Republic of Ireland, United States, Italy and Austria. The figures are a ranking, and the lower the number the better it is perceived to be. Higher rankings are perceived as problematic. Northern Ireland was ranked 57th in terms of trust of politicians, and 86th in terms of transparency of decision-making. There is no data for the current year. You can draw your own conclusions about the Turkish position which is actually, relatively speaking, not that bad, and is better than Italy, which may or may not surprise you. Admittedly, this is based on survey data which some of my fellow economists would be a bit sceptical of, in this sort of area of subjective judgement it is probably not unreasonable to look at it along with other indicators.

Another indication of how, or in what way, politics has been unstable in Northern Ireland is to look at the operation of the regional government in Belfast; the devolved government as we term it. The regional level government, which operates under the level of the London government, has unfortunately seen over the last 20 years, long periods of time during which the government has not been functioning. This is a fundamental indication of instability.

Let's take this a step further and look at some of the economic data. On this chart, the light blue bar shows the rate of economic growth in Northern Ireland, and the darker purple bar is the rate of average UK economic growth. Broadly speaking, in the last 20 or so years, economic growth divides down the middle, in that between 1998 until roughly 2007, Northern Ireland's economic growth was better than the UK average. In the period since 2007, generally Northern Ireland's growth has been lower than the UK average.

Let's go back to the previous slide and look at how the regional government was functioning during these two periods. The curious thing is that during the first period by and large the local regional government was not functioning, but during the second period of time it was functioning. I am not going to fall into the logical fallacy of saying that this therefore proves that the regional government was bad for the economy. I don't think that you can necessarily draw that conclusion, but it does suggest to me that the evidence that the politics was creating great economic benefits when you had a lack of regional government operation.

The next slide reinforces this point. It is not just important to have a government, but you have to look at the policies that it adopts and ask whether they were good and correct policies. For much of the time during which the Northern Ireland level of government was operating,

the adopted policies were very much a straight copy of similar legislation in the London government. This does then raise the question of what the point of devolution was if it was simply replicating the policies established at the overall UK level. There have been a few cases of particular policies that varied at the London level and changed when they were put into practice in Northern Ireland. It has to be said that sometimes the experience of this was quite bad. Some were ineffective or even harmful. One example of this between 2012 and 2016 was a policy to promote the use of renewable energies in Northern Ireland. This policy, because of the detail of the subsidy rates, actually encouraged energy consumption to increase, so an environmental policy was actually leading to increased energy usage rather than a decrease. This was a badly designed policy.

I want to say a little about the broader international evidence about the possible relationship between political instability and economic growth. For example, we can look at the US in recent decades and in particular the last 4 weeks with the so-called government shutdown in terms of the US budget deadlock between Congress and President Trump. A number of commentators like Paul Krugman and Michael Porter have argued that the US economy is suffering because of the way that the presidency and Congress work together, or do not work together. This means that hard decisions, be it about the American budget or welfare reform, education reform or health reform, etc., are not being made, and the direct evidence is this legislative budgetary deadlock between the White House and American Congress. There is an economic cost to this, which Krugman and Porter stress.

We can draw an interesting conclusion from this. In some sense it might give us some consolation as if this is a problem in America, which is perceived as one of the world's most successful economies and democracies, it is not surprising that other countries will also

struggle. Italy is an example. Since the end of the Second World War and especially since the 1990s, Italy has seen a combination of relatively weak political executives or governments, which do not last long or make critical decisions, alongside, particularly in the period since the start of this century, more or less zero economic growth. GDP growth in Italy has slowed right down. Since 1945 there have been more that 60 governments in Italy, more or less one per year. It is true that the Italian economy and private sector in particular grew extremely rapidly in the 1950s and 1960s, so there is a sense in which Italy prospered in the early post-WWII period, in spite of the problems of political instability, corruption, nepotism, etc. But, what then happened in more recent decades is that the Italian economy has hit the ceiling to some extent – it has hit a level that it cannot get beyond without fundamental reform, in terms of reforming the law around regulation of small businesses in terms of how the labour market operates, etc., Simply, there is not a sustained political consensus for that to happen. So, Italy is in a sense stuck, and is in a difficult relationship with the central European Union authorities. The question is then raised about how Italy relates to the European single currency, and so forth.

Another international example is Austria. Austria is interesting because it is a European country that shifted from being, in the 1930s, one of the most politically unstable countries in Europe, to a country perceived as very politically stable after the Second World War. Undoubtedly, this did help the economy, although it is worth noting that there are some caveats about the unintended consequences of the unique system of politics and how the public sector has been run for many decades.

Let me move on to the second part of my presentation: how far do improving economic prospects lead to political stability? We are now

looking at causation from improving the economy to improving the stability of politics.

Many people argue that there is a relationship. I have two photographs on the slide, one which shows the Omagh bombing in Northern Ireland in August 1998, where almost 30 people were killed, and then you have the apparent transformation of Belfast today which shows signs of prosperity. Has economic growth helped to promote the greater stability that we see in the two photographs?

Economic theory may explain this with the argument that in a prosperous society, people have more to lose, in terms of jobs and living standards, from engaging in so called revolutionary activities. Economists would call this the 'opportunity cost'. Certainly, at various points over the last 30 years in Northern Ireland, policy makers, politicians, civil servants and bureaucrats have perceived that there is this connection. At various points, particular programmes of public spending were justified along the lines of keeping a particular business in operation, even though it is running at a loss, because it would keep people in employment, which would prevent the danger that if they were unemployed, they would join criminal organisations and engage in violence. Similarly, rationale has been given to providing various types of subsidies to various geographical groups on the basis that if these areas do not get economic support, they are more likely to produce people who are politically violent. This is a perception that I have some problem with. In terms of an evidence base to support the argument that economic problems lead to political militancy, terrorism and violence, it is maybe not as strong as people would think. The graph on this slide shows the number of people who were killed in each year of violence in Northern Ireland, from the late 1960s through to the start of the previous decade. There is a bulge in the early 1970s, which was the worst year in terms of how many people

were killed, but this was also a period in which the Northern Ireland economy grew quite rapidly and the level of employment was quite low. If anything, the relationship was the wrong way around. Economists and statisticians may argue that there is a complex relationship in terms of timing and lag effects. Nevertheless, I do not think that the evidence is that strong for the argument that lack of economic goods leads to political violence.

The third and final part of what I want to cover is possible lessons in terms of creating political stability and encouraging economic development.

Northern Ireland's political record has been somewhat mixed. Undoubtedly, many things are much better today than they were 20 years ago. The level of political violence has unquestionably been reduced. The number of people being killed in politically inspired violence has dramatically declined. But, negatively, the political institutions that were established particularly under the 1998 Agreement have worked only sporadically, or intermittently, and indeed now are not really working at all.

And what about the economy? It has grown over the last 20 years since the agreement, but it is too simplistic to say that the agreement led to the economy growing. Some of the economic indicators began to improve before the 1998 agreement, for example, GDP, population growth and number of tourists visiting Northern Ireland. What I think we can argue is that the 1998 agreement consolidated and helped to maintain an upswing in the economy, which was already occurring. Therefore, the Agreement has been useful, but has not been the only major factor that contributed to the economic growth as some people have tried to argue.

In terms of relating Northern Ireland to some of the international examples that I spoke about earlier, and in particular Austria and Italy, I

sometimes wonder whether Northern Ireland, and particularly its private or business sector, has to do what Italy did in the 1950s and 1960s, which is prosper in spite of the politicians. In other words, and I have had this discussion with people in the business and economic community in Northern Ireland over the last 5 or 6 years, I am increasingly inclined to say to them that I understand that you have complaints about the government and political instability, but you have to be realistic and do the best that you can without the government – do not wait for the government to design optimum policies, as you may be waiting a very long time. This is, I think, a realistic recommendation under the circumstances.

Secondly, I think there is a sense in which Northern Ireland needs to learn from the Austrian example. Austrian politics, like ours today, during 1945 to 1999, was very much dominated by two very different political parties - a conservative, right-wing party, and a social-democratic party. Yet, these two strands came together and pretty much ran the government in repeated coalitions until 1999. So, does Northern Ireland have to try to follow the Austrian example in this regard? This raises the issue of how to manage a political duopoly – a situation dominated by two political parties, which Northern Ireland's politics has become. Two parties have dominated the recent elections. Although there is a qualification to this, which is that roughly 50% of those who are eligible to vote now do not vote, and of the 50% that do vote, half vote for Sinn Fein and the other half vote for the Democratic Unionist Party. So, when we talk about these two parties, their share of the electorate is actually half of those who vote, but a quarter of those who could vote, so it is not as impressive as it first seems. But, in practical terms, there is a duopoly that dominates the political sphere, and there is no sign that this may change in the foreseeable future.

Is there a lesson that we can take from economic theory in terms of how to manage a political duopoly? Economists over the years have spent a lot of time thinking about business duopolies. There are a number of prominent examples, including the passenger aircraft Boeing and Airbus duopoly, and Coca Cola and Pepsi is another example. Economists, and in particular game theorists, such as John Nash who received the Nobel Prize for his work on Game Theory, say that under certain circumstances a duopoly can be stable. However, they have also pointed out that these circumstances are extremely difficult to achieve in the real world. The duopoly between Boeing and Airbus is probably inherently unstable, and it only takes a little bit more rivalry on the part of either aircraft manufacturer for the whole thing to spiral into a subsidy/trade war situation, which arguably we have at the moment. The same applies for Pepsi and Coca Cola.

In terms of politics, the same applies. You can only have a stable duopoly if both parties recognise that this is the situation that they are in. Both parties have to recognise the impact that their actions have on their partner, and in a sense have to pull back from adopting more extreme policies that might appeal to their own support base. There is unfortunately, in my view, little evidence that the two dominant political parties in Northern Ireland have recognised that.

Finally, are there transferrable lessons from the Northern Ireland experience? I am going to qualify this with a quotation that I think is the first line of Tolstoy's novel Anna Karenina, which says, translated out of Russian, 'happy families are all alike; every unhappy family is unhappy in its own way'. Perhaps there is an element of this when we consider unstable societies and societies struggling with the interaction between politics and the economy, that there may be particular circumstances

that limit the ability to derive transferrable lessons, and we have to bear this in mind.

We should also bear in mind the concept, which is strong amongst economists but not as much among politicians, of trade-off. This is one of those depressing concepts, as what it is saying is that you cannot have all the good things at once. More of one good thing leads to less of another. Economists have thought about this for centuries, but you can see how this may not be appealing to the electorate, for example telling them you can have more spending on health but less on education, or vice versa. There are trade-offs relating to conflict resolution. To get some good outcomes, like in the case of Northern Ireland an end to political violence, you have to accept that certain other things may be diminished or damaged. Dermot referred to this earlier, but for example to persuade paramilitary or terrorist groups to stop using violence, you had to change the process of due process of law, in the sense that people who had committed certain crimes would not serve a full sentence. This is a trade-off.

Northern Ireland has undoubtedly moved away from violent political instability, particularly of the period of 1969 to the mid-1990s, and I am very grateful that this has happened, and in this sense, I agree with much of what Dermot said this afternoon. But, the trade-off problem, if that is what you see it as, is that during the process, we have created an extremely complex, costly, and seemingly unworkable, political structure. When the 1998 agreement was being constructed, there was very little attention given to questions of the economy, such as how peace might affect the economy, how the government might be funded, etc. An argument has been put to me that has been attributed to various politicians. I am not sure what the original source of this quotation was, but I have heard it said that – and this may be an exaggeration but it makes the point – that

in the months of time spent negotiating the 1998 Agreement, which was a great achievement, only 15 minutes was devoted to questions such as how it would work in terms of the economy, how will the government be financed, how it will devise its economic and social policies. The 15 minutes may be an exaggeration, but I think there is a valid point, and it is the point about trade-offs and priorities, which is that in the context of forming the agreement, most of the politicians, perhaps understandingly, gave top priority to ending political violence, stabilising the politics, and very little attention was given to economic issues.

So, do we have a situation whereby we now have a political superstructure without a viable economic base? I apologise for using semi-Marxian type terminology, I am not a Marxist, but I think in this area he may have had a point. Politics, ultimately, has to be self-sustaining in an economic sense. If you have a society that cannot reproduce itself economically, you may have a fundamental problem. Is there also, perhaps, a trade-off between having a very inclusive form of government, which we have attempted to create in Northern Ireland, and an effective form of government? If you try to include all the political parties, it gets harder to make decisions. We have found in Northern Ireland that the political parties, which are to some degree tied to ethnic, communal, or religious groupings, have found it hard to work together.

Before I finish, I also want to say something about civic society including the business sector, which has been referred to already today. These areas are not well developed in Northern Ireland. To some extent this is inevitable. Dermot you made this point as well, that Northern Ireland's population is small in European and UK terms. It is the size of a medium-sized city with less than 2 million people. You would therefore not expect huge development or think tanks, or the sort of infrastructure of a vibrant, civic society. It is not just that it is small, but the already

small population is deeply divided over constitutional issues, which makes the development of civil society even more pressing.

It is true to say that at least until very recently, the business sector in Northern Ireland was strongly motivated by a sense that they had to be perceived as politically neutral, and this limited the extent to which they would engage with political issues.

We have an irony that we have a very politically divided society, but arguably we do not actually have all that much public debate about public policy. This is ironic because people perceive Northern Ireland as a society dominated and obsessed with politics. You would think that politics is about people thinking about how they can design good health and education systems, or helping with employment, but in Northern Ireland we do not really have these discussions.

To sum up, please do not regard Northern Ireland as a best practice model of how to manage deeply divided societies or how to promote prosperity. Yes, things are much better than they were in the past, and we should be immensely grateful to those who made sacrifices and those who gave immense effort in Northern Ireland and elsewhere to help to get us to the position that we are now in, but it is not a model of great success and in some respects it may be a model of how not to do things.

I must now draw to a conclusion. None of this is easy. In terms of managing the relationship between politics and the economy, even Adam Smith in his great work *The Wealth of Nations* argued that little else is required to reach the highest degree of opulence but peace, easy taxation and a tolerable administration of justice. But, getting these things is not straightforward.

To add a little footnote, I have found that when thinking about the relationship between politics and the economy I have benefitted a lot from looking at the work of what is called Social Market Theory in Germany post-WWII, and Turkey played a valuable contribution in bringing this into being. A number of German economists, who would otherwise have probably been killed by the Nazi regime in the 1930s, people like Wilhelm Röpke and Alexander Rüstow, were able to get asylum in Turkey in the 1930s and continued to work safely as academic economists thinking about the relationship between democracy, freedom and human values and the economy. So, that was a valuable contribution that Turkey made at that time. So, thank you very much. I have gone over time and I apologise.

Participant Question: Our foreign secretary, a couple of weeks ago, said that the UK after Brexit was going to be the 'new Singapore', or the 'Singapore of the Western hemisphere'. It was something along those lines. Given the information you have put forward, are there wider lessons and principles that we can draw from Singapore, or are there very special considerations that apply to Singapore? Perhaps I could also tempt you to say whether there is a chance that we will be the Singapore of the 2020s?

Esmond Birnie: Thank you very much. It is a very relevant question to Northern Ireland, because a lot of attention has been given in Northern Ireland, as has happened in Scotland and the Republic of Ireland, to attempting to identify so-called successful small and open economies around the world that should become models or exemplars. Indeed, Singapore was one of eight small countries/economies that the Northern Ireland Department for the Economy looked at. It has a general point, which as you say in Jeremy Hunt's speech that he gave in Singapore and proved quite controversial by the way, managed to particularly read

across to Northern Ireland. I did make this point based on the Tolstoy quote, which is the general point that you have to be careful in trying to read across lessons from other countries which may have different cultures, political systems, historical backgrounds, etc. Where the UK could probably learn from Singapore could be in the performance of their education system, at least at face value. It performs spectacularly well in terms of the international measurements of educational performance. I know there are some caveats, and there is some debate about whether it promotes original thinking and so on, and some people would struggle with the way that they have done it. For example, O Levels have been retained in Singapore, and educational conservatives like myself may not think that it is a bad thing, but many people in today's Britain and Northern Ireland would not know what an O Level is. Nevertheless, the broader point about Singapore is obviously that it is not a Western democracy and it is a relatively authoritarian political system, so this is also a caveat in how far you can take lessons from it. Could a post-Brexit global Britain be a Singapore? Probably not entirely, but certainly the UK does need to think about how it sells into more distant parts of the world's economy. In the Northern Ireland context, this is a point that I keep making to businesses there, that a share of our exports that we sell to the so-called BRIC countries is relatively low even in terms of UK standards which in turn are low compared to German standards.

Participant Question: Thank you for your presentation. Of course, as it is the last session of the day, I am thinking about all of the sessions that we have had. This is a general question. Of course, we understand that reaching a peace agreement is not a heaven on earth. In a way we are talking about learning to manage our problems. This is what I understand from conflict resolution. So, what kind of economic model can be the foundation for such a management model in dealing with

our problems in a manageable way? Is there a model like this? Can the economy be one of the pillars of a more manageable society?

Esmond Birnie: That is a very good and very difficult question. I do not have a complete answer, but I think that if we can take a lesson from the Northern Ireland experience it is that- and this is very hard to do in practice - when moving out of a situation of conflict, especially a situation where there may be political violence, you probably do have to do some extraordinary or unusual things. What I would say is that it is important that it is clearly understood and institutionally recognised that transitional arrangements are transitional, and that they do not become permanent. I think that the problem we have had in Northern Ireland is that we had to devise a strange system of government to help bring people across the bridge from violence to democratic politics in 1998. There were ethical and moral dilemmas about this, but on balance, I think that it was right to do this for the greater good. But our problem has been that we are now in 2019, 21 years later, and the transitional arrangements are still there. If anything, they seem more solidified. In law they talk about sunset clauses in legislation. In other words, you write into legislation that it will cease to have an effect after a certain date. There is almost a sense that you have to put these clauses into the transitional arrangements, so that you are allowing exceptional behaviour for a certain time while you move into peace and normal democratic progress, but you do not allow them to continue for 10, 20 years for example. At some point, the political system has to recognise reality and it has to mature accordingly, and has to adopt the normal systems of accountability and probity in terms of use of resources, public finance, etc. I did not have time to go into detail, but we have had a number of cases of, to be blunt, fraudulent use of public money in Northern Ireland. I would say it is fraudulent, while others might say it is spending determined by political priorities, which of course happens in any political system, but we have had so much

of it. The allocation of money has been very much driven by the balance of political forces and is about keeping different political constituencies within our fragile coalition satisfied. You can do this for a while, but if you keep doing it you are creating a sort of drag on your economy, and a perpetual low growth scenario.

I have not given you a very clear answer. It is a very good question and a very difficult question. Somehow you need to strike the balance and recognise that, as you rightly say, in managing the situation you make compromises, and don't observe the normal 'rules', but at some point, there has to be an aspiration to move to the normal rulebook for accountability, for sensible management of economic resources and public spending, and so on. That is not a great answer, but it is as much as I can do.

Participant Question: In this process, was there a special working group of economically orientated society organisations? In terms of the business people in Northern Ireland, did they experience a capital or brain drain? Did businesses emigrate? Were they faced with economic or other attacks? Did peace provoke economic development, or did peace create a framework for economic development?

Esmond Birnie: I think there were four questions there although they may overlap. Firstly, did the economic or business organisations attempt to form a joint working group as you termed it? I think the answer here is that yes, they did. There are various organisations that represent businesses in Northern Ireland as indeed in the UK and the Republic of Ireland, but they didn't necessarily direct a great deal of attention to how to end the political instability. What those organisations tended to do was produce statements, aspirational statements, and say that violence is bad. They were doing something of some value and creating an aspiration

to a more peaceful and more normal society. So, I would not want to say they were of no value, but they did not usually get involved to any great extent in the mechanics of how the politics might change, and how the relationship between democratic political parties and terrorist organisations might change, and so forth.

Your second question on migration and emigration and the business community and to what extent did people in business themselves get subjected to violent attack. There is a lack of hard data on both points, but undoubtedly both did happen to an extent. I am struggling to quantify it but undoubtedly some business people did decide to leave Northern Ireland because it was an unstable society and the prospects were not good, and they could make more money and live in a better environment in a different part of the world. Particularly perhaps younger people and those deciding where to study at university demonstrated this kind of behaviour, and yes there were occasions in which businesses themselves were attacked by violent groups. Factories were bombed and shops were burnt and destroyed, lorries and agricultural machinery was destroyed. There were some occasions where industrial managers were murdered, not that many occasions, but it did happen.

Your third question on whether the peace process led to economic development, and I apologise that I may not have fully grasped your question, but if that is the main part of what you are asking, I think that the evidence is not that strong that it did. I think that what you could more realistically argue, and I tried to make this point in the presentation, is say that the degree of success that we had in terms of moving towards peace in the political sense, around 1995 to 1998 and thereafter, coincided with an economic upturn. But, arguably, the upturn had already begun, so it probably reinforced the upturn, which was valuable.

Participant Question: I am interested to hear about foreign direct investment in relation to Northern Ireland, and whether there were any correlations or trends before, during and after the peace process?

Esmond Birnie: I would love to be able to give a precise answer. In principle you could say that economists love to do statistical analysis, but we do not have the data to show whether there is a statistical association between the level of political violence and foreign direct investment into Northern Ireland. I haven't seen a study that convincingly shows how big the effect is. But I think that undoubtedly there was some impact. In the worst period of violence, in other words late 1960s to the 1970s to the 1980s, some foreign direct investment that would otherwise have come to Northern Ireland did not come to Northern Ireland because Northern Ireland was perceived to be an unstable environment in terms of operating a business.

Dermot Ahern: I would like to make two short comments. I think to follow on from what Esmond has said in relation to following on from The Troubles and how businesses prospered or otherwise and attacks on businesses, a lot of businesses would have been forced to make payments under the radar to terrorist organisations in order to ensure that their premises were not bombed, and this was ripe across all of Northern Ireland, along with racketeering and these types of activities.

The other point is whether they interacted with the agreement during the peace negotiations, which as we said earlier, was primarily a political process. You see how again, because of the relatively toxic political scene that is still present in Northern Ireland, that in the run up to Brexit and in the aftermath, they have only really found their voice just before Christmas. And yet, they have had two years to make their views known one way or another. The farming community, which are strongly unionist-

backed, again found their voice very strongly just before Christmas. But there was quite clearly a fear among business and farming communities to come out and state their case and to put it to the politicians who were making different statements. I think that this again shows how the business community and sub-sectors of it have tended to back off for fear of getting involved in politics, which is still very sensitive in Northern Ireland.

Kerim Yildiz: I think that it has been a very long day, and time wise we have done very well. Let me just say a few words. This workshop has been organised by DPI and LSE and has been extremely interesting and I will not attempt to summarise the discussion of the role of businesses in peace processes and the development of the economy. But I hope that you found it useful.

I want to thank Mary and Vesna again, and Dan, Dermot and Esmond for their contributions. As always, such contributions have been very valuable. Of course, this knowledge will not just stay in this room, but will be transcribed and published by us, and hopefully it will go to the wider community.

I just also want to thank David for all his hard work, and Esra from Turkey and here, and Ulpjana, Charlotte, and Natasha. Thank you very much for your hard work. Also, a big thank you to the interpreters for their hard work. Finally, thank you to all of you for taking your time to come to this meeting, I know how busy you all are as business people. We very much hope that we will continue our dialogue and our relationship with you maybe in a different part of the world or in the UK. The seriousness of our work with businesses will continue during the course of 2019 and 2020 as we have done so far. It was a pleasure to see you all here and I hope to see you again soon.

End of session.

List of Participants, Speakers and Staff

Aşkın Asan, Executive Board Member, Turkey's Maarif Foundation

Barış Büyükada, General Manager, Berke Telecom

Eser Cevahir, Director and Member of Board, Cevahir Holding

Faruk Özkader, Founding Partner and Board Member, Safir Tuz

Kadir İnanır, Member of WPC and Actor

Kezban Hatemi, Lawyer, Member of WPC, Member of DPI's COE

Laki Vingas, President, Vinder A.S Pharma Company & Chairman, Istanbul Syriac Orthodox Community Foundation

Mehmet Kaya, Head of Diyarbakır Chamber of Commerce and Industry

Mehmet Emin Ekmen, Investment Consultant & Lawyer

Nilüfer Bulut, Head of Turkish Women's Business Association (TIKAD)

Reyhan Aktar, Head of Diyarbakır Women's Business Association (DIKAD)

Yavuz Değirmenci, Investment & Foreign Trade Consultant

Mary Martin, Senior Research Fellow, LSE Ideas, Department of International Relations, London School of Economics

Vesna Bojicic-Dzelilovic, Senior Research Fellow, LSE Department of International Development, London School of Economics and Political Science

Dan O'Brien, Chief Economist, Institute of International and European Affairs

Dermot Ahern, former Minister of Foreign Affairs, Irish Government

Dr Esmond Birnie, Senior Economist at the Centre for Economic Policy at Ulster University and co-author of research on the impact of peace on the NI economy

Kerim Yildiz, CEO, Democratic Progress Institute

Esra Elmas, Head of Turkey Programme, Democratic Progress Institute

David Murphy, Project Officer, Democratic Progress Institute

Ulpjana Ruka, Programme Officer, Democratic Progress Institute

Natasha Raspudic, Intern, Democratic Progress Institute

European Union

Norwegian Ministry of Foreign Affairs

Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands

Irish Aid
Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

This project is co-funded by the European Union, Norwegian MFA, The Netherlands MFA, and Irish Aid /
Bu proje Avrupa Birliği, Norveç Dışişleri Bakanlığı, Hollanda Dışişleri Bakanlığı ve Irlanda Yardım tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir

Zor Xamanlarda Diyalog: ‘Barış ve Ekonomi’

Yuvarlak Masa Toplantısı Raporu

Londra, 8-10 Ocak 2019

DPI | Democratic Progress Institute

İçindekiler

Önsöz 137

Background Paper 1: Business and Peace in Northern Ireland 139

Özel Sektör ve Kolombiya Barış Süreci 148

Rapor Özeti 161

Birinci Oturum – İş dünyası ve insan güvenliği ortaklığı: Çerçeve oluşturmak 166

Mary Martin, LSE Ideas'ta Kıdemli Araştırmacı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, London School of Economics and Political Science& Vesna Bojijic-Dzelilovic, Kıdemli Araştırmacı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, London School of Economics and Political Science 166

İkinci Oturum: İstikrar sağlamak ve ekonomik büyümeyi teşvik etmek için gereken koşulları incelemek 197

Dan O'Brien, Kıdemli ekonomist, Institute of International and European Affairs 197

Üçüncü oturum: Kuzey İrlanda'da barış ve ekonomi: özel sektörün barış sürecindeki rolü 213

Dermot Ahern, Eski Dışişleri Bakanı, İrlanda Hükümeti 213

Dördüncü Oturum: Kuzey İrlanda'da Barış ve Ekonomi: ekonomi, istikrarsızlık ve barış arasındaki bağları incelemek 234

Esmond Birnie, Ulster Üniversitesi Ekonomi Politik Merkezi Kıdemli Ekonomisti, barışın Kuzey İrlanda ekonomisine etkisi üzerine yapılan incelemenin yazarlarından 234

Katılımcı, Konuşmacı ve DPI Ekibi Listesi 252

Demokratik Gelişim Enstitüsü'nün Amaçları ve Hedefleri 256

Yönetim Kurulu Üyeleri 258

Uzmanlar Kurulu Üyeleri 267

Önsöz

Bu rapor, DPI'ın yakın zamanda gerçekleşmiş olan "Barış ve Ekonomi" başlıklı yuvarlak masa toplantısında yapılmış tartışmaların kapsamlı bir kaydını içermektedir. London School of Economics and Political Science (LSE)'da gerçekleşen toplantı, Institute of Global Affairs'le işbirliği hâlinde düzenlenmiştir. Yuvarlak masa toplantısının hedefi, DPI'ın 2017 yılında İrlanda ve Kuzey İrlanda'ya yaptığı, çatışma çözümünde iş dünyasının rolünü inceleyen karşılaştırmalı çalışma ziyaretlerinde ele alınmış temaları geliştirmekti.

DPI'ın çatışma çözümü serisinin bir parçası olan bu yuvarlak masa toplantısı toplantı, Türkiye'nin iş dünyasından önde gelen isimlerini küçük fakat kapsamlı bir grup olarak bir araya getirdi. Katılımcılar arasında şirket CEO'ları ve iş insanları derneklerinin başkanları da yer almaktaydı. Önceki DPI etkinliklerinde olduğu gibi burada eski DPI toplantılarının katılımcıları ile yeni konuklar bir arada bulundu; bu sayede, aynı konuda yapılmış önceki DPI faaliyetlerinde edinilen bilgilerin sürdürülmesi ve başkalarına aktarılması mümkün oldu.

Katılımcılara barış, istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki bağları ve çatışma çözümü süreçlerinde özel sektörün oynayabileceği rolü ele almak ve tartışmak için bir fırsat sunuldu. LSE'den Mary Martin (Kıdemli Araştırma Görevlisi, LSE Ideas) ve Vesna Bojijic-Dzelilovic (Kıdemli Araştırma Görevlisi, Uluslararası İlişkiler Bölümü) tarafından yapılan sunumda özel sektörün çatışma çözümüne dahil olabilmesine yönelik modern yöntemlere ağırlık verildi. Institute of International and European Affairs'de kıdemli ekonomist olarak görev yapan Dan O'Brien, dünyanın dört bir yanındaki ülkelerde yapılan vaka incelemelerinden edinilmiş verilere dayanarak barış, istikrar ve ekonomik büyüme arasında gözlemlenebilecek bağlantılara dair kapsamlı bir analiz sundu. Eski İrlanda Dışişleri Bakanı Dermot Ahern'in Kuzey İrlanda barış sürecine

ve Sorunlar Dönemi'nin bitmesiyle yaşanan ekonomik değişimlere dair kendi tecrübelerini paylaştığı sunumda Kuzey İrlanda vakası detaylarıyla ele alındı. Son oturumda konuşan, Ulster Üniversitesi'nin Ekonomik Politikalar Merkezi'nde Kıdemli Ekonomist olan Dr Esmond Birnie ise katılımcılara Kuzey İrlanda örneğinde siyasi istikrar ve ekonomi arasında gözlemlenen bağlantıları anlattı, çözüm sürecinden çıkarılabilecek derslerin üzerinde durdu.

Yuvarlak masa toplantısı Türkiye'nin iş dünyasından çeşitli isimlerin yerinde bir zamanlama ile bir araya gelmesini sağlamakla kalmadı, bu raporda ele alınan meselelere yönelik olarak iş dünyasının farklı kesimleri arasındaki diyaloğun genişlemesine katkıda bulunacak bir tartışma platformu da sundu. Raporda transkripte ek olarak Vahid Aliyev tarafından kaleme alınmış bir arka plan makalesi, bunun yanısıra yuvarlak masa faaliyetinde tartışılan kimi önemli temaların öne çıkarıldığı bir özet raporu yer almaktadır.

Bu yuvarlak masa toplantısı, AB'nin yanısıra İrlanda, Hollanda ve Norveç hükümetlerinin cömert desteğiyle gerçekleşen 'Türkiye'de zor bir zamanda kapsayıcı diyaloğu desteklemek' başlıklı proje kapsamında planlanan bir dizi faaliyet arasında yerini aldı. Bu etkinliği mümkün kıldıkları için tüm fon sağlayıcılarımıza teşekkür etmek isterim.

Tecrübelerini ve uzmanlıklarını bizimle paylaşan tüm konuşmacı ve katılımcılarımıza, DPI'ın etkinliği hazırlayan Londra ve Türkiye ekiplerine, ve raporun hazırlanmasına katkıda bulunan DPI stajyeri Natasha Raspudic'e bir kez daha teşekkür ediyoruz.

Saygılarımla,

Kerim Yıldız
İcra Kurulu Başkanı
Demokratik Gelişim Enstitüsü

Background Paper 1: Business and Peace in Northern Ireland

Giriş

Kuzey İrlanda tarihi boyunca, çoğunluğu Protestan olan Birlikçiler ve çoğunluğu Katolik olan Cumhuriyetçiler arasında yaşanan çatışmanın en kötü dönemi 20. Yüzyılın ikinci yarısında başladı ve adına Sıkıntı Yılları dendi. Sıkıntı Yılları, yani 1960'lardan 1990'lara kadar süren 30 yıllık süreç içinde yaşanan çatışmalar, sivil, paramiliter, güvenlik güçleri mensubu ya da asker olan 3.600 kişinin hayatına mal oldu.[1] 1998'deki Belfast, bir diğer adıyla Hayırlı Cuma Anlaşması'na kadar da sorunu çözmeye yönelik olarak atılan tüm adımlar ise başarısız oldu.[2]

Sıkıntı Yılları boyunca Kuzey İrlanda şiddet, siyasi istikrarsızlık ve bunlara bağlı olarak büyüyen küresel pazarla rekabet edebilecek güce sahip olmaması nedeniyle ekonomik olarak önemli yaralar aldı. Ülkede 20. yüzyılın ikinci yarısında belirgin bir ekonomik düşüş yaşandı. Bu düşüşün kısmen, 1970'lerde ham petrol fiyatlarında yaşanan keskin artışla ve arttan enflasyona sebep olan petrol krizleriyle de ilişkisi vardı. Bu dönemde ülkede işsizlik belirgin derecelerde arttı ve 1971 yılına gelindiğinde, Protestan nüfus oranının neredeyse üç katı olan Katolik erkek nüfus arasında işsizlik oranı % 17.7'ye ulaştı.[3] Birleşik Krallık'tan alınan yıllık yardım olmasa, o dönem Kuzey İrlanda'da yaşam standardı, esasen Meksika ya da Arjantin ile benzer seviyelerdeydi.[4] Ülke

1 Democratic Progress Institute (DPI), *The Good Friday Agreement – An Overview*, (DPI, London, June 2013), 13

2 The full text of the Agreement is available at (last accessed December 2018) <https://www.gov.uk/government/publications/the-belfast-agreement>; for more information on the Agreement see DPI, T*he Good Friday Agreement*

3 Rose, Charles R. *Governing Without Consensus: An Irish Perspective in Economics* (London: Faber and Faber, 1971), p. 567. As cited in The Portland Trust, *Economics in Peacemaking: Lessons from Northern Ireland*, (The Portland Trust, London, May 2007), 7

4 Rowthorn, B. and Wayne, N. Northern Ireland: *The Political Economy of Conflict (Aspects of Political Economy* (London: Polity Press, 1988), p. 90. As cited in Hancock, L. 'Northern Ireland: Troubles

ekonomisi, ancak ateşkes ve sonrasında yapılan barış anlaşmasından sonra toparlanabildi.

Ülkede barışı güçlendirmek ve ülkenin ekonomik beklentilerini iyileştirmek için özel sektörün pek çok çatışma durumuna müdahalesi oldu. Benzer durumlardaki farklı ülkelerde sık görülen şekilde, yaşanan olaylar karşısında iş dünyası Kuzey İrlanda da statükoyu destekleyen ve bu şekilde ekonomik kazanç sağlayan bir tavır takınabilirdi fakat aksine Kuzey İrlanda'da iş dünyası barış sürecine katkı sağlayan bir konumu sahiplendi.

Özel Sektör ve Kuzey İrlanda'da Barış İnşası Süreci

Neden sürecin parçası olmalı? : Çatışmanın İş Dünyasına Doğrudan ve Dolaylı Maliyeti

1990'ların başında, Kuzey İrlanda'da devam etmekte olan şiddetli çatışmalar ile bu durumun ülkenin zayıf ekonomik performansı üzerindeki etkisi arasındaki net bağlantı, Kuzey İrlanda'daki çeşitli iş dünyası çevreleri için belirgin hale geldi. Soygunlar, bombalamalar ve suikastlar gibi güvenlik sorunları ve yanı sıra hasar gören altyapı, çatışmaların iş dünyası için yarattığı doğrudan maliyetler arasındaydı. Kuzey İrlanda'nın bir çatışma bölgesi olarak öne çıkan küresel imajı ise hem yatırım hem de turizm alanındaki düşüşün devam etmesinin temel nedeni olarak görülüyordu.[5] Ayrıca Sıkıntı Yılları boyunca, ülkenin ekonomisinin geleceğini oluşturması beklenen genç ve yetenekli zihinler de dâhil olmak üzere, 60.000 insanın,[6] başka ülkelere göç etmesi de, çatışmanın ekonomi üzerindeki bir başka olumsuz etkisi olarak not edildi.

Brewing', Conflict and Politics in Norther Ireland – CAIN (1998), at (last accessed December 2018) <http://cain.ulst.ac.uk/othelem/landon.htm>

5 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking: Lessons from Cyprus, Northern Ireland, South Africa and the South Caucasus*, (The Portland Trust, London, March 2013), 23

6 According to Andrew Griffith, CEO of EuropaGrid, the country had a refugee problem which is not often discussed. DPI, *Peace & the Economy: The Role of Business and the Private Sector in Peace Processes*, Comparative Study Visit Report, (DPI, London, July 2017), 35, at (last accessed December 2018) <http://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2017/08/Peace-and-the-Economy-The-Role-of-Business-and-the-Private-Sector-in-Peace-Processes-CSV-Report.pdf>

Kuzey İrlanda iş dünyası çevresindeki, ülke ekonomisinin İngiltere'den gelen ekonomik destekle uzun süre yol alamayacağı konusundaki farkındalık, ülkedeki özel sektörü harekete geçiren belirleyici faktörlerden biri oldu. Yine, komşu İrlanda Cumhuriyeti'nin gelişen ekonomisi, bir başka katalizör olarak işlev gördü. Gelinen aşamada, Kuzey İrlanda'da iş dünyası çatışmanın nedenlerini, maliyetlerini ve sonuçlarını görmezden gelemeyecek durumdaydı.

Sürecin Parçası Haline Gelmek: Barış Temettü Belgesi

Çatışmanın ekonomik maliyetini barışın yararları ile ilişkilendirmek, hem siyasi taraflar hem de genel kamuoyu olmak üzere toplumun genelinin çatışmalara karşı tutumunun değişmesinde önemli bir işlev ve rol oynayabilir. 1994 yılında İngiliz Sanayi Konfederasyonu Kuzey İrlanda Şubesi (CBI) 'Barış - Zorlu Yeni Bir Dönem' adlı bir yayın yaptı. Daha sonra 'Barış Temettü Belgesi' olarak anılan ve bir dönüm noktasını ifade eden bu yayın, ülkede barışın sağlanması halinde Kuzey İrlanda'nın elde edeceği ekonomik yararların tartışıldığı bir ortam yarattı. Yayının, iş dünyası üzerinde en fazla etkisi olan argümanlardan biri, ülkenin olumsuz uluslararası imajını değişirse, çok farklı kanallardan yabancı yatırımcıları ülkeye çekecek bir ortamın ortaya çıkacağı tespitiydi. Medya 'barış temettüsünü' barışın desteklenmesi adına ülkedeki genel nüfus ve dünya genelinde gündeme taşıyarak yaygınlaştırdı. Dönemin Kuzey İrlanda Hükümeti, bu yayının ne kadar dikkat çektiğini fark etti ve bu yaklaşımın daha fazla tartışılmasının ve tanıtılmasının faydalarını kabul etmeye başladı. Bu dinamizmi 1994 yılında Belfast'ta gerçekleşen yatırım konferansı izledi.[7]

1994'deki sağlanan ateşkes, CBI'nın yayınlandığı barış temettüsünün arkasındaki rasyonelin ne kadar haklı olduğunu, ateşkesi takiben ülke ekonomisinin hızla gelişmesiyle kanıtlamış oldu. Aynı yıl 1,55 milyon

7 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking*, 23-24

turistin yıl içinde Kuzey İrlanda'yı ziyaret etmesiyle turizm sektörü % 20'ye varan oranlarda büyüdü; işsizlik oranı ise 14 yıldan sonra en düşük seviyesi olan %11.4'e geriledi. En önemlisi, aynı dönem ülkeye 30 milyon GBP değerinde yeni ve yabancı sermaye yatırımı yapıldığı açıklandı.[8]

1996 yılında, yani barış temettü belgesinin yayınlanmasından yaklaşık iki yıl sonra, barış görüşmeleri bozuldu ve özel sektörün rolü daha fazla öne çıktı. CBI'ın bünyesine katılan 6 büyük şirket ve ticari organizasyonun katılımıyla Grup 7'yi (G7) kuruldu.[9] Grup 7'nin temel hedefi, Kuzey İrlanda'nın "ya barış ve refahın geleceği ya da dünyanın en geri döndürülemez sorunlu yerlerinden biri olarak hatırlanmak" gibi birbirine tamamen zıt bir kader arasında kesin bir seçim yapmasına karar vermesi gerekliliğini açıkça dile getirmek ve bu yolla barış mesajını teşvik etmek vardı.[10] Bu barış mesajını halka taban hareketleri ve sivil toplum kampanyaları yoluyla ilettiler. Ayrıca, başka şirketlere "sosyal sorumluluklarını" hatırlatarak onları sürece katılmaya teşvik ettiler. G7, "Kuzey İrlanda ekonomik çıkarlarının kolektif sesi" olarak tasvir edildi ve kayda değer bir otorite edinerek, bu mesajı Kuzey İrlanda'nın genel nüfusuna iletmek için tüm gücünü kullandı.[11]

İş Dünyasının Rolü ve Eylemleri: Siyasi Aracı Olarak Grup 7

Barışın ekonomik gerekçesini ortaya çıkaran ve tarihi bir belge olan "barış temettü belgesi"ni üreterek bir siyasi düşünce kuruluşu olarak hareket etmesinin yanı sıra G7, medyanın etkin şekilde kullanımı da dahil olmak üzere, çeşitli şekillerde barış için lobi yapmaya devam etti.

8 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking: Lessons from Northern Ireland*, (The Portland Trust, London, May 2007), 19

9 The other six organisations were the Hotel Foundation, the Institute of Directors, the Northern Ireland Chamber of Commerce and Industry, the Northern Ireland Growth Challenge, the Northern Ireland Economic Council and the Northern Ireland Committee of the Irish Congress of Trade Unions

10 Centre for Humanitarian Dialogue (HD), *A role for the private sector in peace processes? Examples and implications for third-party mediation*, (HD, Geneva, 2008), 20-21

11 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking*, 24

G7 basın bültenleri yayınlayarak, siyasetçilere barışı sağlamaları yönünde baskı yaptı. Buna ek olarak, G7 bültenlerini iş arkadaşları arasında yaymaya gönüllü olan bireyler aracılılığıyla da lobi yaptı.[12]

1996 yılının Ekim ayında G7, Belfast'ta, barış için ekonomik perspektifin sunulduğu ve barış görüşmelerine katılan dokuz siyasi partinin de temsilcilerinin katıldığı bir toplantı düzenledi. Grup, bir kez barış sağlanırsa ortaya çıkacak olası faydaları tartışarak ekonomik büyümenin ve refahın önemini vurguladı ve siyasi partileri barış görüşmeleri için yeniden çalışmaya çağırdı. G7 bu toplantıda barışın perakendede, yatırımda, ticarette ve güvenlik harcamalarının azaltılmasında iyileşme getireceği gerçeğinin altını çizerken, aynı zamanda barış görüşmeleri başarısız olduğu takdirde ortaya çıkabilecek yıkıcı etkilere de dikkat çekti. G7 siyasi işbirliği ve tarafsızlık stratejisinin parçası olarak bireysel toplantılar yerine her zaman pek çok çevreden kişinin katıldığı kolektif toplantılar düzenlemiştir.[13]

Sonraki iki yıl boyunca G7 beş toplantı daha yaptı. Bu toplantıların her biri, halkla iletişim kurmak ve paylaşım yapmak için bir medya bilinçlendirme kampanyası ile desteklendi. İş dünyasının, siyasetçileri ve kamuoyunu barış konusundaki argümanların önemine ikna etmesi son derece önemliydi. Nisan 1998'de, o günden bu yana barış sürecine rehberlik eden bir dönüm noktası olan "Hayırlı Cuma Anlaşması" ilan edildi. Bir ay sonra, Hayırlı Cuma Anlaşması bir referandum ile halkın onayına sunuldu. G7 bu süreçte 'Evet Kampanyası'nın parçası olmayarak

12 The Prince of Wales Business Leaders Forum (PWBLF) [now International Business Leaders Forum], International Alert, Council on Economic Priorities (CEP), *The Business of Peace: The Private Sector as a Partner in Conflict Prevention and Resolution*, (PWBLF, International Alert, CEP, London, 2000). As cited in Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, *The Role of Local Business in Peacebuilding*, (Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, Berlin, February 2005), 13

13 PWBLF, International Alert, CEP, *The Business of Peace*, 114

tarafsız kaldı. Bununla birlikte, Grup "evet" oyu ile seçmenlerin ülkenin ekonomik refahı için oy kullanacağını açıkça savundu.[14]

G7 sonraki dönemlerde de barışı desteklemeye devam etti ve Haziran 1998'de Grup, önde gelen iş adamlarının oluşturduğu bir heyetle Kuzey İrlanda'yı ziyaret etti. Bu, ülke ile dünyanın geri kalanı arasındaki ticari ilişkileri kolaylaştırmak atılan sembolik bir adımdı.[15]

Bugün Kuzey İrlanda'da iş dünyası, çatışma döneminde barışı hem mali yönden hem de bir düşünce kuruluşu olarak, siyasilere barış yapmaları yönünde baskı uygulamak suretiyle sürece hizmet ettiği geleneksel rolünden uzaklaştı. Ancak, Kuzey İrlanda'daki iş dünyasının bir zorunluluk söz konusu olduğunda her zaman hareket geçeceği ve özel sektöre refah getirecek barış müzakereleri konusundaki siyasi tartışmayı destekleyeceği belirtilmelidir. Kuzey İrlanda'da iş dünyasının barış sürecinde başarılı bir rol oynamasında, İngiltere'deki ana siyasi partiler arasında, çatışmayı siyasi bir araç olarak kullanmamak konusunda yazılı olmayan bir anlaşmaya varılmış olması da önemli bir etkendir.[16]

Barışın Faydaları: Doğrudan Yabancı Yatırımdaki Yükseliş

"Kolombiya halkına Belfast'ta neler olduğuna bir bakın, barış anlaşması sonrasında ülkeye yatırımların nasıl aktığına ve Belfast'ın yaşadığı dönüşüme dönüp bir bakın. Biz de barışa ulaşabilirsek aynı şeyi yapabiliriz diyorum". Bu sözler 2016'da Kuzey İrlanda'nın başkenti Belfast'a yaptığı ziyarette Kolombiya Devlet Başkanı Juan Manuel Santos tarafından dile getirildi. Santos sözlerine şöyle devam etti: "Harika bir iş yapıyorsunuz. Biliyorum hala süreç devam ediyor ve siz

14 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking*, 25
15 The Portland Trust, *The Role of Business in Peacemaking*, 28
16 Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, *The Role of Local Business in Peacebuilding*, (Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, Berlin, February 2005), 13

de çalışmaya devam ediyorsunuz. Ama bizim için sizin deneyiminiz bir ilham kaynağı." [17]

ABD'nin Kuzey İrlanda'nın barış sürecindeki rolü de ayrıca altı çizilmesi gereken bir olgudur. Kuzey İrlanda'da "Amerika Birleşik Devletleri sürece üçüncü bir taraf olarak dâhil olmasaydı hiçbir şeyin bir araya gelmesi mümkün değildi. Eğer Amerika işin içindeyse bunun etkisi olur"[18] şeklinde yaygın bir inanç var. 1993'ten itibaren ABD, Kuzey İrlanda'yı barışçıl bir çözüme kavuşturmak için diğer dış gözlemcilerle ve arabulucularla birlikte özel bir rol oynadı.

Doğrudan yabancı yatırımlara (DYY) verilen siyasi destekle eşleştirilen ekonomik fayda vaadi insanların sürece ikna olmalarının en önemli aracıydı.[19]

ABD Başkanı Bill Clinton ve yönetimi, ekonomik kalkınmayı Kuzey İrlanda barış sürecini destekleyen siyasi girişimlerin temel tamamlayıcısı olarak görüyorlardı.[20] 1993 yılında, Kuzey İrlanda'daki ABD yatırımları, tüm doğrudan yabancı yatırımların yaklaşık %30'unu oluşturuyordu.[21] 1994 yılında yapılan ilk ateşkes ilanından hemen sonar, Clinton yönetimi, Kuzey İrlanda'nın barış sürecini, özel yatırımları teşvik edecek ve ikili ticareti genişletecek bir ekonomik kalkınma paketi ile desteklemenin yollarını aramaya başladı.[22]

1994-2000 döneminde ABD'li şirketler Kuzey İrlanda'ya yaklaşık 1,5 milyar ABD doları yatırım yaptılar. Finansmandaki bu artış, ülkedeki

17 *Belfast Telegraph*, 3 November 2016
18 From the interview with Niall O'Dowd, The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 28
19 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 28
20 Wilson, Andrew J. (2003) 'Doing the Business: Aspects of the Clinton Administration's Economic Support for the Northern Ireland Peace Process, 1994-2000', *Journal of Conflict Studies*, Vol 23 (No 1).
21 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 30
22 Wilson, 'Doing the Business', Vol 23 (No 1).

tüm işlerin yaklaşık % 10'unu oluşturuyordu.[23] ABD'den 2002–2003 mali yılında, ülkeye 123.43 milyon poundluk doğrudan yatırım yapılmaya devam edildi. 2005 yılında, Belfast, Citigroup tarafından Bilişim Teknolojileri (BT) merkezlerinden olarak seçildi ve ülkeye beş yıl boyunca 100 milyon ABD doları yatırım ve 375 yeni iş yaratma sözü verildi. İç yatırımı teşvik eden devlet kurumu olan Kuzey İrlanda Yatırımı, aynı dönemde ülkeye 12.6 milyon ABD doları tutarında destek sağladı.[24]

Bu noktada Kuzey İrlanda'daki yüksek eğitim seviyesine de dikkat çekmek gerekir. Örneğin, Nortel ve Fujitsu teknik alanlarda diploması olan ve daha önce Sıkıntı Yılları nedeniyle alanlarına yatırım yapmadıklarını ifade eden üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğuna iş teklif etti.[25]

Kısaca, Kuzey İrlanda örneğinde dış yatırımlara yönelik siyasi desteğin rolü göz arda edilemez zira Kuzey İrlanda'da özel sektör, 1998 Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan sonra dahi yatırım çekebilmek için siyasi desteğe bağlı olmaya devam etti.

Sonuç

Kuzey İrlanda'da iş dünyası, ülkede barışın sağlanmasında çok önemli bir rol oynadı. Bunu öncelikle politikacıların barış sürecine girmeleri için güçlü bir platform sağlayarak yaptı. Özel sektörün Kuzey İrlanda'daki barış sürecine katılımı, aşağıda sıralandığı şekliyle birkaç nedenden dolayı başarılı olmuştur:

- G7 siyasi olmayan bir aktör olarak algılandı, bireysel toplantılardan ziyade aynı anda ve tüm siyasi partilerle toplantılar düzenlemesi,

23 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 23
24 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 30
25 The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 23-24

G7'nin siyasi tarafsızlık imajını sürdürmesine ve ülke içindeki ve dışındaki çeşitli çevrelerin gözünde daha fazla güvenilirlik kazanmasına yardımcı oldu;

- Tek bir yapı olarak davranarak, bu yapının siyaset üstü ortak sesiyle konuşup ve açık ve net mesajlara sadık kalarak G7, Kuzey İrlanda'nın kolektif davranma yeteneğine sahip olduğunu göstermiştir;
- İktidar için mücadele eden tüm siyasi partiler arasında köprü kurarak ve Kuzey İrlanda'daki özel sektör kuruluşlarından oluşan bir düşünce kuruluşu olarak aynı zamanda lobicilik rolünü oynamış ve böylece geleneksel mali rolünü genişletmiştir;
- G7'nin 'barış temettü belgesi', şiddetin maliyetinin ve barışın ekonomik faydalarının analiz edildiği, toplumu büyük ölçüde ikna eden etkili bir araç olarak işlev görmüştür;
- G7 etkisini kullanmıştır fakat yalnızca barış görüşmelerini ileri götürebileceğini düşündüğü noktada hareket geçmiştir.

Bugün, Kuzey İrlanda örneği, kolektif kurumsal eylemin başarılı öncüllerinden biri olarak gösterilmektedir. Kuzey İrlanda'daki iş dünyasının barışı sağlamada nasıl bir rol oynadığına dair bu örnekten çıkarılan dersler, başka çatışma çözümü süreçlerine yol gösterebilir ya da o süreçler için adapte edilebilir. Öte yandan iş dünyası tek başına barış inşa edemez. İş dünyası olarak ancak barış sürecinin diğer unsurlarını tamamlayabilir ve geliştirebilir ve barış sonrası ekonomik büyüme ve istikrarı sağlamada anahtar bir rol oynar.

Özel Sektör ve Kolombiya Barış Süreci

Giriş

Kolombiya Hükümeti ve Kolombiya Devrimci Askeri Güçleri (İspanyolca bilinen adıyla FARC) arasında Aralık 2016'da imzalanan barış anlaşması batı yarım kürenin en uzun çatışmasını sonlandırırken arkasında 220 bin ölü, 25 bin faili meçhul ve 5.7 milyon yerinden edilme vakası bıraktı.[26] Kamuoyunun yaygın olarak barış anlaşmasının "şiddetin faillerine çok fazla esneklik sağladığı" endişesinin yanı sıra, bu barış süreci başka birçok zorlukla da karşı karşıya kaldı.[27] Kolombiyalı şirketlerin barış sürecine dair tepkileri birbirinden farklıydı. Örneğin kimi şirketler piyasa kurallarının barış anlaşmasından etkilenmeyeceği korkusuna sahipken kimileri barış sürecinin yaratacağı çözümünün yaratabileceği artan iş fırsatlarına karşı ihtiyatlı bir iyimserliğe sahipti.[28] Barış anlaşmasını takiben ise özel sektör yerel barış inşası ve kalkınma da dahil olmak üzere, çatışma sonrası barış inşası, yeniden yapılanma ve kalkınma süreçlerine dahil oldu ve kamuoyuna açık barış eylemlerinde bulundu. Öte yandan Kolombiya'daki barış sürecine özel sektörün katkısı, kimi zaman paramiliter gruplarla ilişkiler buna gölge düşürse de[29], hükümet ve FARC arasında imzalanan barış anlaşmasının öncesine dayanıyor ve bu geçmiş görmezden gelinmeyecek derecede önemli.

26 Council on Foreign Relations, *Colombia's Civil Conflict*, 11 January 2017, at (last accessed December 2018) <https://www.cfr.org/backgrounder/colombias-civil-conflict>

27 Council on Foreign Relations, *Colombia's Civil Conflict*

28 Miklian, J. and Rettberg, A. *How do Businesses Strategize Peace? Emerging Issues from Colombia*, CDA Collaborative, 2 May 2017, at (last accessed December 2018) <https://www.cdacollaborative.org/blog/businesses-strategize-peace-emerging-issues-colombia/>

29 Paramilitary groups were formed to counter the guerrilla groups, such as the FARC and The National Liberation Army (known by its Spanish acronym, ELN), and got most of their support from drug kingpins. Please see the link for more information about guerrilla and paramilitary groups in Colombia: http://www.mtholyoke.edu/~macne22k/classweb/traffickingincolombia/page3.html A recent report examines the relationship between private businesses and paramilitary groups arguing that "the vast majority of businesses identified seem to have willingly helped paramilitary groups to commit human rights violations. For more information on the report see Clavel, T. *Report Sheds Lights on Private Sector Role in Colombia Conflict*, 8 March 2018, at (last accessed December 2018) <https://www.insightcrime.org/news/analysis/report-sheds-light-private-sector-role-colombia-conflict/>

İş dünyasının Kolombiya'daki barış sürecindeki rolü üzerine çalışan akademisyenler ve pratisyenler arasındaki yaygın kanı, iş dünyasının süreçteki rolünün farklı başkanlık yönetimleri altındaki dönemlere göre farklılık gösterdiği yönünde.[30] Aslında çatışmanın süresi ve doğası nedeniyle iş dünyasının çatışmaya verdiği tepkileri her dönemde tekrar eden bir çizgide tanımlamak zaten çok zor. Sonuç olarak Kolombiya'da son elli yıldır süren çatışmanın yarattığı sürekli değişen siyasi ve ekonomik koşullar, iş dünyasını barış inşasına dair farklı tepkiler ve tutumlar sergilemeye sevk etti. Özel sektörün Kolombiya'daki barış inşası sürecindeki motivasyonunu tam olarak anlamak için, çatışmanın maliyeti, ekonomik kriz, devletin mevcudiyetinin hissedilmediği alanlar ve dönemler gibi bağlama ilişkin faktörler dışında, şirketlerin özellikleriyle ilgili (büyüklük, sektörel profil, varlıkların niteliği, serbest dolaşım kabiliyeti vb) faktörler de dikkate alınmalıdır.[31]

İş Dünyası Perspektifinden Çatışmanın Maliyeti: Barışın Kar Payını Aramak

Kolombiya'daki çatışmadan hem Kolombiya toplumu hem de ülke ekonomisi büyük oranda etkilendi. Ulusal işletme sahipleri ve yöneticileri tarafından çatışmanın ülkedeki ekonomik faaliyet üzerindeki etkisini anlamak üzere 2008'de[32] bir araştırma gerçekleştirildi. Araştırma, farklı büyüklükteki (büyük, orta, küçük ve mikro) ve Kolombiya'nın altı büyük şehrinde[33] faaliyet yürüten farklı sektörlerden toplam

30 See, for example, Rettberg, A. *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace: The Role of the Private Sector in Colombian Peace Process*, German Institute of Global and Area Studies (GIGA) Working Papers, No 240, November 2013; Guaqueta, A. *Local Business, Local Peace: the Peacebuilding Potential of the Domestic Private Sector. Case study: Colombia*, International Alert, 2006

31 Rettberg, A. *Business-Led Peacebuilding in Colombia: Fad or Future of a Country in Crisis?*, Crisis States Programme, the Development Research Centre and London School of Economics and Political Science (LSE), Working Paper no. 56, December 2004, 1

32 International Alert, *Exploring the peace dividend: perceptions of armed conflict impacts on the Colombian private sector. Results from a national survey*. (The report is in Spanish with the executive summary available in English), (International Alert, London, March 2008), at (last accessed December 2018) <https://www.international-alert.org/publications/exploring-peace-dividend-perceptions-armed-conflict-impacts-colombian-private-sectors>

33 The six cities covered by the survey are Bogota, Medellin, Barranquila, Pasto, Cali, and Bucaramanga.

1.113 işletmeyi kapsadı. Araştırmanın sonucu, yaşanan çatışmanın maliyetinin ekonomik faaliyeti engellediği ve suretle iş dünyasına zarar verdiği yönündeydi. Yine aynı araştırmaya göre Kolombiyalı işletmelerin çoğunluğu, bu olumsuz etkiyi iş fırsatlarının, güvenlik ve sigorta yatırımlarının kaybı ve vergilerin yüksekliği gibi dolaylı maliyetler nedeniyle yaşarken, şirketlerden yüzde 3,6'sı çalışanlarına veya şirketlerine doğrudan saldırılar düzenlenmesi nedeniyle doğrudan maliyetler ödediler.[34]

Öte yandan araştırma başkent Bogoto'da bulunan şirketlerle çatışmadan daha fazla etkilenen alanlardaki şirketler arasında çatışmanın maliyetine ilişkin belirgin algı farklılıkları da saptadı. Anketin bulguları arasında, şirketlerin dörtte üçünün "Kolombiya barış olsaydı üretim kapasitesini, inovasyonu ve istihdamı yaratmaya yatırım yapacaklarını"[35] belirttikleri yer alıyordu. Bununla birlikte, ankette, 2002-2006 ve 2006-2010 yılları arasında Kolombiya devlet başkanı olan Alvaro Uribe hükümeti döneminde yapılan güvenlik iyileştirmeleri ve özel sektörün çatışmaya yönelik tutumu arasındaki ilişkiye dair dikkate değer bir değişiklik olduğu vurgulandı. Devam eden silahlı çatışmaya rağmen, ülkenin belli başlı şehirlerinde güvenlik durumunun iyileşmesinin, ekonomik büyümeye katkıda bulunması nedeniyle, özel sektörü bu dönemde barış inşasına doğru harekete geçirmenin zorlaştırdığı anlaşıldı.[36]

Bununla birlikte, Kolombiya'nın ülke işletmelerinin çoğunluğunun yoğunlaştığı büyük kentlerde yapılan bu anketteki bulguların önemli sınırlılıklar içerdiğini vurgulamakta fayda var. Kolombiya çatışma dinamiğinin çok daha aktif ve yaygın olduğu kırsal alanlardaki özel

34 Mining, gas, electricity, agriculture and transportation companies most frequently reported the directed costs, whereas financial services and investors reported the least. International Alert, *Exploring the peace dividend: perceptions of armed conflict impacts on the Colombian private sector. Results from a national survey*, 4-5

35 International Alert, *Exploring the peace dividend*, 4

36 International Alert, *Exploring the peace dividend*, 5

sektörün bu araştırmada temsil edilmemesi, 1990'ların ortasına kadar özel sektörün barış siyasetinde neden var olmadığının da altını çizen önemli bir unsur.[37]

Çatışma Sürecince Kolombiya'da İş Dünyası ve Barış

Daha önce de belirtildiği gibi, çatışmanın ülkenin uzak kırsal alanlarındaki geniş tezahürü nedeniyle, yaşananların ekonomik büyüme ve dış yatırım üzerindeki etkisi nispeten küçüktü. Bu nedenle, Kolombiya'da özel sektörünün çatışmayı sona erdirme konusunda güçlü bir motivasyonu yoktu. Bununla birlikte, ülkenin gerillalarla ilk barış görüşmelerinin resmen başlatıldığı Belisario Betancur (1982-1986) başkanlığı döneminde, Ulusal Sanayi Birliği (İspanyolcadaki kısaltmış adıyla ANDI) - daha sonra özel sektörün ana derneği haline geldi - barışın ulusal bir amaç olması gerektiği fikrine katkıda bulundu.

ANDI, güvenlik için daha yüksek vergiler veya daha büyük sosyal yatırımlar yapmak gibi finansal olarak katkılar bulunmak suretiyle değil, barış görüşmelerine katılarak ve hükümetin müzakere ekibinde önemli görevlerde bulunarak sürece destek verdi.[38] Öte yandan, o dönem hükümeti rakip olarak gören FARC, hükümet yerine işadamlarıyla müzakere arzusundaydı. Ancak özel sektör bu arzuyu paylaşmadı.

Belisario'nun önderliğindeki barış görüşmeleri kısmen başarı kazandı ve bir kısım FARC savaşçısının silahları bırakması sağlandı.[39] Bununla birlikte, Ernesto Samper (1994-1998) ve Andres Pastrana başkanlıkları

37 International Alert, *Local Business, Local Peace: the Peacebuilding Potential of the Domestic Private Sector. Case study: Colombia*, (International Alert, London, 2006), 277-78; Rettberg, Business-Led Peacebuilding in Colombia: Fad or Future of a Country in Crisis?, Working Paper no. 56, 4

38 Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace: The Role of the Private Sector in Colombian Peace Process*, GIGA Working Papers, No 240, 8-9. For instance, Nicanor Restrepo, president of the ANDI's executive board was the first member of the business community to make part of the small team formed under the Andres Pastrana administration to lead contacts with the FARC; Ricardo Correa, ANDI's Secretary General, successfully occupied the position up to 2002. International Alert, *Local Business, Local Peace: Case study: Colombia*, 279

39 Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 9

sırasında meydana gelen benzeri görülmemiş şiddet artışı, derin siyasi kriz, şiddetli ekonomik durgunluk toplumun geneli gibi özel sektörün de çatışmaya ve çözüme dair tutumunu çarpıcı ve tersi yönde değiştirdi.[40]

Özel sektörden gelen barış aktivizminin ilk belirtileri, çatışmalara karşı bir sivil toplum girişimi olan Vatandaşlık Görevi Olarak Barış, Yaşam ve Özgürlük'ün bir parçası olarak geldi. Hareket oldukça başarılı oldu (26 Ekim 1997 tarihli resmi olmayan bir ankette, hareketin 10 milyon kişi tarafından desteklendiği açıklandı) ve iş dünyasının çatışmanın sona ermesi üzerine müzakere edilen bir çözüm arayışı içinde, gerilla gruplarıyla temaslarını sürdürmeleri için ilham kaynağı oldu. 1998 yılında Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun (ELN) hapsedilmiş liderleriyle temaslar kuruldu. Daha sonra ELN ve sivil toplum grupları arasında görüşmeler gerçekleşti ve taraflar arasında kararlı bir çözüm arayışı için iyi niyet anlaşması imzalandı.[41]

Pastrana'nın Ağustos 1998'de devlet başkanı seçilmesi, FARC ve özel sektörün barış sürecine anlamlı bir şekilde katılımıyla yeni barış görüşmeleri için kapıyı araladı. O dönem hem hükümet hem de yasadışı silahlı gruplar için, bu görüşmeler sırasında özel sektörün desteğini almak çok önemliydi. Fakat iş dünyasının sürece desteğinin sadece teknik meselelere[42] katılım şeklinde kısıtlanması ve özel sektörün kendi içinde barış sürecinin farklı boyutlarına dahil olma konusunda bir birliğin olmaması ve rollerini sınırlı tutmak istemeleri[43] nedeniyle süreç herhangi bir somut sonuç getirmedi ve 2002'de dağıldı.

40 For the detailed information on the country's gross domestic product (GDP) indicators as costs of the conflict, as well as data in relation to the increased violence, see Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia, no. 56, 4-5, and International Alert, Local Business, Local Peace*, 278

41 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 279

42 Centre for Humanitarian Dialogue (HD), A role for the private sector in peace processes? Examples and implications for third-party mediation, (HD, Geneva, 2008), 23

43 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 279

1999'da bir grup iş dünyası lideri, teknik ve akademik bilgi birikiminin yanı sıra, daha geniş bir özel sektör desteği almak ve barış görüşmelerine katkıda bulunmak için Barış Vakfı için Fikirler (İspanyolca kısaltması, FIP) olan küçük bir düşünce kuruluşu kurdu. Bu dönem özel sektörün barış inşasında sorumluluğu olduğu fikrinin daha fazla önem kazandığı bir dönemdi.[44] Aynı dönemde, farklı iş dünyası gruplarının ekonomik kalkınma, sosyal uzlaşma ve çatışmanın mağdurlarına, özellikle de yerinden edilmiş kişilere (İngilizce kısaltması IDP) yönelik olarak gerçekleştirdiği özel programlar ve inisiyatifler ortaya çıktı.[45]

Orta Amerika ülkelerinin aksine (örneğin, El Salvador, Guatemala), müzakere masasında ne olduğuna bakılmaksızın, oldukça fazla sayıda Kolombiyalı şirketin barış inşası ve hayırseverlik faaliyetlerinde yer aldığının altını çizmekte fayda var. İş dünyası öncülüğünde bölgesel ve yerel düzeylerde gerçekleştirilen barış inisiyatiflerinin motivasyonu, çatışmalı bölgelerde yer alan durumun değiştirilmesinin ve iyileştirmesinin, resmi görüşmelerden daha kısa sürede barış arayışına yardımcı olacağı inancıydı. Her ne kadar çoğu özel şirket, bu çalışmalar sırasında kendi finansal kaynaklarını kullanmasa da ve daha çok uluslararası ve kamu finansmanının aracıları olarak hizmet etse de, alandaki ve konu hakkındaki yönetim bilgileri ve harcadıkları zaman, ülke içi kalkınmaya ve bu anlamda barışa önemli bir katkıda bulunmuştur. [46]

Öte yandan bu tablo, iş dünyasının barış inşası politikalarıyla çelişen şekilde, Alvaro Uribe'ı bir sonraki Kolombiya devlet başkanı olarak desteklemesiyle değişti. Başkan Uribe (2002-2006, 2006-2010) başkan

44 Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 10-11

45 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 280

46 Rettberg, A. *Managing Peace. Private Sector and Peace Processes in El Salvador, Guatemala, and Colombia,* Colombia: Beyond Armed Actors, A Look at Civil Society, ReVista Harvard Review of Latin America, (Harvard University, Cambridge, MA, Spring 2003), at (last accessed December 2018) <https://revista.drclas.harvard.edu/book/managing-peace>

olduğunda sert güvenlik tedbirlerine dayanan 'gerilla şiddetine sıfır tolerans' stratejisi sözü verdi ve amaç gerillaların askeri yollarla yenilgiye uğratılmasıydı.[47] Aslında, vergi mükelleflerinin yardımı ve Birleşik Devletler'in 'Plan Kolombiya' adlı Kolombiyalı uyuşturucu mafyasına karşı başlattığı strateji, Uribe'nin Kolombiya gerillalarıyla mücadelesi ile örtüştü ve o dönem cinayetler ve insan kaçırma olayları da dahil olmak üzere bu stratejiden hızlı ve etkileyici sonuçlar alındı. Ülke ekonomisi, Uribe'nin Kolombiya başkanı olarak seçilmesinin ardından on yıl boyunca, sektörel üretimin çeşitlenmesiyle birlikte artan ekonomik büyüme ve dış yatırımlar bağlamında istikrarlı bir değişime uğradı.[48] Bunlar da, iş dünyası liderliğindeki barış inisiyatiflerinin zayıflaması ile sonuçlandı.

Öte yandan, iş dünyası öncülüğündeki barış inşası pratiğindeki düşüşe rağmen, iş dünyasının, diğer geçiş ülkelerindekilerin aksine, çatışmanın temel nedenlerini ele almak için sosyal girişimciliğe aktif olarak katılmaya devam ettiği belirtilmelidir.[49] Bu, "yerel ihtiyaçlara dayanan alternatif bir eylem izlemeye devam etmedeki ısrarın" bir göstergesiydi."[50]

Juan Manuel Santos başkanlığında (2010-2014, 2014-2018), iş dünyası devlet ve gerillalar arasındaki diyaloğu desteklemek adına aktif bir rol oynadı ve bu dönem boyunda tarafların seyahat masrafları ödemek, kolaylaştırıcılık yapmak ve güven inşası için kaynak yaratmak gibi pek çok faaliyette bulundu. Bununla birlikte, önceki dönemlerle karşılaştırıldığında, Santos döneminde iş dünyasının sürece katılımı daha düşük bir profilde olmuştur.[51]

47 Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 11; International Alert, *Local Business, Local Peace*, 280; Rettberg, Business-Led Peacebuilding in Colombia, no. 56, 7

48 Rettberg, P*eace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 11-12

49 International Alert, Local Business, Local Peace, 281; Rettberg, *Peace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 12

50 Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 7

51 Rettberg, P*eace is Better Business, and Business Makes Better Peace*, No 240, 14

Vaka Çalışması Örnekleri

Vallenpaz (Valle ve Cauca Bölgeleri Gelişim ve Barış Kurumu)

Eski Cali belediye başkanı Rodrigo Guerrero liderliğinde, 2000 yılında kurulan ve yerel devlet kurumlarını desteklemeyi ve yeniden inşa etmeyi ve gerillaların varlığının güçlü olduğu Valle ve Cauca bölgelerinde sosyoekonomik gelişmeyi teşvik etmeyi amaçlayan bir işletme girişimidir. Vallenpaz'ın projeleri, topluluk organizasyonunun ve katılımın gerekli olduğu, tarımsal ürünlerde sürdürülebilir kalkınmanın teşvikine odaklandı ve ortaklarına ticari ağlara ayrıcalıklı erişim sağladı. Bu girişim, dokuz belediyede, silahlı çatışma ve yoksulluktan derinden etkilenen 1600 aileyi yönelikti.[52] Çalışmanın fonu AB ve ABD gibi kurumsal ve uluslararası bağışçılar tarafından sağlandı. Projenin herhangi bir inisiyatifi başlamadan önce, projenin uygulanacağı bölgedeki yerel komutanlardan bölgelere giriş ve saldırılara karşı korunma için onay alındı. Vallenpaz'ın çalışmaları bu strateji sayesinde başarılı oldu. Aktif üye şirketlerin bu inisiyatifi hayırsever başka kuruluşlara öncülük etti ve özel sektörün bu bağlamda kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) konusunda engin bir tecrübeye sahip olduğunu ayrıca belirtmek gerekir.[53]

Indupalma (Orta Magdalena Nehri Bölgesi)

Indupalma Kolombiya'nın Birleşik Krallık gibi ülkelere ihracatına önemli katkı sağlayan palmiye yağı sektöründeki en büyük şirketlerden biridir. Ülkedeki çatışmanın maliyeti ve ekonomik sıkıntı, o dönem şirketin işçileri arasında, şirketin kapanma ihtimali nedeniyle erken emekliliği seçmek sonucuna neden olan bir korku duygusu yarattı. Indupalma buna çözüm olarak, şirket üretim sürecinin çoğunu kooperatif şeklinde işçilerine devretti. Palmiye yağı fasulyesi satın alınması karşılığında,

52 Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 8
53 Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 8-9

kooperatif, alıcılara malzeme ve palmiye tohumu sattı. Ek olarak, şirket çalışanlarına yazılım kullanımı, muhasebe, stratejik planlama ve başarılı liderlik uygulamaları gibi alanlarda eğitimler verdi ve yanı sıra kooperatiflerin arsa satın almalarına olanak sağlayan krediler için kefil oldu. 1995-1999 yılları arasında böylece toplam 980 işçiden oluşan 19 kooperatif kuruldu.[54]

Bu örnek vaka, çatışma döneminde 'kazan-kazan' bakış açısının uygulandığı ve hem şirketin hem de çalışanların lehine sonuçlar veren bir model olması bakımından önemlidir: Zira şirket, olası iflas durumundan kaçınmayı başarmış, işçiler ise işlerini ve gelirlerini koruyabilmiş, eğitim almış ve mülk sahibi olmuşlardır. Öte yandan Indupalma, kooperatiflerle ilgili politikasına benzer şekilde, San Alberto ve komşu kasabalarda, 'çeşitlilik için saygıyı teşvik eden bir oyun' olarak 'Barış İçin Futbol', çocuk oyun alanları ve bilgisayar odaları gibi farklı projelerle, çatışmaların barışçıl olarak çözümüne yönelik olarak birçok yatırım yaptı. Şirketin bu girişimleri, ekonomik yönden de etkileyici sonuçlar gösterdi. Bölgede ayrıca ekonomik bir iyileşme yaşadı.[55]

Interconexion Electrica S.A. (ISA): Roma Katolik Kilisesi ve Barış ve Kalkınma Programları ile İşbirliği (PDPs)

Ülkedeki en büyük elektrik taşıyıcısı ve çatışma döneminde kısmen özel bir şirket olan Interconexion Electrica S.A. Kolombiya'nın en başarılı girişimlerinden biridir. ISA'nın en önenli girişimlerinden biri, bölgesel bir yapı olarak kurulan Propedaz'ın (PDP) oluşturulmasıydı. Ekonomik kalkınma ve çevrenin korunması, kurumların ve sivil toplumun güçlendirilmesi ve tüm bunların belediyelerce uygulanması gibi pek çok bileşeni olan uzun vadeli projeler olarak PDP'lerin 19'unu

54 Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 9-10
55 Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 11

ISA Kolombiya çapında destekledi. Aynı zamanda farklı şirketleri de bu projeleri desteklemek konusunda teşvik etti.

Şirket, uzun vadeli bu tür projelerde kilisenin varlığının yapılan işlere daha fazla meşruiyet kazandıracağı inancıyla, tarihsel olarak Antioquia bölgesinde güçlü bir etkiye sahip olan Roma Katolik Sonson Piskoposluğunu ve dev bir çokuluslu şirket olan ISAGEN'i projelere dahil etmeyi başardı. Aynı dönem özellikle ülke içinde yerinde edilenlerle ilgilenmek suretiyle çatışmanın önlenmesi ve barış inşası konusunda aktif olan başpiskoposluğun projeye dahli önemli bir kazanım oldu.[56] Sonraki aşama benzer süreçleri araştırma ve onlardan öğrenme süreciydi.[57] Aslında tam da bu araştırma ve öğrenme sürecini takiben ISA, başpiskoposluk ve ISAGEN Antioquia'nın başkenti Medelline'a geri döndükten sonra, ortaklarını davet ederek 1999'da Propedaz'ı kurdular. Proje o günden bu yana 28 belediyedeki 2.380 aileye fayda sağladı.[58]

Propedaz'ın ana faaliyetleri arasında özel sektör şirketleri de dâhil olmak üzere diğer potansiyel ortak kuruluşların tanımlanmasına yardımcı olan temel demografik ve ekonomik verileri içeren veri tabanının tutulması; girişimcilik ve toplum düzeyinde gelişim konusunda teknik yardım sağlanması; iş geliştirme projelerinin finansmanı ve desteklenmesi gibi konular yer almaktadır. Bir lal taşı fabrikası olan Coser, bir şeker ve bal fabrikası olan Proyecto Panelero ve bir sebze çiftliği olan Hortalizas desteklenen ana projeler arasındaydı.[59]

Propedaz'a atfedilen temel başarılardan biri, yerel ve bölgesel kurumları güçlendirmek ve insanları silahlı çatışmalardan korumak için sivil

56 It should be noted that among all actors of the Colombian society, only the Church enjoyed the 'license' to approach all sides to the conflict for humanitarian purposes. International Alert, *Local Business, Local Peace*, 286

57 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 286

58 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 284-86

59 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 287

toplumla çalışarak alternatif bir kalkınma modeli kullanarak, AB'nin finanse ettiği Barış Laboratuvarları'ndan birine ev sahipliği yapması olmuştur.[60]

Barış Çalışma Grubu ve Başkanlık Forumu(Bogota)

Barış Çalışma Grubu 1999 yılında Bogota şirket başkanları konsorsiyumu tarafından düzenlenen ve barışa yönelik olası müdahale alanlarını araştırmak için kurulmuş bir yapıdır. Barış Grubu üyeleri, 1989 yılında kurulan ve 140 şirketten oluşan bir örgüt olan Bogota Ticaret Odası Başkanlık Forumu'na bağlıydı.[61] Ortak çalışma oturumlarında, Barış Grubu'nun Başkanlık Forumu'nun hali hazırda uzmanlık geliştirdiği alan olan devlet okullarında eğitim konusuna yoğunlaşması kabul edildi. Üyeler, ülkenin dönüşümünün eğitime yatırım yaparak (çatışma çözümü müfredatı), girişimcilik ve eğitim ortamlarında bir barış ve birlikte yaşama kültürü oluşturarak başarılabileceğine karar verdi. Yakın bir zaman önce Barış Grubu, Ticaret Odası'nın çatışma çözümü ile ilgili olarak yürütülmekte olan kimi projelere karşı gelmesi üzerine, bağımsızlaşma yoluna gitti.[62]

Empresas por la Paz: Ticaret Odalarının "Barış İçin İşletmeler" programı

Ticaret odaları "Barış için İş Dünyası" programı ulusal konfederasyonu Kolombiya'da 2003-2004 yıllarında uygulandı. Uluslararası Göç Organizasyonu'nun (IOM) daha önce Bogota'nın üç çatışmalı bölgesinde ticaret odalarıyla yaptığı iş birliği neticesinde, benzer bir projenin çatışmadan çok fazla etkilenen fakat kamuoyunda daha az dikkat çeken küçük şehirlerde de uygulanabileceği önerisi ortaya çıktı.[63]

60 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 287

61 The Chamber had 10,000 members with operations in a wide variety of sectors. However, only medium-to-large-size companies were invited to the Forum, with only eleven to become part of the Group. Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 12

62 Rettberg, *Business-Led Peacebuilding in Colombia*, no. 56, 12-13

63 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 295-96

Proje toplamda 200 kişiden oluşan ve farklı şehirlerden olan 20'li yaşlardaki kadınlara ve erkeklere gündelik çatışmaları barışçıl bir tutumla çözmelerine yönelik olarak seminerler ve yaratıcı drama (gerçek hayatın temsili olarak canlandırıldığı) eğitimleri verdi. Bu 200 kişiden 25'i, grup oluşturmalarının istendiği son aşamaya devam etmek için seçildi, her şehir için kazanan gruba kendi işlerini kurmaları için 2,100 ABD doları verildi.[64] Projeyi destekleyen ve katılımcılarla kendi girişimcilik deneyimleri hakkında konuşan birkaç özel şirketin yöneticileri ile düzenli toplantılar yapıldı. Bu girişimi destekleyen on şirketin çoğu yerel mağazalar, restoranlar, donanım mağazaları gibi küçük işletmelerdi. Öte yandan projeye katılımları katılan tüm şirketlerin faaliyet bölgelerinde iyi birer kurulmuş olması kriterine dayanıyordu.[65] Girişim, hem topluluklarında daha belirgin hale gelen meslek odalarına hem de projeye dâhil olan yerel şirketlere, müşterilerinin sayısını artırarak itibarlı faydalar sağladı. Bu girişimin en faydalı çıktılarından biri çatışma çözümü alanında topluluk girişimciliği konusunu içeren kitapçıktır ve bu kitapçıklar ülke genelindeki işletmelere dağıtılmıştır.[66]

Sonuç

Özel sektörün, Kolombiya'daki çatışmaya son beş on yıllık sürede değişen bir çizgide cevap vermesi, aynı dönem içinde ülkede değişen güvenlik ortamı ve ekonomik durum ile doğrudan ilişkilidir. Silahlı çatışma ağırlıklı olarak kırsal kesimleri etkilediğinden, barış politikalarında 90'ların ortalarına kadar özel sektörün belirgin bir etkinliği olmadı. Öte yandan, şiddetin eşi benzeri görülmemiş bir seviye ulaşmasıyla siyasi kriz ve ekonomik durgunluk ikiye katlanmış ve bu durum tüm toplumu olduğu gibi özel sektörü de derinden etkilemiştir. Aynı durum özel sektörün çatışmaya yönelik tutumunda da belirgin bir

64 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 296
65 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 296
66 International Alert, *Local Business, Local Peace*, 296

değişime neden olmuştur. Bu dönem farklı iş dünyası temsilcilerinin öncülüğünde yürütülen ekonomik kalkınma, sosyal uzlaşma ve çatışmanın mağdurlarına yardım etme gibi projeleri ve barış inisiyatifleri ortaya çıkarmıştır.

Kolombiya'daki özel sektörün ayırt edici özelliği, dışarıda olup biten pek çok olaya rağmen, ayakta kalan müzakere masasında yer alarak barış inşası faaliyetlerine bizzat dahil olmasıdır. Kolombiya'daki özel sektör, kendi finansal kaynaklarını kullanmaksızın, barış faaliyetleri için daha çok uluslararası ve kamu finansmanı kullanan aracılar olarak hizmet verse de, daha sonra ülke içi kalkınma ve barışa önemli katkı sağlayacak olan yönetimsel becerileri ve barışa ayırdıkları zaman ile alana yatırım yaptılar ve katkıda bulundular. Özel sektörün Kolombiya'da barışa katkısı, AB, ABD, Uluslararası Göç Organizasyonu (IOM), Kiliseler, yerel kuvvetler, eski işçiler, üniversiteler ve diğer kamu-özel işbirlikleri dâhil olmak üzere çok çeşitli aktörlerle ve uluslararası ve yerel işbirlikleri ile mümkün oldu.

Rapor Özeti

Demokratik Kalkınma Enstitüsü'nün 2019'daki ilk etkinliğinin odak noktasında çatışma çözümü süreçlerinde iş dünyasının oynayabileceği rol bulunuyordu. Türkiye'nin önde gelen iş insanlarından küçük fakat kapsamlı bir grubun katıldığı etkinlik onlara barış ve ekonomi alanında uzmanlarla bir araya gelme imkanı tanıdı; yuvarlak masa toplantısı, hem konuşmacılar hem katılımcılar tarafından faydalı ve verimli bulundu.

Etkinlik DPI İcra Kurulu Başkanı Kerim Yıldız'ın ve Yönetim Kurulu Başkanı Nick Stewart'ın açılış konuşmalarıyla başladı. Kerim Yıldız DPI'ın barış ve demokrasiyi teşvik etmekte diyaloğu genişletmeye verdiği önemi vurguladı, bu diyaloglara iş dünyasını dahil etmenin öneminin altını çizdi. LSE'den Mary Martin (LSE Ideas'ta Kıdemli Araştırmacı) ve Vesna Bojijic-Dzelilovic (Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Kıdemli Araştırmacı) tarafından yapılan sunumda, özel sektörün çatışma çözümüne yapabileceği modern katkılar ele alındı. Sunumda ilk olarak iş dünyasının güvenlik ve kalkınma sektörlerine katkıda bulunabilecek özelliklerine değinildi. Bunlar arasında finansal kaynakların yanısıra iş dünyasının mevcut temasları, yerel topluluklara dair bilgisi ve bu topluluklarla ilişkileri, birden fazla aktörle farklı düzeylerde bağlantı kurma kabiliyeti sıralandı. BM İş Hayatı ve İnsan Güvenliği İnisiyatifi ile birlikte yürüttükleri çalışmalardan yola çıkan Martin ve Bojijic-Dzelilovic, şirketlerin çatışmadan etkilenmiş bölgelerdeki bireyler ve topluluklarla çalışarak BM'nin 2030 Gündemi'ne ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne (SKH) yönelik aşama katedebileceğini ifade etti. İkili, sonrasında katılımcılarla yürüttükleri tartışmada özel sektörün müdahelede bulunduğu çeşitli durumlardan bahsetti; bunlar arasında Kolombiya'daki entegre yerel kalkınma planlarına yönelik teşvikleri örnek olarak gösterdi.

Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Enstitüsü'nde kıdemli ekonomist olarak görev alan Dan O'Brien dünyanın dört bir yanından vaka incelemelerinin sunduğu verilerden yola çıkarak barış, istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki bağlantılara mercek tuttu. Hem olumlu, hem olumsuz düşünmek için her daim sebepler bulunduğuna değinen Dan, ekonomik olarak birbirine bağlı olma durumunun çatışma maliyetini yükselttiğini, ekonomilerin siyasi ve jeopolitik risk faktörleri yüksek olduğunda bile büyüyebildiğini belirtti. Sonuç olarak kötü yönetimin er ya da geç kimi ekonomik bedelleri olacağını, dolayısıyla insanlar tarafından yönlendirilen ilerlemenin hem güçlü kurumlar, hem ekonomik istikrar için elzem olduğunu vurguladı.

Bir sonraki oturumda konuşan eski İrlanda Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Dermot Ahern'in odağında ise Kuzey İrlanda tecrübesi vardı. Kuzey İrlanda barış sürecine dair kendi tecrübelerini paylaşan Ahern, Sorunlar döneminin bitmesinin ekonomik getirilerini anlattı. Kuzey İrlanda barışı için temeli oluşturmakta kendi rolünden bahseden Ahern, bazen ortam diyalog için çok elverişli görünmese bile esasında tam böyle anlarda kapalı kapılar arkasında birbirine muhalif grupların dürüst ve açık tartışmalar yapabileceğini ifade etti.

Son oturumda konuşan Ulster Üniversitesi Ekonomi Politik Merkezi Kıdemli Analisti Dr Esmond Birnie, Kuzey İrlanda vakası üzerinden siyasi istikrar ve ekonomi arasında kurulan bağlantıları analiz etti ve bu çözüm sürecinden çıkarılabilecek derslere değindi. Birnie konuşmasında, bölgesel hükümetin ekonomi politikalarına bakıldığında siyaset ve ekonomik büyüme arasındaki bağlantının bariz olmadığını öne sürdü. Ekonomik büyümenin barışa yol açtığına dair sebep-sonuç ilişkisi algısının geçerliliğini sorguladı; Kuzey İrlanda'da refah ve siyasi istikrar arasındaki korelasyonun karışık olduğunu, 1970'lerde ekonomi hızla

büyürken aynı zamanda şiddet ve istikrarsızlığın en üst düzeyde tecrübe edildiğini aktardı.

Katılımcıların verimli tartışmalar yürüttüğü etkinlik, 10 Ocak Perşembe günü yapılan bir değerlendirme oturumuyla son buldu. Katılımcılar etkinliğin kendilerine ne kadar faydalı olduğunu, akademik incelemelerin yanısıra özel sektörden ve çatışma çözümü alanından gerçek tecrübeler dinlemenin önemini dile getirdiler. Grup bilhassa Kuzey İrlanda tecrübesine dair bilgi edindi; katılımcılar bu vesileyle barış ve ekonomi arasındaki çeşitli ilişkileri sorguladı. Bunun yanısıra katılımcılar bunun da arasında yer aldığı DPI etkinliklerinin barış ve çözüm süreçlerine dair konulara ilişkin diyalog alanı açmasının önemine değindiler ve etkinlikten edindiklerini iş dünyasıyla ve çevreleriyle paylaşacaklarını ifade ettiler.

Gelecekteki iş dünyası odaklı DPI etkinliklerinde nelerin faydalı olabileceği konusunda fikir beyan eden katılımcılar, çeşitli ülkelerden vaka incelemeleri dinleyerek işin pratiğine dair örnekleri öğrenmek isteyeceklerini belirttiler. Grup, daha fazla karşılaştırmalı çalışma ve özel sektörün çatışma çözümü süreçlerine katılımına dair örnek görmek istediklerini ifade etti.

Değerlendirme oturumu esnasında yapılan tartışmada medyanın günümüzde karşı karşıya olduğu güçlüklere de değinildi. Yuvarlak masa toplantısı sayesinde Türkiye'nin özel sektöründen çeşitli isimler bir araya gelerek uluslararası tecrübeleri dinlediler ve iş insanları olarak kendi rolleri üzerine düşünme fırsatına kavuştular.

Sonuç

DPI'ın 'Barış ve Ekonomi' başlıklı yuvarlak masa toplantısında iş dünyasının çatışma çözümünde üstlenebileceği görevler ele alındı. Bir dizi uluslararası tecrübeye, özellikle Kuzey İrlanda örneğine değinen

konuşmacılar, özel sektörün hangi biçimlerde böylesi süreçlerde görev alabileceğini anlattılar. Kuramsal analizlerin yanısıra iş dünyasının barış süreçleriyle etkileşimine dair hem başarılı, hem de başarısız olmuş vakalara dair gerçek örnekler aktarıldı.

İş dünyasının çatışma çözümünde daha faal rol alması gerektiğinde hemfikir olundu; fakat böylesi hassas konularda etkili olabilmek için katılımın yöntemi ve araçları çok iyi düşünülmeli. Çatışmadan etkilenen bölgelerde çözümün uzun vadeli olabilmesi için finansal desteğin ötesine gidilmesi gerektiği, çözüm süreçlerinin barış getirmesi sonucu yaşanan büyümenin ve yerli halkla ilişkiler kurulmasının iş dünyası için de iyi olduğu söylendi.

Barış ve ekonomik istikrar arasındaki bağlantıya dair çok tartışıldı. İki kavram arasındaki doğrudan bağlantıya dair kanıtlar mevcut olsa da konuşmacılar, mevzubahis bağlantının çok daha karmaşık olduğunu ifade ettiler; örneğin askeri sanayi çatışmanın sürmesini daha kârlı bulabilir. Kalkınan bir ekonomi söz konusu olsa bile çatışma çözümü sürecini etkileyen pek çok başka faktör mevcut olabilir. Fakat tüm

bunlara rağmen katılımcı ve konuşmacıların genel kanısı, barış ve işbirliğinin ekonomik faydalarının özel sektörün çatışma çözümü süreçlerine katılmasına dair teşvik edici olabileceği yönündeydi.

Derin ve samimi tartışmaların yaşandığı yuvarlak masa toplantısı, DPI'ın bu konuda düzenlediği bir dizi toplantı arasında yerini aldı. İş dünyasının çatışma çözümü süreçlerindeki potansiyel rolüne dair kendileriyle teması sürdüren DPI, karşılaştırmalı çalışma ziyaertlerini ve uluslararası tecrübeleri kullanarak diyalog zeminini genişletmeye devam ediyor.

Birinci Oturum – İş dünyası ve insan güvenliği ortaklığı: Çerçeve oluşturmak

Mary Martin, LSE Ideas'ta Kıdemli Araştırmacı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, London School of Economics and Political Science& Vesna Bojijic-Dzelilovic, Kıdemli Araştırmacı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, London School of Economics and Political Science

DPI CEO'su Kerim Yıldız'ın hoşgeldiniz konuşması: Herkese günaydın ve hoşgeldiniz. Sizi aramızda görmekten çok memnunuz. Kimileriniz geçmişteki DPI etkinliklerine katıldınız; bu toplantı, LSE Institute of Global Affairs ile işbirliğiyle hazırlandı. LSE'den iki meslektaşımız bize barış ve ekonomiye dair kendi akademik çalışma ve araştırmalarından bahsedecekler.

Bilmeyenler için DPI'ı kısaca tanıtayım. Bu etkinliklere yedi yıldır devam ediyoruz, Türkiye bizim programlarımızdan biri. Karşılaştırmalı çalışma ziyaertlerimiz, yuvarlak masa toplantılarımız, araştırmalarımız ve iç toplantılarımız sürekli devam ediyor. Toplantılarımızda genelde Türkiye siyasetine değinmiyoruz, zira Türkiye'nin iç politikası üzerine çalışan pek çok başka kurum halihazırda mevcut; fakat toplumun tüm kısımları arasında – sivil toplum, diplomatlar, milletvekilleri, siyasi parti üyeleri ve kadınlar gibi – diyaloğu sürdürmenin önemli olduğuna inanıyoruz. DPI'ın çabaları ve çalışmaları bu yöndedir. Uluslararası tecrübeleri insanlarla paylaşmak istiyoruz, İrlanda'da, Kolombiya'da, Filipinler'de ve dünyanın diğer yerlerindeki çatışmalarda neler olduğunu insanlara aktarmak istiyoruz. Bu süreçlerde yapılan hatalardan çıkarılacak dersler olduğunu düşünüyoruz. Ülkemizde uzun süredir devam eden bir çatışma var ve uluslararası çatışmalardan çıkarılacak dersler mevcut, bizim amacımız da iç siyasete dair konuşmaktan ziyade

bu tecrübeleri paylaşmak. Türkiye'ye dair konuşmayacağımız anlamına gelmiyor bu; daha ziyade, amacımız uluslararası tecrübeleri öğrenirken Türkiye'yi düşünmek. Türkiye'deki barış sürecinden çıkarılabilecek dersler üzerine de konuşmaya başladık; yakın zamanda Oslo'da yaptığımız iki toplantıda bu konuyu ele aldık.

Daha fazla zamanınızı almayacağım. Elinizde program mevcut, görebileceğiniz gibi yarın kısa bir değerlendirme oturumumuz olacak. İlk konuşmacılarımızı size takdim etmeden önce DPI Yönetim Kurulu Başkanı Nick Stewart'tan da birkaç söz söylemesini rica edeceğim.

Nick Stewart, DPI Yönetm Kurulu Başkanı: Günaydın. Dört yıldır DPI'ın Yönetim Kurulu Başkanlığını yapıyorum, hem bu süreçte hem de daha öncesinde Türkiye'yle temaslarım oldu. Türkiye'de ders vermişliğim var, bir süre de Güneydoğu Türkiye'de çeşitli görevlerde bulundum. Avukatım ve işlerimin çoğu çatışmaya ilişkin; geçen yıllar esnasında diyaloğun ne kadar önemli olduğuna şahit oldum ve DPI ile birlikte çalışıyor olmaktan çok memnun olmamın bir sebebi de bu. Uluslararası Ceza Divanı'nda eski Yugoslavya'ya dair görülen kimi davalarda görev aldım, bu süreçte büyük başarılar elde edildi ama bir yandan da bu tür süreçlerle yapılabilecek şeylerin bir sınırı olduğu ve diyaloğun ne kadar önemli olduğu görüldü. Amsterdam'daki Diyalog Danışma Grubu ile çalışmalarım oldu ve şu anda DPI ile çalışıyorum.

Herkese hoşgeldiniz diyorum. LSE'ye bizi ağırladıkları için teşekkür ediyoruz, burası harika bir yer ve önümüzde dolu dolu bir program var. Tekrar teşekkürler, umarım keyifli bir gün geçirirsiniz.

Kerim Yıldız: Teşekkürler, Nick. Bugün beş konuşmacımız var, ilk konuşmacımız LSE Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde çalışan Dr Mary Martin. Kendisi LSE İş Dünyası ve İnsan Güvenliği İnisiyatifi'nin yöneticisi ve özel sektörün çatışma ve barış inşasındaki rolü üzerine çalışıyor. Mary'nin sunumunu dinlemek için sabırsızlanıyorum. Kendisinden sonra LSE Küresel Yönetim'de kıdemli araştırmacı olan Vesna Bojičić-Dželilović konuşacak. Bir sonraki oturumda Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Enstitüsü'nde kıdemli ekonomist olarak görev alan Dan O'Brien konuşacak. Sonrasında ise İrlanda barış sürecine Dışişleri Bakanlığı döneminde ve öncesinde büyük katkıları olan Dermot Ahern sözü alacak. Son konuşmacımız ise İrlanda'daki Ulster Üniversitesi'nde Ekonomi Politik Merkezi'nde kıdemli ekonomist olarak çalışan Esmond Birnie. Evet, söz sizde Dr Mary Martin.

Mary Martin: Teşekkürler Kerim. Herkese günaydın, LSE adına size okula hoşgeldiniz diyorum. Vesna ve ben bazılarınızla daha önceden tanışma fırsatını bulmuştuk, geçmişteki angajmanımızın ve

tartışmalarımızın bu şekilde devam ediyor olmasından çok memnunuz. Bu sabah için planımız sizinle siyaset yapıcılar ve özel sektördeki şirketlerle birlikte ve onlara dair yaptığımız araştırmaları paylaşarak 'iş dünyası barış sürecine katılabilir mi' sorusundan ziyade 'iş dünyası barış süreçlerine *nasıl* katılabilir' sorusuna cevap vermeye çalışmak. Bizim için bu 'nasıl' sorusu çok önemli; bu, meselenin hem yeni yeni ortaya çıkan, hem de zorlayıcı bir boyutu. Bazıları bunu kabul etmese de son on yıl esnasında, çeşitli uluslararası kanunların ve 'yumuşak hukuk' (yani bağlayıcılığı olmayan hukuk) standartlarının yardımıyla pek çok iş hayatı ve insan hakları standardını tesis etmeyi başardık; fakat iş dünyası ve barış inşasının yanyana gelmesi hâlen gelişimini ve evrimini tamamlamadı. Kerim'in de söz ettiği inisiyatifimiz geçen sene kuruldu ve BM tarafından fonlanıyor; amacı özel şirketlerle nasıl çalışabileceğimizi ve işbirliği yapabileceğimizi ele almak. Bu şirketler büyük uluslararası şirketler olur, KOBİ'ler olur, hatta iş grupları ve dernekleri de olur; kendileriyle bir araya gelerek ajandamızı ilerletmeyi ve neler yapılabileceğine dair fikirler geliştirmeyi amaçlıyoruz. Programımızın temelinde eylemsel bir kılavuz çerçeve oluşturma amacı var. Buna sunumun ilerleyen dakikalarında değineceğiz.

Sözü Vesna'ya vereyim, kendisi çatışma, çatışma sonrası ve diğer güç zamanlardan bahsedecek, bu kavramlara bizim nasıl yaklaştığımızı açıklayacak.

Vesna Bojičić-Dželilović: Herkese günaydın. Çerçevemizden bahsetmeye başlamadan önce tanımı üzerinde mutabık olmamızın faydalı olacağı birkaç kavram var, diye düşündük Mary ile. İş dünyasının çatışma ve barış ile sahip olduğu çeşitli bağlantıları anlayabilmek ve bu ilişkilerin çatışma çözümü ile barış inşasına nasıl katkıda bulunabileceğini anlamak için öncelikle barış, çatışma ve alakalı diğer kavramları anlamamız gerekiyor.

Öncelikle çatışma kavramına bakalım. Çatışma bahsi geçince hemen silahlı şiddet ve savaşın akla gelmesi gibi bir eğilim var. Savaş ve silahlı çatışma sonrası barış inşası konularına özellikle eğiliyor olsak da burada ele alacağımız hususların çoğu başka türlü çatışma durumları için de geçerli. Barış, iş dünyası ve çatışma çözümüne dair söylenenler geniş bir yelpazedeki çatışma durumlarını kapsar. Bunlar şiddetsiz çatışmalar olabilir; bu durumlarda birbiriyle uymayan değerler veya çıkarlar söz konusudur ve tarafların ifade ettiği talepler vardır. Veya açığa çıkmaya yakın çatışmalar olabilir; bu durumda ise sözsel çatışma artmıştır veya şiddet uygulanacağına dair tehdit vardır. Çatışma yelpazesinin diğer tarafında ise şiddetli çatışmalar vardır, savaş bunlardan sadece biridir. Özel sektörün oynayacağu rol farklı durumlarda çeşitlilik gösterecek, farklı türlerdeki şirketlerin barışa katkısı birbirinden farklı stratejiler gerektirecektir.

Sıklıkla kullanılan ikinci bir kavram ise kırılganlık. Bu iki kavram, yani çatışma ve kırılganlık, birbirleriyle ilgili kavramlar. Kırılganlık kavramı üzerine birkaç söz söylemek istiyorum. Bu kavram 1990'larda, ülkelerin içinde yaşanan iç savaşların artışına cevap olarak gündeme geldi ilk kez. Devletin iflas etmesinin hem silahlı çatışmaya sebep olduğu, hem de savaş sonrası barış inşası ve istikrarı engellediği düşünülüyordu. Kırılgan devletler konusuna eğilen, tespit için bir dizi gösterge geliştirmeye çalışan bir dizi kurum mevcuttu fakat bir yandan da konu çok tartışmalı bir konuydu ve son 5-6 yıl içerisinde kırılganlık kavramını nasıl değerlendirdiğimiz çok değişti. OECD'nin (Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) çalışmaları önemli bir dönüm noktası oldu; OECD 2016 yılında 'kırılgan devletler' kavramından ziyade 'kırılganlık durumları/devletleri' fikrine odaklanılması gerektiğini söyledi. Bu tanımdaki haliyle kırılganlık, risklere karşı savunmasız olmak, devlet sistemlerinin ve/veya şirketlerin yönetip absorbe edebileceklerinden daha fazla riske maruz kalarak başa çıkamaması anlamına geliyor. Risklerin

ve başa çıkma imkanlarının ne şekilde bir araya geldiği, kırılganlığın kendini nasıl gösterdiğinde belirleyici oluyor. Kırılganlık çok boyutlu bir fenomen; ekonomik olabilir, siyasi olabilir, çevresel veya güvenliğe dair olabilir, dahası bu kırılganlık türlerinin herhangi biri her an mevcut olabilir. OECD bu kırılganlıkların zaman içinde nasıl evrildiğini kaydediyor ve elindeki bilgiler ışığında ülkeleri kırılganlık derecelerine göre sıralıyor. Şu anda onların kategorizasyonuna göre elli sekiz adet kırılgan ülke mevcut.

Şunu da unutmamak lazım, kırılganlıkların bağlamı birbiriyle aynı değil. Genel olarak devlet kırılganlığına odaklanılsa da zaman geçtikçe şunu daha iyi görüyoruz ki şehirlerin kırılganlığı da gitgide daha önemli bir küresel problem hâline geliyor. İş dünyasının bu tür bağlamlardaki rolünden bahsederken bu noktayı göz ardı etmemeliyiz.

Kırılganlık kavramının zamansal bir boyutu da mevcut. Bazı bölgelerde ve ülkelerde kronik bir kırılganlık var. Kimi ülkeler bu kronik olarak kırılgan devletler kategorisine ait. 'Kırılganlık anları' denen bir durum söz konusu; bu tabir, ülke veya bölgelerin geçici olarak kırılgan olduğu durumları ifade etmek için kullanılıyor. Evet, kırılganlıkların sebepleri çok çeşitli ve girift, fakat tekrar eden kimi örüntüler de var: örneğin,

kırılgan devletler genelde çatışma yaşanan yoksul ülkeler, dolayısıyla kırılganlığı yoksullukla ve ekonomik büyümenin olmamasıyla eşleştirme gibi bir eğilim mevcut. Bir korelasyon söz konusu, fakat bu, ekonomik büyümenin kırılganlığa çözüm olduğu anlamına gelmiyor. Ekonomik büyüme olabilir, fakat getirileri eşit olarak paylaşılmıyorsa, örneğin işsizlik varsa, hesap verebilirlik veya temsile dair problemler yaşanıyorsa bunların tümünün istikrara büyük zararları olacaktır.

Aynı şekilde, kurumsal zayıflık sıklıkla kırılganlıkla birlikte anılır; özellikle 1990'larda böyle düşünülüyordu fakat baktığımızda kurumsal güç veya zayıflığın devletin işleyişine dair tüm alanlarda eşit olmadığını görüyoruz. Güçlü devlet illa istikrarlı ve güçlü toplum anlamına gelmez. Hatta çoğu otoriter devletin aynı zamanda kırılgan devletler olduğunu görüyoruz, zira kurumsallığın güçlülüğünü sürdürmek için seçilen yöntem nihai olarak kırılganlığa yol açıyor. Kurumların dışlayıcı, ayrımcı, adaletsiz ve keyfiyet esaslı olması kırılganlık üretiyor. Bizim çalışmalarımızdaki amacımız kırılganlığa yol açan tüm bu sebeplerin bir araya gelerek nasıl çatışma ve şiddete yol açtığını anlamak; zira şiddetin yanısıra kırılganlık da kurumların iflasına, toplu demografik hareketlere ve çeşitli toplumsal sorunlara yol açabilir.

Değineceğimiz son kavram ise barış. Bu da farklı kullanımları olan bir kavram. Barışın en minimalist tanımı, şiddetin olmamasıdır denilebilir. Fakat bizim barış derken kastettiğimiz şey, barışın sürdürülebilir olacağı bir noktaya gelmeyi de kapsıyor. Barış inşasından bahsettiğimizde göz ardı ettiğimiz önemli bir konu var, bu da barışın sürdürülebilir olması için neler yapılması gerektiği. Barışı sürdürebilmenin güçlüğüne çeşitli bağlamlarda tanıklık ettik diye düşünüyorum. Evet, yaptığımız çalışmaların kavramsal çerçevesi bu; iş dünyasının hangi şekillerde angaje olabileceğine, faal oldukları bölgelerdeki çeşitli toplumsal aktörlerle nasıl farklı türde bir diyalog oluşturabileceklerine eğiliyoruz. Sözü şimdi

Mary'ye veriyorum, kavramsal çerçevemizden ve çalışmalarımızdan biraz da o bahsedecek.

Mary Martin: Teşekkürler, Vesna. Böylece arka plana dair biraz fikir sahibi olduktan sonra şimdi bizzat özel sektörün kendisine eğilelim. Bizim, 'özel sektörün güvenlik, kalkınma ve barış inşasına yönelik özellikleri' olarak tanımladığımız kavramlara dair çok spesifik şeyler söyleyeceğiz. Bizim 'yerel düzey' ve 'yerel odak' gibi kavramları çok tekrar ettiğimizi göreceksiniz; şirketlerin Vesna'nın bahsettiği türde şeyleri yapabilmek için nasıl kapasite inşa edebileceklerine değineceğiz, yani yönetim ve kurumlar arasındaki boşlukları doldurmak gibi. Şirketlerin özellikle yerel düzeyde ama tabii başka düzeylerde de stratejik ortaklıklar ve ittifaklar kurmaya dair imkanlarına değineceğiz. Bu sabah konuşacağımız konular bunlar.

Bir kez daha hatırlayalım şirketlerin neden böylesi önemli aktörler olduğunu, diyalog ve barış inşasına katkıda bulunmak için şirketlerin hangi özelliklerinden istifade edebileceğimizi. İlk olarak 'mevcudiyet'ten söz edebiliriz; yani çatışma ve kriz bölgelerinde bizzat varlık göstermek. Diğer aktörlerin ortada olmadığı durumlarda bile şirketler genelde mevcudiyetlerini sürdürür. Bunu Kolombiya'da gördük; Kolombiya büyük bir ülke ve çok ücra köşelerinde yaşayan kırsal nüfusu var. 50 yıl süren iç savaş esnasında hükümet bazı yerlerde hiç mevcut değildi, fakat şirketler mevcuttu. Başka bir örnek ise çatışma sonrası ve kriz sonrası bir ülke olan Liberya. Ebola krizi esnasında uluslararası STK'lardan ve devletlerden önce oraya giden, yerel topluluklar arasında bulunanlar uluslararası şirketlerdi.

Vesna ile ben birkaç yıl önce AB ile ortak bir projede çalıştık, adı 'Toplumun Tümünü Kapsayarak Çatışmayı Önlemek ve Barış İnşası' idi, özel sektörün barış inşasında oynayabileceği rolü ele aldık ve baktığımız

vaka incelemelerinden biri Yemen'di. Petrol şirketi Total'in dediği bir şey şuydu, Arap Baharı'ndan sonra, ki bu hâlâ geçerli olabilir, Yemenîn bazı yerlerinde bulunan tek insanlar büyük şirketlerin güvenlik personeliydi. Diğer aktörler ortada olmadığında bile şirketler ve özel sektör genelde mevcudiyetini sürdürüyor. Bunun sonucu olarak da yerel bilgiye sahipler. Pek çok şirketin, özellikle uluslararası şirketlerin kadrosunda çeşitli arka planlardan insanlar var, yabancıların yanısıra bölgeden insanlar da var özellikle yerel/ulusal şirketlerde, bu kişiler bölge dinamiklerini ve ilişkilerini daha iyi anlıyorlar bazen, özellikle uluslararası camiaya veya sivil toplum sektörüne kıyasla. Vesna'nın da anlattığı gibi, çatışma ortamı ve koşullarına dair bildiğimiz bir şey var, o da ortamda farklı türde aktörlerin bulunduğu. Yerel topluluklar ve hükümetler, organize olan ve olmayan gruplar, mağdurlar, marjinalize edilmiş kesimler, sivil toplum, uluslararası ve ulusal aktörler sayılabilir bunların arasında. Şirketler zaten ortamda bulundukları ve içinde bulundukları ortamı bir nebze de olsa anladıkları için, tüm bu aktörleri bir araya getirerek onlara diyalog için güvenli bir platform sunma imkanına sahipler, fakat bu imkanı her zaman değerlendirmiyorlar.

Şirketlerin iletişim kurmaya yönelik sahip olduğu ikinci özellik ise, ister büyük uluslararası bir şirket olsun, ister ulusal bir şirket olsun, hatta bir KOBİ veya iş derneği de olur, sadece farklı aktörleri değil farklı seviyeleri de bir araya getirme imkanı. 'Seviye' derken kast ettiğim, uluslararası camia, ulusal hükümet, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki siyaset yapıcılar vs. Şirketler genelde tüm bu seviyelerin arasında bir noktada bulunurlar. Şiddet veya krizden etkilenmiş bölgelerde genelde büyük ölçekte müdaheleler söz konusudur; askeri, sivil, hukuki vesaire, küresel, ulusal ve bölgesel düzeyde işler ilerler, bir yandan da tabii, tabandaki günlük hayat devam etmektedir. Şirketler, özellikle daha büyük şirketler veya dernekler tüm bu farklı seviyelerde bağlantılara sahiptir. Dolayısıyla

bu seviyeleri bir araya getirme, birbiriyle irtibata geçirme imkanları kesinlikle değerlendirilebilir.

Sanırım üzerinde en çok durulanlar lojistik, enformasyonel ve finansal kaynaklar. Yaptığımız işin arka planında Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri gibi büyük ve uluslararası ajandalar olduğunu, özel sektörün bu ajandalara fon sağlaması için çeşitli çabaların mevcut olduğunu biliyoruz. Bu doğru, fakat aynı zamanda, şirketlerin sahip olduğu lojistik ve enformasyonel kaynaklar dolayısıyla yapabileceklerinin de farkında olmalıyız. Liberya ve Ebola krizi örneğine dönelim. Kriz esnasında 400 şirket bir araya geldi. Liberya çok küçük bir ülke, buna rağmen 400 şirket bir araya gelerek bir bilgi paylaşımı platformu oluşturdu, bu sanal platform bir çelik şirketinden bir adamın otel odasından yaptığı bir konferans görüşmesi ile başladı. Bu sayede şirketlerin böylesi durumlarda ihtiyaç duyulan özellikleri – örneğin ulaştırma, personel, istihbarat vs. – mobilize edilmiş oldu. Demek istediğim şu, şirketleri sadece para kaynağı olarak görmemeli, masaya getirebilecekleri pek çok başka imkanları olduğunu hatırlamalıyız. Özel sektörün desteğini mobilize etmeye çalışıyorsanız bunu akılda tutmak çok önemli, zira şirketler bazen para desteğinde bulunmak istemez, talep edilenler kâr hedefleriyle veya bütçeleriyle uyuşmadığı için, fakat masaya getirebilecekleri başka becerileri de mevcut dediğim gibi. Şirketler kendi işleyişleri itibariyle her gün pek çok problemin üstesinden geliyorlar. Ticari bir ortamda böylesi pragmatik bir yaklaşım gerekiyor, bu yaklaşım da çatışma/kriz ortamlarında çok faydalı olabilir.

Sektör mobilizasyonunun yani bir dizi şirketin işbirliği yapmasının çok faydalı olduğunu çeşitli çatışma ve kriz ortamlarında gözlemledik; bu mobilizasyon iş dernekleri veya endüstri ortakları sayesinde mümkün olabilir.

Böylesi durumlarda hayati olan başka bir şey de şu, yatırım döngüsü genellikle uluslararası camianın veya uluslararası STK'ların barış inşası müdahelesi döngüsüne kıyasla çok daha uzun vadelidir. Yerel veya uluslararası şirketler bölgede bir yatırım yaptıkları takdirde orada kalmaya çalışacaklardır. Kimi zaman yatırımların kırılganlığına dair konuşuluyor, insanlar şirketlerin bölgeden çekilebilecek olmasının zarar verici olacağını söylüyorlar fakat bu meselenin diğer bir boyutu var; zamanlarını ve bilgilerini kullanarak yatırım yapmış şirketlerin angajmanı daha sürdürülebilir olacaktır ve dolayısıyla da kısa vadeli barış inşası döngülerine kıyasla uzun vadeli değişimler getirecektir.

Son olarak Kerim'in başta değindiği bir noktaya dair söz söylemek istiyorum. Ortak öğrenime yönelik tartışma ve diyaloğun değerini göz ardı etmemeliyiz. Hepimiz el yordamıyla ilerliyoruz, her çatışma diğerlerinden farklı ve her durumda farklı davranmak gerekebilir, fakat yine de geçmişteki deneyimlerden ders çıkarmak önemli, ve şirketler bunun için de imkan sağlıyorlar.

Şirketlerle bu durumlardan, neler yapabileceklerinden ve özelliklerini nasıl kullanabileceklerinden bahsederken genelde karşılaştığımız bir konu, 'koruma veya önleme' meselesi. Bazı vakalarda hedef 'koruma'dır, personelin korunması, personel ailelerinin korunması, tedarikçilerin ve tedarik zincirinin korunması gibi. Fakat bir yandan da 'önleme'nin önemine dair bilinç gittikçe artıyor. BM insan güvenliği yaklaşımında özellikle vurgulanan bir boyut bu, mesele sadece geçmişteki sorunları ele almak ve çözmek değil, bu çatışmanın tekrar etmesine sebep olabilecek altta yatan sorunların da ele alınabileceği bir ortam yaratmak. Zira biliyoruz ki modern çatışmaların ortak özelliği sık tekrarlamaları ve bastırmanın zor olması; dolayısıyla barışın en baştan teşvik edilmesi gerekli. Şirketler, özellikle de uluslararası şirketler arasındaki kimi öncüler bize bu alanda eylemin gerekli olduğunun farkında olduklarını,

fakat doğru dengeyi tutturmanın ve doğru rolü bulmanın, kırılgan çatışma ve kriz ortamlarında zor olduğunu söylüyorlar.

Tanımladığımız bazı 'aşamalar' ya da daha doğru bir tabirle 'adımlar' var, her adım bir öncekine göre daha proaktif. İlk adım her zaman olması gereken bir şey: insan hakları; bu, kırılgan durumları istikrarlı hâle getirmekte ve barışın kök salabilmesini sağlamakta çok önemli. Son on yıl esnasında iş dünyası ve insan haklarına dair ortaya çıkan kılavuz ilkeler ve normların teşvik edilmesi gerekiyor. İyi standartlara uymak bir önkoşul, pek çok şirket bize KSS yani 'kurumsal sosyal sorumluluk' stratejileri geliştirdiklerini söylüyor. Bu hareketin temelinde kurumsal hayırseverlik var, yerel ve ulusal düzeydeki paydaşlarla bağlantı kurarak geniş bağlamda toplumsal refaha ve mutluluğa katkıda bulunmayı amaçlıyor. Mevcudiyeti her zaman garanti olmasa da pek çok şirket ve dernek bu ilk aşamanın farkında ve buna yönelik çaba harcıyor.

İkinci aşamada KSS ve kurumsal hayırseverlik yaklaşımını kullanarak kalkınma projelerini desteklemek ve toplumsal refaha böylece katkıda bulunmak var, özellikle eğitim, sağlık ve altyapı gibi kamu yararı güden alanlarda. Kolombiya örneğinde 2016'da FARC gerillaları ile hükümet arasında barış anlaşması imzalanması sürece büyük ivme kazandırdı; barış sürecinin önemli bir parçası özel sektörün sürece dahil edilmesi, ekonominin yeniden inşasında ve toplumsal bağların yeniden kurulmasında destek sağlamalarıydı. Ücra yerleşim yerleri çok olan büyük ve kırsal bir ülkede altyapı ve kamu yatırımlarına büyük ihtiyaç var, Kolombiya hükümeti bu doğrultuda 'Vergi yerine hizmet' adında bir program oluşturdu. Bu program kapsamında şirketler altyapı projelerinde görev alarak vergilerinden düşebiliyorlar. Şirketler ve hükümet arasında böyle süregiden bir dinamik var; burada önemli olan bir şey de şu, barış sürecini sürdürebilmek için ne tür bir planlamanın

ve kalkınmanın gerektiğine dair şirketler yerel düzeyde yönetimlerle ve topluluklara iletişim hâlindeler.

Üçüncü aşamada proaktif katılım söz konusu. Burada yönetim, kurumların yeniden inşası, uzlaşma ve benzeri başlıkları sayabiliriz. Kolombiya'da ve bir nebze de Liberya'da yaşanan zorluk büyük ölçüde tarihsel bellekle, çatışmada tam olarak ne yaşandığının kararlaştırılmasıyla ve 'hakikat'in kime ait olduğuna dairdi. Hakikat ve uzlaşma süreci özel sektörün katkıda bulunabileceği bir süreç, ki bulunuyor da. Bu katılım ve desteğin tam nasıl olması gerektiği hâlen tartışılan ve üzerine yeni fikirler geliştirilen bir konu, kamu-özel sektör ortaklığına dair yeni örneklere şahit oluyoruz. Yine Kolombiya'da gözlemlediğimiz gibi 'bölgesel barış'a yönelik bir çaba var, bu ne demek? Resmi ve diplomatic barış sürecini ücra köylere, kasabalara indirmek demek. Bu sayede yerel kapasitenin arttırılması, halkın becerilerinin geliştirilmesi, kendilerinin karar süreçlerine yeniden katılması, yeni ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi ve bunların hepsinde şirketlerin önemli bir rol oynaması demek.

Nihayet dördüncü aşamaya geldik; bu, barışa bütüncül ve kapsayıcı bir yaklaşım ne anlama gelir sorusuna cevap veriyor. Sadece kapasite inşa etmek değil yetki ve güç vermek, yerel halka 'yapabiliriz' zihniyetini aşılamak gerekiyor, buna mağdurlar ve çatışmanın marjinalize ettiği kesimler de dahil. Bunu yapmak büyük çaba gerektiriyor zira özel sektörün geleneksel rolünden çok uzak bir şeyi tarif ediyoruz burada. Bu doğrultuda şirketlerin yeni performans göstergeleri geliştirmesi gerekiyor. Sürecin nasıl organize edileceğine ve şirketin iş modeli içinde nasıl konumlandırılacağına dair tamamen yeni bir iç idare söylemi gerektiriyor: yani, kâr amacıyla iş yaparken bir yandan da çatışma hassasiyeti nasıl korunur, sorusuna cevap vermek lazım.

Şimdi çalışmalarımızda karşılaştığımız bazı somut örneklerden bahsederek meseleyi daha anlaşılır hâle getirelim. Vesna'nın da dediği gibi 'çatışma' ifadesi pek çok farklı türde durumu tasvir etmek için kullanılabilir. Bazıları Suriye'deki gibi 'sıcak çatışma'lar, belki Suriye-Türkiye sınırını da bu bağlamda ele almak lazım; çoğu zaman bir ülkede birden fazla durumun yaşandığına şahit oluyoruz. Kolombiya ve Ukrayna gibi yerlere gittiğimizde ülkede çatışma olduğuna inanmak her zaman kolay olmuyor, zira başkentteyken her şey normal gibi geliyor insana, fakat ülkenin diğer bir köşesinde şiddetli çatışmalar süregidiyor. Örneklerimizde bir dizi baglama yer vermeyi amaçladık.

Ukrayna'da, Kiev'de AB ile birlikte çalışıyorduk, zira ülkede şiddetli çatışma yaşanan bölgelere gitmek çok zordu. Rusya hakimiyetindeki doğu bölgelerindeki şirketler ekonomiyi ayakta tutuyotdu, bu da güvenlik, kalkınma ve barış için çok önemliydi. Aynı zamanda eski Oligark modelinin mirasçısı olan büyük Ukraynalı şirketlerin geniş çalışan ve tedarikçi ağları vardı; bu etkinlik ağları, bölgedeki insanlar için güvenlik işlevini yerine getiriyordu. Ulusal düzeyde pek çok şirket kökten reformlar için lobi faaliyetleri yürütüyordu, bu da daha önce şirketlerin farklı düzeylerdeki çeşitli aktörleri bir araya getirebilme kabiliyeti hakkında söylediklerimi destekler nitelikte bir örnek. Bu şirketler ülke sınırları içinde yerinden edilmiş insanlara dair sivil toplumla birlikte çalıştılar; bu insanlar çatışma bölgesindeki evlerini terk ettiklerinde veya ettirildiklerinde geçimlerini nasıl sağlayacaklarına, ya da emekli maaşlarını nasıl alacaklarına dair bazı belirsizlikler ortaya çıkıyordu. Bunlara dair çözümler bulmak, çatışmanın sıcağında bile şirketlerin yapabileceği bir şey.

Kolombiya'dan da biraz bahsettik daha önce. Kolombiya'da hem çatışma sonrası bölgeler, hem de hala şiddetli çatışmaların yaşandığı bölgeler var, dolayısıyla her şeyin çözüldüğünü gönül rahatlığıyla söyleyemeyiz. Daha

önce altyapı programları ve kalkınmaya dair söylediklerime ek olarak vermek istediğim ilginç bir örnek var, bunu bir kömür madencisi ile konuşurken öğrendim. Şirketlerin kendi konfor bölgelerinden çıkmasına ve normalde sahip oldukları sorumlulukların da ötesine gitmesine bir örnek bu. Yerelde tesis ettikleri bir güvenlik protokolü var, bunun aracılığıyla şiddet ya da çatışmanın patlak verdiği durumlara dair bilgi paylaşıyorlar. Protokol herkesin ne yapması gerektiğini bildiriyor; amacı, genelde hükümetle iyi ilişkileri olmayan toplulukları bilgilendirmek ve onların yerel ve ulusal hükümetlerle bağlantısını sağlamak, bu sayede polis veya ordu gibi kolluk kuvvetlerinin vaktinde duruma müdahele ederek çatışmanın patlak vermesini engellemesi. Mevzubahis şirket, güvenlik protokolünün yanısıra entegre kalkınma planları da geliştirmekteydi.

Son örneğim ise farklı bir çatışmanın gözlemlendiği Meksika. Meksika resmi olarak çatışma ülkesi olarak tanımlanmıyor. Fakat uyuşturucu ticaretiyle bağlantılı cinayetler ve iktidar mücadelesi, burayı çok tehlikeli bir bölge kılıyor, hatta belki Irak ve Afganistan'dan daha ölümcül olduğu bile söylenebilir. Meksika'da güvenlik ve kalkınma arasında sorunlu bir bağlantı var. Burada yapılması gereken toplumsal dışlayıcılığı aşmak, marjinalize edilmiş insanları kapsamak, ki bu insanlar mağdurlar da olabilir, illegal faaliyetlerde bulunan uyuşturucu çetesi üyeleri de olabilir. Yapılması gereken bir diğer şey de var olan kurumların yeniden inşa edilmesi ve güçlendirilmesi, ve bu kurumlarla işbirliği yapılması. CEMEX adında bir çimento üreticisi şirketten örnek vereceğim, bu şirketin kırsal ve kentsel bölgelerde projeleri var. Vesna'nın şehirlerin problem kaynağı olduğunu söylediğini hatırlarsınız; bu şirketin projeleri beş yıllık projeler, yani kalkınma bağlamında epey uzun bir süre bu, ve hedef girilemeyen bölgeleri ortadan kaldırmak, topluluklar arasındaki ilişkileri geliştirmek. Bu projelerde ilgimizi çeken şu oldu, CEMEX projeleri sadece kendi faal olduğu bölgelerde yürütmüyor, zira şirketler genelde böyle yapar, KSS hedeflerine yönelik olarak ya da toplum

nezdinde kabul görmek için, içinde çalıştıkları ortamı daha makbul hâle getirmek için sadece kendi çalıştıkları bölgelerde proje yürütürler. Bunda sorun yok, fakat CEMEX ülkenin tümüne yönelik bir sosyal sorumlulukları olduğunu söyleyerek ticari çıkar gütmedikleri yerlerde de maddi ve kaynaksal yatırımlar yaptı.

Sözü şimdi Vesna'ya veriyorum, kendisinin aktaracağı birkaç örnek var.

Vesna Bojičić-Dželilović: Farklı türlerde ortaklıkların söz konusu olduğu üç örnek aktaracağım. Birincisi Burundi'deki bir bira üreticisi. Eskiden silahlı örgüt üyesi olan, mülteci kamplarından veya başka yerlerden dönen gençlere, mülksüz gruplara vb.'e istihdam yaratmayı amaçlayan bir ortaklık şemaları vardı. Esas hedef Burundi'de istikrarı ve ekonomik iyileşmeyi desteklemekti. Ortaklığın temelinde üç aktörün bir araya gelmesi bulunuyordu, bu aktörler Brarudi adında, Burundi'nin merkezinde konumlanmış bir şirket, uluslararası bir özel sektör kalkınma organizasyonu ve yerel bir uzman ağı organizasyonuydu. İnisiyatifin hedefi, Brarudi'nin diğer Doğu Afrika ülkeleriyle rekabet edemeyip faaliyetlerini durdurmasının ardından yeni bir bira serisi geliştirmekti. Bira üretiminde kullanılan tahılı üreten çiftçilerle ortaklık kurulması planlanıyordu. Hollanda Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla ortaklığın uluslararası bir boyutu da vardı, fakat esas rol şirketin kendisindeydi: üretim için talep olmasını sağlamak, tedarik zincirinin çiftçilerle bağlantı hâlinde olduğundam emin olmak. Yerel çiftçileri desteklemek babında iki mikrofinans örgütü de sürece dahil oldu. Fakat ulusal hükümetle ilişki kurmak kolay olmadı, zira ulusal hükümet bu inisiyatifin parçası olmakla ilgilenmiyordu. Bunun üzerine şirket Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın yerel merkezine gitti, buradaki amaçları programın sürdürüleceğinden ve destekleneceğinden emin olmaktı, uzun vadede ulusal hükümetin de destek vereceğini umuyorlardı.

Proaktif katılıma verebileceğimiz başka bir örnek de Haiti'den. Group M adında bir tekstil üreticisi var, merkezi aslında Dominik Cumhuriyeti'ndeydi. 2000 yılında üretim masrafları sorun olmaya başladığı için şirket Haiti'ye taşındı. İnisiyatifin nasıl başladığını anlatan şirket, Haiti'deki durumdan başlangıçta bihaber olduklarını, yerleştikleri yerin Haiti'deki merkezlerinden iki saatlik bir uzaklıkta olduğunu ifade ediyor. Yerleştikleri bölgede o sıralar yüzde 75 oranda işsizlik vardı, nüfuun yüzde 50'sinden fazlası yoksulluk sınırının altında yaşıyordu. İki tesis açmaya karar verdiler. Bunu yapabilmek için yerel halka eğitim vermeleri gerekiyordu, zira çoğu daha önce hiç dikiş makinesi görmemişti. İlk aşamada 1000 kişiye istihdam sağladılar. Geldiklerinde bölgede altyapı yoktu, yol, elektrik ve su bulunmuyordu, şirket zaman içinde bölgeye yatırım yaptı. Altı yılın sonunda bölgede üç okul açılmıştı. Finansal okuryazarlığa da katkıda bulundu, bu sayede bölgede şu anda üç banka var. Konut projeleri geliştirdi, bunların hepsi bölge halkının hayatını doğrudan etkiledi. Şirketin kendi hedefleri peşinde giderken bölge halkının ihtiyaçlarını da hesaba katması dikkate şayan. Güneş panellerinin inşasına yönelik yatırım yaptılar, bunlar şirketin kullanacağı elektriği sağlamanın yanısıra çalışanların evlerine ve diğer sosyal konutlara da monte edildi. Dahası, sosyal konutlarda yaşayanların fazla elektriği satarak gelirlerine katkıda bulunmalarına izin verildi. Yerel bir doğalgaz ağı kurularak hanelerin odun yakmak yerine doğalgaz kullanması teşvik edildi, bu sayede nüfusun hayat kalitesi arttı, odun kesilmesi azalınca çevreye de olumlu bir etkisi oldu. Yedi yıl içinde şirket genişledi ve yaklaşık 9000 kişiyi istihdam etmeye başladı. Öyle ki bölge Haiti'nin diğer yerlerinde yaşayanlar için de cazip hale geldi, günümüzde şirket daha fazla kalkınma için yatırım yapmayı hedefliyor, 16000 kişiyi istihdam etmeyi ümit ediyor. Burundi'den farklı olarak bu ortaklıkta yerel ve ulusal yönetimlerin katkısı ve desteği büyüktü.

Üçüncü örnek Angola'dan; Angola Ortaklığı İnisiyatifi 2002'de Chevron, ulusal hükümet ve birkaç uluslararası bağışçının işbirliğiyle kuruldu. İnisiyatifin amacı Angola'nın savaştan barışa geçişine destek olmaktı. İstihdam edilemeyen iş gücünde artış vardı ve bu büyük bir risk faktörüydü, dolayısıyla çatışmanın yeniden patlak vermesinin önüne geçmek için bir şeyler yapılması gerekiyordu. İnisiyatifi geliştirirken Chevron Nijerya'daki deneyimlerini göz önünde bulundurdu; Nijerya'da da sağlık, eğitim ve istihdam oluşturmaya yönelik projelere yatırım yapmıştı. Başlangıçta Chevron 25 milyon dollar yatırım yaptı, diğer bağışçıların katkısıyla bu sayı 31 milyon doları buldu ve zaman geçtikçe, bunun ulusal çapta bir ortaklığa dönüştüğü anlaşılmaya başladı, dolayısıyla Chevron daha fazla yatırım yaptı. Tarım ve balıkçılıktaki istihdamın geliştirilmesi, genel olarak küçük ölçekli işletmelerin desteklenmesi ve kalkındırılması hedeflendi. Ortaklığın bir sonraki aşamasında ise uluslararası bir STK Chevron ile işbirliği yapmaya başladı, bu, çatışma hassasiyeti gözeten bir pratik geliştirmek, eldeki şemaların uzlaşma meselelerine nasıl uyarlanacağını düşünmek, ve geçmişte çatışmada rol almış çeşitli gruplardan insanların istikrarlı istihdamını nasıl sağlayacaklarını düşünmek açısından çok önemli bir işbirliğiydi. Bir şirketin normal KSS kriterlerinin ötesine gitmesine örnek olarak bunu verebiliriz. Chevron'un Nijerya'daki tecrübelerini Angola bağlamına uyarlayabilmesinin kurumsal öğrenmeye dair önemli bir emsal oluşturduğunu düşünüyorum.

Mary Martin: Şirketlerin geçmişte ve günümüzde yaptıklarına dair bazı örnekler verdik. Peki bizim masaya koyduğumuz şey nedir? Bu örneklerden neler öğrenebiliriz ve uygulamaya koyabiliriz? Bizim odağımızda insan güvenliği yaklaşımı var. Bu örneklerin çoğunda da insan güvenliği merkezde aslında, ama tabirin kendisi kullanılmamış. 'İnsan güvenliği' kavramı BM tarafından 1994 yılında gündeme getirildi. 'Ulusal güvenlik' tabirini hepimiz biliyoruz, burada

güvenlikten kasıt devleti ve onun sınırlarını korumak. Buna karşılık insan güvenliği dediğimizde kast ettiğimiz şey insanlara dair, barışın bireyler ve gruplar düzeyinde ne gerektirdiğine cevap vermeye çalışıyor. Sürdürülebilir ve bütünün parçası bir barışın ancak insanlar kendilerini güvende hissederse sağlanabileceğini düşünüyoruz. Fikrin arkasında üç parçalı bir formül var: korkudan hür olmak (fiziksel güvenlik), eksiklik çekmemek (değişken ihtiyaçlar) ve insanlık onuru (psikolojik). İnsan güvenliği kavramı hem insan haklarını, hem insan kalkınmasını kapsıyor ve bu kavramların barış ve istikrar için elzem olduğunu savunuyor. Aktardığım üç parça yerden yere değişiklik gösterebilir, zira insanların güvenliği farklı yerlerde farklı şeylere bağlıdır: temiz su, geçim kaynağı, sağlık, bunların çeşitli kombinasyonları vs. İnsanların güvenliğine yönelik tehditler genelde bunları da hedef alır. Yaklaşımın insan merkezli olmasından kasıt bu.

Önleme fikri önemli, zira sadece çıkan sorunları çözmeye çalışmak yeterli değil. İnsanların yaşadıkları yerleri istikrarlı ve güvenli kılmaya yönelik politikaları ve pratikleri şiddet patlak vermeden tesis edebilmek çok önemli. Başta söylediğimiz gibi, insan güvenliği fikri sadece şiddetli çatışmalarda değil çeşitli kriz veya çatışma bağlamlarında da önemli.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nden hepinizin haberi vardır, BM İş Hayatı ve İnsan Haklarına Yönelik Kılavuz İlkeler ve şeffaflık ve raporlamaya ilişkin diğer direktiflerden de. İnsan güvenliği bağlamında bu küresel inisiyatifleri taban seviyesinde olup bitenlerle bağlantılı kılmak hedefleniyor. Dolayısıyla biz bireylerin, grupların, ailelerin ve toplulukların günlük tecrübelerini, umutlarını ve hedeflerini çok önemsiyoruz. Sürdürülebilir barış ve güvenlik için yerel düzeyde çabalar çok önemli.

İnsan güvenliği yaklaşımının başka bir önemli özelliği ise tabandan yukarı ilerlemesi. Güvenlik ve kalkınma inisiyatiflerinin insanlardan gelmesi gerekiyor, bu inisiyatifler zorla insanlara kabul ettirilemez, zira bu yaklaşım uzun vadede işe yaramayacaktır. Vesna ve ben 'barış süreçlerine yerel düzeyde sahip çıkılması' başlığı altında epey çalışma yaptık. Kavram kulağa tuhaf gelebilir, fakat altındaki fikir şu: çatışmadan bizzat etkilenen insanların katılımını sağlamak önemlidir, bunun esas yöntemi de diyalogdur. Burada kapsayıcılığı da düşünmek lazım, yani resmi barış süreçlerinin ve hatta kalkınma inisiyatiflerinin dışında kalan kişileri de kapsamak. Şu anda şirketlerin insan güvenliği yaklaşımına nasıl katkıda bulunabileceğine dair yaptığımız çalışmalar kapsamında ticari işletmelerin çeşitli çıkarlarının (yani kâr etmek, veya paydaşlar adına mantıklı yatırımlarda bulunmak gibi) tabandaki korunmasız ve güvenlikten yoksun kesimlerle nasıl paylaşılabileceğini düşünmek bulunuyor.

Demin bahsettiğim 'aşamaları' işler hâle getirmenin bir yolu bu ortaklık modelinden geçiyor. Geliştirdiğimiz çerçeveye 'İnsan Güvenliği ve İş Dünyası Ortaklığı' adını verdik; şirketlerin bu modeli kullanması sayesinde sürece dahil olan kimi kilit aktörlerin – şirketler, yerel topluluklar veya farklı düzeylerdeki yönetimler gibi – arasındaki diyaloğun değişebileceğini düşünüyoruz. Mesele sadece şirketlerin yatırım yapması, istihdam oluşturması, veya insan hakları ihlallerinde bulunmaması değil; bunların hepsi önemli şeyler tabii, fakat bazen de hiçbir yere gitmiyorlar. İnsan güvenliği odaklı ortaklık modeli aracılığıyla işletmelerin düzeyde kullanabileceği yeni bir dil ve metodoloji yarattığımızı düşünüyoruz. Şirketlerin ve toplulukların ortak noktalarına odaklanan bu model, iki tarafı da memnun edecek hedefleri tanımlamayı ve gerçekleştirmeyi amaçlıyor, birlikte bir geleceğin nasıl oluşturulacağını düşünüyor. Bazen işletmelere yönelik güvensizlik mirasının olduğu yerlerde, örneğin Kolombiya'da işler karışıklaşabiliyor

fakat önemli olan yapılabilecek şeylere odaklanmak, geleceğe bakmak ve birlikte çalışmak. Şirketlerin değer, tedarik ve siyaset zincirlerini birbirlerine bağlayabilme yetisi kullanılması gereken bir kaynak.

Burada gördüğünüz gibi, İnsan Güvenliği ve İş Dünyası Ortaklığı açısından elzem olan bazı bileşenleri listeledik. Bunların hepsinin şimdiye kadar anlattıklarımızla bağlantılı olduğunu göreceksiniz. Bunların arasında çok paydaşlı ittifaklar, tepeden aşağı ve tabandan yukarı inisiyatifleri birbirine bağlamak, ortak zemin oluşturmak, güveni yeniden inşa etmek ve işletmeler, topluluklar, yerel yönetimler ve sivil toplum arasında 'iyi ortaklık ilişkileri' aracılığıyla etkileşimi sürdürmek var. Vurgulamak istediğim önemli bir nokta, bu tür bir ortaklık modelinin bölgedeki tüm aktörler için uygun roller ve görevler sağlayabilmesi gerekliliği, ve bunu sağlıyor olması. Şirketlerin, toplulukların ve yönetimin yanısıra üniversiteler, sivil toplum/topluluk grupları ve BM ajansları gibi nötr üçüncü tarafların ortaklığa katılımını sağlamak da çok önemli. Tabii diğer inisiyatiflerin de farkında olmak, onların faaliyetlerine değer katmaya çalışmak, yarış halinde olmamak da önemli.

Sözü şimdi Vesna'ya vereceğim; kendisi benim optimizmimi dengeleyecek ve bu ortaklık modelinin karşılaştığı kimi güçlüklerden bahsedecek.

Vesna Bojičić-Dželilović: Çoğu zaman ortaklıktan mucizevi bir çözümmüşçesine bahsediyoruz, fakat çatışma bağlamında bu tür ortaklıkların karşılaştığı kimi güçlükler var. Yaşanan en büyük zorluk bir grup olarak iş dünyasına dair. İş dünyası yekpare bir bütün değil, dolayısıyla iş dünyasının ortak bir ajandası olmayabiliyor. Örneğin Guatemala'da barış ve istikrarı desteklemesi amaçlanan ekonomik reformlara karşı olan güçlü bir grup işletme vardı, veya Suriye'de rejimin iş dünyasının çeşitli kısımlarını kendi yeniden inşa projesine

dahil ettiğini görüyoruz, burada sorun işletmelerin barışa katkıda bulunabilmesi için gereken kolektif eylemin nasıl yaratılacağı oluyor. Çıkarlar ve teşvikler açısından gözlemlenen çeşitlilik işletmelerin tek tek sahip olduğu kapasiteleri de kapsıyor. Bu çeşitlilik şirketlerin çeşitli bağlamlarda üstlenebileceği görevleri, angajmanlarının ne kadar proaktif olabileceğini belirliyor.

Yaşanan ikinci güçlük, pek çok iş ve dış aktörün bulunduğu bu kompleks bağlamda işletmelerin tarafsızlıklarını koruyabilmesine yönelik baskı veya ihtiyaç. Bunu yine Suriye'de gözlemlediğimizi düşünüyorum; iş dünyasının tarafsız arabulucu olarak çalışabileceği, siyaset, güvenlik ve ekonomi alanlarında hareket edebileceği bir alana sahip olma meselesi burada gündeme geliyor.

Yaşanan üçüncü büyük zorluk, iş dünyası aktörlerinin çeşitli kesimler nezdindeki meşruiyetine ilişkin. Bu meşruiyet yönetimler, yerel topluluklar ve kendi personeli nezdinde olabilir, ve muteber eylemler için gereklidir. Ortaklık bağlamında özellikle zor olan, farklı türlerde ikili ilişilerin arasındaki bağlantıları uzlaştırabilmek. Bundan kastım nedir? İşletmelerin hükümetle ilişkisi bir türlüdür, sivil toplumla ilişkisi başka türlüdür, yerel topluluklarla olan ilişkisi ile bu ikisinden de farklıdır ve bunların hepsi birbirini etkileme gücüne sahiptir. İşletmenin hükümetle ilişki kurma biçimi sivil toplumun işletmeyi nasıl algıladığını ve işletmenin ne kadar muteber olduğunu etkileyebilir. İşletmenin meşru bir aktör olarak çalışabilmesi, bahsettiğimiz türde bir ortaklık kurabilmenin önündeki en büyük güçlüklerden biri.

Sıradaki güçlük bu ortaklıkları içinde tartıştığımız bağlama dair; konuşmamın başında bu bağlamlardan biraz bahsetmiştim. Derinden bölünmüş ve parçalı hâldeki toplumlarda farklı gruplar ya da ülkenin farklı bölümleri arasında ne tür bir yönetim istediklerine dair fikir

farklılıkları olabilir. Taraflar siyaseten birbirleriyle anlaşamadıkları için işletmeler bu bağlama dahil olduklarında farklı gruplar arasındaki mesafeleri aşmaları zor olabiliyor. Yerel düzeydeki olumlu katkıların ulusal düzeyde tekrar edilmesi de benzer şekilde güç, zira ulusal düzeydeki elitlerin eylemleri bu katkıların etkinliği üzerinde doğrudan belirleyici bir faktör.

Ortaklıklara dair genel olarak tecrübe edilen bir güçlük güç asimetrilerinden kaynaklanır. Bu tür örneklerde genelde şirketler yerel ekonomide kontrol sahibidir, tüm kaynaklar ve güç onların elindedir, özellikle de yönetimlerin zayıf veya siyaseten ortak bir cephe sergilemediği çatışma bağlamlarında bu durum gözlemlenir. Bu durum şirketlere gereken meşruiyete sahip olmadıkları hâlde yönetime katılma fırsatı tanır. Bu asimetrinin diğer tarafında ise şirketler karşısında yerel toplulukların sahip olduğu gayriresmi güç bulunur. Güç asimetrisinin bu farklı yönleri, üretken ortaklıkların hangi derecede oluşturulabileceğini belirler; dolayısıyla bahsettiğimiz türde bir İş Dünyası ve İnsan Güvenliği Ortaklığı doğrultusunda bu güç simetrilerini ayarlamak kritik öneme sahiptir.

Bunla ilişkili olarak ortaklıklarda kapasite açığına değinebiliriz; bu, iki düzeyde işler. Birincisi çapraz ortaklıktır, burada sosyal aktörlerden hiçbirinin kurumsal olarak ortaklığa eğilimli olmaması söz konusudur. Ortaklık öğrenilmesi, edinilmesi gereken bir beceridir. Bu büyük bir engeldir. İkinci tür kapasite açığı ise ortaklardan her birinin, yani işletmelerden sivil topluma ve yerel topluluklara herkesin bireysel kapasiteleriyle ilgilidir. Güney Afrika'yı ve işletmelerin orada barışı teşvik etmek adına yapabildiklerini düşünürseniz, sivil toplumun becerikli, güçlü ve angaje olmasının önemini tekrardan görmüş olursunuz. Bu iki tür kapasite açığı, ortaklıkların yüzleştiği başlıca güçlükler arasındadır.

Sözlerime burada son verip sizin sorularınızı almaya başlamak istiyorum.

Katılımcı sorusu: Konuşmanız için teşekkür ederim. Çok ilgi çekici bir sunum oldu, umarım günün geri kalanında da böyle bilgi edinmeye devam edeceğiz. Sorum şu: iş dünyası ve barıştan bahsediyoruz ama meselenin değinmediğimiz bir boyutu daha var: güvenlik, savunma ve silah sanayiindeki büyük yatırımlar. Bu yatırım sürece angaje olanların işini zorlaştırıyor, zira bu silahlar üretiliyorsa elbette kullanılmaları da gerekiyor. Tüm ekonomiler ve ülkeler için ciddi bir sanayi bu. Bu şirketlerin hepsi kendi ülkelerinde meşruiyete sahipler, yatırımcılar kâr amacı güdüyorlar ve hükümetlerin bu alanda araştırmalara ve yatırımlara teşvikleri var. Bu büyük bir sektör, ama barış için elverişli bir ortam oluşturduğunu söyleyemeyiz, her ne kadar kimileri silahların barışı korumak için üretildiğini söylese de. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Mary Martin: Çoğu örnekte görüyoruz ki kendi ticari çıkarlarını gözeten bir ulusal güvenlik boyutu da var meselenin. Ben iki yönlü bir yorumda bulunacağım. Bu mesele Kolombiya sürecinde gündeme gelmişti, barış anlaşmasından iki yıl sonra şirketlerle bir yuvarlak masa toplantısı yaptığımızı hatırlıyorum, hatta bu toplantı silahlı kuvvetlerin talebi üzerine düzenlenmişti. Barış anlaşmasının ışığında ne tür reformlar yapılabileceğini, şirketlerin yeni duruma nasıl adapte olabileceğini konuşmuştuk. Konuşma notlarımı hazırlayıp gelmiştim, tam toplantıdan önce organizatör bana güvenlik sektörü reformundan bahsetmememi söyledi. Cevap olarak bunun argümanımın bir parçası olduğunu, barış sürecinde askeri-endüstriyel kompleksin, silahların üretiminin er ya da geç ele alınması gerektiğini, bunun siyaseten çok hassas bir süreç olduğunu ifade ettim. Burada hem siyasetçilerle, hem de silah ve güvenlik sanayiindeki işletmelerle angaje olabilmek gerekiyor. Bunun tüm ülkelerde diyaloğun bu aşamasında içerilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ulusal güvenliğin insan güvenliğinden tamamen

bağımsız olduğunu savunmaktan ziyade ikisi arasında bağlantı kurulmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Güvenlik sektörünün hem siyaseten, hem de ticari olarak önemli olduğu gerçeğinin farkında bir diyalog kurulmasını gerekli görüyorum.

Birkaç yıl önce Vesna ile insan güvenliği yaklaşımını ilk geliştirmeye başladığımız zamanların ışığında bir cevap daha vermek istiyorum. O sıralar askeri ve savunma sanayileri ile hangi kaynakların kullanılıp adapte edilebileceğine dair çok verimli bir diyalog geliştirmiştik. Bu kaynaklar arasında teknolojileri de sayabiliriz, zira teknoloji bu tartışmanın önemli bir parçası; ticari savunma şirketleri ve güvenlik kuvvetleri tarafından kullanılan teknolojileri bölgesel kalkınma için, marjinalize edilmiş insanlarla diyalog ve iletişim kurabilmek için kullanmak mümkün. Şu anda yaptığımız çoğu iş teknoloji platformlarının yerel halkı koruyan ve güçlendiren inisiyatiflere nasıl dönüştürülebileceği ve bu sayede nasıl barışçıl kalkınmanın teşvik edileceği. Ben angajman olması gerektiğine inanıyorum. Tabii ticari sektör kılıçları bir anda sabana dönüştürecek değil fakat yine de, ulusal güvenliğin yanısıra insan güvenliği için de kullanılabilecek kaynaklar, teknolojiler ve bilgi olduğuna inanıyorum.

Katılımcı sorusu: Yargı sistemleri ile yakından ilgileniyorum, hatta birlikte çalıştığım bir kurum, çatışma sonrası ortamlarda yargı sistemlerini tesis etmek üzerine çalışıyor. Etkili ve bağımsız bir yargı sistemi olmadığında ülkenin yatırımcılar açısından kırılgan olarak tanımlanacağı hususunda hepimiz hemfikiriz sanırım, zira bu durumda dışlayıcılık ve ayrımcılıklar söz konusu olacaktır. Siz büyük ticari işletmelerden bahsediyorsunuz, bu işletmeler uluslararası ölçekli oldukları için pek çok sorundan kaçınabilme imkanına sahipler. Fakat bunun kısıtlı bir etkisi var, çünkü çoğu ekonomi büyük ölçüde KOBİ'lere bağlıdır ve büyük şirketler her ne kadar önemli olsalar da tamamen farklı bir kategoride yer alırlar. Sorum şu, yargı sisteminin tesis edilmesinin

devletin sorumluluğu olduğunu kabul edersek, iş dünyasının ve ticaret sektörünün bu alanda yapabileceği şeyler neler olabilir? Yakın zamanda Malezya'da adalete erişim üzerine bir oturumu yönettim, orada pek çok bölgenin adalete erişiminin hiç olmadığından bahsedildi. Bu açıdan ticaret sektörünün ne tür bir yardımı ya da katkısı olabilir?

Vesna Bojičić-Dželilović: Bu katkı birkaç farklı şekilde olabilir. Bunların ilki, işletmelerin son yirmi yılda çok gelişen küresel davranış standartlarına saygı duyması. Genelde bu küresel davranış standartlarının imzacısı da olan hükümetlerin, bu standartları uygulaması önemlidir, bu davranış şirketlerin eylemlerinde de kendini belli edecektir. Mary'nin BM İşletmeler ve İnsan Hakları ajandası bağlamında dile getirdiği bazı konular bu hususla alakalı. İşletmelerin mevzubahis davranış standartlarına uyması, hükümetin her daim uygulamak için çaba göstermeyebileceği yasal ve hukuki standartların sağlanabilmesi için önemlidir. İş dünyasında şeffaflık ve hesap verebilirlik de bu bağlamda önemli. Yasal ve düzenleyici çerçevelerin güçlendirilmesine katkıda bulunan, hükümetin yapılması gerekenleri yapmaktaki gönülsüzlüğünden doğan boşluğu dolduran işletmelerin katkısı budur. Bence yasal çerçeveleri geliştirmek bağlamında ticaret sektörünün yapabileceği bir diğer anlamlı katkı, ortaklık inisiyatifleri, yani NGO'larla ortaklık kurmak, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde ortaklıklar kurmak. Hükümetler üzerinde daha hesap verebilir ve şeffaf olmalarına yönelik baskı oluşturmaya yarayacak tüm girişimler bu kapsamda ele alınabilir. Şirketlerin sıklıkla bizzat kendileri idareciymiş gibi davrandıklarını düşünüyorum. Bazı bölgelerde ve alanlarda hükümet yerine şirketler çalışıyor, bu işleyişin şeffaf ve adil hukuk sistemlerine katkıda bulunuyor olduğundan emin olmalıyız diye düşünüyorum.

Katılımcı sorusu: Şirketlerden ve çıktılarından bahsettiğiniz, burada sanki şirketin başta hedeflemediği sonuçlardan bahsediyormuşsunuz gibi

geldi, örneğin işsizliğin ve suç oranlarının zaman içinde azalması gibi. Bunlar şirketlerin esas hedefleri değil, süreç içinde ortaya çıkmış sonuçlar. KSS'den bahsederken devletin rolünü farklı bir biçimde ele alıyoruz. Devlet şirketin bir ortağı veya partneri. Şirketlerin bu şeyleri tek başına yapması mümkün değil, bunlar devletin sorumlulukları. Kolombiya örneğine bakalım, bence devletin izni ya da yönlendirmesi olmadan şirketler bir şey yapamazdı. Devletin bu durumlara nasıl yaklaştığını da düşünmemiz gerek. Devlet katılmaya nasıl ikna edilir? Şirketler nasıl ikna edilir, özellikle vergi indirimleri veya benzer teşviklerin olmadığı durumlarda? Bu kazan-kazan tablosunda atladığımız bir şeyler olduğunu düşünüyorum.

Mary Martin: Kazan-kazan durumunu sağlamanın basit bir yöntemi var, o da ortaklık modeli. Bu aktörlerin hiçbirinin, ne hükümetin ne de şirketlerin tek başlarına bu sosyal ve kamusal çalışmalardan sorumlu tutulamayacağı konusunda haklısınız. Bu gerçekçi olmaz. Fakat bir biçimde müdahil olmaları gerektiğine dair gelişen bir farkındalık var. İnsan Güvenliği ve İş Dünyası Ortaklığı çerçevesinde yapmaya çalıştığımız şeylerden biri de sorumluluğun ne anlama geldiğine dair bir diyaloğu tetiklemekti, zira bu kavram genelde tek ya da iki yönlü olarak ele alınıyor, yani şirketin ya da hükümetin sorumluluğu söz konusuymuş gibi. Bizim insan güvenliği odaklı ortaklık modelimizle yapmaya çalıştığımız, süreçte tüm aktörlerin yer alması gerektiğini söylemek. Yönetimden bir temsilcinin olması lazım, illa ulusal düzeyde biri değil belki ama yerel yönetimden birisi olabilir, örneğin bir vali veya başka bir yerel yönetici; bu farklı aktörler arasında bir sorumluluk paylaşımı olmalı, bu paylaşım iki yönlü. Bizce, ortaklık modelinin bir parçası olan bu süreçler çok mühim. İlk süreçlerden biri diyalog aracılığıyla meseleyi tanımlayabilmek, gereksinimlerin ele alınması, bu gereksinimlerin halkın istekleriyle ve işletme hedefleriyle nasıl uyuşacağının keşfedilmesi. Eğer mesele sadece KSS veya kurumsal

hayırseverlikten ibaretse bu, sürdürülebilir olmayacaktır. Hatta Kolombiya örneğindeki 'vergi yerine hizmet' projesinde bile sorunlar çıkabilir çünkü henüz ilk aşamasında; ilerleyen zamanlarda şirketler sadece asgari beklentiyi karşılamaya çalışabilir, sunulan hizmetler ve altyapı projeleri halkın isteklerini karşılamayıp sadece vergi ödememek için baştansavma bir şekilde yapılmış olabilir. Biz süreç için ilk olarak ortaklık modeli öneriyoruz, sonrasında ise hedefler, tepkiler ve bunların nasıl aynı ya da farklı olduğuna dair diyalog kurulmalı. Yani burada bahsettiğimiz, farklı bir türde iletişim kurmak ve farklı bir ortak ürün ortaya koymak için gereken diyalog temelli bir süreç.

Katılımcı sorusu: Türkiye'den pek bahsetmeyeceğiz dedik ama tabii bir yandan da hepimizin aklında Türkiye var, oradaki sorunlara çözüm bulmaya çalışıyoruz. Şirketlerin bölgede bizzat bulunmasından bahsettiniz ama bu bazen çok tehlikeli olabiliyor. Çatışmadan etkilenen bölgelerden sermaye genelde kaçar. Çatışmanın iki tarafını da barışa ikna etmek için sosyal eylemlerde bulunmak gerekir. Fakat muhtemelen sadece bir tarafı ikna etmek mümkün olacaktır. İki tarafı da ikna etmenin bir yolu var mı? İstatistikler gösteriyor ki büyük çatışmaların sonrasında işletmeler genelde çatışma yaşanan bölgeyi terk ediyor. Devleti, ekonomik kalkınma eksikliğinin ve işsizliğin radikal örgütlerin ekmeğine yağ sürdüğüne ikna etmemiz gerekiyor.

Vesna Bojičić-Dželilović: Bu problemler çatışmadan etkilenmiş veya açıktan çatışmaların yaşandığı bölgelerde sık tecrübe eediliyor. Gitmektense kalmayı tercih eden şirketlerin örneği bence yerel halkla yapıcı ilişkiler geliştirebilen şirketlerin, bölge kontrolü kimin elindeyse onunla da bir nevi ilişki kurmasını mümkün kıldığını gösteriyor. Suriye'de ulusal düzeyde bazı çalışmalarım oldu, yerel halk konseylerinin çeşitli silahlı gruplarla nasıl müzakere ettiğini inceledim. Burada gördüğümüz şu, yerel halkın mobilize olması önemli ve kendileriyle süregiden bir

diyalog tesis edilmesi kesinlikle elzem. Bu bağlamda yapılması gereken başka bir şey de tedarik zincirlerinin nasıl organize edildiğine yönelik olarak esnek olabilmek; şirketlerin güvenlik meselesi olsun, beyin göçü olsun değişen bağlama uyum gösterebilmesi. Hükümeti, çatışmanın maliyetini göstererek ikna etmek bence önemli ve geçerli bir yöntem. Çatışmanın ülkeye ve iş dünyasına neye mal olduğunu görebilmek önemli, tabii bazen hükümetlerin farklı öncelikleri olabiliyor. Çatışmalar iktidar ve kaynakların yeniden paylaşılmasına dairdir genelde, dolayısıyla bu önemli olmakla birlikte her zaman işe yaramayabilir. Bir keresinde Karadağlı bir STK ile çalışmıştık, hükümeti harekete geçmeye ikna edebilmek için çatışmanın maliyetine dair istatistik çıkarmaya çalışıyorlardı. Böyle şeyler hükümetleri ikna edebilir, ama etmeyebilir de.

Mary Martin: Dolayısıyla şu soruyu soruyoruz o zaman, devleti ikna edemezseniz, ki bu sıklıkla oluyor, bunun yerine ne yapılabilir? Kolombiya'daki barış anlaşmasının öncesinden kimi örnekler var, devlet özel sektörün desteğini istemişti, bunların öncesinde de AB'nin desteklediği Barış Laboratuvarları gibi ilginç inisiyatifler var. Bunlar çeşitli aktörlerin yani işletmelerin, STK'ların, halkın ve yerel yönetimin katıldığı yerel düzeydeki diyalog oturumlarıydı. Devleti harekete geçirmek zor olsa bile bu yerel düzeyde bir şeyler yapıyor olmanın faydalı olduğunu düşünüyorum. Sektör merkezli yaklaşımlar da önemli, yani spesifik bir bölgedeki bir dizi şirketi odağına alan bir yaklaşım. Doğal kaynaklar sektörü bu bağlamda önemli olabilir, örneğin Kolombiya'da kahve sektörü böyleydi. Özellikle yerel düzeyde uygulanabilecek yaratıcı yöntemler var, şayet devlet gereken ekonomik kalkınmaya yönelik planlama yapmıyorsa bunlara başvurulabilir.

Katılımcı sorusu: Uluslararası hukuku ilgilendiren bir yanı da var meselenin. Ulusal ve yerel şirketler hukuka uygun hareket etmeli,

ancak böyle meşruiyet kazanabilirler. Şirketler temiz su vb. gibi hizmetler sunmak isteyebilirler, evet, fakat hükümetin onlara katkıda bulunacağının garantisi var mı Ben farklı etnik kimliklerden ve dini gruplardan insanlarla birlikte çalışıyorum ve bu bizim için ciddi bir sorun. Zihniyetlerin değişmesi için çaba gösteriyoruz. Bu amaca yönelik bir demokrasi platformu kurduk, fakat bu faaliyetler için uygun uluslararası bir hukuki çerçeve olmadığı için zorluk çekiyoruz. Bu konudaki fikirlerinizi merak ediyorum.

Mary Martin: Sizi çok iyi anlıyorum, hukukçu olmadığım için çoğu zaman ben de benzer türde zorluk yaşıyorum. Bu yorumu çok duyuyoruz. Daha önce bahsettiğimiz farklı seviyeleri hatırlayalım, şirketlerin çoğu sizin dediğiniz şeyi bizze söylüyor, bir şeyler yapmaya hazır olsalar bile hukuki çerçeve belirsiz olduğu için, özellikle de kamu hizmetleri alanında bu böyle, kendilerini tedirgin hissediyorlar. Şirketlerin böyle hissetmesi normal, zira öngörmedikleri sorunlar çıkabileceğini düşünüyorlar. Bu alanda daha çok hukuki uzmanlığa ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Kısa vadeli bir çözüm olarak şöyle diyebilirim, eğer bu ortaklıklara çok sayıda paydaşla girerseniz, uzmanları, STK'ları ve hükümeti (ki kamu hizmeti sunmak hükümetin görevidir) yanınıza alırsanız bu yasal çerçevenin netleşmesi daha kolay olabilir.

Söylediğinize başka bir açıdan yaklaşmak gerekirse Kolombiya'daan bir örnek aklıma geldi. Kolombiya'da bu konuda iki yasa var, birincisi bütçeyle ilgili. Her belediyede geçerli değil bu yasa ama kısaca söylediği şey şu, belediye bütçesinin yüzde onbeşinin nasıl kullanılacağına halk karar vermeli. Diğer yasanın adı ise Halkın Danışmanlığı veya 'Consultas Populares'. Bu yasa da yerel halkın belirli bölgelerde şirketleri istememe hakkına ilişkin, şayet şirket beklenen performansı göstermiyor, insan haklarına riayet etmiyor veya hiçbir şeye katkıda bulunmuyorsa. Böyle ilginç bir örnek var, bu da şirketler üzerinde sosyal bilinç ve

halkın ihtiyaçlarına yanıt vermek adına bir baskı oluşturuyor. Her yerde böyle yasal tedbirler alınabilir ya da alınmalı demiyorum, ama demeye çalıştığım şu, bazen şirketler her şeyi riske ederek daha faal bir sosyal aktör olmuyor; bazen böyle bir aktör olmamak şirketler için riskli hale gelebiliyor.

Kerim Yıldız: Çok teşekkürler. Epey ilginç ve etkileyici bir tartışma oldu. Yasallık ve meşruiyet konuları önemli, buna katılıyorum, fakat artık ne işletmeler ne hükümetler istedikleri gibi davranamıyorlar. O devir geçti artık. Uluslararası hukuk, savaş hukuku, insan hakları hukuku, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi anlaşmalar sayesinde hükümetler ve şirketler artık belirli bir şekilde davranmak zorunda. Buna dair daha çok örnek dinleyeceğiz önümüzdeki oturumlarda. Konuşmanızda bize barış ve ekonomiyi birlikte ele almanın neden önemli olduğuna dair üç temel neden anlattınız, bu söylediklerinizöğleden sonraki oturumlarda da karşımıza çıkacak. İrlandalı konuşmacılarımızın da anlatacağı üzere, Kızey İrlanda barış sürecinde iş dünyası önemli bir rol oynadı, aynen Kolombiya'da olduğu gibi çatışmanın maliyetini ve barışın faydalarını gündemde tuttular. Bu da şirketlerin ve devletin tavrını değiştirmekte etkili oldu. Mary ve Vesna, size tekrar teşekkür ediyoruz.

Oturumun sonu

İkinci Oturum: İstikrar sağlamak ve ekonomik büyümeyi teşvik etmek için gereken koşulları incelemek

Dan O'Brien, Kıdemli ekonomist, Institute of International and European Affairs

Kerim Yıldız: Sıradaki konuşmacımız Dan O'Brien. Dan Institute of International and European Affairs'de kıdemli ekonomist, burası İrlanda'nın önde gelen dış ilişkiler düşünce kuruluşlarından biri. Kendisi aynı zamanda University College Dublin'in Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde kıdemli araştırmacı. Bir de The Independent Gazeteler Grubu'nda çalışıyor. Kendisi bize tecrübelerini ve görüşlerini aktaracak, özellkiel istikrar ve ekonomik büyüme sağlamak için gereken koşullara dair. Sözü Dan'e veriyorum.

Dan O'Brien: Teşekkürler, Kerim. Öncelikle Institute of International and European Affairs'in ABD'deki Brookings Institute veya Birleşik Krallık'taki Chatham House ile aynı modelde bir düşünce kuruluşu olduğunu söylemeliyim. Siyasi bir aidiyetimiz yok. Farklı siyasi görüşlerden insanlar bizim organizasyonumuzda görev alıyor ve herhangi bir konuda kurumsal bir görüşümüz yok. Açık fikir temelli bir düşünce kuruluşuyuz, herhangi bir görüşü ya da siyasi pozisyonu savunmuyor veya lobisini yapmıyoruz.

Davetiniz için çok teşekkür ederim, böyle bilgili bir topluluk önünde konuşmak her zaman çok keyifli. Sondaki soru-cevap kısmını özellikle bekliyorum, bu bölüm konuşmacı için de dinleyiciler için olduğu kadar ilginç oluyor bazen. Konumuz çok ilginç bir konu hem de. Bugünlerde yaptığım konuşmaların çoğu Brexit'le ilgili, bu coğrafyadaki insanların çok ilgisini çeken bir konu tabii, fakat 'barış ve ekonomik kalkınma' buna kıyasla çok daha geniş ve ilginç bir konu. Bir yandan da çok karmaşık bir konu elbette.

Birkaç kilometrenin yarattığı ekonomik kalkınma seviyesi farklılığına dair en çarpıcı örnekleri Nikaragua- Kosta Rika ve Kamboçya – Tayland sınırlarını geçerken gözlemledim. Uzun süren siyasi istikrarsızlık ve çatışma dönemleri tecrübe etmiş Nikaragua'dan gayet istikrarlı bir Orta Amerika ülkesi olan Kosta Rika'ya geçerken hemen fark ediliyor bu. Kosta Rika'nın refah seviyesinin görece yüksekliği yolların kalitesinden diğer her şeye kolayca anlaşılıyor. Kamboçya'nın uzun süren çatışma dönemi daha da karanlık, ve dolayısıyla Kamboçya – Tayland arasındaki fark çok daha belirgin. Fakat mesele İrlanda'da bu kadar net çizgiler üzerinden anlaşılamıyor. Burada çatışmanın ve siyasi değişikliklerin ekonomik kalkınma üzerinde büyük bir etkisinin olup olmadığı çok belli değil. Sabah tartışılan bir örnek de Kolombiya'ydı. Kolombiya'dan

Peru'ya sınırı geçtiğinizde kalkınma düzeyleri arasında gözle görülür bir fark yok, hatta küçük bir farkla da olsa Kolombiya'daki kişi başı gelir daha yüksek. Yani burada da çatışma ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiye dair net bir şey söylemek kolay değil.

Dolayısıyla şunu sormak gerekiyor: çatışma ve istikrar arasındaki ilişki nedir? İstikrar çatışmayı azaltır mı, çatışma büyümeyi azaltır mı? Burada iki yönlü bir ilişki var. Ekonominin basit bir kuralıdır bu, çatışma sona erdiğinde yatırım belirsizliği azalır, ve en azından teorik olarak daha az belirsizlik daha çok yatırım anlamınagelir. Buna göre çatışmanın azalmasının ekonomik büyümeyi arttırması gerekir, ve ekonomik büyüme de istikrar getirebilir. Bunu İrlanda'da gözlemlediğimizi savunabiliriz, zira burada yapılan sınır değişiklikleri sayesinde sınırın iki tarafı arasındaki bağlar daha sıklaştı. Sınır şu anda çok gündemde olan bir konu, eğer Brexit'e ilişkin tartışmaları takip ediyorsanız fark etmişsinizdir, İrlanda sınırı meselesi Brexit tartışmaları içerisinde önemli bir yer kaplıyor.

Ekonomistlerin alçak gönüllü olması gerektiğini düşünüyorum. Ekonomik büyüme sürecini tam olarak anlayabilmiş değiliz. Bu hâlâ genç bir bilim. Ekonomik kalkınmayı etkileyen pek çok faktör var. Bunlardan biri coğrafya; denize kıyısı olmayan ülkeler genelde daha yoksuldur, örneğin Afganistan ve Paraguay. Coğrafya önemlidir; Berlin, Milano ve Paris arasındaki 'Altın Üçgen' bölgesi dünyadaki en büyük ekonominin merkezidir ve refah seviyesi çok yüksek bir bölgedir. Coğrafi anlamda periferide kalan bölgeler genelde daha az refaha sahiptir. Toplum ve kültür de etkili olan faktörler, bunlar hassas konular zira çoğu insan tam olarak nasıl ele alınacaklarını bilemiyor. Örneğin geçmişte Konfüçyusçuluk, Asya'nın ekonomik geri kalmışlığını açıklamak için kullanılmıştı. Fakat yakın zamanda da kimileri Konfüçyusçuluğu Asya'nın ekonomik başarısını açıklamak için örnek olarak kullandı. Aynı şey hem başarısızlığı

hem başarıyı açıklamak için kullanıldı. Diğer bir faktör ise güven, insanların birbirine güven duyduğu ülkelerdeki büyüme oranı genelde daha yüksek. Bunun bir örneği İskandinav ülkeleri. Başka bir faktör siyaset ve siyaset kurumları. Geçmişte yaşadığım İtalya'da siyaset çok sorunlu, fakat 1960'larda ve 70'lerde İtalya ekonomisi inanılmaz büyüdü. O sıralar Avrupa'nın en dinamik ekonomisiydi, son yirmi yıldır ise en az dinamik ekonomilerinden biri. Yani siyaset kurumlarının rolü bile tam belli değil. İyi işleyen siyaset kurumlarının ekonomik büyümeyi olumlu etkileyeceğini varsayıyorsunuz tabii, ama o da çok net değil. Ekonomi alanında, ekonomik faaliyetin ne kadarı pazara ne kadarı devlete ait olmalı sorusu etrafında büyük tartışmalar dönüyor. Devletin rolü ne olmalı? Risk ve zenginliğe yönelik tavırlar da bir faktör. Bunun kısmen kültürel bir mesele olduğu söylenebilir. Politikalar da önemli, örneğin faiz oranlarının belirlenmesi, ve hükümetlerin borç miktarını nasıl idare ettiği. Döviz kuru da önemli; döviz kuruna dair hangi mekanizmalar, yapılar ve politikalar benimsenmeli? Mikro politikalar bir faktör; eğitim sistemleri, üniversitelerimizi nasıl organize ettiğimiz, ilköğretim, yüksek öğretim, altyapı, bunun nerede ve nasıl inşa edileceği, bu yöntemlerden hangisinin ekonomik anlamda en yüksek getiriye sahip olacağı.

Bütün bunları düşünerek üç farklı noktayı ele alacağım: çatışma ve kalkınma arasındaki ilişkinin küresel uzun vadeli tablosu, İrlanda örneği, ve son olarak Doğu Akdeniz ve bölgedeki üç ekonomi.

İlk olarak, ekonomik büyüme modern bir kavram. İnsan tarihinin büyük bir kısmı boyunca ekonominin ilerlemesi, insanların zenginleşmesine değil nüfusun büyümesine sebep oldu. Ekonomi tarihçisi Angus Maddison son 2000 yıl boyunca kişi başına ekonomik çıktıyı ölçmeye çalıştı ve kendisinin ortaya koyduğu veriler Sanayi Devrimi'ne kadar yüzyıllar boyunca ekonomik büyüme olmadığını gösteriyor. Erken 19. yüzyılda önceki yüzyılların toplamından daha fazla ekonomik büyüme

yaşandı. Dolayısıyla ekonomik büyümenin modern bir fenomen olduğunu söyleyebiliriz. Gösterdiği başka bir özellik ise yayılması.

Maddison'un söylediği başka bir şey, ki bunun doğru olduğu genel olarak kabul ediliyor, 2000 yıl önce dünyanın çeşitli yerlerindeki refah seviyesi farklılıklarının çok daha düşük olduğu. Doğu Akdeniz olsun Doğu Asya olsun, kişi başına düşen gelir aşağı yukarı aynıydı. Çin ve Hindistan gibi nüfus merkezleri binyıllar boyunca en büyük ve kalabalık yerler olagelmiştir, ve en çok ekonomik faaliyet de oralarda gerçekleşiyordu, günümüzde bu duruma dönüyoruz. Kişi başına ekonomik çıktı birbirine yaklaştıkça, küresel ekonomik çıktı açısından en büyük nüfusa sahip yerlerin daha önemli hâle geldiğini görüyoruz. Grafikte de görebileceğiniz gibi ekonomik kalkınma yer değiştiriyor, Çin ve Hindistan ekonomik çıktının daha büyük bir parçasına hakimler ve Batı daha az önemli hâle geliyor. Bu da ekonomik büyümenin yayılması demek.

Buradan hareketle söyleyebileceğimiz iyi bir şey, aşırı yoksulluğun tüm dünyada azalıyor olduğu. Dünya nüfusu son 200 yılda patlama gösterdi fakat son 50 yılda aşırı yoksul mutlak nüfus gitgide azalıyor, bu sene küresel nüfusun sadece yüzde 8'ine tekabul ettiği düşünülüyor. Gitgide daha çok insan aşırı yoksulluktan kurtuluyor. Bu, ekonomik büyüme ve kalkınmaya dair iyi bir haber.

Çatışma konusuna gelirsek, burada sebep-sonuç ilişkisinin hangi yönde işlediğini tam olarak bilmiyoruz. Son 500 yıl boyunca hükmetmiş büyük devletlere bakalım, ne sıklıkla savaşıyorlardı? Osmanlılar, İspanyollar, günümüzdeki Çin, hepsini düşünelim – büyük devletler arasında ne sıklıkla savaş çıkıyordu? Gördüğünüz grafik savaşın yüzyıllar boyunca nasıl azaldığını gösteriyor. Büyük devletler artık pek de savaşmıyor, dolayısıyla savaşlarda daha az insan ölüyor. İkinci Dünya Savaşı'nın

sonundan itibaren savaş ölümlerinde büyük bir düşüş var. Şurada gördüğünüz hafif yükselme Suriye ve Irak'taki durumdan kaynaklı, fakat genel olarak baktığımızda İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir azalma var.

Fakat her şey iyiye gidiyor da değil. Dünyadaki çatışma sayısı hâlâ yüksek. Bu grupta yılda 25 kişiden fazlasının öldüğü tüm çatışmalar var. Bunların çoğu küçük çatışmalar, böyle kalabalık nüfuslu ve çok ülkeli bir dünyada daha fazla olmaması asıl şaşırtıcı olan şey belki, fakat çatışmalar daha az ölümlü hâle geldilerse de tamamen ortadan kalkmadıkları kesin.

Bazı çıkarımlarda bulunmak gerekirse, ticaretle uğraşan insanların artması ve insanların hayatlarını daha az oranda askeri meselelere adaması dünyadaki çatışmaları azalttı. Bunun makul bir çıkarım olduğunu düşünüyorum. Ekonomik olarak karşılıklı ilişki hâlinde olmak farklı çıkarlar anlamına geliyor, ilişkiler güçlendikçe çatışmanın maliyeti de artıyor, bu da daha az çatışma çıkmasını sağlıyor. Daha bireysel ve siyasi bir açıdan bakarsak diyebiliriz ki insanların ne kadar kaybedecek şeyi varsa o kadar az risk almak istiyorlar. Optimist bir bakış açısı, insanların işbirliğine daha yatkın olduğunu söyler, uluslararası düzeyde BM, Dünya Ticaret Örgütü ve AB gibi teşkilatlar bunu doğrular nitelikte. Topluluklar olsun, devletler olsun, uluslararası camia olsun kural temelli yapılara yönelik bir eğilim var. Bu faktörlerin hepsi dünyayı daha barışçıl bir yere dönüştürüyor.

Şimdi kısaca İrlanda ekonomisinden bahsedeceğim. Burada iki farklı bölge var, kuzey ve güney.

Ekonomik gerileme Kuzey İrlanda çatışmasında ne kadar belirleyici bir faktördü? Bu gördüğünüz grafik, İrlanda Cumhuriyeti, Birleşik Krallık ve Kuzey İrlanda'daki imalat sanayii istihdamını gösteriyor. Gördüğünüz

gibi Kuzey İrlanda'da çatışmanın başladığı tarihten itibaren yüzde ellilik bir azalma var. Arada bir korelasyon var mı? Pek sanmıyorum. Çatışmanın temelde ekonomik bir sorun olduğunu düşünmüyorum, ama dönemin istikrarsızlığına katkıda bulunmuş olabilir tabii.

İrlanda yaklaşık 100 yıl önce bağımsızlığını kazandı. Epey istikrarlıydı, istikrarlı siyaset kurumları vardı fakat aynı zamanda, Batı Avrupa'nın geri kalanına kıyasla en kötü performans gösteren ve az büyüyen ekonomilerden biriydi, bunu istihdam verilerine bakınca da görebiliyoruz. İrlanda Cumhuriyeti ekonomisinde istihdam açısından durgunluk ve stagnasyon söz konusuydu, bu 70 yıl boyunca pek değişmedi. Batı Avrupa'daki en kötü performans gösteren ekonomilerden biri olmaya devam etti. Sonra 1990'larda birden bir büyüme patlaması yaşandı. Barışla bir korelasyonu var mıydı? Sanırım çok az insan, İrlanda Cumhuriyeti'nde yaşanan bu dönüşümün Kuzey İrlanda'daki çatışmanın sonlanmasıyla bağlantılı olduğunu iddia eder. Belki de bir korelasyon vardır fakat illiyet bağı yoktur.

Buradan hareketle yapılabilecek kimi çıkarımlar: 1970'lerdeki kriz ve sanayileşme Kuzey İrlanda çatışmasına katkıda bulunmuş olabilir tabii, fakat sebebi değildi. Çatışma neredeyse kesinlikle yatırımları ve fırsatları azalttı. Bir şeylere iyi gelmediği kesindi. İrlanda Cumhuriyeti'nin istikrarlı siyaset kurumlarının teoride ekonomik büyüme yaratması beklenirdi fakat İrlanda beklenenin altında performans gösteriyordu. 1990'larda yaşanan dönüşümün asıl sebebi neydi? Bence buradaki anahtar kelime 'açıklık'. İrlanda daha ihracat odaklı bir ekonomi hâline geldi, AB'ye katıldı ve küreselleşmenin oynadığı bir rol de var. İrlanda ekonomisini dönüştüren şeyler bunlar oldu.

Bu slaytta Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasındaki kişi başına düşen gelir oranlarının karşılaştırılması yer alıyor. Türkiye medyası buna

değindi mi bilmiyorum fakat yakın zamanda Türkiye'deki kişi başına düşen gelir ilk kez Yunanistan'ın önüne geçti. Bu kısmen Türkiye'nin güçlü büyümesiyle ilgili ama aynı zamanda Yunan ekonomisinin küçülmesiyle de ilgili; oradaki durum kişi başına düşen gelirin kalkınmış ülkelerde savaş durumları haricinde görülmemiş bir şekilde düşmesine sebep oldu.

Buradan kimi çıkarımlar yapmak gerekirse, AB ve Eurobölgesi üyeliği ekonomik büyümeyi garantilemiyor. Katkıları bulunabilir elbette, ama büyümeyi hızlandıracaklarının garantisi yok. Ekonomiler siyasi istikrarsızlık durumunda bile büyüyebilir. Kontrolden çıkması durumunda aşırı borç artışı ve bankalardan borç alma ekonomiye epey zarar verebilir; kötü yönetim de er ya da geç ekonomiye zarar verecektir, Yunanistan'da olduğu gibi. Ekonomik gerilemeler derin ve uzun vadeli olabilir. Bağımsız kurumlar önemlidir. Helenik İstatistik Merkezi hükümetin borç krizinin ciddiyetini sakladı, her şey açığa çıkınca ise dokuz sene önceki kriz patlak verdi.

Son bir çıkarım: Dünyaya dair optimist olmak için sebeplerimiz var. Ekonomik büyüme ve dünyadaki yoksulluğu azaltıyor olması son onyıllarda dünyanın yaşadığı en olumlu bir iki gelişmeler araasında. Hem optimist hem pesimist olmak için yeterli sebepler vardır daima, fakat baktığımızda optimist olmak için daha çok sebebimiz var gibi görünüyor bana. İlerleme düzenli değil ve her şeyin geri gitme ihtimali her daim mevcut. Nihai olarak ilerlemenin arkasında hep insanlar vardır. Bu, Vesna ve Mary'nin insan güvenliği ajandasına dair söyledikleriyle yakından ilgili. Tasvir ettiklerimin kendiliğinden olacağını söylemiyorum, insanların çaba göstermesi gerek ama dediğim gibi nihai olarak ilerlemenin katalizörü insanlardır ve olumlu düşünmek için geçerli sebeplerimiz var. Bu tür tartışmalar ve fikir paylaşımları da ilerlemeyi sürdürmeye yarıyor.

Katılımcı sorusu: İrlanda örneğinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Brexit konusunda sorunlar yaşadığınızı duydum, özellikle sınır hususunda. Bu meseleyi çözmeye yönelik bir ticaret anlaşması olduğunu duydum. Bu konuyu yorumlayabilir misiniz?

Dan O'Brien: Anlaşmaya göre Kuzey İrlanda, Britanya'nın geri kalanından biraz farklı muamele görmeli, bu da çok büyük sorunlar yaratıyor. Belki kabul edilir, belki edilmez, belki anlaşma sağlanamaz. Birleşik Krallık AB'den tam olarak nasıl çıkacak hâlâ belli değil. Umarım sorunuzu yanıtlamışımdır.

Kerim Yıldız: Neden Kuzey İrlanda farklı muamele görmek istiyor?

Dan O'Brien: İrlanda Cumhuriyeti ve Kuzey İrlanda sınırında kontrol noktası yok, durmanız gerekmiyor, vergi ödemiyorsunuz, arabanız ya da üstünüz aranmıyor. Hatta çoğu zaman sınırı geçtiğinizi bile fark etmiyorsunuz. Özellikle İrlanda hükümetinin amacı, Brexit'in bunu değiştirmemesini sağlamak, sınırın görünmez bir sınır olarak kalmasını sağlamak. Fakat sınır kontrolü doğrudan hükümetin yetki alanında olan bir şey, ve Birleşik Krallık'ın AB'den çıkma kararı bir şeyleri değiştirecek. Yeni bir sınırın Kuzey İrlanda'daki siyasi durumu istikrarsızlaştıracağına ve geçmişteki çatışmaları yeniden alevlendireceğine yönelik kimi korkular var. Buna dair bir risk var, tabii bu konuda çeşitli görüşler mevcut, fakat sınırın değişmesinin Kuzey İrlanda'yı tekrar çatışmaya sürükleyeceğine dair endişeler var.

Katılımcı sorusu: Aşırı yoksulluğun küresel ölçekte azaldığını söylediniz, fakat zenginlerle fakirler arasındaki fark gitgide açılıyor, yani dünya hâlâ epey adaletsiz bir yer. Açlık ve yoksulluktan ölenlerin savaşta ölenlere göre çok daha fazla sayıda olduğuna dair bir şeyler okuduğumu hatırlıyorum. Sorum şu, parlamenter ve başkanlık sistemleri arasında ekonomiye etkilerine ilişkin bir fark var mı?

Dan O'Brien: Küresel ölçekte dünya daha eşit bir hâle geliyor, çünkü yoksul ülkeler zengin ülkelere kıyasla daha hızlı büyüyorlar, bu da küresel eşitsizliği azalttı. ABD gibi bazı gelişmiş ülkelerde eşitsizlik arttı, bazı Avrupa ülkelerinde de böyle, ama her yerde değil. Küresel ölçekte düşünmekte fayda var, zira örneğin Çin ve Hindistan Britanya, ABD, Almanya ve Fransa'ya kıyasla çok daha hızlı büyüyor ve küresel eşitsizlik azaldı. Eşitsizlik artmıyor, azalıyor. Açlık kaynaklı ölümler de bildiğim kadarıyla düşüşte. Büyüme daha çok ülkede görüldükçe kıtlık, ve açlık kaynaklı ölümlere sebep olan aşırı yoksulluk zaman içinde azaldı, dediğim gibi bu ekonomik büyüme sayesinde mümkün oldu.

Başkanlık sistemiyle ilgili sorunuza gelirsek, anladığım kadarıyla parlamenter sistemlerle başkanlık sistemlerini karşılaştıran bir soru sordunuz, bu çok iyi bir soru. Bir siyaset bilimciye etkili yönetim ve başkanlık sistemi ya da parlamenter sistem arasında bir bağlantı olup olmadığını sormuştum, cevaben bunun siyaset bilimcilerle incelenmediğini söylemişti, ki bence çok ilginç bu. Belki o zamandan bu yana bir değişiklik olmuştur, fakat bu konuyu inceleyen, ekonomik büyüme ve yönetimin sistemi konusuna eğilen bir araştırma bildiğim kadarıyla yok.

Katılımcı sorusu: Genel bir sorum var, sabah oturumunda da sormak istemiştim. Barışın ekonomik büyüme ve iş dünyası için faydalarından bahsediyoruz, bu elbette önemli bir konu. Fakat ya savaşın faydalarına ne demeli? Savaş çok büyük bir pazar. Bazı şirketler kendi ülkeleri içinde çok insani bir yaklaşım sergileyip barışa yatırım yapıyorlar fakat diğer ülkelerde savaşı destekliyorlar, ülkeyi önce yıkıp sonra baştan inşa ediyorlar.

İş dünyasını veya dünya ekonomisine liderlik eden büyük şirketleri, uzun vadeli barışın faydalı olduğuna nasıl ikna edebiliriz?

Dan O'Brien: Eminim çoğunuz bilmediğiniz bir ülkede havaalanından taksiye binmişsinizdir; böyle durumlarda taksi şoförü normale göre daha yüklü bir fatura çıkarır. Başka bir örnek de şu, müdavimi olduğunuz kafe ya da mağaza sizi kazıklamaya çalışmayacaktır, çünkü düzenli olarak geldiğinizi biliyordur. Sizi kazıklamama motivasyonları şudur, eğer kazıklandığınızı düşünürseniz oraya bir daha gitmezsiniz. Fakat Heathrow'daki veya bilmediğiniz başka bir ülkenin havaalanındaki taksi şoförü sizin oralı olmadığınızı anlarsa sizi kazıklamamak için bir motivasyonu olmaz, çünkü sizi bir daha görmeyecektir. Bu büyük resmin küçük ölçekli bir örneği. Savunma ve petrol endüstrisinden bahsettiniz, bence enerji ve savunma şirketlerinin motivasyonları diğer türdeki şirketlere göre daha farklı. Genel olarak konuşursak çoğu şirketin ve işletmenin barışı savaşa yeğleyeceğini düşünüyorum, çünkü barış daha kârlı. Tabii eğer silah imalatçısıysanız çatışma sizin için daha kârlıdır, fakat çoğu durumda çoğu işletme için barış daha kârlı.

Katılımcı sorusu: Küresel karar verme süreçlerinde ve küresel şirketlerde barışa dair belli bir görüş var. Çoğu insan şirketleri savaşların arkasındaki sebep olarak görüyor, özellikle petrol ve silah şirketlerini. Bazen küresel şirketler bu küresel dünya düzeninin görünen yüzü olarak algılanıyor hatta. Örneğin Amerika Türkiye'nin hoşuna gitmeyen politikalar güdünce insanlar tepkilerini Coca Cola'ya veya diğer Amerikan şirketlerine yöneltiyorlar. Büyük şirketlerin etkilerini anlayabilmek için küresel siyaset yapıcıların ne düşündüğünü incelemeliyiz belki de.

Dan O'Brien: Evet, bu küreselleşmeyle ve hatta regülasyonlarla bağlantılı bir sorun. Örneğin Facebook çok büyük bir şirket, ama hâlâ ulusal düzeyde ve kısmen de Avrupa düzeyinde regüle ediliyor. Dünyanın tümünü yöneten bir hükümet olmadığı için küresel şirketlere denk düşecek küresel regülasyon da çok az. Dünya Ticaret Örgütü bazı alanlarla ilgileniyor, ama genel olarak baktığımızda regülasyon kapasitesi ile çok büyük şirketlerin boyutları ve uluslararasılığı arasında bir uyuşmazlık var. Yakın zamanda özellikle teknoloji şirketlerine dair bunu tecrübe ettik. Bu sorun bence küresel yönetime ilişkin bir sorun, ve uzun süre boyunca karşımıza çıkmaya devam edecek.

Dermot Ahern: Dan'e bu bilgilendirici konuşmasından dolayı teşekkür ediyorum. Başkanlık sistemine dair sorunuza cevaben, Dan'in gösterdiği ekonomik büyüme grafiğini hatırlayalım, yüzyıllar boyunca düz bir çizgiyken sonra yükselişe geçiyordu. Bununla monarşilerin sonlanması ve başkanlık tipiyle yönetilen ülkelerin yakın geçmişte azalması arasında bir bağ olabilir. Günümüzde ülkeler sorunlarını konuşmak için AB ve BM gibi kuruluşlar aracılığıyla bir masa etrafında oturuyorlar, savaşmayı pek tercih etmiyorlar.

Dan'den geleceğe yönelik bir öngörüde bulunmasını isteyeceğim. İklim değişikliği yaşanıyor, düşündüğümüzden de hızlı bir biçimde.

Bunun önüne geçmek için epey ciddi bir şeyler yapılmadığı sürece bize gösterdiğin grafiklerde büyük bir düşüş yaşanacak. İklim değişikliğinden olumsuz etkilenen bölgelerdeki insanlar kitlesel halde göç edecek, bu da hem bizim, hem gelecek kuşakların ciddiye alması gereken bir şey. Bu konuya, ne yapmamız gerektiğine dair çalışmalar var mıdır bilmiyorum.

Dan O'Brien: İklim değişikliğinden bahsetmedim çünkü bu konuda uzman değilim, fakat alandaki çoğu uzman bunun gerçek bir risk olduğunu söylüyor. Sanırım asıl risk kontrolden çıkıp gitgide daha büyük değişikliklere sebep olması, kıtlıklar ya da kitlesel göçler gibi. Küresel, ekonomik ve siyasi gelişmelerin tüm olumlu yönlerine rağmen küresel şirketleri regüle etmek hâlen bir sorun. Bu mesele pek çok kesimi ilgilendirmesine rağmen ortak ve kolektif hareket etmeye dair ciddi sorunlar yaşanıyor. İrlanda küçük bir ülke ve küresel salınıma çok az katkıda bulunuyor, dolayısıyla pek çok insan bir fark yaratamayacağımızı söylüyor, ama bu da problemin bir parçası. İnsanlar diğerlerinin bir şey yapmayacağını varsayınca kendileri de bir şey yapmıyorlar. İnsanlığın geleceği açısından büyük bir risk söz konusu, küresel ekonomik büyümeyi göz ardı ettiğimizde dahi.

Vesna Bojičić-Dželilović: Dan'in sunumundan hareketle eklemek istediğim birkaç küçük detay var, ekonomik büyüme koşullarını anlamak için faydalı olacaklarını düşünüyorum. Küresel büyüme tablosu ve azalan eşitsizlik trendlerinin konumuzla ilgili olduğunu düşünüyorum, fakat yatay eşitsizliklerle birlikte düşünülmesi gerekiyor bunların, yani farklı gruplar arasındaki eşitsizliklerle. Biz de bu tür çatışmaları inceliyoruz. Bu yatay eşitsizlikler kırılganlığın ve çatışmanın altındaki esas sebepler.

Söylemek istediğim diğer şey ise bu savaş endüstrisi meselesine dair. Bu konuda yapılan araştırmalar var, biri bu konuda bir literatür olup olmadığını sormuştu sanırım. Sorunun cevabı, evet var. 2000'lerde

Dünya Bankası savaş ekonomilerine dair büyük bir proje yürütmüştü ve adı İç Savaşlardaki Ekonomik Ajandalar idi, başta iş dünyasının içindeki görüş ve çıkar ayrılıklarına dair söylediklerimi destekler nitelikte bu. Savaştan kâr eden epeyce işletme var, ve şirketlerin çatışmaların sebebi olarak görülmesi de onlar yüzünden, fakat anaakım ekonomiye baktığımızda şirketlerin barışı destekler bir güç olduğuna dair görüşün daha yaygın biçimde kabul gördüğünü gözlemliyoruz. Bu konuyu merak ediyorsanız size kaynaklar sağlayabilirim. Şirketlerin çatışmalara katkılarına yönelik araştırmalarım da var.

Parlamenter sistem ve başkanlık sistemini kıyaslayan, bunların kalkınma ile bağlantısını soran biri olmuştu. Bu konuda Bosna'yı kullanarak bazı araştırmalar yapmıştım. Demokrasinin kalkınmayı olumlu etkileyip etkilemediğini inceliyordum ve diğer tür rejimleri inceleyen bir literatür olduğunu görmüştüm, İsterseniz size bunlarla ilgili bilgi verebilirim.

Katılımcı sorusu: Dünya ekonomisinin birbirine bağımlı olduğundan ve birbirine bağlı olan ülkelerin savaşa girmesinin yüksek maliyetinden bahsettiniz. Bildiğiniz gibi üçüncü dünya ülkelerinde pek çok ekonomik savaş var. Sorum şu, bu bağımlılık hâli gerçekten de savaşları önlüyor mu?

Dan O'Brien: Uluslararası ilişkiler uzmanlarının ABD ve Çin arasında savaş çıkması meselesine dair tartışmalarının epey artmış olduğunu belki fark etmişsinizdir. Bir teoriye göre son 500 yıldır, yükselişe geçen bir güç büyük güce meydan okuduğunda hep çatışmalar çıkmıştır. Buna karşı öne sürülen bir argüman ise geçmişteki devletlere kıyasla ABD ve Çin'in ekonomik olarak birbirlerine fazla bağlı olduğunu savunuyor. 200 yıl önce Fransa ve İngiltere arasında olan ilişkiye kıyasla Çin ve ABD'nin refahları çok daha yüksek oranda birbirlerine bağlı. Bu tartışma nereye gidecek göreceğiz, bence ülkeler ve insanlar her zaman kendi ekonomik

çıkarlarını gözeterek hareket etmiyorlar ve Brexit bunun bir örneği. Refahlarına ve ekonomik çıkarlarına kıyasla başka faktörler insanlar için daha önemli hâle gelebiliyor. Bazen başka amaçlar doğrultusunda insanlar bir miktar refahı gözden çıkarabiliyor. Savaş kesinlikle çıkmaz diyebilir miyiz, hayır. Fakat Çin ve ABD'nin savaşmayacağını umuyoruz zira bu herkes için çok kötü olur.

Katılımcı sorusu: ABD ve İran, ABD ve Kore, ABD ve Ortadoğu arasındaki ilişkileri ekonomistler nasıl değerlendiriyor? AB yeniden yapılanma sürecinde. ABD'nin dünya polisi rolü oynamasına dair ne düşünüyorsunuz?

Dan O'Brien: Zor bir soru sordunuz. Ekonomik açıdan bakınca tabii, Kuzey Kore'nin sorunu ekonomik bağlılık ilişkileri içinde yer almaması. Zira Kuzey Kore'nin ticari ilişkilerinin neredeyse tümü Çin'le. Kuzey Kore küresel ekonominin bir parçası olmadığı için orada yaşanacak bir sorunun yol açtığı ekonomik etki dünyada, hatta Doğu Asya'da bile hissedilmeyecektir. Tabii Kore'de bir çatışma olsa bu Güney Kore'yi de etkileyecektir, ki Güney Kore de bazı açılardan küresel ekonominin önemli bir parçası, ve akamete uğramasının ekonomik sonuçları olacaktır.

Yine tamamen ekonomik açıdan yaklaşırsak İran ticareti ve ana ihracatı olan enerji de önemli bir faktör. Avrupalı diplomatların, ABD'nin İran nükleer anlaşmasından geri çekilmesine kızdıkları kadar başka bir şeye kızdıklarını daha önce hiç görmemiştim. Anlaşmayı büyük bir başarı olarak görüyorlardı ve geri çekilmek anlaşmayı riske atıyor, Avrupalı şirketlere de zarar veriyor çünkü ABD İran'la ticaret yapan Avrupalı şirketlere de yaptırım uyguluyor. Dolayısıyla Avrupalı şirketler imzaladıkları anlaşmalardan geri çekildi, bu da şirketler açısından kötü oldu. Avrupalı diplomatlar ve hükümetler bu konuda çok öfkeli, zira

şirketler ve bir nebze de ekonomileri kötü etkilendi. Dolayısıyla İran'la böyle bir sınır yaratmak ekonomik açıdan kimi olumsuz sonuçlara yol açtı.

Oturumun sonu

Üçüncü oturum: Kuzey İrlanda'da barış ve ekonomi: özel sektörün barış sürecindeki rolü

Dermot Ahern, Eski Dışişleri Bakanı, İrlanda Hükümeti

Kerim Yıldız: İyi günler. Bu sabahki konuşmacılarımıza teşekkür ederim. Şimdi bir başka ilgi çekici sunumu dinleyeceğiz. Sıradaki konuşmacımız Dermot Ahern, Kuzey İrlanda barış süreci boyunca aktif bir şekilde müzakerelerde görev almış olan İrlanda eski Dışişleri Bakanı. Ayrıca St Andrews Anlaşması ve Avrupa Konseyi'nde görev aldı ve eski Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından BM Reformları Özel Temsilcisi olarak atandı.

Buna ek olarak, LSE Küresel İlişkiler Enstitüsü Direktörü Profesör Erik Berglof aramıza katıldı. Erik'ten bir kaç söz söylemesini isterim.

Erik Berglof: Sabahki oturuma katılamadığım için özür diliyorum. Küresel İlişkiler Enstitüsü bir dizi merkezin altında toplandığı bir kuruluş. Bazı merkezler belli bir coğrafya üzerine, diğerleri ise belli temalar üzerine odaklanıyor. Ayrıca bir çatışma dönüşüm labaratuvarı açacağız ve konu sizin bu etkinliğinizle çok uyuşuyor. Sizi ağırlamaktan çok mutluyuz ve hoşgeldiniz. Avrupa Yeniden Yapılaşma ve Kalkınma Bankası'nda (EBRD) dokuz yıl çalışmış olduğum için Türkiye'ye özel bir ilgim var.

Bu süreç boyunca, Türkiye'de çalışmaya başladı EBRD ve bu da EBRD'nin çalışma şeklini değiştirdi. Günümüzde EBRD'nin faaliyet gösterdiği en önemli ülke Türkiye. Kerim'e bu etkinliği organize ettiği için teşekkür ederim.

Kerim Yıldız: Teşekkür ederim. Sözü doğrudan Dermot'a veriyoruz.

Dermot Ahern: Sana, Esra'ya, ve özellikle David'e, bunu organize ettiğiniz için ve DPI'ın diğer üyelerine hepimizi bir araya gietirdiğiniz için teşekkür ediyorum Kerim. Benden önceki konuşmacılara da teşekkür ederim; Esmond'un sunumunu duymayı dört gözle bekliyorum. Öncelikle iki özürle başlamak istiyorum; Bazılarınızın benim daha önceki seferlerde de dinlediğinizi ve büyük ihtimalle beni dinlemekten bıktığınızı biliyorum, umarım yine de ilginizi çekecek bir şeyler söyleyebilirim. Beni daha önce dinlememiş olanlara, özrüm ise şu, İrlanda barış sürecinin iş dünyasıyla etkileşimini lafı bir şekilde Brexit'e getirmeden anlatamayacağım, ama Brexit konusuna anca sonlarda girmeyi düşünüyorum. Türkiye meseleleriyle yakından ilgileniyorum, büyük ölçüde DPI kurulunda olduğum için; bu bağlamda Kerim'e ve ekibine beni çok ilgi çekici değerlendirmelerle son gelişmelerden haberdar ettikleri için teşekkür ediyorum. Gerçekten de dünkü değerlendirme oturumu özellikle ilgi çekiciydi, Özellikle Oslo'daki katılamadığım toplantıya dair bilgilendirici oldu.

İrlanda barış süreci bildiğiniz gibi görece olarak başarılı oldu. Sanırım hiçbir barış süreci aynı şekilde başka bir bağlama uyarlanamaz, fakat İrlanda'daki deneyimlerimiz hakkında konuştuğum kişilere her zaman dediğim gibi asla pes etmemelisiniz, en karanlık anlarda bile. Aslına bakarsak, ortamın sakin olduğu zamanlar, büyük olasılıkla en tehlikeli zamanlardır. Türkiye'deki çatışmanın dönüştüğünü ve Suriye'deki sorunların sizi de etkilediğini biliyorum, bu konuda iyi dileklerim sizlerle. DPI ve sizinle olan etkileşimimi iyi karşılıyorum ve bu bağlamda deneyimlerimi size aktarmak istiyorum.

İrlanda sınırının 10 mil güneyinde doğdum ve hala orada yaşıyorum. Memleketim sansasyonel İngiliz gazeteleri tarafından 70'lerde «El Paso» lakabı takılmıştı çünkü İngiliz toplumu tarafından bir «haydut kasabası» olarak görülüyordu. Bunun asıl sebebi şu: 1969-1970'de Sorunlar Dönemi başladığında, ben 14-15 yaşlarındayken, yüzlerce yerinden edilmiş insan, çoğunlukla Belfast'tan, sınır ötesinden gelip memleketimde yaşamaya başladılar, çünkü evleri yakılıyordu. Gelen insanların büyük kısmı memleketimde kalıp yaşamaya başladılar. Zamanın hükümeti onlar için hızlıca konutlar inşa etti. Öncelikle ortak yaşam alanlarında ağırlandılar, sonra da onlar için hızlıca ve çok kötü bir biçimde inşa edilmiş konutlara geçirildiler, ki bu konutların sonradan tekrar inşa edilmesi gerekti. Bölgede yerinden edilmiş bir çok insan vardı, ve bu yüzden, IRA -milliyetçi teröristler- memleketimi kuzeye yapılan saldırılar için bir hareket üssü olarak kullanmaya meyilliydiler. Bir noktada Margaret Thatcher bile «El Paso» benzetmesini kullandı ve bunun bize büyük bir ekonomik maliyeti oldu. Zira sadece İngiliz basını değil, uluslararası medya tarafından da iş yapılamayacak bir bölge olarak görülmeye başlandık. 21 yaşındayken avukat olarak çalışmaya başladım ve memleketimde, kendi kasabamda kalmaya çabaladım. Bu bölge Belfast ve Dublin arasında orta noktadır. Herhangi bir normal toplumda, Dundalk gibi bir şehirde, 35.000 kişilik nüfusuyla, iki nüfus merkezi

arasında olması ekonomik açıdan çok avantajlı olurdu. Fakat biz İrlanda'nın en mahrum yeriydik, hatta kimi Kuzey İrlanda bölgeleri kadar kötü durumdaydık.

Siyasi kariyerimin zirve noktası 2000 yılıydı. Memleketimde 60.000 kişinin karşısında Bill ve Hillary Clinton ile ortak bir sahneye çıktım, ki şehrin nüfusu sadece 35.000'di. Bill Clinton, Hayırlı Cuma Anlaşması'nın 2 yıl sonrasında, ki o sırada hala uygulama aşamasının başlarındaydık, memleketimden hızla kalkınan bir kasaba olarak bahsetti. Kasaba dönüşüme uğramıştı, ekonomi gelişiyordu. Adada göreceli bir barış tesis edilmiş olmasının da bunda etkisi vardı; kasaba, iki büyük nüfus merkezi arasında ve iyi bir altyapıya sahip olmanın faydalarını görmeye başlamıştı.

Kariyerime bir avukat olarak başladım ve kendi bölgemin kalkınabilmesi için öncelikle adada barışa ihtiyacımız olduğunu gördüm. Gençliğimde ailemle sınır ötesindeki başka kasabalara giderdik. Önceden sınır boyunca bir sürü geçiş noktası vardı, fakat 1969-1970'de Sorunlar Dönemi başlayıp 35 yıl boyunca sürdüğü için sınırlar arasına tam anlamıyla bir duvar girdi ve bütün iletişim kesildi. Sınır boyunca ilerleyen yıllarda kurulan büyük askeri tesisler de buna sebep oldu. Bu noktalardan geçerken üzeriniz aranıyordu. 20-25 yıl boyunca sınırlar arası bağlantı ve iletişim böyle zor olmaya devam etti.

Çocukken, Kuzey İrlanda'yı ekonomik anlamda «vaadedilmiş topraklar» olarak görüyordum. Kuzey İrlanda'ya İngiltere Hazinesi büyük destek veriyordu, bu durum günümüzde de devam ediyor. Evet, bugün bile Britanya ve Kuzey İrlanda'nın tamamında Kuzey İrlanda kadar kişi başına İngiliz hazinesinden destek alan başka bir yer yok. Büyük bir kaynak aktarımı var, ve bu aktarımın büyük bir kısmı, bölge bu kaynaklara ihtiyacı olduğu için yapılıyor. Başlangıçta İrlanda hükümeti sınırın güneyindeki, benim de memleketimin dahil olduğu sınır

bölgelerine herhangi özel bir ilgi göstermedi, çünkü kaynakları yoktu ve belli bir bölgeyi kayırıyorlarmış gibi gözükmek istemiyorlardı.

Yerel siyasetle ilgilenmeye başladım, ve 1987 yılında İrlanda Parlementosuna seçilip neredeyse 25 yıl orada kaldım. Bu sürecin son 15 yılında bakanlık görevlerinde bulundum. 1987'de seçilmemim ardından, Zamanın başbakanı tarafından Milliyetçi paramiliterler ile gizli görüşmelerde bulunmam istendi. Bu görüşmeler memleketimde yapıldı. Ben ve 2 kişi daha, IRA liderleriyle buluştuk. Bu görüşmelerin yapıldığı gerçeği, 10 yıl sonra gerçekleşen Hayırlı Cuma Anlaşması'nın sonrasına kadar kamuya duyurulmadı. Bu görüşmeler ılımlı milliyetçi partiden John Hume ve IRA terörist grubunun lideri Gerry Adams arasında gerçekleşen görüşmeler ile paralel gidiyordu. Bu görüşmeler sırasında Gerry Adams ve Sinn Fein'den iki kişi ile tanıştım. Görüşmelerimiz, sessiz diplomasiye örnekti. O esnada, yani 1988'de İrlanda'da büyük katliamlar yaşandı. Geçen sene bu olayların bazıların yıldönümüydü ve şimdi geriye bakınca bu olayların ne kadar korkunç olduğunu gerçekten anlayabiliyorsunuz. Bu görüşmeler yıllarca sürdü ve zaman zaman başarısız oldular. Bütün görüşmelerin bir parçası değildim fakat 20 yılın üzerinde bir sürede bir çok gizli ve açık görüşmede bulundum. Sadece milliyetçi teröristlerle değil ayrıca birlikçi veya kraliyetçi teröristlerle yapılan görüşmelere diğer siyasetçilerle birlikte iştirak ettim.

Barış sürecimize ABD'nin büyük etkisi oldu.Başlangıçta birlikçiler tarafından dürüst bir arabulucu olarak görülmeseler de İrlanda'nın ekonomik sorunlarıyla ilgilenmeye başladılar. Önceden hükümetimin bölgemize özel bir muamelede bulunmadığını söylemiştim; sınır ötesine baktığımızda Kuzey İrlanda'da daha iyi yollar, daha iyi altyapı ve hizmetler vs. olduğunu görebiliyorduk. Nihayetinde iki bölgeyi eşitlemek ve yardım etmek için bir girişim başlatıldı: altı adet güney sınırındaki vilayete ve altı kuzey sınırındaki vilayete. Bu girişimi yapan

Uluslararası İrlanda Fonu'ydu, Fon asıl olarak ABD hükümeti tarafından kurulmuştu, Birleşmiş Krallık, Kanada ve AB katkıda bulunuyordu. Bu fona herkes büyük destekte bulundu, özellikle ABD. Bu, Kuzey İrlanda vilayetlerinin ve sınırdaki altı güney vilayetinin ilk kez özel olarak tanınması anlamına geliyordu. İlk olması açısından çok önemliydi, adeta hükümetin farklı bir tavır benimseyebileceğini sembolize ediyordu. Bu görece olarak küçük ama başarılı fon, işyerlerine ve yerel toplum gruplarına topluluklar arası etkileşim (Kuzey İrlanda'daki Milliyetçiler ve Birlikçiler arasında, ve ayrıca sınırlar arası olarak Kuzey İrlanda ve sınırdaki altı vilayet arasında) amacıyla küçük miktarlarda sermaye sağladı. Böylelikle düşük seviyelerde pek çok etkileşim yaşanmaya başladı. Okul çocukları kuzey ve güney ve hatta Milliyetçi ve Birlikçi toplulukları arasında bir araya gelmeye başladı. Bu, tabandaki insanların da fark ettiği önemli bir adımdı. Küçük, ama bana göre çok önemli bir adım. Büyük bir çoğunluğunun özellikle İrlanda Cumhuriyeti'nde doğrudan yatırımları olan Amerikan şirketleri, Kuzey İrlanda'ya ve sınır bölgelerine yapılacak herhangi bir ekonomik aktarım ya da yardımın MacBride ayrımcılık karşıtı ilkelerine uygun olmasında ısrarcı oldular. Bu Kuzey İrlanda ve güneyin bazı kısımlarına yapılan ABD ekonomik yardımının yazılı kuralı haline geldi. Yardım tamamen eşit temellerde, ayrımcılık olmadan yapılmalıydı, çünkü bölgenin, özellikle Kuzey İrlanda'nın hizmetlere, konutlara, işlere vb erişimde bir ayrımcılık tarihi vardı.

Başka bir büyük etki ise ikimizin de (Birleşik Krallık ve İrlanda) AB'ye üye olmasıydı. 1973'de katılmamıza rağmen bazılarına göre ekonomik kalkınma çok sonralara kadar başlamadı. 1990'ların ilk yıllarında ortak pazara geçilmesi, sınırın görünmez hâle gelmesinde büyük rol oynamıştı. Sınırı geçtiğinizi sadece tabelaların ve asfaltın kalitesinin değişmesinden anlardınız. Ben büyürken, sınırı geçmek için büyük kontrol noktalarından geçmeniz gerekirdi ve bunlar insanların gözünü

korkuturdu.1993'te AB içindeki ortak pazarı kuran yasa, bölgemde önemli bir etki yarattı. Seçim günlerinde İrlanda sınırının iki tarafında da büyük kuyruklar olduğunu hatırlıyorum. Oy kullandığım yerde sınıra yakın bir seçim merkezine gitmem gerekiyordu fakat beş altı mil boyunca uzanan trafik sebebiyle gidememiştim, trafiğin sebebi ise kontrol noktalarıydı. Ortak pazara geçilince bunların hepsi ortadan kalktı. Bunun büyük bir önemi vardı.

AB'nin hâlâ hissedilen bir etkisi de barış fonlarıydı. Günümüzde bu fonların dördüncü etabındayız; fonlar AB tarafından Kuzey İrlanda'ya ve güneydeki sınır vilayetlerine veriliyor. Brüksel ve AB üye devletleri Kuzey İrlanda'ya milyonlarca sterlin verdi; bu, Uluslararası İrlanda Fonu'ndan da büyük bir girişimdi. Topluluklar arası ve sınır ötesi faaliyetlere katkıda bulundu, hem ticari hem toplumsal anlamda. Bunların hepsi Hayırlı Cuma Anlaşması temeli üzerinde şekillendi elbette.

Özel sektörün rolü konusunda çok olumsuz konuşmak istemiyorum – İrlanda 6 milyon nüfusa sahip küçük bir toplum, ve özel sektör barış sürecini sürdürme işine büyük ölçüde siyasetçilere bıraktı. Barış süreci özünde siyasi bir süreçti. Hayırlı Cuma Anlaşması'nın, prensipler uygulamaya geçirilmediği ve vatandaşlar bizim anayasal, siyasal ve ekonomik anlamda yapmaya çalıştığımız şeyleri uygulama hâlinde görmediği sürece hiçbir anlamı olmayacağını söylemişimdir hep. Hayırlı Cuma Anlaşması rıza konusunda yaşadığımız tüm tarihi zorlukları ortadan kaldırdı. Kuzey İrlanda'da İngiltere'nin parçası olarak kalmak isteyen büyük bir nüfus, bir de birleşik İrlanda'nın bir parçası olmak isteyen daha küçük bir nüfus vardı. Anlaşma rıza ilkesini tesis etti, buna göre Kuzey İrlanda'daki nüfusun çoğunluğu istemedikçe birleşik İrlanda kurulmayacaktı. O noktaya kadar İrlanda Cumhuriyeti'nin kurucu anayasasının ikinci ve üçüncü maddeleri, birleşik İrlanda için mücadele edileceğini savunuyordu. Referandumda anayasanın bu

maddesi değiştirildi ve yerine rıza ilkesi yerleştirildi. İki taraf için de büyük bir başarıydı, iki nüfus da bu ilkenin anayasaya geçmesini kabul etti. Altı sınırötesi kurul tesis edildi. En önemli ve başarılı iki kurul turizm ve ticaret kurullarıydı. Adanın turizm sektöründe bir bütün olarak pazarlanması kararlaştırıldı, ticaret alanında da aynı şey olacaktı. Uygulamaya geçirmek uzun sürse de bu girişimler çok başarılı oldu.

Sürecin özünde siyasi bir barış süreci olduğunu söylemiştim. Kuzey İrlanda küçük bir toplum olduğu için yaşanan katliamlardan etkilenmemiş bir aile yok gibi neredeyse. Bu kırılgan durumdan ötürü halk olaylara karışmayıp barış sürecini parlamentodaki siyasetçilere bırakmayı tercih etti.

Yaşananların siyasi açıdan bir götürüsü şu oldu: uzlaşma ve tavize daha açık olan, bu riskleri alan taraflar Hayırlı Cuma Anlaşması sonrasında kenara itildiler, hem milliyetçiler hem birlikçiler için böyle oldu. Şu anda Sinn Fein sadece siyasi bir parti olarak görülüyor. Eski zamanlarda terörist bir örgüttüler, "bir elde tüfek bir elde oy pusulası" derlerdi. Bu anayasal siyaset açısından kabul edilemezdi; şimdi ise sadece siyasi alanda faaliyet gösteriyorlar. Fakat bu yönde şüpheleri olanlar da var elbette. Kuzey İrlanda'daki tüm siyasetçiler zarar gördü bu süreçte, benim İrlanda Cumhuriyeti'ndeki kendi partim bile zarar gördü. Sinn Fein'in siyasete girmesi bizim alanımızı epey daralttı.

Kurumsal ve siyasi meseleler bir yana, başka önemli hamleler yapıldı. Bunun Türkiye'de de bir sorun olduğunu biliyorum, Hayırlı Cuma Anlaşması uyarınca yüzlerce tutuklu salıverildi. Bunun sonucu olarak büyük zorluklar yaşandı, özellikle birlikçi camiadaki çoğu insanın aile üyeleri bu insanların elinde şiddete uğramış veya ölmüştü. Fakat bunları sineye çektiler. Silahsızlanma gerçekleşti, bu süreç uluslararası olarak gözlemlendi, bu önemli bir meseleydi çünkü IRA en güçlü oldukları dönemde muhtemelen dünyadaki en sofistike ve iyi örgütlenmiş terör

örgütüydü. Muazzam kaynakları ve silah erişimi vardı. Benim de parçası olduğum uzun ve çileli bir süreç sonrasında silahsızlanma meselesi halledildi. Bunun sonucu olarak siyaset için bir alan açıldı; iş dünyası ve halk barışın getirilerini görmeye başladı. Bugün barışın getirileri hakkında konuştuk,ve Türk meslektaşlarımızdan biri bir "zihinsel dönüşüm"den bahsetti. Bence bu çok iyi bir ifade ve İrlanda'da böyle bir şey yaşandı. Hayırlı Cuma Anlaması'ndan sonra bir "zihniyet dönüşümü" yaşandı. Kuzey İrlanda toplumunun iki tarafında da dikkate değer şüpheler vardı, fakat biz özellikle İrlanda hükümeti olarak bu dönüşümü vurgulamaya başladık. Kapalı kapılar ardında özellikle DUP'ye (şu anda Kuzey İrlanda hükümetinde olan aşırı birlikçi parti) ekonomik meselelere odaklanılması gerektiğini, böylesi küçük bir adada elektrik pazarının, telekomünikasyon pazarının ve benzerlerinin ayrı olmasının mantıksız olduğunu, sınırın bu tür şeyleri bölmemesi gerektiğini söylüyorduk. Ekonomik açıdan baktığımızda, özellikle bizim AB ilişkilerimiz yüzünden, Kuzey İrlanda iş dünyası bu konularda işbirliği yapmayı kendi çıkarlarına görüyordu. 2002 ve 2004 arasında İletişim Bakanı olarak görevde bulundum, ve roaming masrafları konusunda çok çaba harcadım. İrlanda'nın tümünde aynı tarifenin geçerli olması gerektiğini savundum. Şu anda bu dediğim şey Avrupa'da var, 2 yıl önce değişti bu, Avrupa'ya gidip cep telefonumuzu kullandığımızda telefon şirketlerini zengin eden o fahiş ücretleri ödemiyoruz artık. 2002-2004 arasında bu konuda çok ısrarcı oldum ve nihayet hem Kuzey İrlanda'yı hem İrlanda Cumhuriyeti'ni kapsayan tek bir tarifenin oluşturulmasını sağladım; aynı şey daha sonra Avrupa'da da uygulamaya koyuldu.

Tüm adayı kapsayan tek bir ekonominin olmasının faydalarını vurguluyorduk. O esnada aynı zamanda Enerji Bakanıydım ve tüm adayı kapsayacak tek bir elektrik pazarı için ilk çalışmalara başlamıştım, ki günümüzde artık ortak bir pazar var. Hatta Theresa May'in Brexit şartlarında bu ortak pazar, ne olursa olsun korunması gereken bir şey

olarak geçiyor. Birleşik bir İrlanda isteyen IRA benim kasabamdan Kuzey İrlanda'ya geçen elektrik bağlayıcı cihazı patlatırdı Sorunlar döneminde. Belfast-Dublin arasındaki tren yoluna da sınırın hemen kuzeyinde bir noktada bombalı saldırı düzenlemişlerdi. Bunları halkı rahatsız etmek için yapıyorlardı. Şu anda tüm adada ortak elektrik pazarımız var, bunu tesis etmek çok zor olacak diye düşünürdüm ama öyle olmadı. İrlanda Cumhuriyeti'nden Kuzey İrlanda'ya, Kuzey İrlanda'dan İrlanda Cumhuriyeti'ne elektrik aktarıyoruz. İrlanda Cumhuriyeti'nden Birleşik Krallık'a ve Avrupa pazarına, aynı zamanda Kuzey İrlanda'dan Birleşik Krallık'a bağlantılar var. Yani garantili enerji kaynaklarımız var demek bu; aynı şey doğalgaz için de geçerli, kendi kaynaklarımız tükense bile başka kaynaklar var.

İrlanda'da adanın iki kısmı arasındaki ticaretin, ortak olarak adaya doğrudan yabancı yatırımı teşvik ettiğini söylemiştim. İrlanda Cumhuriyeti'ne yatırımı teşvik etmek yerine hem Kuzey İrlanda hem İrlanda Cumhuriyeti için yapıyoruz bunu, böylece iki taraf da faydalanıyor doğrudan yabancı yatırımdan. Sadece Amerikalıların yatırımı değil burada söz konusu olan, mesela benim memleketime gelen büyük Çinli bir şirket var, 450 yeni iş yaratacaklar. Büyük bir tesis kuruyorlar, aynı şey Kuzey İrlanda'da da yaşanıyor. Sınırın iki tarafındaki şirket grupları ve ticaret odaları Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan sonra daha iyi bir iletişim kurmaya başladılar. Kuzey İrlanda'daki küçük işletmeler ve özellikle turizm çok iyi hâle geldi. Game of Thrones dizisini çoğunuz biliyorsunuz eminim, bu dizi sayesinde artık film endüstrisi Kuzey İrlanda'nın farkında. Kuzey İrlanda halkı Sorunlar dönemi esnasında böyle bir şeyin olabileceğini hayal bile edemezdi.

Halk, sınırın görünmez hâle gelmesinin kendilerine ne kadar fayda sağladığını da görüyor. Geçmişte yaşadığımız kısıtlamalara dönmek istemiyor kimse. DUP ve Westminster'daki en sıkı Brexit'çiler bile

Dan'le benim bahsettiğimiz türde bir sınır istemiyorlar, bugünkü gibi görünmez olmasından yanalar. Brexit bizim elde ettiğimiz görece barışa zarar vermeyecek bence, fakat birleşik İrlanda emellerinin gerçekleşmediğini düşünen az sayıda terrorist hâlen var. Bazı insanlar anlaşma sağlanamaması durumunda katı bir sınır tesis edilirse AB İrlanda Cumhuriyeti'nden sınırın güneyini denetlemesini isteyecektir, sınırın AB'ye mal sokulması için kullanılmamasına yönelik olarak, diye düşünüyorlar. Bunun gerçekleşebileceğini şahsen hayal edemiyorum. Yeniden sınır inşa edileceğini de sanmıyorum, eğer öyle olursa insanlar Sorunlar döneminde olduğu gibi sınır yapılarını hedef alacaktır. Brexit adanın ekonomisinin ortak oluşuna zarar verecek diye düşünüyorum. İletişim ve telekomünikasyon, enerji, doğrudan dış yatırım, bunlar geri gidecek, fiziksel bir sınır tesis ediliyor diye değil o sınır zihniyeti insanların kafasına tekrar yerleşeceği için. Zaten şu anda da zorluklar var, sınırın kuzeyinde para birimi sterlin, güneyinde ise avro. Sınıra yakın yaşayan halk buna alıştı, tabii sınırın iki yanındaki ekonomilerin ve hayat standartlarının aşağı yukarı eşitlenmesi de buna katkı sağladı. Sınırın iki tarafında büyük dalgalanmaların yaşandığı dönemler de oldu, güneyde yaşayanlar alışveriş yapmak için kuzeye giderdi. Tarihte bunlar yaşandı, hâlen de oluyor, fakat eskisi kadar çok değil çünkü dediğim gibi, bir eşitlenme yaşandı. Fakat eğer eskisi gibi sınırın iki yanındaki fiyat etiketleri çok farklılaşırsa sınıra yakın bölgeler bundan etkilenecektir, benim kasabam da eskiden yaşanan zorlukları tecrübe edecektir.

Son olarak olumsuz bir noktaya değineceğim. Bence Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan bu yana ortak ada ekonomisi bağlamında epey iyi bir performans gösterdik, anayasal ve siyasi meseleleri bir yana bırakırsak. Fakat maalesef Brexit referandumunu planlayanlar İrlanda sınırını, ve Brexit'in adada yaşayan insanları nasıl etkileyeceğini yeterince düşünmediler. Sadece Britanya açısından düşündüklerine inanıyorum. Neden bunu fark etmediler? Şu anda yapılan görüşmelerin hepsi İrlanda

sınırıyla ilgili, olmayacak bir şeyi oldurmaya çalışıyorlar. Aksini söyleseler de Birleşik Krallık hükümeti Mart ayında ek süre isteyecekler, çünkü yapacak başka bir şeyleri yok, halihazırdaki anlaşmayı kabul edemezler, anlaşmasız da çıkamazlar. Söylemek istediğim olumsuz şey şu: sert olsun yumuşak olsun, Brexit adanın bütünleşmesine yönelik harcadığımız emeklerin bir kısmını boşa çıkaracak. Şimdi soruları alabilirim.

Katılımcı sorusu: Süreçten asla vazgeçmemek lazım, dediniz. Süreç esnasında pes etmek istediğiniz zamanlar oldu mu hiç? Bunların üstesinden nasıl geldiniz? Bir de, eğer sır değilse, sizi pes etme noktasına getiren şeyler nelerdi?

Katılımcı sorusu: Ben de benzer bir soru soracaktım. Terörist gruplarla da müzakere ettiğinizi söylediniz. Bu gruplardan beklentiniz neydi, ilk müzakereler esnasında nasıl bir izlenim aldınız? Süreç hiç kesintiye uğradı mı, uğradıysa nasıl devam etti? Hükümet olarak ne gibi hatalar yaptığınızı düşünüyorsunuz? Bunu böyle yapmasaydık keşke, dediğiniz şeyler oldu mu? Bu konudaki düşüncelerinizi duymayı çok isterim.

Dermot Ahern: Elbette pes etmek istediğim zamanlar oldu. Gizli görüşmelere ilk kez 1988'de katıldım. 33 yaşındaydım, parlamentoya daha geçen sene seçilmiştim, yani sadece bir yıllık tecrübem vardı. Neyi üstlendiğimi bilmiyordum daha. O zamanki Başbakan, kendisine Katolik bir kardinalin IRA/Sinn Fein/Gerry Adams ve ılımlı milliyetçi parti SDLP'den John Hume arasında yaşanan görüşmeleri bizim partilerimiz arasında da kurmayı teklif ettiğini söyledi. Bu görüşmeler gizliydi fakat medyanın haberi vardı. John Hume hakkında medyada kötü şeyler yazılıp çiziliyordu teröristlerle masa başına oturduğu için. Bundan dolayı siyaseten çok kayba uğradı. Bu insanlarla bir araya gelecek küçük bir delegasyona katılıp katılmayacağımı sordular bana. Başbakan bize kendi başımıza olduğumuzu, görüşmeler bilinir hâle gelirse kendisinin her şeyi inkar edeceğini söyledi. Ortama böyle bir belirsizlik hakimdi.

O sıralar Başbakan olan John Major eğer görüşmeler yaşanıyorsa bunun 'midesini kaldıracağını' söylemişti, halbuki görüşmeler zaten yapılıyordu. Başbakan diğer tarafın görüşmeleri sızdırıp sızdırmayacağından emin olmadığını söylerdi, fakat dürüst olmak gerekirse 10 yıl boyunca sızdırmamayı başardılar. Eğer bu insanlarla aynı masaya oturup görüştüğümüz öğrenilse ne partim ne hükümet beş dakika yerimizde kalamazdık. Siyasi kariyerim biterdi. Galiba teklifin bana gelmesinin sebebi genç ve vazgeçilebilir olmamdı, ama bir yandan da sınıra yakın bir yerden olduğum ve durumun detaylarına hakim olduğum içindi diye düşünüyorum.

Güçlüklerle karşılaştık tabii. İlk başta üç görüşme yapıldı. İkinci görüşmenin Pazartesi günü bir manastırda gerçekleşmesi gerekiyordu. Bundan daha önce bahsetmedim ama belki sizin için de faydalı olur; iki taraftaki dini gruplar barış süreci esnasında çok önemliydiler ve grupların medyanın gözlerinden uzak buluşmasına, siyasetçilerin, siyasetçi olmayanların ve teröristlerin bir araya gelmesine yardımcı oldular. İkinci görüşme 1988'de bir Pazartesi sabahı benim kasabamda gerçekleşecekti. Fakat önceki Cumartesi günü Ballygawley adında bir yerde IRA'nın bir otobüse yerleştirdiği bomba patlayınca 8 İngiliz askeri öldü. Pazar akşamı bir meslektaşımla telefonda konuştuk ve bu saldırıları gerçekleştiren insanlarla bir araya gelmeyi sindiremeyeceğimizden bahsettik. Bombayı yerleştiren insanlarla bir araya gelmek istemiyorduk. Bunu yapmak bizim için çok zordu. Diğer katılımcı Başbakanın özel danışmanıydı ve kendisini kararımıza dahil etmedik. Nihayet görüşme kararı aldık, ben toplantıdan önce doğrudan Gerry Adams'la konuştum ve bundan Başbakanın özel danışmanına bahsetmedik; Adams'a benim ve meslektaşımızın kendileriyle görüşmeye devam edemeyeceğini söyledik. Adil olmak gerekirse Adams saldırının kendilerinin bilgisi dışında yapıldığını söyledi, fakat ben buna inanmadım. Örgüt içinde bir dönüşüm yaşandığını, hedeflerini elde etmek için siyasete başvuracaklarını söyledi

ve kendisinin de bu dönüşümün bir parçası olduğunu belirtti, yani silahlı yöntemlerden ziyade siyasete yöneleceklerini söyledi. Sizin ülkenizde de böyle bir durum var sanırım, yani çok iyi bilmiyorum, konunun uzmanı değilim ama bazı milletvekillerinin aynı zamanda PKK üyesi olduğuna yönelik şüpheler var. Bize cevaben, bu görüşmelerin benzer saldırıların gelecekte yaşanmasını engellemek için yapıldığını söylediler. Kabul etmesi zordu, ama kabul etmek zorundaydık.

O sıralar ben vazgeçilebilir ve kıdemsiz bir üyeydim. 1989'daki üçüncü görüşmeden sonra görüşmeler aniden kesildi, çünkü Hume-Adams arasındaki görüşmeler de durmuştu, zira sürekli büyük saldırılar yaşanıyordu. Televizyonu ya da radyoyu açınca yeni bir saldırı yaşandığını öğreniyordunuz. Siyasi gerilim epey yükseldiği için sürekli zorluklarla karşılaşıyorduk. Sonraki yıllarda da, Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan sonra bile örneğin Omagh bombalı saldırısı yaşandı, işlek bir caddede 25 kişi öldü ve bu barış için harcanan çabalara epey zarar Verdi. Bu durumda insanın içinden geri çekilmek geliyor, Adams ve arkadaşlarının bizzat sorumlu olmadığını, kendileriyle yollarını ayırmış eski arkadaşlarının bütün bunları yaptığını ve amacın biraz da Adams ve ekibini zor durumda bırakmak olduğunu bilsek de böyle hissediyorduk. Fakat bunların tuhaf bir etkisi iki tarafı birbirine yakınlaştırmak oldu.

Benzer bir tecrübeyi birkaç sene önce Ankara'da yaşadım. Ankara'da tanıştığım bir gruba da benzer bir konuşm yapmıştım, ve onlara insanın içinden geri çekilmek veya vazgeçmek gelse de zorluklar yaşandığında müzakereye devam etmek gerektiğini söyledim. Bunları söyledikten bir hafta sonra, konuştuğum yerden 1-2 kilometre uzakta bir garda bombalı saldırı yaşandı. Bu saldırının barış çabalarına zarar vermeyeceğini dilediğimi hatırlıyorum.

Epey bir görüşme yaptıktan sonra karşılaştığımız en büyük zorluklardan birini tecrübe ettik. İrlanda hükümeti de görüşmelerin epey içerisindeydi,

ve bu sırada Kuzey İrlanda'da bir banka soygunu yaşandı, bir bankadan 26 milyon sterlin çalındı. Anlaşmanın nihayete ermesine çok az kalmıştı, Sinn Fein, Adams ve Martin McGuiness'le açıktan açığa görüşüyorduk ki bu soygun yaşandı. İngiliz ve İrlanda istihbaratı IRA'nın bu soygunu üyelerine bir veda hediyesi olarak tasarladığını düşünüyordu. Yani eski teröristler bu parayı aralarında paylaşacaktı. Çalınan paranın eski savaşçılar veya tutuklular tarafından iş kurmak vb. gibi amaçlar için kullanıldığına dair somut kanıtlar var. Bu olay yüzünden görüşmeler altı ay duraksadı. Paranın çoğu sınırın kuzeyinde ve güneyinde, hatta Bulgaristan'da aklandı.

Katılımcı sorusu: İrlanda'da katıldığım ziyaretten bildiğim kadarıyla, barışın ekonomik getirilerine kamuoyunda çok yer verildi, barış anlaşması halka bu şekilde tanıtıldı. Fakat bir yandan da öbür taraf var; terörist gruplara ekonomik anlamda ne vaatlerde bulunuldu? Kendileri nasıl ikna edildi, barış sadece insani ya da psikolojik olarak değil ekonomik anlamda da faydalı olacaktır mı dendi? Bu konuları onlarla konuştunuz mu?

Dermot Ahern: Bizim durumumuzda teröristler ekonomiye ilgi duymuyordu. IRA sol bir örgüt, kimilerine göre de anarşist bir örgüt. AB'ye baştan beri hep karşı oldular, İrlanda Cumhuriyeti'ndeki tüm referandumlarda IRA'ya karşı oy kullandılar. Şimdi de Brexit'e karşılar çünkü Brexit'in adayı böleceğini düşünüyorlar. Nihayetinde AB'de yer almanın iyi bir şey olduğunu anlamaya başladılar.

Katılımcı sorusu: Barış sürecinin IRA'nın en güçlü olduğu dönem başladığını söylediniz. IRA hükümeti barış anlaşması yapmaya zorladı mı? IRA siyasi bir örgüte dönüşürken elindeki kaynakları nasıl kullandı? Siyasi bir örgüte dönüşünce ne tür bir destek gördüler?

Dermot Ahern: Terörist grupların İngiltere hükümetini barış masasına oturmaya zorladığını söyleyebiliriz. İngiliz hükümeti IRA'yı yenemeyeceklerini anlamaya başladı, aynı şekilde IRA da askeri anlamda İngiliz hükümetini alt edemeyeceklerini gördü ve sanırım bu sayede 30 yıl sonunda bir anlaşma yapılması gerektiğini anladılar. IRA ve Sinn Fein maddi destek almadılar. Devletimizin tarihi boyunca benim partim hep en büyük siyasi parti oldu, genelde oyların yüzde 40'ını alıyorduk. İrlanda Cumhuriyeti'ndeki tüm seçim bölgelerinde ofis açmaya paramız yetmezdi, bugün hâlâ yetmez. Fakat Sinn Fein'in benim seçim bölgemde iki ofisi var. Kuzey İrlanda'da ve İrlanda Cumhuriyeti'nde bir sürü ofisleri var, diğer anaakım partilere kıyasla çok daha fazla sayıdalar. Bankadan çalınan 26 milyon sterlin sayesinde bunu başardıkları düşünülüyor, tabii yıllar içinde yapılan başka soygunlar da var, tabii bir de Amerikalı iş insanları var kendilerinin iyi bir iş yaptığını düşünüp maddi destek sağlayan. ABD'li şirketlerin Kuzey İrlanda'ya ve İrlanda Cumhuriyeti'ne para transferi yapmasına dair çok katı yasalar var böylesi şeyleri engelleyebilmek için, fakat yine de para desteği alıyorlar.

Katılımcı sorusu: Anlattıklarınızdan çok şey öğrendik, konuşmanız için teşekkür ediyoruz. Theresa May Brexit'in Mart sonunda yürürlüğe gireceğini açıkladı. İrlandaa hükümeti sizce ekonomik anlamda hangi tedbirleri almalı, ekonomik ve toplumsal hasarın önüne nasıl geçmeli? Dini grupların barış sürecine katkılarından bahsettiniz; bu gruplar hâlâ siyaseten aktif mi ve yardım etmeye gönüllüler mi?

Dermot Ahern: Büyümemizin azalacağını gösteren çalışmalar var. 2000'lerin ortasında büyüme oranımızda kaydadeğer bir artış oldu, sonra bir düşüş oldu ve yine yükseldi. Brexit'in ekonomimize olumsuz etkileri olsa da bunu kaldırabilecek kadar güçlü olduğumuzu düşünüyoruz; Dan farklı düşünüyor olabilir ama İrlanda Cumhuriyeti, Kuzey İrlanda kadar zarar görmeyecek Brexit'ten.

Dini gruplar artık faal değil. Görevlerini yerine getirdiler, son on yıldır İrlanda'da barış var. Hâlâ faal olan kişiler var ama IRA eskiden kendi mahallelerinden ya da bölgelerinden çok destek görürdü ve oraları demir yumrukla yönetirdi, artık böyle bir durum söz konusu değil ne kuzeyde ne güneyde. Aktif olanların da pek bir etkisi ya da gücü yok yani. 2008 ve 2011 arasında Adalet Bakanıydım, kendilerine taktıkları isimle "Gerçek IRA"nın 100-150 üyesi var ve iyi organize olmaları durumunda İrlanda gibi küçük bir toplumda sorun çıkarmak için bu sayı yeter de artar bile. Sınırın iki tarafındaki güvenlik kuvvetleri bu tiplerle başa çıkmayı iyi biliyor neyse ki.

Katılımcı sorusu: Teröristlerle uğraşmak zorunda olan tüm hükümetler ödül/ceza yöntemini kullanırlar. Sizce İrlanda hükümeti bu yöntemi

doğru şekilde uyguladı mı, ve bu tecrübeden diğer yerlere uygulanabilecek dersler çıktı mı?

Dermot Ahern: IRA ve Sinn Fein o kadar kibirliydi ki kendileri üzerinde "ceza" yöntemini kullandığımıza asla inanmazlardı. Fakat geçen yıllar içinde hükümetler Yayıncılık Yasası'nın 31. Bendi gibi konularda daha esnek davranmaya ve Gerry Adams'ın ulusal televizyona çıkmasına izin vermeye başladılar. 31. Bend kaldırıldığında The Late Late Show adlı ünlü bir programa çıkmıştım, Adams'ın televizyonda konuşmasına ve sorulara cevap vermesine izin verilen ilk yayındı bu. Bu önemli bir atılımdı. Başka bir ceza/ödül metodu da ABD hükümetinin İngiltere'nin ve İrlanda'dan kimilerinin itirazlarına ragmen Gerry Adams'a ABD vizesi vermesiydi. Clinton danışmanlarının tavsiyelerini göz ardı etti bu konuda. Bu konudaki çekince, zaten olaylara hakim olmayan ve hayaller içinde yaşayan Amerikalılara kendi hikayelerini daha da anlatıp ikna edecek olmasıydı. Fakat bence bu önemli bir hamleydi çünkü Adams'ın destekçilerine barışın da getirileri olduğunu göstermeye yaradı. Tabii örgüt içinde ona katılmayanlar, Beyaz Saray'da Bill ve Hillary Clinton'la bir araya gelmesine itiraz edenler, eskiden kendileriyle omuz omuza savaşırken şimdi devlet adamı olmasını kabul etmeyenler de vardı. IRA genel olarak yasal siyaset sınırlarına çekiliyor ve durumun faydalarının farkına varıyordu. Kendi topluluklarının desteğini de yüzde 95-98 oranında almayı başardılar, bu büyük bir başarı zira başlangıçta yapacağız dedikleri şeyi yapmadılar. Birleşik İrlanda'yı kurmadılar, Hayırlı Cuma Anlaşması'nı imzaladılar, anlaşmada rıza kavramı ön plandaydı ve bu aslında hiç kabul edecekleri bir şey değildi. Kuzey İrlanda'daki birlikçilere de birleşik İrlanda'nın kurulup kurulmayacağına dair seçme hakkı tanındı. Kendilerini eleştirsem de anlaşmanın sağlanabilmesi için ciddi tavizler verdiklerini biliyorum ve bunu takdir ediyorum.

Vesna Bojičić-Dželilović: Kapsamlı fakat önemli bir soru soracağım. Brexit'in ve katı sınırın barış sürecinin getirilerine zarar verebileceğini söylüyorsunuz; bu bana şunu hatırlatıyor – iş dünyası barışa katkıda bulunabilir ama çatışmanın altında yatan sebepleri ortadan kaldıramaz. Kuzey İrlanda'da ekonomi kalkındı ve topluluklar arasındaki ayrımlar bir nebze aşıldı, peki bunların zarar görmesi ne şekilde olabilir? 2018'de Kenya'da bir araştırma yayınlandı, Kenyalı şirketlerin seçimlerden sonra şiddetin devam etmesini engellediğini, fakat şiddetin altta yatan sebeplerinin hâlâ aynı kaldığını belirtiyor. Brexit bağlamında Kuzey İrlanda'ya dair neler söyleyebiliriz?

Dermot Ahern: Sorunlar dönemi 1970'lerin başında başladığında milliyetçiler arasındaki işsizlik oranı birlikçilerinkinin üç katıydı. Sosyal konutta oturmaya hak kazanma şansınız daha azdı, özellikle küçük yerlerde ayrımcılık çok hissediliyordu, şu anda ise bunlar büyük ölçüde ortadan kalktı ve regülasyonlar var. Polis kuvvetinin sekter davrandığını herkes biliyordu, günümüzde ise polis teşkilatı hem birlikçilerden hem milliyetçilerden destek görüyor, bu muazzam bir kazanım. Önde gelen bir SDLP'li siyasetçi bana polis sorunu çözülmedikçe Kuzey İrlanda sorununun siyaseten çözülemeyeceğini söylemişti. Şu anda polis kuvvetinin ayrımcı olmadığı ve çok iyi olduğu düşünülüyor herkes tarafından. Şu anda Kuzey İrlanda'da Brexit'e rağmen – ki Brexitçiler bile AB'de kalmanın faydalarını görüyorlar – hem çıkıp hem AB'nin bazı olumlu yanlarını korumaya çalışıyorlar, özellikle de çiftçilerin aldığı ekonomik desteği korumak istiyorlar.

İlginç bir ek yapayım: bugün kullandığım bu kalemi Lizbon Anlaşması'nı imzalamak için kullanmıştım. Bildiğiniz gibi Lizbon Anlaşması devletlerin AB'den nasıl çıkacağını düzenleyen anlaşma. Hükümetim adına müzakereciydim ve Başbakanla ben anlaşmayı bu

kalemi kullanarak imzaladık. Üzerinde Lizbon Anlaşması, 13 Aralık 2007 yazıyor, yani İngiltere'den olanınız varsa, suçlu kalem işte bu.

Katılımcı sorusu: Müzakerelerde Birleşik Krallık da size eşlik ediyordu. İrlanda Cumhuriyeti ve Birleşik Krallık arasında yaklaşım farklılıkları var mıydı? Aranızdaki farklılıklara dair ne yaptınız?

Dermot Ahern: Bunu saatlerce anlatabilirim. AB'ye iki tarafın da üye olması çok etkili oldu. İrlanda Cumhuriyeti'ni yerel bir problem olarak görmektense sorun ulusararası boyut kazandı ve bunun ilk sebebi AB üyeliğimizdi. AB masasında İngiltere ile eşittik ve ortak çıkarlarımız vardı. Avrupa Konseyi toplantılarına yaklaşık 15 yıldır her hafta ya da ay gidiyoruz ve bu sayede müttefiklerimiz var artık. 1997'de ilk bakan olduğumda masada 15 üye devlet vardı ve karar almak daha kolaydı. Ayrıldığımda ise masada 28 üye devlet vardı ve karar almak daha zorlaşmıştı, dolayısıyla ittifaklar kurmak gerekiyordu. Birleşik Krallık İrlanda için iyi bir müttefikti, ülkemizi zamanında İngilizler yönettiği için hukuk ve finans sistemlerimiz çok benzer. Yakında onların desteğini kaybedeceğiz ve yeni müttefikler bulmamız gerekecek. İttifak oluşturabileceğimiz kimi ülkeler olduğunu düşünüyoruz. Örneğin Malta olabilir, çünkü onların hukuk sistemi de bizimkine benziyor. Bizim için Brexit'in ekonomik zararına ek olarak böyle bir dezavantajı da oldu. İngiltere ayrılacağı için artık Avrupa Birliği masasında bize destek olamayacaklar.

Avrupa düzeyinde temsil edilmemiz bize faydalı oldu çünkü Brüksel'de düzenli olarak İngiliz siyasetçilerle bir araya geliyorduk ve o dönemde iki ülke arasındaki ilişkiler çok düzeldi. Bunun sebebi AB üyeliğimizdi. ABD'nin etkisi de önemli bir faktördü. Sorunlar döneminin başlarında uluslararası camia bunun yerel bir problem olduğunu düşünüyordu ve İngilizler de bu görüşü teşvik ediyordu, dünyanın geri kalanıyla hiçbir ilgisi olamazmış gibi davranıyorlardı. İrlanda Cumhuriyeti Bill Clinton

ve Ronald Reagan gibi ABD başkanlarıyla iletişim kurmaya başlayınca bu iş değişti, hatta Obama da dahil; böylece mesele uluslararası bir boyut kazandı. ABD'nin barış sürecine etkisi yadsınamaz, zira Amerika'da İrlanda kökenli olduğunu iddia eden 40 milyon insan var. Mesele böylece uluslararası bir boyut kazandı.

Son 25 yıl esnasında İngiliz ve İrlanda hükümetleri arasında görüş ayrılıkları oldu, ama iki ülkede de siyasi liderler muazzamdı – John Major, Tony Blair, Bertie Ahern. Özellikle başbakanlar arasındaki kişisel ilişki ve bunun siyasi partilere de yansıması çok faydalı oldu. Avrupa'da ve dünyada ortak çıkarlara sahip olmamız çok etkili oldu tabii, İrlanda ve İngiltere arasında geçmişten gelen güvensizlikler bir yana bırakıldı ve bunun barış sürecine çok yararı dokundu.

Oturum sonu

Dördüncü Oturum: Kuzey İrlanda'da Barış ve Ekonomi: ekonomi, istikrarsızlık ve barış arasındaki bağları incelemek

Esmond Birnie, Ulster Üniversitesi Ekonomi Politik Merkezi Kıdemli Ekonomisti, barışın Kuzey İrlanda ekonomisine etkisi üzerine yapılan incelemenin yazarlarından

Kerim Yıldız: Günün son oturumuna hoşgeldiniz. Son konuşmacımız Belfast'taki Ulster Üniversitesi'nden Dr Esmond Birnie. Kendisi aynı zamanda Kuzey İrlanda Meclisi'nin üyesi. Sözü doğrudan sana veriyorum Esmond.

Esmond Birnie: Teşekkürler Kerim, beni bu önemli ve anlamlı çalıştaya dahil ettiğiniz için size teşekkür ediyorum. Değinmek istediğim üç soru var. Birincisi, siyasi istikrarsızlığın ne derece bir ekonomik maliyeti vardır? Burada değineceğim şeylerin bir kısmı sabah söylenenlere destek çıkar nitelikte olacak sanırım. İkinci soru, ekonomik kalkınma ne ölçüde siyasi istikrar yaratır? Sebep-sonuç ilişkisinin iki yönde işliyor olabileceğine dair görüşler var. Üçüncü olarak, Kuzey İrlanda tecrübesinden iş dünyası ve siyaset bağlamından hangi dersleri çıkarabiliriz?

Bana öyle görünüyor ki üzerinde konuştuğum birkaç alan var. Bunlardan biri iktisat teorisi, diğeri ise ekonomi ve özel sektöre dair, üçüncü alan ise siyaset. Kendi kariyerimin ilerleyişi esnasında bu üç alanda da tecrübe edinme fırsatım oldu. Akademisyen olarak başladım, ve şu anda akademisyenim, fakat arada geçen sürede siyasette bulundum ve özel sektörde çalıştım, uluslararası bir firmada ekonomist olarak.

Siyasi istikrarsızlık ne derecede ekonomik hasar verir sorusuna eğilelim. Dan sunumunda meselenin uluslararası ve tarihi boyutuna eğildi. Siyasi istikrarsızlığın belirsiz yarattığı, belirsizliğin yatırımları azalttığı, bunun da ekonomiyi kötü etkilediği söylenir. İktisat teorisi açısından bakarsak 1930'larda ünlü İngiliz iktisatçı John Maynard Keynes, işletmelerin geleceği belirsiz gördüklerinde yatırımları azalttığını, bunun da ekonomik sorunlar yarattığını öne sürdü. Daha yakın zamanda ise Robert Barro ve Dani Rodrik gibi ekonomistler – ki Rodrik Türkiye'de doğdu ve artık ABD'de yaşıyor – kimi siyasi sistemlerin uzun vadeli ekonomik büyümeye daha elverişli olup olmadığı sorusunu yanıtlamaya çalıştılar. Bu sabah başkanlık sistemine ilişkin bir soru sorulmuştu. Kendilerinin veritabanının o kadar detaylı olduğunu zannetmiyorum,

fakat demokratik ülkelerde daha yüksek oranda ekonomik büyüme var mı sorusunu cevaplamaya çalışıyorlar.

Benim değindiğim şey tam olarak Barro veya Rodrik'in yaptığıyla aynı şey değil, ama iki konu arasında bir nebze örtüşme var. Siyasi istikrarsızlık ne derecede ekonomik hasar yaratıyor sorusunu yanıtlarken, ortaya konulan sonuçları nicelleştirebilmek çok zor. Dan'in sabah söylediklerine katılıyorum. Fakat elimizde kimi anket sonuçları var, özellikle Dünya Ekonomik Forumu Küresel Rekabet Endeksi'nden. Bu endeks, farklı ülkelerden üst düzey sanayicilere ve kamu sektöründeki üst düzey yöneticilere bir dizi soru sorulması suretiyle oluşturuluyor. Sorular ülkelerinin ve ulusal ekonomilerinin rekabet gücüne ilişkindi. Bu, işletme yöneticilerinin siyasi sistemi, sistemin işleyişini ve işletme-rekabet ilişkisini nasıl algıladıklarını gösteriyor. Bir sonraki slaytta ise 2012-13 yılı sonuçlarını görüyorsunuz. 6 yıl önceden, fakat Kuzey İrlanda'nın dahil edildiği tek sene buydu. Belki merak edeceğinizi düşünerek Türkiye'nin, Birleşik Krallık'ın, İrlanda Cumhuriyeti'nin, ABD'nin, İtalya'nın ve Avusturya'nın istatistiklerini de ekledim. Gördüğünüz sayılar bir sıralama; sayı ne kadar düşükse o kadar. Yüksek sayılar sorun olarak görülüyor. Kuzey İrlanda, siyasetçilere duyulan güvenle ilgili olarak 57., karar verme süreçlerinin şeffaflığı açısından ise 87. sırada. Bu yıl için veri yok elimizde. Türkiye'nin pozisyonuyla ilgili kendiniz fikir yürütebilirsiniz, aslında bakınca görece olarak fena değil, en azından İtalya'dan daha iyi, bu da sizi belki şaşırtır, belki şaşırtmaz. Bu sonuçlar anket sonuçlarına göre düzenlendi, ki bazı meslektaşlarım bunlara şüpheyle yaklaşır; bu tür subjektif verilerin yanısıra başka göstergeleri de hesaba katmak mantıklı bir tercih.

Siyasetin Kuzey İrlanda'da başka hangi şekilde istikrarsız olduğunu anlamak için Belfast'taki yerel yönetime veya bizim deyişimizle yetki devri hükümetine bakabiliriz. Bu bölgesel hükümet Londra

hükümetinin altında, maalesef son 20 yıl içerisinde hiç işlemediği uzun dönemler oldu. Bu da istikrarsızlığın temel göstergelerinden biri.

Bir adım daha ileri gidelim ve bazı ekonomik verilere bakalım. Bu tabloda açık mavi sütun Kuzey İrlanda'daki ekonomik büyüme oranını gösteriyor. Genel anlamda konuşursak son 20 yıla ekonomik büyüme ortadan ikiye ayrılıyor. Bu ne demek? 1998'den yaklaşık 2007'ye Kuzey İrlanda'nın ekonomik büyümesi Birleşik Krallık ortalamasının üzerindeydi. 2007'den günümüze ise Kuzey İrlanda'nın büyümesi genel olarak Birleşik Krallık ortalamasının altında kaldı.

Bir önceki slayta dönelim ve bölgesel hükümetin bu iki dönem esnasında nasıl işleyiş gösterdiğini inceleyelim. İlginç olan şu ki ilk dönem esnasında bölgesel hükümet büyük ölçüde işlemiyordu, fakat ikinci dönemde işliyordu. Demek ki bölgesel hükümet ekonomiyi kötü etkiliyormuş, demek mantık safsatası olur. Durumdan çıkarılacak sonucun bu olduğunu düşünmüyorum, fakat bence bölgesel hükümet olmadığında da siyasetin genel olarak ekonomiye faydalı olduğunu gösteriyor.

Bir sonraki slayt da dediğimi destekler nitelikte. Önemli olan sadece bir hükümetin olması değil, izlediği politikaların uygun ve başarılı olması da bir faktör. Kuzey İrlanda hükümeti yürürlükte olduğu zamanın çoğunda Londra'daki hükümetten neredeyse aynen kopyaladığı politikalar üretti. Bu da insana madem Birleşik Krallık'ın yürüttüğü siyaset kopyalanacaktı, o zaman yetki devrinin ne anlamı var ki, sorusunu sorduruyor. Londra'da farklı şekilde formüle edilip Kuzey İrlanda'da uygulamaya konulunca değiştirilen bazı politikalar da vardı. Bunun bazen epey kötü bir tecrübe olduğunu söylemeliyim. Bazı politikalar yetersizdi, bazıları ise doğrudan zararlıydı. Bunun bir örneği, 2012 – 2016 arasında Kuzey İrlanda'da yenilenebilir enerji kullanılmasını

teşvik etmeyi amaçlayan bir politika izlendi. Fakat sübvansiyon oranları sebebiyle bu politika aslında enerji tüketiminin artmasını teşvik etti ve bu çevresel tedbir beklenenin tam tersini yaparak enerji tüketiminin artmasına sebep oldu. Kötü düzenlenmiş olduğu için böyle bir şeye yol açtı.

Siyasi istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasındaki olası ilişkiye dair geniş uluslararası bağlamdaki kanıtlara dair birkaç şey söylemek istiyorum. Son onyıllarda ABD'ye bakalım, özellikle de son 4 haftadır yaşanan sözde hükümet tatiline, bu, Başkan Trump ve Kongre arasında bütçeye ilişkin yaşanan bir anlaşmazlıktan doğdu. Aralarında Paul Krugman ve Michael Porter'ın da bulunduğu bir dizi yorumcu, ABD ekonomisinin başkan ve kongre arasındaki uyumsuzluktan dolayı zarar gördüğünü savunuyor. Bunun sonucu olarak zor kararlar – yani bütçeyle, sosyal yardım reformlarıyla, eğitim veya sağlık reformuyla ilgili kararlar – beklemede, ve bunların görünen sebebi Beyaz Saray ile Kongre arasındaki bütçe anlaşmazlığı. Krugman ve Porter, bunun ekonomik bir maliyeti olduğunu söylüyorlar.

Bundan yola çıkarak ilginç bir sonuca varabiliriz. Bir yandan buna bakıp avunabiliriz, zira dünyanın en başarılı ekonomileri ve demokrasileri arasında görülen ABD'de böyle bir şey yaşanıyorsa diğer ülkelerin zorluklar tecrübe ediyor olması hiç şaşırtıcı değil. İtalya bir örnek. İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan beri, özellikle de 1990'lardan beri İtalya'da uzun süre iktidarda kalamayan ve önemli kararlar alamayan bir dizi zayıf hükümetin yanısıra özellikle 21. yüzyılın başından itibaren aşağı yukarı sıfır ekonomik büyüme gözlemlendi. GSYH büyümesi İtalya'da neredeyse tamamen durdu. 1945'ten günümüze İtalya'da 60'tan fazla hükümet kuruldu, neredeyse her yıla bir hükümet denk geliyor. İtalyan ekonomisinin ve özellikle özel sektörünün 1950 ve 60'larda çok hızlı büyüdüğü doğru, yani bir anlamda, 2. Dünya Savaşı'ndan hemen

sonraki dönemde İtalya kalkındı, siyasi istikrarsızlık, yolsuzluk, adam kayırma ve benzeri sorunlara rağmen. Fakat sonrasındaki onyıllarda ne oldu? İtalyan ekonomisi erişebileceği en üst noktaya erişti ve o noktanın ötesine kökten reformlar olmadan geçemez, yani küçük işletmelere ilişkin regülasyonların, emek piyasasının reforma ihtiyacı var. Fakat bunu mümkün kılacak siyasi konsensüs mevcut değil. Dolayısıyla İtalya tabiri caizse sıkışık bir konumda, ve AB merkez otoriteleriyle ilişkisi zor zamanlardan geçiyor. İtalya'nın AB para birimiyle ilişkisine dair sorular soruluyor, vs.

Uluslararası camiadan başka bir örnek ise Avusturya'dan. Avusturya ilginç, zira 1930'larda Avrupa'nın siyaseten en istikrarsız ülkelerinden biriyken 2. Dünya Savaşı'ndan sonra siyaseten son derece istikrarlı olarak görülmeye başladı. Tabii bunun ekonomiye yardımı dokundu, fakat kendine has siyasi sisteminin, ve kamu sektörünün onyıllardır devam eden işleyişinin hedeflenmemiş sonuçlarını da hesaba katmak gerekir.

Sunumumun ikinci kısmına geçerek şu soruyu sormak istiyorum: ekonomik koşulları iyileştirmek siyasi istikrara ne ölçüde katkıda bulunur? Bu soru, ekonomiyi iyileştirmekle siyasi istikrarın iyileşmesi arasındaki illiyet bağını sorguluyor.

İktisat teorisi bunu şöyle açıklayabilir: refahın yüksek olduğu bir toplumda insanların kaybedecek daha çok şeyi olduğu için – işleri, yaşam standartları gibi – devrimci faaliyetlere katılmaya pek gönüllü değildirler. Ekonomistler buna 'fırsat maliyeti' der. Kuzey İrlanda'da son 30 yıl boyunca çeşitli zamanlarda siyasetçiler, yasa yapıcılar, memurlar ve bürokratlar böyle bir bağlantının olduğuna şahitlik ettiler elbette. Çeşitli kamu harcamaları yapıldı zarar eden işletmelerin devam edebilmesini sağlamak için, buradaki amaç istihdamı düşürmemek, dolayısıyla işsiz kalan insanların çetelere katılıp suça karışmasını engellemekti. Çeşitli

coğrafi gruplara sübvansiyon sağlanmasının arkasında da benzer bir mantık var, eğer bu bölgelere ekonomik destek sağlanmazsa bölge insanının siyasi şiddet eylemlerinde bulunacağına yönelik bir inanış var. Ben bu algıyı biraz problemli buluyorum. Ekonomik problemlerin siyasi militanlık, terörizm ve şiddete yol açtığını gösteren çalışmalar insanların düşündüğü kadar güçlü değil. Burada gördüğünüz grafik Kuzey İrlanda'daki şiddet olaylarında her yıl kaç kişinin öldüğünü gösteriyor 1960'ların sonundan geçtiğimiz onyılın başına kadar. 1970'lerde bir artış var, orası ölen insan sayısı açısından en kötü zamandı, fakat o sırada bir yandan da Kuzey İrlanda ekonomisi hızla büyüyordu ve işsizlik oranı epey düşüktü. Yani ilişki beklenenin tam tersiydi diyebiliriz. Ekonomistler ve istatistikçiler zamanlama ve gecikmeye bağlı olarak daha karışık bir ilişkinin söz konusu olduğunu savunacak olabilirler. Yine de, ekonomik sorunların siyasi şiddete yol açtığına dair araştırmaların o kadar da ikna edici olmadığını düşünüyorum ben.

Değinmek istediğim üçüncü ve son başlık siyasi istikrar yaratmak ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek bağlamında çıkarılabilecek olası dersler.

Kuzey İrlanda'nın siyasi geçmişine baktığımızda karışık bir tablo görüyoruz. Tabii bugün 20 yıl önceye kıyasla çoğu şey daha iyi durumda. Siyasi şiddet olayları şüphesiz azaldı, bu olaylarda ölen insanların sayısı da. Fakat 1998 Hayırlı Cuma Anlaşması'na binaen tesis edilen siyasi kurumlar sürekli işleyiş gösteremediler ve hatta şu anda tamamen akamete uğradıkları söylenebilir.

Peki ya ekonomi? Ekonomi anlaşmadan bu yana geçen son 20 yılda büyüdü, fakat anlaşmanın ekonominin büyümesini sağladığını söylemek meseleyi basite indirgemek olur. Ekonomik göstergelerin bir kısmı 1998 anlaşmasının öncesinde düzelmeye başlamıştı, örneğin GSYH,

nüfus artışı ve Kuzey İrlanda'ya gelen turist sayısı. 1998 anlaşmasının ekonomiyi konsolide ettiğini ve iyi gitmesini desteklediğini söyleyebiliriz, fakat düzelme zaten başlamıştı. Bu açıdan baktığımızda anlaşma faydalı oldu, fakat bazı insanların savunduğunun aksine, ekonomik büyümenin arkasındaki tek ya da esas sebep değildi.

Kuzey İrlanda'yı demin bahsettiğim uluslararası örneklerle, özellikle Avusturya ve İtalya'yla kıyaslarken bazen merak etmiyor değilim, Kuzey İrlanda'nın özellikle de özel sektörü ya da iş dünyası İtalya'nın 1950'lerde ve 60'larda yaptığını yapıp siyasetçilere rağmen iyiye mi gitmeli diye. Son beş altı yıldır Kuzey İrlanda'nın iş dünyasından çeşitli insanlarla bu diyaloğu yaşıyorum, ve onlara sık sık söylediğim şey şu, hükümete ve siyasi istikrarsızlığa dair şikayetleriniz olduğunun farkındayım fakat gerçekçi olmanız ve hükümet olmadan elinizden ne geliyorsa onu yapmanız gerekli; hükümetin ideal politikalar üretmesini bekleyemezsiniz, beklerseniz daha çok uzun süre beklemeniz gerekebilir. Koşullar göz önünde bulundurulursa bunun gerçekçi bir tavsiye olduğunu söyleyebiliriz.

İkinci olarak Kuzey İrlanda'nın Avusturya örneğinden çıkarması gereken dersler olduğunu düşünüyorum. Günümüzde olduğu gibi 1945 ve 1999 arasında da Avusturya siyasetine birbirine zıt iki siyasi parti hakimdi, muhafazakar sağ bir parti ve sosyal demokrat bir parti. Bu iki kanat bir araya gelerek koalisyonlar kurdu ve 1999'a kadar ülkeyi yönetti. Kuzey İrlanda bu örneği izlemeli mi? Siyasi bir düopolün nasıl idare edileceği sorusunu gündeme getiriyor bu, ki Kuzey İrlanda'da söz konusu olan durum da bu zaten. Yakın zamanda gerçekleşen seçimlerden hakim çıkan iki parti var. Tabii şunu da eklemek lazım, oy kullanabilecek nüfusun yaklaşık yüzde ellisi oy kullanmıyor, ve oy kullananların yarısı Sinn Fein'e, diğer yarısı da Demokratik Birlikçi Parti'ye oy veriyor. Yani bu partilerin aldığı oy aslında oy kullanan nüfusun oylarının yarısı,

dolayısıyla ilk başta görüldüğü kadar etkileyici bir durum söz konusu değil. Ama pratikte siyasi iklime böylesi bir düopol hükmediyor ve bunun öngörülebilir gelecekte değişeceğine dair bir işaret yok.

İktisat teorisi siyasette düopollerin nasıl idare edilmesi gerektiğine dair bir şey söylüyor mu bize? Ekonomistler işletme düopolleri üzerine epey kafa yordular. Akla gelen birkaç ünlü örnek varç örneğin yolcu uçağı imal eden Boeing ve Airbus ya da Coca Cola ve Pepsi. Ekonomistler ve özellikle de oyun teorisyenleri – ki bunların arasında Nobel ödüllü John Nash de var – bazı koşullarda düopollerin bir dengede durabileceğini söylüyorlar. Fakat böylesi koşulların gerçek hayatta sağlanabilmesinin oldukça zor, neredeyse imkansız olduğunu da ekliyorlar. Boeing ve Airbus arasındaki düopol da muhtemelen içsel bir dengesizliğe sahip, iki taraf arasındaki ilişkinin bir sübvansiyon/ticaret savaşı durumuna dönüşmesi için dengenin azıcık sarsılması bile yeterli, ki şu anda böyle bir şey yaşandığı söylenebilir. Aynı şey Pepsi ve Coca Cola için de geçerli.

Aynı şey siyaseten de geçerli. Dengeli bir düopol, ancak iki taraf da durumun böyle olduğunun farkındaysa mümkün olabilir. İki tarafın da eylemlerinin diğer tarafta yaratacağı etkinin farkında olması gereklidir, ve bazen kendi tabanlarında onay görecek uç politikalardan vazgeçmeleri gerekebilir. Maalesef Kuzey İrlanda'daki iki hakim siyasi partinin bu gerçeğin farkına vardığını pek düşünmüyorum.

Son olarak, Kuzey İrlanda tecrübesinden çıkarabileceğimiz dersler var mı? Tolstoy'un ünlü romanı Anna Karenina'nın ilk cümlesini hatırlayalım: "Tüm mutlu aileler birbirine benzer, mutsuz aileler ise birbirlerinden farklıdır." Belki de istikrarsız toplumlar ve siyaset ile ekonominin etkileşimine dair sorunlar yaşayan toplumlar için de bu geçerlidir – belki bazı durumlar, çıkarılan derslerin başka durumlara uyarlanabilirliğini azaltıyordur, bunu da göz önünde bulundurmamız gerek.

Göz önünde bulundurmamız gereken başka bir şey de ekonomistlerin iyi bildiği, ama siyasetçilerin o kadar aşina olmadığı "*trade off*", yani bir şeyi elde edebilmek için başka bir şeyden vazgeçme kavramı. Bu biraz üzücü bir kavram, zira her şeye aynı anda sahip olamayacağımızı hatırlatıyor bize. İyi bir şeyin artması, başka iyi bir şeyin azalması anlamına geliyor. Ekonomistler bunun üzerine yüzyıllardır kafa yoruyorlar fakat bu kavramın seçmenlere çok cazip gelmeyeceğini siz de takdir edersiniz – örneğin insanlara eğitime daha çok harcayınca sağlığa daha az harcamak gerektiğini, ya da tam tersini söylemeniz hoşlarına gitmeyecektir. Çatışma çözümüne ilişkin *trade-off*'lar da var. Kuzey İrlanda'da siyasi şiddetin sona ermesi gibi kimi istenen sonuçları elde edebilmek için kimi başka şeylerin azalacağını ya da zarar göreceğini kabul etmeniz gerekir. Dermot da bundan bahsetti, örneğin paramiliter veya terörist grupların şiddet kullanmasını engellemek için hukukun işleyişine müdahele etmek gerekti, yani kimi suçları işleyen insanlar kanunen hak ettikleri cezalara çarptırılmadı. Bu bir *trade-off* örneği.

Kuzey İrlanda şüphesiz şiddetli siyasi istikrarsızlığı geride bıraktı, özellikle 1969'dan 1990'ların ortasına kadar yaşandığı hâliyle; buna dair elbette çok müteşekkirim, ve bu konuda Dermot'un dediği çoğu şeye katılıyorum. Fakat bahsettiğim *trade-off* problemi şu anlama geliyor, süreç esnasında çok karmaşık, masraflı ve görünen o ki çalışmaya bir siyasi yapı kuruldu. 1998 anlaşması inşa edilirken ekonomi meselesine pek kafa yorulmadı, örneğin barışın ekonomiyi nasıl etkileyeceği, hükümetin nasıl fonlanacağı gibi sorulara cevap verilmedi. Bu alıntının esas kaynağı nedir emin değilim fakat 1998 anlaşması için müzakereler yürütülürken ekonomik meselelerin tartışılmasına sadece 15 dakika ayrıldığını duymuştum, tabii bu abartı olabilir ama söylenmeye çalışılan şey ortada. Öncelikler ve *trade-off*'lara ilişkin söylediklerimle uyumlu olarak, siyasetçilerin çoğu anlaşılır biçimde önceliği siyasi şiddeti

bitirmeye ve siyaseti istikrarlılaştırmaya verdiler, ekonomik meselelere pek kafa yorulmadı.

Dolayısıyla şu anda işleyen bir ekonomik altyapı olmadığı hâlde siyasi üstyapının mevcut olduğunu söyleyebilir miyiz? Böylesi yarı-Marksist terimler kullandığım için kusura bakmayın, ben Marksist değilim fakat bu konuda haklı olabileceğini düşünüyorum. Siyaset ekonomik anlamda kendini sürdürebiliyor olmalı. Eğer toplum ekonomik olarak kendini sürdüremiyorsa bu temel bir sorundur. Kuzey İrlanda'da yaptığımız gibi çok kapsayıcı bir hükümet oluşturmak, acaba etkin bir hükümet oluşturmanın trade-off'u muydu? Tüm siyasi partileri dahil etmeye çalışmak karar alma sürecini zorlaştırıyor. Kuzey İrlanda tecrübesi bize siyasi partilerin etnik, topluluksal veya dini gruplaşmalara riayet ettiğini ve birlikte çalışmayı zor bulduklarını gösterdi.

Bitirmeden önce sivil toplumdan ve iş dünyasından bahsetmek istiyorum, bu alanlar Kuzey İrlanda'da pek gelişmiş değil. Bir açıdan böyle olması kaçınılmaz. Bunu sen de söyledin Dermot, Kuzey İrlanda'nın nüfusu Avrupa ve Birleşik Krallık standartlarına göre epey küçük. 2 milyondan az nüfusu var, orta büyüklükte bir şehir gibi. Dolayısıyla büyük projeler, düşünce kuruluşları, ya da canlı ve aktif bir nüfusa eşlik edecek altyapıyı göremiyoruz. Sadece küçük olmakla kalmıyor, küçük nüfus anayasal meselelere dair derinden bölünmüş durumda, bu da sivil toplumun geliştirilmesini daha elzem kılıyor.

Yakın zamana kadar Kuzey İrlanda'daki iş dünyasının siyasi olarak nötr algılanma motivasyonunun olduğu doğruydu, bu yüzden de siyasi gördükleri konulara girmekten kaçınıyorlardı. Bu ironik bir durum, çünkü siyaseten epey ayrışmış bir toplum olmamıza rağmen kamu politikalarına dair tartışmalar hiç yaşanmıyor. Bu ironik, çünkü insanlar Kuzey İrlanda'yı kafayı siyasetle bozmuş bir toplum

olarak görüyorlar. Siyaset bir yandan da halkın 'nasıl iyi bir sağlık ve eğitim sistemi tasarlayabiliriz, nasıl istihdam arttırılabilir' gibi sorular üzerine düşünmesi demek, ama Kuzey İrlanda'da bu tartışmalar pek de yaşanmıyor.

Özetlemek gerekirse Kuzey İrlanda'yı derinden ayrışmış toplumları yönetmeye veya refahı teşvik etmeye yönelik bir örnek olarak görmemenizi öneririm. Evet, her şey geçmişe göre daha iyi durumda ve fedakarlıkta bulunanlara, Kuzey İrlanda'da ve her yerde bizi bugün bulunduğumuz konuma getirenlere müteşekkir olmalıyız, fakat bu çok başarılı bir model değil ve bazı açılardan "ne yapmamalıyız" örneği olarak görülebilir.

Şimdi sözlerimi bir sonuca bağlamak istiyorum. Dediklerimin hiçbiri kolay şeyler değil. Siyaset ve ekonomi arasındaki ilişki açısından baktığımızda, *Milletlerin Zenginliği* adlı eserinde Adam Smith bolluğun en üst düzeyde tecrübe edilmesi için sadece barış, rahat vergiler ve adaletin kabul edilebilir düzeyde sürdürülmesi gerektiğini söyler. Fakat bunları elde etmek o kadar kolay değil.

Bir dipnot düşeyim. Siyaset ve ekonomi arasındaki ilişkiyi düşünürken Almanya'nın 2. Dünya Savaşı sonrasındaki tecrübesini formüle eden Sosyal Pazar Teorisinden epey faydalandım, ve bu sistemin gerçekleştirilmesinde Türkiye önemli bir rol oynadı. Aksi takdirde Nazi rejiminin öldüreceği bir grup Alman ekonomisti, Wilhelm Röpke ve Alexander Rüstow gibi isimler, 1930'larda Türkiye'ye sığındılar ve akademide çalışmalarını sürdürerek demokrasi, özgürlük, insani değerler ve ekonomi arasındaki ilişkiyi irdelediler. Türkiye'nin böyle değerli bir katkısı oldu. Konuşmamı dinlediğiniz için teşekkürler. Bana ayrılan süreyi aştığım için kusuruma bakmayın lütfen.

Katılımcı sorusu: Dışişleri bakanımız birkaç hafta önce Brexit sonrasında İngiltere'nin yeni bir Singapur olacağını, Batı dünyasının Singapur'una dönüşeceğini söyledi. Söylediklerinizden hareketle Singapur'dan öğrenebileceğimiz bir şeyler, benimseyebileceğimiz kimi prensipler var mı? Yoksa Singapur örneği kendine has mı? Belki biz 2020'lerin Singapur'u olacağız, buna ne dersiniz?

Esmond Birnie: Sorunuz için çok teşekkürler. Kuzey İrlanda'daki duruma epey uygun bir soru, zira İskoçya ve İrlanda Cumhuriyeti'nde olduğu gibi Kuzey İrlanda'da da dünyanın dört bir yanındaki başarılı açık ekonomileri tespit edip örnek almaya yönelik bir çaba var. Gerçekten de Singapur, Kuzey İrlanda Ekonomi Birimi'nin incelediği sekiz küçük ülke/ekonomiden biriydi. Jeremy Hunt'ın Singapur'da yaptığı konuşmadan bahsettiniz, bu arada epey tepki de topladı, özellikle Kuzey İrlanda'da karşılık buldu. Tolstoy alıntısı yaparken söylediğim şeyi burada da tekrarlamak istiyorum, farklı kültürlere, siyasi sistemlere, tarihe vs sahip olan örneklerden ders çıkarmaya çalışırken dikkatli olmak lazım. Birleşik Krallık'ın Singapur'dan eğitim sistemine dair öğrenebileceği şeyler var bence, en azından görünen o. Tabii bazı şerhler düşülebilir, ve yaratıcı düşünceyi teşvik edip etmediğine yönelik kimi tartışmalar var, ve kimi insanların zorluk yaşayacağı bir sistem olabilir. Mesela bizde eskiden olan O Sınavları orada hâlâ var, benim gibi eğitim konusunda muhafazakar olan insanlar bunun iyi bir şey olduğunu düşünüyorlar. Bugün İngiltere ve Kuzey İrlanda'daki çoğu insan O Sınavlarının ne olduğunu bilmiyor bile. Singapur'a dair genel anlamda söyleyebileceğim şu, Batılı bir demokrasi değil ve görece otoriter bir siyasi sistemi var, dolayısıyla bu da kendilerini ne kadar örnek alabileceğimizi etkiliyor. Brexit sonrası küresel bir Birleşik Krallık, Singapur olabilir mi? Tam anlamıyla değil, muhtemelen, fakat Birleşik Krallık'ın kimi kesimleri, dünya ekonomisinin uzak parçalarıyla nasıl ticaret yapacaklarını düşünmeli. Kuzey İrlanda'daki işletmelere tekrar tekrar söylediğim bir

şey var, BRIC ülkelerine (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) yaptığımız ihracat Birleşik Krallık'a göre çok az, ki onların yaptığı ihracat da Almanya'ya göre az.

Katılımcı sorusu: Sunumunuz için teşekkürler. Tabii günün son oturumu olduğu için bir yandan da önceki oturumlarda söylenenleri düşünüyorum. Genel bir soru soracağım. Barış anlaşmasını elde etmek her şey çözüldü anlamına gelmiyor, bunu biliyoruz. Burada esas mesele sorunlarımızla nasıl başa çıkacağımızı öğrenmek. Çatışma çözümünden benim anladığım şey bu. Sorunlarımızı idare etmek için geliştireceğimiz modelin temelinde ne olmalı sizce? Ekonomi, bunun sütunlarından biri olabilir mi?

Esmond Birnie: Bu çok iyi ve cevaplaması epey zor bir soru. Tam bir cevabım yok, ama Kuzey İrlanda tecrübesinden şöyle bir ders çıkarabileceğimizi düşünüyorum – ki bunu uygulamaya geçirmek epey zor – çatışma hâlini geride bırakırken, özellikle de siyasi şiddetin söz konusu olabileceği durumlarda, sıradışı veya beklenmedik şeyler yapmanız gerekecektir. Geçiş dönemi kurallarının geçici olduğunun ve kalıcılaşmamaları gerektiğinin kurumsal düzeyde açık ve net bir şekilde anlaşılması gerektiğini düşünüyorum. Kuzey İrlanda'da yaşadığımız sorun bence şuydu, 1998'de insanları şiddetten demokratik siyasete geçirebilmek için garip bir yönetim sistemi tasarlamak zorunda kaldık. Buna ilişkin kimi etik ve ahlaki ikilemler yaşandı, fakat genel olarak baktığımızda yapılanların herkesin iyiliği için olduğunu düşünüyorum. Fakat sorun şu, yıl 2019 oldu, aradan 21 yıl geçti ve geçiş dönemi kuralları hâlâ değiştirilmedi. Hatta daha da kalıcılaştılar diyebiliriz. Hukukta 'sona erme hükmü' denilen bir şey vardır, yani yasanın belli bir tarihten sonra yürürlükten kalkacağı yasanın bizzat kendi içindedir. Geçiş dönemi kuralları oluşturulurken bunları eklemek lazım, sıradışı davranışları barış ve demokratik ilerlemeye geçiş sürecinde kabul edeceğinizi, ama sonrasında 10 yıl, 20 yıl boyunca tolere etmeyeceğinizi belirtmiş

olursunuz böylece. Siyasi sistem bir noktada gerçeklikle yüzleşmeli ve gereken olgunluğa erişmeli, normal hesap verebilirlik ve kaynakların tasarruflu kullanımı, kamu finansı idaresi pratiklerine geri dönmeli. Detaylara inmeye vaktim olmadı fakat Kuzey İrlanda'da açık konuşmak gerekirse halkın parasının çarçur edildiği ve yolsuzca kullanıldığı birkaç durum yaşandı. Ben yolsuz kullanım diyorum, başkaları siyasi önceliklerin belirlediği bir öncelik söz konusu diyebilir, böyle şeyler tüm siyasi sistemlerde vardır elbette, fakat bizde gerçekten de çok fazla yaşandı. Paranın nasıl harcanacağına karar verilirken siyasi güçler arasındaki denge çok belirleyici oluyor, kırılgan koalisyonumuzdaki farklı siyasi grupları memnun etmeye çalışmaya dönüyor mesele. Bunu bir süre sürdürmek mümkün, ama sürekli tekrar etmesi ekonomiye yük bindirir, düşük büyüme oranını kalıcılaştırır.

Sorunuza çok net bir cevap vermedim. Dediğim gibi hem çok iyi, hem de cevaplaması çok zor bir soru. Dengeyi tutturmanız gerekir, ve dediğiniz gibi durumu yönetirken bazı tavizler vermek ya da normal kuralları göz ardı etmek gerekiyor, fakat bir noktada hesap verebilirlik, ekonomik kaynakların ve kamu harcamalarının makul idaresi gibi konularda normal kurallara geri dönülmesi gerekiyor. Çok iyi bir cevap değil belki, ama benim söyleyebileceklerim bu kadar.

Katılımcı sorusu: Bu süreçte ekonomi çalışan kuruluşlara yönelik özel bir çalışma grubu kuruldu mu, Kuzey İrlanda iş insanları sermaye veya beyin göçü tecrübe etti mi? İşletmeler bölgeden kaçtı mı? Ekonomik veya diğer türlü saldırılara maruz kaldılar mı? Barış ekonomik kalkınmayı beraberinde getirdi mi, veya genel ortamı buna müsait hâle getirdi mi?

Esmond Birnie: Sanırım dört soru sordunuz, fakat bazılarının cevapları birbiriyle örtüşebilir tabii. İlk olarak sanırım ekonomi ve işletme örgütlerinin birlikte çalışma çabası gösterip göstermediğini sordunuz.

Cevabım evet. Kuzey İrlanda'daki işletmeleri temsil eden çeşitli dernekler ve kuruluşlar var Birleşik Krallık'ta ve İrlanda Cumhuriyeti'nde olduğu gibi, fakat siyasi istikrarsızlığın nasıl sonlandırılacağına o kadar da kafa yorduklarını zannetmiyorum. Bu kuruluşlar daha ziyade basın açıklamaları yaparak şiddeti kınıyorlardı. Yaptıkları değerliydi ve daha barışçıl, daha normal bir toplumu teşvik ediyordu. Yaptıklarının bir değeri olmadığını söylemek istemiyorum, fakat siyasetin değişimine kaydadeğer bir etkileri olmadı, ya da demokratik siyaset partileri ile terörist örgütler arasındaki ilişkiyi dönüştürmeye çalışmadılar, vs.

İkinci sorunuz göç ve iş dünyasıyla ilgiliydi, iş dünyasındaki insanların ne ölçüde şiddetli saldırılara maruz kaldığını sordunuz. Bunlara ilişkin veri pek yok, fakat iki tür olayların da yaşanmış olduğu kesin. Sayı vermekte güçlük çekiyorum fakat eminim Kuzey İrlanda'daki kimi iş insanları istikrarsızlık sebebiyle, geleceğin parlak olmaması sebebiyle, başka yerlerde daha iyi bir hayat sürüp daha çok para kazanabilecekleri için göç etmeyi seçmiştir. Özellikle gençler ve nerede üniversiteye gideceğine karar vermeye çalışanlarda bunu gördük, ve evet, işletmelerin çeşitli gruplar tarafından şiddetli saldırılara uğradığı da oldu. Fabrikalar bombalandı, dükkanlar yakılıp yıkıldı, kamyonlar ve tarım aletleri parçalandı. Sanayicilerin öldürüldüğü vakalar yaşandı, çok değil ama yaşandı.

Üçüncü sorunuz barış sürecinin ekonomik kalkınmaya sebep olup olmadığına ilişkindi sanırım, tam anlayamadıysam özür dilerim, fakat eğer sorunuz buysa diyebilirim ki bu yönde güçlü kanıtlar yok. Daha gerçekçi olarak şöyle diyebiliriz, ki sunumda söylemeye çalıştığım şey de buydu, bizim 1995-1998 arası ve sonrasında barışa doğru katettiğimiz siyasi mesafe, ekonomik bir kalkınma ve iyileşme ile aynı zamanda yaşandı. Ama bu iyileşmenin halihazırda zaten başlamış olduğu söylenebilir, dolayısıyla mevzubahis etki tetiklemekten ziyade desteklemek diyebiliriz, ki bu da değerli bir katkı.

Katılımcı sorusu: Doğrudan yabancı yatırımlar ve Kuzey İrlanda konusunu merak ediyorum. Barış süreci öncesinde, esnasında ve sonrasında bu alanda bir değişiklik gözlemlendi mi?

Esmond Birnie: Sorunuza net ve kesin bir cevap verebilmeyi çok isterdim. Prensipte ekonomistlerin istatistik analizi yapmayı çok sevdiğini söyleyebilirsiniz, fakat Kuzey İrlanda'da siyasi şiddet ve doğrudan yabancı yatırım arasında istatistiki bir bağ olup olmadığını inceleyecek verilere sahip değiliz. Etkinin boyutunu ikna edici bir şekilde gösteren bir çalışmaya rastlamadım. Fakat tabii belli bir etkisi olduğunı düşünüyorum. Şiddetin en kötü olduğu zamanlarda, yani 1960'ların sonundan 1970'lere ve 1980'lere değin, Kuzey İrlanda'ya başka koşullar altında gelebilecek kimi doğrudan yabancı yatırımlar gelmemeyi tercih etti, zira Kuzey İrlanda iş yapmak için yeterince istikrarlı olmayan bir ortam olarak görülüyordu.

Dermot Ahern: Ben de kısa bir yorum eklemek istiyorum. Esmond'un söylediklerine ek olarak, Sorunlar Dönemi esnasında pek çok işletme gizliden gizliye terörist örgütlere haraç ödemek zorunda bırakılmıştı, mekanları bombalanmasın ya da saldırıya uğramasın diye. Böyle şeyler tüm Kuzey İrlanda'da yaygındı, haraç kesmek ve benzeri faaliyetler.

Diğer söyleyeceğim şey bunların barış müzakereleriyle etkileşime girip girmediği, ki daha önce dediğim gibi bu özünde siyasi bir süreçti. Kuzey İrlanda'da hâlâ hakim olan görece kötü siyasi atmosfer sebebiyle Brexit'e kadar olan süreçte seslerini çok geç, anca Noel'den önce çıkarabildiklerini gördük. Fakat görüşlerini bildirmek için iki uzun yılları oldu. Çiftçiler, ki genelde birlikçilerden oluşuyorlar, tam Noel'den önce konuşmaya başladılar. Fakat çiftçiler ve iş dünyası içinde öne çıkıp görüşlerini bildirmeye, çok başka şeyler söyleyen siyasetçilerle böyle bir iletişim kurmaya yönelik bir korku vardı, bu çok net. İş dünyasının

ve alt birimlerinin siyasete karışma korkusunu gösteriyor bunlar diye düşünüyorum, Kuzey İrlanda'da bunlar hâlen hassas meseleler.

Kerim Yıldız: Çok uzun bir gün oldu bu, zaman açısından da çok iyi ilerledik. Son birkaç söz söylemek isterim. Bu toplantı DPI ve LSE tarafından düzenlendi, çok da verimli ve ilgi çekici tartışmalar yapıldı. İş dünyasının barış süreçlerinde ve ekonominin kalkınmasına yönelik oynadıkları role dair yapılan tartışmaları burada özetlemeye çalışmayacağım. Fakat umarım buradan işinize yarar bir şeyler almışsınızdır.

David'e hazırlanırken gösterdiği çabadan dolayı teşekkür ediyorum, Esra'ya, Ulpjana'ya, Charlotte'a ve Natasha'ya da. Tüm emekleriniz için çok teşekkürler. Çevirmenlerimize de çok teşekkür ediyoruz. Son olarak zamanınızı ayırıp toplantımıza katıldığınız için size çok teşekkür ediyoruz; iş insanları olarak ne kadar meşgul olduğunuzu biliyoruz. Diyaloğumuzun süreceğini umuyoruz, sizinle başka yerlerde, belki de Birleşik Krallık'ta tekrar görüşmeyi umuyoruz. İş dünyasıyla ilgili çalışmalarımız 2019 ve 2020'de devam edecek. Sizi burada ağırlamak bizim için bir zevkti ve yakın zamanda yeniden görüşmeyi diliyorum.

Oturum sonu

Katılımcı, Konuşmacı ve DPI Ekibi Listesi

Aşkın Asan, Türkiye Maarif Vakfı İdari Kurul Üyesi

Barış Büyükada, Berke Telekom Genel Müdürü

Eser Cevahir, Cevahir Holding Direktörü ve Kurul Üyesi

Faruk Özkader, Safir Tuz Kurucu Ortağı ve Kurul Üyesi

Kadir İnanır, Akil İnsanlar Heyeti üyesi ve Oyuncu

Kezban Hatemi, Avukat, Akil İnsanlar Heyeti Üyesi, DPI Uzmanlar Kurulu üyesi

Laki Vingas, Vinder A.Ş. Başkanı, İstanbul Süryani Cemaati Derneği Başkanı

Mehmet Kaya, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı

Mehmet Emin Ekmen, Yatırım Danışmanı ve Avukat

Nilüfer Bulut, TİKAD Başkanı

Reyhan Aktar, DİKAD Başkanı

Yavuz Değirmenci, Yatırım ve Dış Ticaret Uzmanı

Mary Martin, LSE Ideas'ta Kıdemli Araştırmacı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, London School of Economics and Political Science

Vesna Bojijic-Dzelilovic, Kıdemli Araştırmacı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, London School of Economics and Political Science

Dan O'Brien, Kıdemli Ekonomist, Institute of International and European Affairs

Dermot Ahern, Eski Dışişleri Bakanı, İrlanda Hükümeti

Dr Esmond Birnie, Ulster Üniversitesi Ekonomi Politik Merkezi Kıdemli Ekonomisti, barışın Kuzey İrlanda ekonomisine etkisi üzerine yapılan incelemenin yazarlarından

Kerim Yıldız, DPI İcra Kurulu Başkanı

Nick Stewart, DPI Yönetim Kurulu Başkanı

Esra Elmas, DPI Türkiye Programı Direktörü

David Murphy, DPI Proje Sorumlusu

Ulpjana Ruka, DPI Program Sorumlusu

Natasha Raspudic, DPI Stajyeri

DPI Aims and Objectives

Aims and objectives of DPI include:

- To contribute to broadening bases and providing new platforms for discussion on establishing a structured public dialogue on peace and democracy building.
- To provide opportunities, in which different parties are able to draw on comparative studies, analyse and compare various mechanisms used to achieve positive results in similar cases.
- To create an atmosphere whereby different parties share knowledge, ideas, concerns, suggestions and challenges facing the development of a democratic solution in Turkey and the wider region.
- To support, and to strengthen collaboration between academics, civil society and policy-makers.
- To identify common priorities and develop innovative approaches to participate in and influence democracy-building.
- Promote and protect human rights regardless of race, colour, sex, language, religion, political persuasion or other belief or opinion.

DPI aims to foster an environment in which different parties share information, ideas, knowledge and concerns connected to the development of democratic solutions and outcomes. Our work supports the development of a pluralistic political arena capable of generating consensus and ownership over work on key issues surrounding democratic solutions at political and local levels.

We focus on providing expertise and practical frameworks to encourage stronger public debates and involvements in promoting peace and democracy building internationally. Within this context

DPI aims to contribute to the establishment of a structured public dialogue on peace and democratic advancement, as well as to widen and create new existing platforms for discussions on peace and democracy building. In order to achieve this we seek to encourage an environment of inclusive, frank, structured discussions whereby different parties are in the position to openly share knowledge, concerns and suggestions for democracy building and strengthening across multiple levels.

DPI's objective throughout this process is to identify common priorities and develop innovative approaches to participate in and influence the process of finding democratic solutions. DPI also aims to support and strengthen collaboration between academics, civil society and policy-makers through its projects and output. Comparative studies of relevant situations are seen as an effective tool for ensuring that the mistakes of others are not repeated or perpetuated. Therefore we see comparative analysis of models of peace and democracy building to be central to the achievement of our aims and objectives.

Demokratik Gelişim Enstitüsü'nün Amaçları ve Hedefleri

DPI'ın amaçları ve hedefleri:

- Barışın ve demokrasinin inşası üzerine yapılandırılmış bir kamusal diyaloğun oluşması için gerekli olan tartışma ortamının geliştirilmesi ve genişletilmesi.
- Farklı kesimlerin karşılaştırmalı çalışmalar vesilesiyle bir araya gelerek, farklı dünya örnekleri özelinde benzer durumlarda olumlu sonuçlar elde etmek için kullanılmış çeşitli mekanizmaları incelemesine ve analiz etmesine olanak sağlamak. Farklı kesimlerin bir araya gelerek Türkiye ve daha geniş bir coğrafyada demokratik bir çözümün geliştirilmesine yönelik bilgilerini, düşüncelerini, endişelerini, önerilerini, kaygılarını ve karşılaşılan zorlukları paylaştığı bir ortam yaratmak. Akademisyenler, sivil toplum örgütleri ve karar alıcılar arasındaki işbirliğinin desteklemek ve güçlendirmek.
- Ortak öncelikleri belirlemek ve demokrasi inşası sürecini ve sürece katılımı etkileyecek yenilikçi yaklaşımlar geliştirmek. Din, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi görüş ve inanç farkı gözetmeksizin insan haklarını teşvik etmek ve korumak.

Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI), Türkiye'de demokratik bir çözümün geliştirilmesi için, farklı kesimlerin bir araya gelerek bilgilerini, fikirlerini, kaygılarını ve önerilerini paylaştıkları bir ortamı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmalarımız, demokratik çözümün sağlanması için kilit önem taşıyan konularda fikir birliğine varma ve uzlaşılan konuları sahiplenme yeteneğine sahip çoğulcu bir siyasi alanın geliştirilmesini desteklemektedir.

Kurum olarak güçlü bir kamusal tartışmayı; barışı ve demokrasiyi uluslararası düzeyde geliştirmeye yönelik katılımları teşvik etmek için uzmanlığa ve pratiğe dayalı bir bakış açısıyla hareket ediyoruz. Bu çerçevede barış ve demokratik ilerleme konusunda yapılandırılmış bir kamusal tartışmanın oluşturulmasına katkıda bulunmayı; barış ve demokrasi inşası tartışmaları için yeni platformlar yaratmayı ve mevcut platformları genişletmeyi amaçlıyoruz.

Bu amaçlara ulaşabilmenin gereği olarak, farklı kesimlerin demokrasinin inşası ve güçlendirmesi için bilgilerini, endişelerini ve önerilerini açıkça paylaşabilecekleri kapsayıcı, samimi ve yapılandırılmış tartışma ortamını çeşitli seviyelerde teşvik etmeye çalışıyoruz. DPI olarak farklı projelerimiz aracılığıyla akademi, sivil toplum ve karar alıcılar arasındaki işbirliğini desteklemeyi ve güçlendirmeyi de hedefliyoruz.

Board Members / Yönetim Kurulu Üyeleri

Kerim Yıldız (Chief Executive Officer / İcra Kurulu Başkanı)

Kerim Yıldız is an expert in conflict resolution, peacebuilding, international human rights law and minority rights, having worked on numerous projects in these areas over his career. Yıldız has received a number of awards, including from the Lawyers Committee for Human Rights for his services to protect human rights and promote the rule of law in 1996, and the Sigrid Rausing Trust's Human Rights award for Leadership in Indigenous and Minority Rights in 2005. Yildiz is also a recipient of the 2011 Gruber Prize for Justice. He has also written extensively on international humanitarian law, conflict, and various human rights mechanisms.

Kerim Yıldız çatışma çözümü, barışın inşası, uluslararası insan hakları ve azınlık hakları konusunda uzman bir isimdir ve kariyeri boyunca bu alanlarda çok çeşitli projelerde çalışmıştır. Kerim Yıldız, 1996 yılında insan haklarının korunması ve hukuk kurallarının uygulanması yönündeki çabalarından ötürü İnsan Hakları İçin Avukatlar Komitesi Ödülü'ne, 2005'te Sigrid Rausing Trust Vakfı'nın Azınlık Hakları alanında Liderlik Ödülü'ne ve 2011'de ise Gruber Vakfı Uluslararası Adalet Ödülü'ne layık görülmüştür. Uluslararası insan hakları hukuku, insancıl hukuk ve azınlık hakları konularında önemli bir isim olan Yıldız, uluslararası insan hakları hukuku ve insan hakları mekanizmaları üzerine çok sayıda yazılı esere sahiptir.

Nicholas Stewart QC (Chair / Yönetim Kurulu Başkanı)

Nicholas Stewart, QC, is a barrister and Deputy High Court Judge (Chancery and Queen's Bench Divisions) in the United Kingdom. He is the former Chair of the Bar Human Rights Committee of England and Wales and former President of the Union Internationale des Avocats. He has appeared at all court levels in England and Wales, before the Privy Council on appeals from Malaysia, Singapore, Hong Kong and the Bahamas, and in the High Court of the Republic of Singapore and the European Court of Human Rights. Stewart has also been the chair of the Dialogue Advisory Group since its founding in 2008.

Tecrübeli bir hukukçu olan Nick Stewart Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi (Chancery and Queen's Bench Birimi) ikinci hâkimidir. Geçmişte İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi Başkanlığı (Bar Human Rihts Committee of England and Wales) ve Uluslararası Avukatlar Birliği (Union Internationale des Avocats) başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. İngiltere ve Galler'de gerçekleşen ve Malezya, Singapur, Hong Kong, Bahamalar, Singapur ve Avrupa İnsan Hakları mahkemelerinin temyiz konseylerinde görüş bildirdi. Stewart, 2008'deki kuruluşundan bu yana Diyalog Danışma Grubunun başkanlığını da yürütüyor.

Priscilla Hayner

Priscilla Hayner is co-founder of the International Center for Transitional Justice and is currently on the UN Department of Political Affairs Standby Team of Mediation Experts. She is a global expert on truth commissions and transitional justice initiatives and has authored several books on these topics, including Unspeakable Truths, which analyses truth commissions globally. Hayner has recently engaged in the recent Colombia talks as transitional justice advisor to Norway, and in the 2008 Kenya negotiations as human rights advisor to former UN Secretary-General Kofi Annan and the United Nations-African Union mediation team. Hayner has also worked significantly in the implementation stages following a peace agreement or transition, including Sierra Leone in 1999 and South Sudan in 2015.

Geçiş Dönemi Adaleti için Uluslararası Merkez'in (International Center for Transitional Justice) kurucularından olan Priscilla Hayner, aynı zamanda BM Kıdemli Arabuluculuk Danışmanları Ekibi'ndedir. Hakikat komisyonları, geçiş dönemi adaleti inisiyatifleri ve mekanizmaları konusunda küresel bir uzman olan Hayner, hakikat komisyonlarını küresel olarak analiz eden Unspeakable Truths (Konulmayan Gerçekler) da dahil olmak üzere, alanda pek çok yayına sahiptir. Hayner, yakın zamanda Kolombiya barış görüşmelerinde Norveç'in geçiş dönemi adaleti danışmanı olarak ve 2008 Kenya müzakerelerinde eski BM Genel Sekreteri Kofi Annan ve Birleşmiş Milletler-Afrika Birliği arabuluculuk ekibinin insan hakları danışmanı olarak görev yapmıştır. Hayner, 1999'da Sierra Leone ve 2015'te Güney Sudan da dahil olmak üzere birçok ülkede, barış anlaşması ve geçiş sonrası uygulamaları konularında çalışmalar yapmıştır.

Arild Humlen

Arild Humlen is a lawyer and Director of the Norwegian Bar Association's Legal Committee. He is widely published within a number of jurisdictions, with emphasis on international civil law and human rights, and he has lectured at the law faculty of several universities in Norway. Humlen is the recipient of the Honor Prize of the Bar Association of Oslo for his work on the rule of law and in 2015 he was awarded the Honor Prize from the international organisation Save the Children for his efforts to strengthen the legal rights of children.

Hukukçu olan Arild Humlen aynı zamanda Norveç Barosu Hukuk Komitesi'nin direktörüdür. Uluslararası medeni hukuk ve insan hakları gibi yargı alanları üzerine çok sayıda yazısı yayınlanmış, Norveç'te bir dizi hukuk fakültesinde ders vermiştir. Oslo Barosu bünyesinde Sığınmacılık ve Göçmenlik Hukuku Davaları Çalışma Grubu başkanı olarak yaptığı çalışmalardan dolayı Oslo Barosu Onur Ödülü'ne layık görülmüştür.

Jacki Muirhead

Jacki Muirhead was appointed Chambers Administrator at Devereux Chambers, London, UK, in November 2015. Her previous roles include Practice Director at FJ Cleveland LLP, Business Manager at Counsels' Chambers Limited and Deputy Advocates Clerk at the Faculty of Advocates, UK.

Şu anda Devereux Chambers isimli hukuk firmasında üst düzey yönetici olarak görev yapan Jacki Muirhead bu görevinden önce Cleveland Hukuk Firması çalışma direktörü, Counsel's Chambers Limited isimli hukukçular odasında şef katip ve Avukatlar Fakültesi'nde (Faculty of Advocates) pazarlama müdürü olarak çalışmıştır.

Prof. David Petrasek

Professor David Petrasek is Associate Professor at Graduate School of Public and International Affairs, University of Ottawa, Canada. He is a former Special Adviser to the Secretary-General of Amnesty International. He has worked extensively on human rights, humanitarian and conflict resolution issues, including for Amnesty International (1990-96), for the Office of the UN High Commissioner for Human Rights (1997-98), for the International Council on Human Rights Policy (1998-02) and as Director of Policy at the Centre for Humanitarian Dialogue (2003-07). Petrasek has also taught international human rights and humanitarian law courses at the Osgoode Hall Law School at York University, Canada, the Raoul Wallenberg Institute at Lund University, Sweden, and at Oxford University.

Kanada'da Ottowa Üniversitesi'nde Uluslararası Siyasal İlişkiler Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Geçmişte Uluslararası Af Örgütü Eski Genel Sekreteri'ne başdanışmanlık yapan Prof. David Petrasek, uzun yıllardır insan hakları, insancıl hukuk ve uyuşmazlıkların çözümü konularında çalışmalar yürütmektedir. Bu alanlarda önde gelen bir uzman ve yazardır. 1990-1996 yılları arasında Uluslararası Af Örgütü, 1997-1998 yılları arasında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 1998-2002 yılları arasında İnsan Hakları Politikası üzerine Uluslararası Konsey ve 2003-2007 yılları arasında da İnsani Diyalog Merkezi'nde Politika Bölümü Direktörü olarak çalışmıştır.

Antonia Potter Prentice

Antonia Potter Prentice is currently the Director of Alliance 2015 – a global network of humanitarian and development organisations. Prentice has extensive experience on a range of humanitarian, development, peacemaking and peacebuilding issues through her previous positions, including interim Senior Gender Adviser to the Joint Peace Fund for Myanmar and providing technical advice to the Office of the Special Envoy of the UN Secretary General to the Yemen peace process. Prentice has also been involved in various international organisations including UN Women, Dialogue Advisory Group, and Centre for Humanitarian Dialogue. Prentice co-founded the Athena Consortium as part of which she acts as Senior Manager on Mediation Support, Gender and Inclusion for the Crisis Management Initiative (CMI) and as Senior Adviser to the European Institute for Peace (EIP).

Antonia Potter Prentice, insani yardım kuruluşlarının ve kalkınma örgütlerinin küresel ağı olan İttifak 2015'in direktörüdür. Prentice, Myanmar için Ortak Barış Fonu'na geçici Kıdemli Cinsiyet Danışmanı ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Yemen Özel Elçisi Ofisi'ne teknik tavsiyeler vermek de dahil olmak üzere insancıl faaliyetler, kalkınma, barış yapma ve barış inşası gibi konularda sivil toplum bünyesinde 17 yıllık bir çalışma tecrübesine sahiptir. BM Kadınları, Diyalog Danışma Grubu ve İnsani Yardım Diyaloğu Merkezi gibi çeşitli uluslararası örgütlerde görev yapan Prentice, kurucuları arasında yer aldığı Athena Konsorsiyomu Arabuluculuk Desteği, Toplumsal Cinsiyet ve Kaynaştırma için Kriz Yönetimi İnsiyatifi'nde yöneticilik ve Avrupa Barış Enstitüsü'ne (EIP) başdanışmanlık yapmaktadır.

Catherine Woollard

Catherine Woollard is the current Secretary General for ECRE, the European Council for Refugees and Exiles, a pan-European alliance of 96 NGOs protecting and advancing the rights of refugees, asylum seekers and displaced persons. Previously she served as the Director of the Brussels Office of Independent Diplomat, and from 2008 to 2014 she was the Executive Director of the European Peacebuilding Liaison Office (EPLO) – a Brussels-based network of not-for-profit organisations working on conflict prevention and peacebuilding. She also held the positions of Director of Policy, Communications and Comparative Learning at Conciliation Resources, Senior Programme Coordinator (South East Europe/CIS/Turkey) at Transparency International and Europe/Central Asia Programme Coordinator at Minority Rights Group International. Woollard has additionally worked as a consultant advising governments on anti-corruption and governance reform, as a lecturer in political science, teaching and researching on the EU and international politics, and for the UK civil service.

Catherine Woollard, Avrupa Mülteci ve Sürgünler Konseyi (ECRE) Genel Sekreteri'dir. ECRE, Avrupa ülkelerinin ittifakına dayalı ve uluslararası koruma alanında çalışan yaklaşık 96 sivil toplum kuruluşunun üye olduğu bir ağdır. Geçmişte Bağımsız Diplomatlar Grubu'nun Brüksel Ofis Direktörü olarak çalışan Woollard 2008-2014 yılları arasında çatışmanın önlenmesi ve barışın inşaası üzerine çalışan sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu bir ağ olan Avrupa Barış İnşaası İrtibat Bürosu'nun direktörü olarak görev yapmıştır. Conciliation Resources'da Siyaset, İletişim ve Karşılaştırmalı Öğrenme Birimi Direktörü, Transparency International'da Güneydoğu Avrupa ve Türkiye Kıdemli Program Koordinatörü, Minority Rights Group'da Avrupa ve Orta

Asya Program Koordinatörü olarak görev yapmıştır. Hükümetlere yolsuzluk konusunda danışmanlık hizmeti vermiş, akademisyen olarak Birleşik Krallık'taki kamu kurumu çalışanlarına siyaset bilimi, AB üzerine eğitim ve araştırma ve uluslararası politika alanlarında dersler vermiştir.

Council of Experts / Uzmanlar Kurulu Üyeleri

Bertie Ahern

Bertie Ahern is the former Taoiseach (Prime Minister) of Ireland, a position to which he was elected following numerous Ministerial appointments as well as that of Deputy Prime Minister. A defining moment of Mr Ahern's three terms in office as Taoiseach was the successful negotiation of the Good Friday Agreement in April 1998. Mr Ahern held the Presidency of the European Council in 2004, presiding over the historic enlargement of the EU to 27 member states. Since leaving Government in 2008 Mr Ahern has dedicated his time to conflict resolution and is actively involved with many groups around the world. Current roles include Co-Chair of The Inter Action Council; Member of the Clinton Global Initiative; Member of the International Group dealing with the conflict in the Basque Country; Honorary Adjunct Professor of Mediation and Conflict Intervention in NUI Maynooth; Member of the Kennedy Institute of NUI Maynooth; Member of the Institute for Cultural Diplomacy, Berlin; Member of the Varkey Gems Foundation Advisory Board; Member of Crisis Management Initiative; Member of the World Economic Forum Agenda Council on Negotiation and Conflict Resolution; Member of the IMAN Foundation; Advisor to the Legislative Leadership Institute Academy of Foreign Affairs; Senior Advisor to the International Advisory Council to the Harvard International Negotiation Programme; and Director of Co-operation Ireland.

Tecrübeli bir siyasetçi olan Bertie Ahern bir dizi bakanlık görevinden sonra İrlanda Cumhuriyeti Başbakanı olarak görev yapmıştır. Bertie Ahern'in başbakanlık yaptığı dönemdeki en belirleyici gelişme 1998 yılının Nisan ayında

Hayırlı Cuma Anlaşması'yla sonuçlanan barış görüşmesi müzakerelerinin başlatılması olmuştur. Ahern, 2004 yılında Avrupa Konseyi başkanlığı görevini yürütürken Avrupa Birliği'nin üye ülke sayısının 27'ye çıktığı tarihsel süreçte payı olan en önemli isimlerden biri olmuştur. 2008 yılında aktif siyasetten çekilen Bertie Ahern o tarihten bu yana bütün zamanını çatışma çözümü çalışmalarına ayırmakta ve bu amaçla pek çok grupla temaslarda bulunmaktadır. Ahern'in hali hazırda sahip olduğu ünvanlar şunlardır: The Inter Action Council Eşbaşkanlığı, Clinton Küresel İnsiyatifi Üyeliği, Bask Ülkesindeki Çatışma Üzerine Çalışma Yürüten Uluslararası Grup Üyeliği, İrlanda Ulusal Üniversitesi Arabuluculuk ve Çatışmaya Müdahale Bölümü Fahri Profesörlüğü, Berlin Kültürel Diplomasi Enstitüsü Üyeliği, Varkey Gems Vakfı Danışma Kurulu Üyeliği, Kriz İdaresi İnisiyatifi Üyeliği, Dünya Ekonomik Forumu Müzakere ve Çatışma Çözümü Forumu Konsey Üyeliği, Harvard Uluslararası Müzakere Programı Uluslararası Danışmanlar Konseyi Başdanışmanı.

Dermot Ahern

Dermot Ahern is a former Irish Member of Parliament and Government Minister and was a key figure for more than 20 years in the Irish peace process, including in negotiations for the Good Friday Agreement and the St Andrews Agreement. He also has extensive experience at the EU Council level, including as a key negotiator and signatory to the Constitutional and Lisbon Treaties. In 2005, he was appointed by the then UN Secretary General Kofi Annan, to be a Special Envoy on the issue of UN Reform.

Geçmişte İrlanda Parlamentosu milletvekilliği ve kabinede bakanlık görevlerinde bulunan Dermot Ahern, 20 yıldan fazla bir süre İrlanda barış sürecinde anahtar bir rol oynamıştır ve bu süre içinde Belfast Anlaşması (Hayırlı Cuma Anlaşması) ve St. Andrews Anlaşması için yapılan müzakerelere dahil olmuştur. AB Konseyi seviyesinde de önemli tecrübeleri olan Ahern, AB Anayasası ve Lizbon Antlaşmaları sürecinde de önemli bir arabulucu ve imzacı olmuştur. 2005 yılında dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından BM Reformu konusunda özel temsilci olarak atanmıştır.

Prof. Dr. Aşkın Asan

Professor Dr. Aşkın Asan is an executive board member of the Maarif Foundation, a member of Turkey's Democracy Platform, and a faculty member at Istanbul Ticaret University. Elected as a Member of the Turkish Grand National Assembly from Ankara, Prof. Dr. Asan served as a vice president of the Parliamentary Assembly of the Mediterranean and was a member of the Turkish Delegation of the Parliamentary Union of the Organisation of the Islamic Conference during her time in parliamentary office. She is a former Deputy Minister of Family and Social Policies (2011-2014) and was Rector of Avrasya University in Trabzon between 2014-2017.

Maarif Vakfı Mütevelli Heyeti üyesi ve Türkiye Demokrasi Platformu kurucu üyesi olan Aşkın Asan, 23. Dönem'de Ankara Milletvekili olarak Parlamentoda görev yaptı. TBMM'de Akdeniz Parlamenter Asamblesi (APA) Türk Grubu Başkanı, Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Komisyonu ve İKÖPAB Türk Grubu Üyesi oldu. 2011-2014 Yılları arasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Bakan Yardımcısı görevini yürüttü. 2014-2017 yılları arasında Avrasya Üniversitesi'nin rektörlüğünü yapan Asan, şu an İstanbul Ticaret Üniversitesi öğretim üyesidir.

Prof. Dr. Mehmet Asutay

Profressor Dr. Mehmet Asutay is a Professor of Middle Eastern and Islamic Political Economy & Finance at the Durham University Business School, UK. He researches, teaches and supervises research on Islamic political economy and finance, Middle Eastern economic development and finance, the political economy of the Middle East, including Turkish and Kurdish political economies. He is the Director of the Durham Centre for Islamic Economics and Finance and the Managing Editor of the Review of Islamic Economics, as well as Associate Editor of the American Journal of Islamic Social Science. He is the Honorary Treasurer of the BRISMES (British Society for Middle Eastern Studies); and of the IAIE (International Association for Islamic Economics).

Dr. Mehmet Asutay, İngiltere'deki Durham Üniversitesi'nin İşletme Fakültesi'nde Ortadoğu'nun İslami Siyasal Ekonomisi ve Finansı alanında profesor olarak görev yapmaktadır. Asutay Türk ve Kürt siyasal ekonomisi, İslami siyasal ekonomi, ve Ortadoğu'da siyasal ekonomi konularında dersler vermekte, araştırmalar yapmakta ve yapılan araştırmalara danışmanlık yapmaktadır.

Ali Bayramoğlu

Ali Bayramoğlu is a writer and political commentator. Since 1994, he has contributed as a columnist for a variety of newspapers. He is currently a columnist for *Al-Monitor*. He is a member of the former Wise Persons Committee in Turkey, established by then-Prime Minister Erdoğan.

Yazar ve siyaset yorumcusu olan Ali Bayramoğlu uzun yıllar günlük yayınlanan Yeni Şafak gazetesinde köşe yazarlığı yapmıştır. Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlığı döneminde oluşturulan Akil İnsanlar Heyetinde yer almıştır. Bayramoğlu köşe yazılarına şu an Al-Monitor'de devam etmektedir.

Prof. Christine Bell

Professor Christine Bell is a legal expert based in Edinburgh, Scotland. She is Professor of Constitutional Law and Assistant Principal (Global Justice) at the University of Edinburgh, Co-director of the Global Justice Academy, and a member of the British Academy. She was chairperson of the Belfast-based human rights organization, the Committee on the Administration of Justice, from 1995-7, and a founder member of the Northern Ireland Human Rights Commission established under the terms of the Belfast Agreement. In 1999 she was a member of the European Commission's Committee of Experts on Fundamental Rights. She is an expert on transitional justice, peace negotiations, constitutional law and human rights law. She regularly conducts training on these topics for diplomats, mediators and lawyers, has been involved as a legal advisor in a number of peace negotiations, and acted as an expert in transitional justice for the UN Secretary-General, the Office of the High Commissioner for Human Rights, and UNIFEM.

İskoçya'nın başkenti Edinburgh'ta faaliyet yürüten bir hukukçudur. Edinburgh Üniversitesi'nde Anayasa hukuku profesörü olarak ve aynı üniversite bünyesindeki Küresel Adalet Projesinde Müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. İngiliz Akademisi üyesi de olan Bell, 1995-1997 yılları arasında Belfast merkezli İnsan Hakları örgütü Adalet İdaresi Komisyonu başkanı ve Belfast Anlaşması şartları çerçevesinde kurulan Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu kurucu üyesi olarak görev yaptı. 1999›da ise Avrupa Komisyonu Temel Haklar Uzmanlar Komitesi üyeliğinde bulundu.Temel uzmanlık alanları Geçiş Dönemi Adaleti, Barış Müzakereleri, Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları olan Prof. Bell, aynı zamanda bu konularda diplomat, arabulucu ve hukukçulara eğitim vermekte, BM Genel Sekreterliği, İnsan Hakları Yüksek

Komiserliği Ofisi ve UNIFEM'in de dahil olduğu kurumlarda hukuk danışmanı olarak görev yapmaktadır.

Cengiz Çandar

Cengiz Çandar is currently a columnist for *Al-Monitor*, a widely respected online magazine that provides analysis on Turkey and the Middle East. He is a former war correspondent and an expert on the Middle East. He served as a special adviser to the former Turkish president, Turgut Ozal. Cengiz Çandar is a Distinguished Visiting Scholar at the Stockholm University Institute for Turkish Studies (SUITS).

Kıdemli bir gazeteci ve köşe yazarı olan Çandar uzun yıllar Radikal gazetesi için köşe yazarlığı yapmıştır. Al Monitor haber sitesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. Ortadoğu konusunda önemli bir uzman olan Çandar, bir dönem savaş muhabiri olarak çalışmış veTürkiye eski Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal'a özel danışmanlık yapmıştır.

Andy Carl

Andy Carl is an independent expert on conflict resolution and public participation in peace processes. He believes that building peace is not an act of charity but an act of justice. He co-founded and was Executive Director of Conciliation Resources. Previously, he was the first Programme Director with International Alert. He is currently an Honorary Fellow of Practice at the School of Law, University of Edinburgh. He serves as an adviser to a number of peacebuilding initiatives including the Inclusive Peace and Transition Initiative at the Graduate Institute in Geneva, the Legal Tools for Peace-Making Project in Cambridge, and the Oxford Research Group, London.

Andy Carl çatışma çözümü ve barış süreçlerine kamusal katılımın sağlanması üzerine çalışan bağımsız bir uzmandır. Barışın inşaasının bir hayırseverlik faaliyetinden ziyade adaletin yerine getirilmesi çabası olduğuna inanan Carl, çatışma Çözümü alanında çalışan etkili kurumlardan biri olan Conciliation Resources'un kurucularından biridir. Bir dönem Uluslararası Uyarı (İnternational Alert) isimli kurumda Program Direktörü olarak görev yapan Carl, halen Edinburgh Üniversitesi Hukuk Fakültesi bünyesinde Fahri Bilim Kurulu Üyesi olarak görev yapmaktadır. Barış inşası üzerine çalışan Cenevre Mezunlar İnsiyatifi bünyesindeki Barış ve Geçiş Dönemi İnisiyatifi, Cambridge'te yürütülen Barışın İnşası için Yasal Araçlar Projesi ve Londra'da faaliyet yürüten Oxford Araştırma Grubu gibi bir dizi kurum ve oluşuma danışmanlık yapmaya devam etmektedir.

Dr. Vahap Coşkun

Dr. Vahap Coşkun is a Professor of Law at University of Dicle in Diyarbakır where he also completed his bachelor's and master's degrees in law. Coşkun received his PhD from Ankara University Faculty of Law. He has written for Serbestiyet and Kurdistan24 online newspaper. He has published books on human rights, constitutional law, political theory and social peace. Coşkun was a member of the former Wise Persons Commission in Turkey (Central Anatolian Region).

Dr. Vahap Coşkun Diyarbakır'da, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesidir. Lisans ve lisansüstü eğitimini Dicle Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi'nde Hukuk Doktoru tamamlamıştır. Serbestiyet ve Kurdistan 24 online gazetesinde makale yazan Coşkun, insan hakları, anayasa hukuku, siyasal teori ve toplumsal barış konulu kitaplar yayınlamıştır. Coşkun, Akil İnsanlar Komisyonu'nun İç Anadolu bölgesi üyesiydi.

Ayşegül Doğan

Ayşegül Doğan is a journalist who has conducted interviews, created news files and programmes for independent news platforms. She studied at the Faculty of Cultural Mediation and Communications at Metz University, and Paris School of Journalism. As a student, she worked at the Ankara bureau of Agence-France Presse (AFP), the Paris bureau of Courier International and at the Kurdish service of The Voice of America. She worked as a programme creator at Radyo Ekin, and as a translator-journalist for the Turkish edition of Le Monde Diplomatique. She was a lecturer at the Kurdology department of National Institute of Oriental Languages and Civilizations in Paris. She worked on political communications for a long time. From its establishment in 2011 to its closure in 2016, she worked as a programmes coordinator at IMC TV. She prepared and presented the programme "Gündem Müzakere" on the same channel.

Bağımsız haber platformlarına özel röportaj, haber dosyası ve programlar hazırlayan gazeteci Ayşegül Doğan; Metz Üniversitesi Medyasyon Kültürel ve İletişim Fakültesi'nin ardından eğitimine Paris Yüksek Gazetecilik Okulu'nda devam etti. Okul yıllarında, Fransız Haber Ajansı-AFP'nin Ankara, Courrier International'in Paris bürosunda ve Amerika'nın Sesi Kürtçe servisinde gazeteciliği deneyimledi. Radyo Ekin'de programcı, Le Monde Diplomatique Türkçe'de çevirmen gazeteci olarak çalıştı. Paris'te yaşadığı süre içinde Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Enstitüsü Kürdoloji bölümünde okutmanlık yaptı. Uzunca bir süre siyaset iletişimi ile ilgilendi. 2011'de kurulan IMC TV 2016'da kapatılana dek; program koordinatörü olarak çalıştı. Aynı kanalda "Gündem Müzakere" programını hazırladı ve sundu. Halen ülkesindeki pek çok meslektaşı gibi etik ilkelere bağlı; bağımsız bir gazeteci olarak çalışma arayış, istek ve heyecanını koruyor.

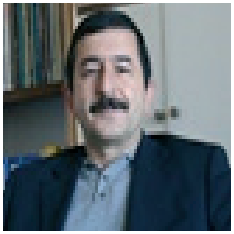

Prof. Dr. Fazıl Hüsnü Erdem

Dr. Fazıl Hüsnü Erdem is Professor of Constitutional Law and Head of the Department of Constitutional Law at Dicle University, Diyarbakır. In 2007, Erdem was a member of the commission which was established to draft a new constitution to replace the Constitution of 1982 which was introduced following the coup d'etat of 1980. Erdem was a member of the Wise Persons Committee in Turkey, established by then Prime Minister Erdoğan, in the team that was responsible for the South-eastern Anatolia Region.

Fazıl Hüsnü Erdem Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Başkanıdır. 2007'de, 1980 darbesinin takiben yürürlüğe giren 1982 darbe anayasasını değiştirmek üzere kurulan yeni anayasa hazırlama komisyonunda yer almıştır. Erdem, 2013'de Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Demokratik açılım ve çözüm süreci kapsamında oluşturulan Akil İnsanlar Heyeti üyesidir.

Prof. Dr. Salomón Lerner Febres

Professor Dr. Salomón Lerner Febres holds a PhD in Philosophy from Université Catholique de Louvain. He is Executive President of the Center for Democracy and Human Rights and Professor and Rector Emeritus of Pontifical Catholic University of Peru. He is former President of the Truth and Reconciliation Commission of Peru. Prof. Lerner has given many talks and speeches about the role and the nature of university, the problems of scholar research in higher education and about ethics and public culture. Furthermore, he has participated in numerous conferences in Peru and other countries about violence and pacification. In addition, he has been a speaker and panellist in multiple workshops and symposiums about the work and findings of the Truth and Reconciliation Commission of Peru. He has received several honorary doctorates as well as numerous recognitions and distinctions of governments and international human rights institutions.

Prof. Salomón felsefe alanındaki doktora eğitimini Belçika'dakiUniversité Catholique de Louvain'de tamamlamıştır. Peru'daki Pontifical Catholic Üniversitesi'nin onursal rektörü sıfatını taşıyan Prof. Salomón Lerner Febres, aynı üniversite bünyesindeki Demokrasi ve İnsan Hakları Merkezi'nin de başkanlığını yapmaktadır. Peru Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu eski başkanıdır. Üniversitenin rolü ve doğası, akademik çalışmalarda karşılaşılan zorluklar, etik ve kamu kültürü konulu çok sayıda konuşma yapmış, şiddet ve pasifizm konusunda Peru başta olmak üzere pek çok ülkede yapılan konferanslara konuşmacı olarak katılmıştır.

Prof. Mervyn Frost

Professor Mervyn Frost teaches International Relations, and was former Head of the Department of War Studies, at King's College London, UK. He was previously Chair of Politics at the University of Natal, Durban, South Africa and was President of the South African Political Studies Association. He currently sits on the editorial boards of International Political Sociology and the Journal of International Political Theory, among others. He is an expert on human rights in international relations, humanitarian intervention, justice in world politics, democratising global governance, the just war tradition in an era of New Wars, and ethics in a globalising world.

Londra'daki King's College'in Savaş Çalışmaları bölümünün başkanlığını yapmaktadır. Daha önce Güney Afrika'nın Durban şehrindeki Natal Üniversitesi'de Siyaset Bilimi bölümünün başkanlığını yapmıştır. Güney Afrika Siyaset Çalışmaları Enstitüsü Başkanlığı görevinde de bulunan Profesör Frost, İnsan Hakları ve Uluslararası İlişkiler, İnsancıl Müdahale, Dünya Siyasetinde Adalet, Küresel Yönetimin Demokratikleştirilmesi, Yeni Savaşlar Döneminde Adil Savaş Geleneği ve Küreselleşen Dünyada Etik gibi konularda uzman bir isimdir.

Martin Griffiths

Martin Griffiths is a senior international mediator and currently the UN's Envoy to Yemen. From 1999 to 2010 he was the founding Director of the Centre for Humanitarian Dialogue in Geneva where he specialised in developing political dialogue between governments and insurgents in a range of countries across Asia, Africa and Europe. He is a co-founder of Inter Mediate, a London based NGO devoted to conflict resolution, and has worked for international organisations including UNICEF, Save the Children, Action Aid, and the European Institite of Peace. Griffiths has also worked in the British Diplomatic Service and for the UN, including as Director of the Department of Humanitarian Affairs (Geneva), Deputy to the Emergency Relief Coordinator (New York), Regional Humanitarian Coordinator for the Great Lakes, Regional Coordinator in the Balkans and Deputy Head of the Supervisory Mission in Syria (UNSMIS).

Üst düzeyde uluslararası bir arabulucu olan Martin Griffiths, uluslararası bir arabulucudur ve yakın zamanda BM Yemen Özel Temsilcisi olarak atanmıştır. Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarındaki çeşitli ülkelerde hükümetler ile isyancı gruplar arasında siyasal diyalog geliştirilmesi üzerine çalışan Cenevre'deki İnsani Diyalog Merkezi'nin (Centre for Humanitarian Dialogue) kurucu direktörü olan Martin Griffiths 1999-2010 yılları arasında bu görevi sürdürmüştür. Çatışma çözümü üzerine çalışan Londra merkezli Inter Mediate'in kurucuları arasında bulunan Griffiths, UNICEF, Save the Children ve Action Aid isimli uluslararası kurumlarda da görev yapmıştır. İngiltere Diplomasi Servisi'ndeki hizmetlerinin yanı sıra Birleşmiş Milletler bünyesinde Cenevre Ofisi'nde İnsani Faaliyetler Bölümü'nde yönetici, New York ofisinde Acil Yardım Koordinatörü yardımcılığı, Büyük Göller (Great Lakes) bölgesinde İnsani Yardım Koordinatörü, Balkanlarda BM Bölgesel

Koordinatörü ve BM eski Genel Sekreteri Kofi Annan'ın BM ve Arap Birliği adına Suriye özel temsilciliği yaptığı dönemde kendisine baş danışmanlık yapmıştır.

Kezban Hatemi

Kezban Hatemi holds an LL.B. from Istanbul University and is registered with the Istanbul Bar Association. She has worked as a self employed lawyer, as well as Turkey's National Commission to UNESCO and a campaigner and advocate during the Bosnian War. She was involved in drafting the Turkish Civil Code and Law of Foundations as well as in preparing the legal groundwork for the chapters on Religious Freedoms and Minorities and Community Foundations within the Framework Law of Harmonization prepared by Turkey in preparation for EU accession. She has published articles on women's, minority groups, children, animals and human rights and the fight against drugs. She is a member of the former Wise Persons Committee in Turkey, established by then Prime Minister Erdoğan, and sits on the Board of Trustees of the Technical University and the Darulacaze Foundation.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Barosuna kayıtlı olarak avukatlık yapmaya başlamıştır. Serbest avukatlık yapmanın yanı sıra UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nda hukukçu olarak görev yapmış, Bosna savaşı sırasında sürdürülen savaş karşıtı kampanyalarda aktif olarak yer almıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci gereği hazırlanan Uyum Yasaları Çerçeve Yasasının Dini Özgürlükler, Azınlıklar ve Vakıflar ile ilgili bölümlerine ilişkin hukuki çalışmalarda yer almış, Türk Ceza Kanunu ve Vakıflar Kanunu'nun taslaklarının hazırlanmasında görev almıştır. İnsan hakları, kadın hakları, azınlık hakları, çocuk hakları, hayvan hakları ve uyuşturucu ile mücadele konularında çok sayıda yazılı eseri vardır. Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlığı döneminde oluşturulan Akil İnsanlar Heyetinde yer almıştır. Bunun yanı sıra İstanbul Üniversitesi ile Darülacaze Vakfı Mütevelli heyetlerinde görev yapmaktadır.

Dr. Edel Hughes

Dr. Edel Hughes is a Senior Lecturer in Law at Middlesex University. Prior to joining Middlesex University, Dr Hughes was a Senior Lecturer in Law at the University of East London and a Lecturer in Law and the University of Limerick. She was awarded an LL.M. and a PhD in International Human Rights Law from the National University of Ireland, Galway, in 2003 and 2009, respectively. Her research interests are in the areas of international human rights law, public international law, and conflict transformation, with a regional interest in Turkey and the Middle East. She has published widely on these areas.

Dr. Edel Hughes, Middlesex Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde kidemli öğretim üyesidir. Daha önce Doğu Londra Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Limerick Üniversitesi'nde görev yapan Hughes, doktorasını 2003-2009 yılları arasında İrlanda Ulusal Üniversitesi'nde Uluslararası İnsan Hakları Hukuku alanında tamamlamıştır. Hughes'un birçok yayınının da bulunduğu çalışma alanları içinde, Orta Doğu'yu ve Türkiye'yi de kapsayan şekilde, uluslararası insan hakları hukuku, uluslararası kamu hukuku ve çatışma çözümü yer almaktadır.

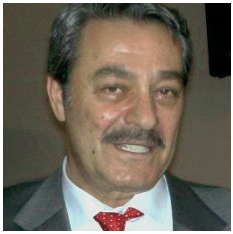

Kadir İnanır

Kadir İnanır was born in 1949 Fatsa, Ordu. He is an acclaimed actor and director, and has starred in well over a hundred films. He has won several awards for his work in Turkish cinema. He graduated from Marmara University Faculty of Communication. In 2013 he became a member of the Wise Persons Committee for the Mediterranean region.

Ünlü oyuncu ve yönetmen Kadir İnanır, 100'ü aşkın filmde rol almış ve Türk sinemasına katkılarından dolayı pek çok ödüle layık görüşmüştür. 1949 senesinde Ordu, Fatsa'da doğan İnanır, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-Televizyon Bölümünden mezun olmuştur. 2013 senesinde barış sürecini yönetmek amacıyla kurulan Akil İnsanlar Heyeti'ne Akdeniz Bölgesi temsilcisi olarak girmiştir.

Prof. Dr. Ahmet İnsel

Professor Ahmet İnsel is a former faculty member of Galatasaray University in Istanbul, Turkey and Paris 1 Panthéon Sorbonne University, France. He is Managing Editor of the Turkish editing house, *Iletisim*, and member of the editorial board of monthly review, *Birikim*. He is a regular columnist at *Cumhuriyet* newspaper and an author who published several books and articles in both Turkish and French.

İletişim Yayınları Yayın Kurulu Koordinatörlüğünü yürüten Ahmet İnsel, Galatasaray Üniversitesi ve Paris 1 Panthéon-Sorbonne Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Birikim Dergisi yayın kolektifi üyesi ve Cumhuriyet Gazetesinde köşe yazarıdır. Türkçe ve Fransızca olmak üzere çok sayıda kitabı ve makalesi bulunmaktadır.

Avila Kilmurray

Avila Kilmurray is a founding member of the Northern Ireland Women's Coalition. She was part of the Coalition's negotiating team for the Good Friday Agreement and has written extensively on community action, the women's movement and conflict transformation. She serves as an adviser on the Ireland Committee of the Joseph Rowntree Charitable Trust as well as a board member of Conciliation Resources (UK) and the Institute for British Irish Studies. She was the first Women's Officer for the Transport & General Workers Union for Ireland (1990-1994) and from 1994-2014 she was Director of the Community Foundation for Northern Ireland, managing EU PEACE funding for the re-integration of political ex-prisoners in Northern Ireland as well as support for community-based peace building. She is a recipient of the Raymond Georis Prize for Innovative Philanthropy through the European Foundation Centre. Kilmurrary is working as a consultant with The Social Change Initiative to support work with the Migrant Learning Exchange Programme and learning on peace building.

Avila Kilmurray, Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu'nun kurucusudur ve bu siyasi partinin temsilcilerinden biri olarak Hayırlı Cuma Anlaşması müzakerelerine katılmıştır. Toplumsal tepki, kadın hareketi ve çatışmanın dönüşümü gibi konularda çok sayıda yazılı eseri vardır. Birleşik Krallık ve İrlanda'da aralarında Conciliation Resources (Uzlaşma Kaynakları), the Global Fund for Community Foundations (Toplumsal Vakıflar için Kürsel Fon) , Conflict Resolution Services Ireland (İrlanda Çatışma Çözümü Hizmetleri) ve the Institute for British Irish Studies (Britanya ve İrlanda çalışmaları Enstitüsü) isimli kurumlarda yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır. 1990-94 yılları arasında Ulaşım ve Genel İşçiler Sendikası'nda

Kadınlardan Sorumlu Yönetici olarak çalışmış ve bu görevi yerine getiren ilk kadın olmuştur. 1994-2014 yılları arasında Kuzey İrlanda Toplum Vakfı'nın direktörlüğünü yapmış ve bu görevi sırasında eski siyasi mahkumların yeniden entegrasyonu ile barışın toplumsal zeminde yeniden inşasına dair Avrupa Birliği fonlarının idaresini yürütmüştür. Avrupa Vakıflar Merkezi tarafından verilen Yenilikçi Hayırseverler Raymond Georis Ödülü'nün de sahibidir.

Prof. Ram Manikkalingam

Professor Ram Manikkalingam is founder and director of the Dialogue Advisory Group, an independent organisation that facilitates political dialogue to reduce violence. He is a member of the Special Presidential Task Force on Reconciliation in Sri Lanka and teaches politics at the University of Amsterdam. Previously, he was a Senior Advisor on the Sri Lankan peace process to then President Kumaratunga. He has served as an advisor with Ambassador rank at the Sri Lanka Mission to the United Nations in New York and prior to that he was an advisor on International Security to the Rockefeller Foundation. He is an expert on issues pertaining to conflict, multiculturalism and democracy, and has authored multiple works on these topics. He is a founding board member of the Laksham Kadirgamar Institute for Strategic Studies and International Relations, Colombo, Sri Lanka.

Amsterdam Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde misafir Profesör olarak görev yapmaktadır. Sri Lanka devlet başkanına barış süreci için danışmanlık yapmıştır. Danışmanlık görevini hala sürdürmektedir. Uzmanlık alanları arasında çatışma, çokkültürlülük, demokrasi gibi konular bulunan Prof. Ram Manikkalingam, Sri Lanka'daki Laksham Kadirgamar Stratejik Çalışmalar ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesidir.

Bejan Matur

Bejan Matur is a renowned Turkey-based author and poet. She has published ten works of poetry and prose. In her writing she focuses mainly on Kurdish politics, the Armenian issue, minority issues, prison literature and women's rights. She has won several literary prizes and her work has been translated into over 28 languages. She was formerly Director of the Diyarbakır Cultural Art Foundation (DKSV). She is a columnist for the *Daily Zaman*, and occasionally for the English version, *Today's Zaman*.

Türkiye'nin önde gelen şair ve yazarlarından biridir. Şiir ve gazetecilik alanında yayımlanmış 10 kitabı bulunmaktadır. 2012 yılının başına kadar yazdığı düzenli köşe yazılarında Kürt siyaseti, Ermeni sorunu, gündelik siyaset, azınlık sorunları, cezaevi yazıları ve kadın sorunu gibi konuları işlemiştir. Yapıtları 28 değişik dile çevrilen Matur, çok sayıda edebiyat ödülü sahibidir. Diyarbakır Kültür ve Sanat Vakfı Kurucu Başkanlığı görevinde bulunmuştur.

Prof. Monica McWilliams

Professor Monica McWilliams teaches in the Transitional Justice Institute at Ulster University in Northern Ireland. She currently serves on a three-person panel established by the Northern Ireland government to make recommendations on the disbandment of paramilitary organisations in Northern Ireland. During the Northern Ireland peace process, Prof. McWilliams co-founded the Northern Ireland Women's Coalition political party and was elected as a delegate to the Multi-Party Peace Negotiations, which took place in 1996 to 1998. She was also elected to serve as a member of the Northern Ireland Legislative Assembly from 1998 to 2003. Prof. McWilliams is a signatory of the Belfast/Good Friday Agreement and has chaired the Implementation Committee on Human Rights on behalf of the British and Irish governments. For her role in delivering the peace agreement in Northern Ireland, Prof. McWilliams was one recipient of the John F. Kennedy Leadership and Courage Award.

Prof. Monica McWilliams, Ulster Üniversitesi'ndeki Geçiş Dönemi Adaleti Enstitüsü'ne bağlı Kadın Çalışmaları Bölümü'nde öğretim üyesidir. 2005-2011 yılları arasında Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu Komiseri olarak Kuzey İrlanda Haklar Beyannamesi için tavsiyeler hazırlamaktan sorumlu olarak görev yapmıştır. Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu'nun kurucularından olan Prof. McWilliams 1998 yılında Belfast (Hayırlı Cuma) Barış Anlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlanan Çok Partili Barış Görüşmeleri'nde yer almıştır.

Hanne Melfald

Hanne Melfald worked with the Norwegian Ministry of Foreign Affairs for eight years including as the Senior Adviser to the Secretariat of the Foreign Minister of Norway before she became a Project Manager in HD's Eurasia office in 2015. She previously worked for the United Nations for six years including two years with the United Nations Assistance Mission in Afghanistan as Special Assistant to the Special Representative of the Secretary-General. She has also worked for the United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs in Nepal and Geneva, as well as for the Norwegian Refugee Council and the Norwegian Directorate of Immigration. Melfald has a degree in International Relations from the University of Bergen and the University of California, Santa Barbara, as well as a Master's degree in Political Science from the University of Oslo.

Hanne Melfald, başdanışmanlık dahil olmak üzere 8 yıl boyunca Norveç Dışişleri Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevlerde bulunmuş, 2015 yılından itibaren İnsani Diyalog için Merkez isimli kurumun Avrasya biriminde Proje Müdürü olarak çalışmaya başlamıştır. Geçmişte Birleşmiş Milletler bünyesinde görev almış, bu görevi sırasında 2 yıl boyunca Birleşmiş Milletler'in Afganistan Yardım Misyonunda BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi olarak görev yapmıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Cenevre Yerleşkesi bünyesinde bulunan Nepal İnsani Yardım Koordinasyon Ofisinde de görev almıştır. Bir dönem Norveç Sığınmacılar Konseyi ve Norveç Göçmenlik İşleri Müdürlüğünde çalışan Hanna Melfald Norveç'in Bergen ve ABD'nin Kaliforniya Üniversitelerinde aldığı Uluslararası İlişkiler eğitimini Olso Üniversitesinde aldığı Siyaset Bilimi yüksek lisans eğitimiyle tamamlamıştır.

Roelf Meyer

Meyer is currently a consultant on international peace processes having advised parties in Northern Ireland, Sri Lanka, Rwanda, Burundi, Iraq, Kosovo, the Basque Region, Guyana, Bolivia, Kenya, Madagascar, and South Sudan. Meyer's experience in international peace processes stems from his involvement in the settlement of the South African conflict in which he was the government's chief negotiator in constitutional negotiations with the ANC's chief negotiator and current South African President, Cyril Ramaphosa. Negotiating the end of apartheid and paving the way for South Africa's first democratic elections in 1994, Meyer continued his post as Minister of Constitutional Affairs in the Cabinet of the new President, Nelson Mandela. Meyer retired as a Member of Parliament and as the Gauteng leader of the National Party in 1996 and co-founded the United Democratic Movement (UDM) political party the following year. Retiring from politics in 2000, Meyer has since held a number of international positions, including membership of the Strategy Committee of the Project on Justice in Times of Transition at Harvard University.

Roelf Meyer, Güney Afrika'daki barış sürecinde iktidar partisi Ulusal Parti adına başmüzakereci olarak görev yapmıştır. O dönem Afrika Ulusal Kongresi (ANC) adına başmüzakereci olarak görev yapan ve şu an Güney Afrika devlet başkanı olan Cyril Ramaphosa ile birlikte yürüttüğü müzakereler sonrasında Güney Afrika'daki ırkçı apartheid rejim sona erdirilmiş ve 1994 yılında ülkedeki ilk özgür seçimlerin yapılması sağlanmıştır. Yapılan seçim sonrası yeni devlet başkanı seçilen Nelson Mandela kurduğu ilk hükümette Roelf Meyer'e Anayasal İlişkilerden Sorumlu Bakan olarak görev vermiştir. Roelf Meyer 2011-2014 yılları arasında Güney Afrika Savunma Değerlendirme Komitesine başkanlık yapmış, aynı zamanda aktif olan bazı barış süreçlerine

dahil olarak Kuzey İrlanda, Sri Lanka, Ruanda, Burundi, Irak, Kosova, Bask Bölgesi, Guyana, Bolivya, Kenya, Madagaskar ve Güney Sudan'da çatışan taraflara danışmanlık yapmıştır.

Mark Muller QC

Mark Muller, QC, is a senior advocate at Doughty Street Chambers (London) and the Scottish Faculty of Advocates (Edinburgh) where he specialises in public international law and human rights. Muller is also currently on the UN Department of Political Affairs Standby Team of Mediation Experts and is the UN Special Envoy to Syria in the Syrian peace talks. He has many years' experience of advising numerous international bodies, such as Humanitarian Dialogue (Geneva) and Inter-Mediate (London) on conflict resolution, mediation, confidence-building, ceasefires, power-sharing, humanitarian law, constitution-making and dialogue processes. Muller also co-founded Beyond Borders and the Delfina Foundation.

Mark Muller Londra merkezli Doughty Street Chambers Hukuk Bürosu'na ve Edinburg'daki İskoç Avukatlar Birliği'ne bağlı olarak çalışan tecrübeli bir hukukçudur. Uluslararası kamu hukuku ve insan hakları hukuku alanında uzman olan Muller, Afganistan, Libya, Irak ve Suriye gibi çeşitli çatışma alanlarında uzun seneler çatışma çözümü, arabuluculuk, çatışmasızlık ve iktidar paylaşımı konusunda danışmanlık hizmeti vermiştir. 2005'den bu yana İnsani Diyalog için Merkez (Centre for Humanitarian Dialogue), Çatışma Ötesi (Beyond Borders) ve Inter Mediate (Arabulucu) isimli kurumlara kıdemli danışmanlık yapmaktadır. Harvard Hukuk Fakültesi üyesi olan Muller bir dönem İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu başkanlığı ve Barolar Konseyi Hukukun Üstünlüğü Birimi başkanlığı görevlerini de yürütmüştür. Kültürel diyalog yoluyla barışı ve uluslararası anlayışı teşvik etme amacıyla İskoçya'da kurulan Sınırlar Ötesi (Beyond Borders) isimli oluşumun kurucusu olan Muller halen BM Siyasal İlişkiler Birimi bünyesindeki Arabulucular Destek Ekibinde Kıdemli Arabuluculuk Uzmanı olarak görev yapmaktadır.

Avni Özgürel

Mehmet Avni Özgürel is a Turkish journalist, author and screenwriter. Having worked in several newspapers such as *Daily Sabah* and *Radikal*, Özgürel is currently the editor in chief of the daily Yeni Birlik and a TV programmer at TRT Haber. He is the screenwriter of the 2007 Turkish film, *Zincirbozan*, on the 1980 Turkish coup d'état, *Sultan Avrupa'da* (2009), on Sultan Abdülaziz's 1867 trip to Europe; and *Mahpeyker* (2010): *Kösem Sultan*, on Kösem Sultan. He is also the screenwriter and producer of 2014 Turkish film, *Darbe* (Coup), on the February 07, 2012 Turkish intelligence crisis. In 2013 he was appointed a member of the Wise Persons Committee in Turkey established by then Prime Minister Erdoğan.

Gazeteci-yazar Avni Özgürel, uzun yıllar Milliyet, Akşam, Sabah ve Radikal gibi çeşitli gazetelerde haber müdürlüğü ve köşe yazarlığı yaptı. 2013 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Demokratik açılım ve çözüm süreci kapsamında oluşturulan Akil İnsanlar Heyeti üyesidir. 1980 darbesini konu eden belgesel film Zincibozan (2007), Sultan Abdülaziz'in 1867'de Avrupa'ya yaptığı yolculuğu konu eden Sultan Avrupa'da (2009), Mahpeyker: Kösem Sultan (2010) ve 7 Şubat Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) operasyonunun anlatıldığı "Darbe" filmleri senaristliğini ve yapımcılığını üstlendiği projeler arasındadır. Özgürel, şu anda Yeni Birlik gazetesinin sahibi ve genel yayın yönetmenidir. Ayrıca TRT Haber'de program yapmaktadır.

Prof. John Packer

Professor John Packer is Associate Professor of Law and Director of the Human Rights Research and Education Centre (HRREC) at the University of Ottawa in Canada. Prof. Packer has worked for inter-governmental organisations for over 20 years, including in Geneva for the UN High Commissioner for Refugees, the International Labour Organisation, and for the UN High Commissioner for Human Rights. From 1995 to 2004, Prof. Packer served as Senior Legal Adviser and then the first Director of the Office of the OSCE High Commissioner on National Minorities in The Hague. In 2012 – 2014, Prof. Packer was a Constitutions and Process Design Expert on the United Nation's Standby Team of Mediation Experts attached to the Department of Political Affairs, advising in numerous peace processes and political transitions around the world focusing on conflict prevention and resolution, diversity management, constitutional and legal reform, and the protection of human rights.

Dr. John Packer Kanada'da Ottawa Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde doçent ve İnsan Hakları Araştırma ve Eğitim Merkezi (Human Rights Research and Education Centre) müdürüdür. 20 yıl boyunca Packer BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Çalışma Örgütü ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği gibi Cenevre'de bulunan hükümetler arası örgütlerde çalışmıştır. 1995'ten 2004'e kadar Lahey'de Packer Kıdemli Hukuk Danışmanı, ardından da Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği birinci müdürü olarak görev almıştır. 2012-2014 yıllarında Packer BM Arabuluculuk Uzmanlar Ekibi siyasi ilişkiler biriminde Anayasa ve Süreçlerin Tasarımı Uzmanı olarak yer aldı. Dünyadaki birçok barış süreci ve siyasi geçişler konusunda danışmanlık yapan Pecker, çatışma önleme ve çözümü, çeşitlilik yönetimi, anayasa ve hukuk reformları ve insan hakları korumasına odaklanmıştır.

Jonathan Powell

Jonathan Powell is the founder and CEO of Inter Mediate, an NGO devoted to conflict resolution around the world. In 2014, Powell was appointed by former Prime Minister David Cameron to be the UK's Special Envoy to Libya. He also served as Tony Blair's Chief of Staff in opposition from 1995 to 1997 and again as his Chief of Staff in Downing Street from 1997 to 2007. Prior to his involvement in British politics, Powell was the British Government's chief negotiator on Northern Ireland from 1997 to 2007 and played a key part in leading the peace negotiations and its implementation.

Ortadoğu, Latin Amerika ve Asya'da yaşanan çatışmaların çözümü üzerine çalışan ve devletten bağımsız arabuluculuk kurumu olan Birleşik Krallık merkezli Inter Mediate'in kurucusudur ve İcra Kurulu Başkanıdır. 2014 yılında Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron tarafından Libya konusunda Özel Temsilci olarak atanmıştır. 1995-2007 yılları arasında Birleşik Krallık eski Başbakanı Tony Blair kabinesinde Başbakanlık Personel Daire Başkanlığı görevinde bulunmuş, 1997 yılından itibaren Kuzey İrlanda sorununun çözümü için yapılan görüşmelere Britanya adına başmüzakereci olarak katılmıştır. 1978-79 yılları arasında BBC ve Granada TV için gazeteci olarak çalışmış, 1979-1994 yılları arasında ise Britanya adına diplomatlık yapmıştır.

Sir Kieran Prendergast

Sir Kieran Prendergast is a former British diplomat who served as the Under-Secretary General for Political Affairs at the United Nations from 1997 to 2005 and as High Commissioner to Kenya from 1992 to 1995 and to Zimbabwe from 1989 to 1992. During his time at the UN, Prendergast stressed the human rights violations and ethnic cleansing that occurred during the War in Darfur and was involved in the 2004 Cyprus reunification negotiations. Since his retirement from the UN, he has conducted research at the Belfer Center for Science and International Affairs (United States) and is a member of the Advisory Council of Independent Diplomat (United States). Prendergast also holds a number of positions, including Chairman of the Anglo-Turkish Society, a Trustee of the Beit Trust, and Senior Adviser at the Centre for Humanitarian Dialogue.

Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı bünyesinde aralarında Kıbrıs, Türkiye, İsrail, Hollanda, Kenya ve ABD'de diplomat olarak çalışmıştır. Birleşik Krallık Dışişleri ve Milletler Topluluğu Bürosu'nun (Foreign and Commonwealth Office) Güney Afrika'daki Apartheid rejimi ve Namibya konularıyla ilgilenen birimine başkanlık etmiştir. Bir dönem BM Siyasal İlişkiler Biriminde Müsteşar olarak çalışmış, BM Genel Sekreteri'nin Barış ve Güvenlik konulu yönetim kurulu toplantılarının düzenleyiciliğini yapmış, Afganistan, Burundi, Kıbrıs, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timor gibi bölgelerde barış çabalarına dahil olmuştur.

Rajesh Rai

Rajesh Rai was called to the Bar in 1993 with his areas of expertise including human rights law, immigration and asylum law, and public law. He has been treasurer of 1MCB Chambers (London) since 2015 and has also been a Director of an AIM-listed investment company where he led their renewable energy portfolio. Rai is a frequent lecturer on a wide variety of legal issues, including immigration and asylum law and freedom of experience (Bar of Armenia), minority linguistic rights (European Parliament), and women's and children's rights in areas of conflict (cross-border conference to NGOs working in Kurdish regions). He is also Founder Director of HIC, a community centred NGO based in Cameroon.

1993 yılında İngiltere ve Galler Barosu'na kaydolmuştur. İnsan Hakları Hukuku, Göçmenlik ve Sığınma Hakkı hukuku ile Kamu Hukuku temel uzmanlık alanlarıdır. Kamerun'daki HIC isimli sivil toplum örgütü ile Uganda'daki Human Energy isimli şirketin kurucusudur. Bir dönem The Joint Council for the Welfare of Immigrants – JCWI – (Göçmenlerin Refahı için Ortak Konsey) direktörlüğünü yapmıştır. Başta İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu adına olmak üzere uluslararası alanda özellikle Avrupa, Asya, Afrika, ABD ve Hindistan'da çok çeşitli hukuki konular üzerine seminerler ve dersler vermiştir.

Sir David Reddaway

Sir David Reddaway is a retired British diplomat currently serving as Chief Executive and Clerk of the Goldsmiths' Company in London. During his previous career in the Foreign and Commonwealth Office, he served as Ambassador to Turkey (2009-2014), Ambassador to Ireland (2006-2009), High Commissioner to Canada (2003-2006), UK Special Representative for Afghanistan (2002), and Charge d'Affaires in Iran (1990-1993). His other assignments were to Argentina, India, Spain, and Iran, where he was first posted during the Iranian Revolution.

Halen çeşitli özel şirket ve üniversitelere danışman, yönetim kurulu üyesi ve konsültasyon uzmanı olarak hizmet etmektedir. 2016 yılının Ocak ayından bu yana Londra Üniversitesi bünyesindeki Goldsmith Koleji'nde Konsey üyesi ve Goldsmith şirketinde yönetici katip olarak görev yapmaya başlamıştır. Bir dönem Birleşik Krallık adına Türkiye ve İrlanda Cumhuriyeti Büyükelçisi olarak görev yapan Reddaway bu görevinden önce Birleşik Krallık adına Kanada'da Yüksek Misyon Temsilcisi, Afganistan'da Özel Temsilci, İran'da ise Diplomatik temsilci olarak görevyapmıştır. Bu görevlerinin yanı sıra İspanya, Arjantin, ve Hindistan'da diplomatik görevler üstlenmiştir.

Prof. Naomi Roht-Arriaza

Professor Naomi Roht-Arriaza is a Distinguished Professor of Law at the Hastings College of Law, University of California (San Francisco) and is renowned globally for her expertise in transitional justice, international human rights law, and international humanitarian law. She has extensive knowledge of, and experience in, post-conflict procedures in Latin America and Africa. Roht-Arriaza has contributed to the defence of human rights through legal and social counselling, her position as academic chair, and her published academic works.

Prof. Naomi Roht-Arriaza Amerika Birleşik Devletleri'nin San Francisco şehrindeki UC Hastings College of the Law isimli Hukuk okulunda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Geçiş Dönemi Adaleti, İnsan Hakları İhlalleri, Uluslararası Ceza Hukuku ve Küresel Çevre Sorunları gibi konular uzmanlık alanına girmektedir.

Prof. Dr. Mehmet Ufuk Uras

Mehmet Ufuk Uras is a co-founder and member of social liberal Greens and the Left Party of the Future, founded as a merger of the Greens and the Equality and Democracy Party. He was previously a former leader of the now-defunct University Lecturers' Union (Öğretim Elemanları Sendikası) and was elected the chairman of Freedom and Solidarity Party in 1996. Ufuk resigned from the leadership after the 2002 general election. Ufuk ran a successful campaign as a "common candidate of the Left", standing on the independents' ticket, backed by Kurdish-based Democratic Society Party and several left-wing, environmentalist and pro-peace groups in the 2007 general election. He resigned from the Freedom and Solidarity Party on 19 June 2009. After the Democratic Society Party was dissolved in December 2009, he joined forces with the remaining Kurdish MPs in the Peace and Democracy Party group. On 25 November 2012, he became a co-founder and member of social liberal Greens and the Left Party of the Future, founded as a merger of the Greens and the Equality and Democracy Party. Ufuk is a member of the Dialogue Group and is the writer of several books on Turkish politics.

Prof. Dr. Mehmet Ufuk Uras İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimini tamamladıktan sonra, milletvekili seçilene kadar İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yardımcı doçent doktor olarak görev yapmıştır. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde İstanbul 1. Bölge'den bağımsız milletvekili adayı olmuştur. Seçimlerin sonucunda %3,85 oranıyla yani 81.486 oy alarak İstanbul 1. Bölge›den bağımsız milletvekili olarak 23. dönem meclisine girmiştir. Seçimler öncesinde liderliğinden ayrıldığı Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) Genel başkanlığına 11 Şubat 2008›de yapılan 5. Olağan

Kongresi'ni takiben geri dönmüştür. 17 Haziran 2009 tarihinde, partinin dar grupçu bir anlayışa kaydığı düşüncesi ve sol siyasetin daha geniş bir yelpazeye ulaşması iddiasıyla bir grup arkadaşıyla Özgürlük ve Dayanışma Partisi›nden istifa etmiştir. ÖDP›den ayrılışıyla birlikte Eşitlik ve Demokrasi Partisi kuruluş sürecine katılmıştır. DTP›nin 19 kişiye düşüp grupsuz kalmasından sonra, Kürt sorununun parlamentoda çözülmesi gerektiğini savunarak Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) grubuna katılmıştır. Ufuk Uras, seçim sürecinde, kuruluş çağrısını yaptığı Eşitlik ve Demokrasi Partisi›ne üye olmuştur. 25 Kasım 2012'de kurulan Yeşiller ve Sol Gelecek Partisinin kurucularındandır ve aynı zamanda PM üyesidir. Uras'ın çok sayıdaki yayınları arasında "ÖDP Söyleşileri", "İdeolojilerin Sonu mu?" (Marksist Araştırmaları Destek Ödülü), "Sezgiciliğin Sonu mu?", "Başka Bir Siyaset Mümkün", "Kurtuluş Savaşında Sol", "Siyaset Yazıları" ve "Alternatif Siyaset Arayışları" "Sokaktan Parlamentoya" "Söz Meclisten Dışarı" ve "Meclis Notları" adlı kitapları da bulunmaktadır.

Prof. Dr. Sevtap Yokuş

Professor Dr Sevtap Yokuş is a Law Faculty Member at İstanbul Altinbas University in the Department of Constitutional Law. She holds a PhD in Public Law from the Faculty of Law, Istanbul University, awarded in 1995 for her thesis which assessed the state of emergency regime in Turkey with reference to the European Convention on Human Rights. She is a widely published expert in the areas of Constitutional Law and Human Rights and has multiple years' experience of working as a university lecturer at undergraduate, postgraduate and doctoral level. She also has experience of working as a lawyer in the European Court of Human Rights.

Prof. Dr. Sevtap Yokuş İstanbul Altınbaş Üniversitesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı öğretim üyesidir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Doktora Programı bünyesinde başladığı doktorasını "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Türkiye'de Olağanüstü Hal Rejimine Etkisi" başlıklı tezle 1995 yılında tamamlamıştır. Akademik görevi sırasında lisans, yüksek lisans ve doktora aşamasında dersler veren Prof. Dr. Yokuş özellikle Anayasa Hukuku ve İnsan hakları Hukuk alanında uzmanlaşmıştır. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruda pratik avukatlık deneyimi de bulunmaktadır.

11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom
+44 (0) 207 405 3835

info@democraticprogress.org
www.democraticprogress.org

@DPI_UK
DemocraticProgressInstitute